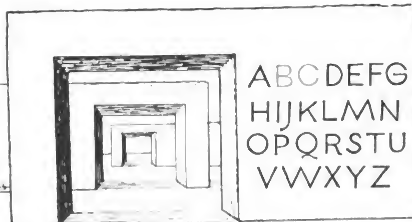
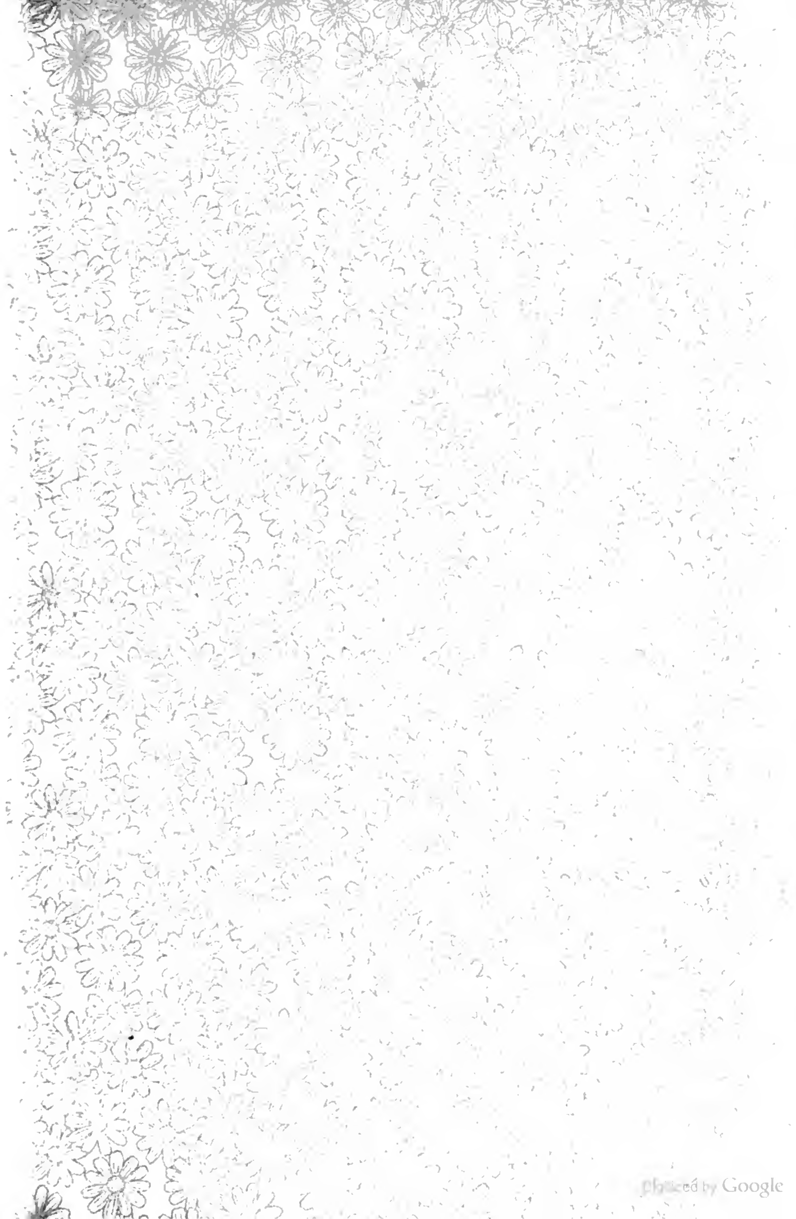
L'Eloy

Àngel Guimerà


ABCDEFG
HIJKLMN
OPQRSTU
VWXYZ
SUBIRACHS



A en Joseph Cardús 16-4

...pahintli 'ls grans favors

...ne me ha fet per a aquesta obra.

...amich y company de

...telaconi me

Angel Guimerà

L' ELOY

Angel Guimerá

L' Eloy

Drama en tres actes y en prosa

Estrenat en lo Teatre Catalá, Romea, la vetlla del 27 de Mars de 1906



BARCELONA
Imprempta La Renaixensa, *Xuclá, 13, baixos.*
1906

REPARTIMENT

PERSONATJES	ACTORS
CRISTINA.	D.ª CONCEPCIÓ LLORENTE.
BENETA.	» ADELA CLEMENTE.
SENYORA ROSARIA	» CARME PARREÑO.
TURA.	» ANTONIA BARÓ.
CARMETA.	» MONTSERRAT FAURA.
ELOY.	D. JAUME BORRÁS.
JOAN.	» AUGUST BARBOSA.
MICAS.	» ISCLE SOLER.
VALENTÍ.	» JOAQUIM VINYAS.
MOSSEN TRINITAT.	» MODEST SANTOLARIA.
DON RAMON.	» JAUME MARTÍ.
ANTON.	» VICENS DAROQUI.
JOSEPET.	NEN JAUME TRESSOLS.

DIRECTOR ARTÍSTICH: D. JAUME BORRÁS

Época: la present.

Acte primer

Saleta de gent travalladora. Tres portas: la de la esquerra que va á la escala y que está tancada; la del mitj, cuberta d' una cortina, dona á la cambra de dormir; la de la dreta conduheix á las altras habitacions del piset. Hi haurá un matalás estés á terra ab coixí, llensol, etz., vejentse que s' hi ha passat la nit. Es de matinada.

ESCENA PRIMERA

CRISTINA y JOAN. No hi ha ningú á la escena. Al cap d' una estona ve en Joan per la dreta mitj vestit y aixugantse encare. Sense voler, anant per la escena, fa soroll ab una cadira.

JOAN, *apart.*

Malviatje! *(Segueix vestintse.)*

CRISTINA, *al cap d' una estoneta.*

Joan! *(Pausa.)* Joan! *(La Cristina parlará sempre de dés l' arcoba.)*

JOAN

Qué hi há? *(Contrariat d' haverla despertada.)*

CRISTINA

Que ja t' alsas?

JOAN

Y donchs? *(Pausa.)* Dorm tu, dorm.

CRISTINA

Quína hora es?

JOAN

Com cada día. Ja son tres quarts, de segur!

CRISTINA

Deus anar més brut y... espedassat! *(Pausa.)* Ay, Senyor!

JOAN, *pausa.*

Te llevarás avuy, eh? *(Segueix vestintse.)*

CRISTINA

Ay sí! *(Pausa.)* Plega 'l llit, sents? *(Ell comensa á plegarlo.)* Joan!

JOAN

Qué vols?

CRISTINA

Que pleguis el llit.

JOAN

Ja ho faig, ja. *(S' endú 'l matalás per la dreta.)*

CRISTINA, *mentres ell surt.*

Veyám si avuy trigará la Beneta! *(Després d' una petita pausa comensa á cantar baixet una cansó vulgar.)*

JOAN, *tornant.*

No li cantis aixó, dona! *(Ella calla.)* Qué deyas are?

CRISTINA

Que la Beneta ja tindría de ser aquí. *(En Joan torna á desapareixer emportántsen altras cosas del llit.)*

JOAN, *venint.*

Diré á la vehina que 't vinga á fer companyía.

CRISTINA

Encare deu dormir la senyora Rosaria. No 'm fa res quedarme sola.

JOAN

Donchs deixaré la clau al calsinayre, com l' altre día. Ja hi varem quedar ab la Beneta que si trigava... sabs?

CRISTINA

Si, déixali.

JOAN

Y 't llevarás, veritat?

CRISTINA

Sí, home. Cap allá á mitjdía.

JOAN

Y ja estarás ben bona, eh? *(Plantat al mitj de la escena: no s' ha acostat may á la cortina.)*

CRISTINA

Ben bona no encare. Aviat. *(En Joan fa un mohiment de disgust, qu' ella comprén.)* Vésten, véstén!

JOAN

Donchs... me 'n vaig. *(Moventse cap á la porta de la esquerra.)*

CRISTINA

Escolta. *(Pausa.)* Joan!

JOAN

No 'm fassis tornar, dona!

CRISTINA

Vina á veure 'l pobret.

JOAN, *tocant l' ase.*

Ptsé. Vaja! *(Se fica á l' arcoba. Se sent un xich d' enrahonament y un petó, sortint totseguit.)*

CRISTINA, *mentres surt.*

Y á mí?

JOAN

Ximpleta! *(Pausa. Li sab greu anársen.)* Acótxat be, sents? Míra que fa molta fresca!

CRISTINA

Ja ho faig.

JOAN, *pausa.*

Ptsé! *(Dupta si tornará á l' arcoba.)*

CRISTINA, *comprenentho.*

Adeu, adeu! *(Rihent.)*

JOAN

Si, ja pots riure!

CRISTINA

Donchs qué faré? *(Volent dir que no hi te cap culpa.)*

JOAN

Be, que te de durar gayre aixó? *(Acostantse un xich á la cortina.)*

CRISTINA, *alarmada.*

Qué no te 'n vas?

JOAN

Sí, dona, sí; es clar que me 'n vaig. *(Tot anánt-*

sen cap á la porta de la esquerra y sabentli greu. Ella 's posa á cantar baixet la mateixa cansó. Quan en Joan va á obrir la porta, trucan. Deixa de cantar la Cristina.)

ESCENA II

CRISTINA, JOAN y BENETA. Aquesta ve ab un cistell.

BENETA

Bon día.

JOAN

La Cristina ja us demanava.

BENETA

No es pas per falta d' ánsia. Sinó que una te tanta feyna á casa...

JOAN

Jo me 'n vaig.

BENETA

Espérat, espérat.

JOAN

Qué hi ha?

BENETA

Que tenim de parlar. *(En veu baixa.)* Veurás, carta del seu pare. *(Butxaquejant.)*

CRISTINA

Quí hi ha aquí?

BENETA

Soch jo. Bon día, noya!

CRISTINA

Ay! Veníu, Beneta.

BENETA

Te, llegeix.

CRISTINA

Deu ser tart, oy?

BENETA, *trayent un pot del cistell.*

No ho cregas, sinó com que tu ja 't veus las orellas... Ja veurás la llet: encare es calentona. *(Entrant á la arcoba. Se sent dintre á las duas donas parlant, mentres en Joan llegeix.)*

JOAN

Ptsé. *(Pausa.)* Bo!

BENETA, *tot venint.*

Veurás, de primer t' ho escombraré tot.

CRISTINA

Quanta molestia!

BENETA

Ajusto perque no t' entri pols.

CRISTINA

Y desseguida qu' estiguéu... *(No se la sent més perque la Beneta ha ajustat la porta sobre la cortina.)*

BENETA, *á Joan.*

Perque ella no 'ns senti.

JOAN, *tornantli la carta.*

Teníu, teniu.

BENETA

Qué 't sembla? Eh?

JOAN

Ptsé. *(Arronsantse d' espatllas.)* Qué us diré?

BENETA

Això ja t' ho podías pensar, que un día ó altre... Y are cóm quedo jo y 'l de casa ab aquest home?

JOAN

Vos diréu. Arregléusho com poguéu. Véusho aquí. *(Volguent tornar á pendre 'l tapabocas per anársen.)*

BENETA

Espérat! Mal-agradós! Que no sembla sinó que encare 'm fassis el favor de deixarme venir á aquesta casa.

JOAN

Això no ho diguéu, perque jo us agraheixo que la cuydéu á la Cristina.

BENETA

No havía d' haver vingut, ben net. Sinó que desseguida que vaig saber que se li acostava l' hora...

JOAN

Vos sí; pero 'l Valentí... Es del morro fort, vaja!

BENETA

No ho dirás are qu' está per venir. Perque d' això d' aquí... *(Per la carta.)* se 'n te de parlar. Ay Reyna Santíssima!

JOAN

Prou temps tindrém per parlarne.

BENETA

Pero que no ho has llegit que s' embarcava desseguida?

JOAN

Si haguessiu escrit quan era 'l cas, dihentli la veritat de tot, are estaríam llestos.

BENETA

T' hi haguessis casat com era la teva obligació...

JOAN

Be, sí; ja ho sé.

BENETA

Alashoras sí que li hauríam escrit; y ab molta alegría!

JOAN

Jo tinch tart: no sé si ho sabeu? *(Anant á recullir el tapabocas.)*

BENETA

Escolta, Joan. Vols que jo me 'n cuydi?

JOAN

De qué?

BENETA

Vols que vagi á trobar al rector de las Gerónimas, que 'l conech?

JOAN

Encare tornéu á la mateixa? Ja estém be aixís nosaltres.

BENETA

Peró, desgraciat! Y son pare, que 's creu que nosaltres la guardém com una reliquia!

JOAN

Si, ja ho veig que no més ho feu per quedar be vosaltres. Alanta! *(Anant á sortir.)*

ESCENA III

BENETA, JOAN y VALENTÍ, que empeny la porta, que havía quedat ajustada.

VALENTÍ

Deu vos guard. *(Sens entrar gayre.)*

BENETA, *renyantlo.*

L' home!... Quina manera de trigar!

JOAN

Ay gracias á Deu que se us veu per aquesta casa.

VALENTÍ

Y encare ho gosas á dir després que...

BENETA

Entra, entra. *(Entra Valentí.)* Y no cridis.

JOAN

Vaja, Valentí, toquéula.

VALENTÍ

No; perque l' estás fent massa grossa.

JOAN

Vos mateix.

VALENTÍ

Y axó no pot seguir d' aquesta manera, ho sents? Y á la Cristina...

JOAN

Pts! *(Volent dir que no cridi.)* La Cristina encare fa llit; eh? Y á n' ella no vuy que se la renyi.

VALENTÍ

Es que tu 'ns l' has presa la Cristina! Mateix que un...

BENETA

Valentí!

JOAN

No! Deixéulo. No 'm fa res á mí que 'm digui lo que vulgui. A n' ella no ho vuy. Ni una sola paraula. Y, veyéu, tenía molta pressa, perque are haig de travallar més que may: per mí y per la Cristina. Oh! y pel nen!...

BENETA

L' angel de Deu!

JOAN

... Y are no 'n tinch de pressa, perque no vuy que us quedeu sols ab ella.

VALENTÍ

No, si lo que jo vuy es que enrahoném.

BENETA

Sí, sí: enrahonéu. Jo aniré á fer foch y á guarnir l' olla. *(En Joan va á ajustar ben be la porta del cuarto de la Cristina y para la orella escoltant.)*

VALENTÍ

Ja 't deus haver enterat de la carta, eh?

JOAN

Sí.

VALENTÍ

Y are sí que ja no es alló de si vindrá, de si no vindrá y 's morirá per allí baix... El tením aquí, Joan.

JOAN

Be ho sembla.

VALENTÍ

Donchs... tú dirás qué pensas fer.

JOAN

Qué penso fer? No res. Qué voléu que fassi? *(En Valentí va á dir «cásathi».)* Ah, nó. Aixó no. Y no me 'n tornéu á parlar, que ja n' estich fart y cuyt, y no vuy sentirho més. *(La Beneta ha tornat á entrar.)*

VALENTÍ

Beneta: 'm sembla qu' he fet una bestiesa de venir.

BENETA

Veurás: nosaltres cumplím la nostra obligació, perque la carga que tením á sobre es molt pesanta, molt. *(Mitj plorosa.)* Deixántsela confiada 'l seu pare y havéntsela presa de casa mateix!

VALENTÍ, *á Joan.*

Pero que no 't sab greu de donarli una pena tant gran á n' aqueix pobre vell?

JOAN

Sí; veyéu: aixó sí.

BENETA

Qué m' esplicas á mi!

JOAN

Molt de greu; molt.

VALENTÍ

Després de las tribulacións que ha passat allá baix, que torna sense un clau... Empenyat, que jo li

vaig avansar els diners pel viatje; y malalt, que no será bo per res.

JOAN

No cridéu.

VALENTÍ

Y que arribará ab unas alegrías d' abrassar á la seva filla! Afigúrat: un pare!

BENETA

Y quina tossudería la d' aquest home! Ja no tindrías de ser aragonés. Eh! Mereixerías que us abandonessim com á béstias. Peró aqueixa pobra xicota que la tens encisada... Y á n' aqueix infantó, que se li espera un demá...

JOAN

No; això sí que no. Perque jo al meu fill me l' estimo més que tot lo del mon, y 'm privaría fins de las caixaladas per véuremel gran y fet tot un home. Qué us heu pensat de mí? N' estich més orgullós del meu fill!

VALENTÍ

Es que tu vius molt tranquil, y no sabs la que se 't prepara.

JOAN

A mí?

VALENTÍ

Sí, perque hi haurá un daltabaix quan menos t' ho pensis, que l' Eloy 't pendrá la Cristina. Y en quant al nen...

JOAN

Això es bo per dir.

BENETA, *que ha tornat de dintre.*

Oh, y que la Cristina creurá al seu pare, que li voldrá be, es clar.

JOAN

Ho veurém si es clar.

VALENTÍ

Com si no hi hagués més en aquest mon que fer desgraciada á una bona noya! Perque ho era una bona noya, que al costat nostre no més veya bons exemples. *(La Beneta comensa á escombrar.)*

JOAN

Ja ho sé: no cal que us escarrasséu.

VALENTÍ

Y tota la culpa es teva, que no sé de quina sanch deus venir per fer lo que has fet.

JOAN

Está bé: tinguém paciencia.

BENETA

Y 't deixará! 't deixará! ó t' hi casarás á la forsa. Y si no t' hi casas anirás á presiri, com hi ha mon.

JOAN

Está bé.

BENETA

Perque ets un mal home.

JOAN, *á Valentí.*

Y vos, qué 'm dihéu are?

VALENTÍ, *cremat.*

Vaja: aixó no 's pot aguantar. Aném, Beneta!

JOAN

Vosaltres mateixos.

BENETA

Deixarla aixís á n' ella!

VALENTÍ

Y quan arribi son pare, mírat, li farém donar la adressa d' aqui. No cal que 'l veyém nosaltres al Eloy, Beneta. Ells mateixos, ells que li espliquin. *(En Joan ha anat á subjectar la porta de la cambra de la Cristina.)* Tú, tú, ó millor la Cristina mateixa.

JOAN

No; això sí que no, Valentí. Si voléu que vinga á trobarme á mí, no 'm fa res. A la Cristina de cap de las maneras.

VALENTÍ

Ves si nosaltres li donaríam aquest mal trago! Vaja, vaja, anémsen, Beneta.

JOAN

Escoltéume; no us en anéu, Beneta.

BENETA

No, si no cal que m' ho diguis, que jo no la deixaré que no estiga ben refeta.

JOAN

Gracias, gracias. *(Com si li anés á agafar la má.)*

BENETA

Füigme d' aquí!

JOAN

Y vos, Valentí, féume aquest favor, home. No 'l feu venir aquí al Eloy. Jo crech que més valdría que no 's vejessin de molt temps ab la Cristina.

VALENTÍ

No. Encare soch home de bé y bon cristiá. Y may he ajudat á ningú en cosas que van contra la lley de Deu. Vols que t' ho digui? Te tinch pei un depravat.

JOAN

Ah, no! No ho soch, Valentí.

VALENTÍ

Per un mal subjecte. Per un pillet.

JOAN, *cremat.*

Tant faréu, que al últim...

BENETA

Valentí!

VALENTÍ

Per un pillet, sí.

JOAN

Ira de Deu! *(Va á tirárseli al demunt.)*

CRISTINA

Beneta! *(En Joan s' ha aturat al sentirla.)*

BENETA

La Cristina! *(Va cap á la cambra. Los altres quedan parats l' un devant del altre. Després d' una pausa 's sent trucar á la porta. Las duas donas parlan dintre.)*

ESCENA IV

CRISTINA, BENETA, JOAN, VALENTÍ y SENYORA ROSARIA

JOAN

Ja vá. *(Obra.)*

ROSARIA

Qué fan?

JOAN

Bon día, senyora Rosaria. Ptsé! Molt bé. La mare y 'l fill molt bé.

ROSARIA

Si están ocupats ja tornaré després. *(Per en Valentí, á quí no coneix.)*

JOAN

Vol callar, senyora Rosaria?

VALENTÍ, *á Joan.*

Ab aixó... salut. Y pénsathi, eh? *(Se 'n va Valentí.)*

JOAN

Adeussiau, Valentí.

BENETA, *venint.*

Quan estiga 'l caldo 't faré una sopeta.

CRISTINA

Y 'm llevaré, veritat?

BENETA

Després que hagis prés la sopeta. *(Li torna á*

ajustar la porta, tot mirant á la senyora Rosaria.)

ROSARIA, *á mitja veu.*

Li posará aquest ou, qu' es del día.

BENETA

Ay sí! Qu' es gros!

ROSARIA

Y aquest se 'l beurá al vespre.

JOAN

Carám! Quína voluntat que li té vosté á la Cristina!

ROSARIA

Forsa, Joan, forsa. Son de duas gallinas que tinch al terrat. Més grassas! Las tenen de pujar á veure.

JOAN.

Hi durém al nen, que hi fará unas riallas! *(Riu bondadós.)*

BENETA

Ja es prou que no las hi prengan.

ROSARIA

Me las guarda 'l ceguet. Si sentís soroll cridaría, sab?

JOAN

Vet aquí que jo ja he perdut un quart de jornal. Cúydinmela forsa, eh?

BENETA

Ves, y que Deu te guíhi.

JOAN

Ja ho fa. Senyora Rosaria... *Buenas. (Tot dit ab carinyo.)*

ROSARIA

Adeu, fill, adeu.

ESCENA V

BENETA y SENYORA ROSARIA

BENETA

Acabo d' escombrar.

ROSARIA

Qu' es bon minyó en Joan! A mí 'm te enamorada; y tota la escaleta se l' estima!...

BENETA, *suspirant.*

Ay, senyora Rosaria!

ROSARIA

Qué hi ha? Que passa alguna cosa?

BENETA

Hi ha que 'ns trobém en una mar de tribulacións. En aquesta casa, m' entén? *(Ja havía deixat la escombra.)*

ROSARIA

Oy Jesús!

BENETA

Es á dir, las angunias son per mí y pel meu marit; perque en Joan, aquí hont vosté 'l veu, es l' ho-

me més tranquil d' aquest mon; y ella, com qu' es una benaventurada... Sinó que quan sápiga que arriba 'l seu pare la vuy veure!

ROSARIA

Peró, vol dir que l' arribada del seu pare...

BENETA

Ay, filla meva! Si més valdría que 'l pobre home 's moris pel camí. Per la que li espera!...

ROSARIA

Com que una persona no sab...

BENETA, *repensantse.*

Potser li faig pols. *(Ha seguit escombrant.)*

ROSARIA

No senyora, no; fassi, fassi. *(Beneta deixa la escombra.)*

BENETA

Y axó qu' ella s' hauría pogut casar molt rebé ab un fadrí del adroguer de sota casa, qu' es un minyonás que no se 'l acaba 'l despreci. Ay Senyor, Senyor!

ROSARIA

Si que 'm sab greu que passin disgustos aquí; y si una persona hi pot...

BENETA, *parlantli en secret.*

No hi ha creencias, velhi aquí. El jovent d' are no te temor de Deu, m' entén?

ROSARIA

Qué vol dir que no viuhen bé?

BENETA

Cá, filla, cá: es una altra cosa! Estimarse, prou: com Joseph y María, Deu me perdó la comparansa.

ROSARIA

M' atmira!

BENETA

Ja veurá: y es un dirli á vosté. Sobretot, senyora Rosaria! Perque Deu nos enguard de que á la escaleta se n' enteressin! Y pensar que encare hi hauría remey, si 'l Joan no fos tant tossut. Peró á n' ell, míris, parlarli de capellans es parlarli del dimoni, Deu nos enguard.

ROSARIA

Ay Verge de la Soletat! Qué 'm diu? Que vol dir qu' ells no son...

BENETA

Això mateix. Esgarrifis! Peró per la mort de Deu, senyora Rosaria...

ROSARIA

Me fa quedar parada.

BENETA

Si, filla meva, sí.

ROSARIA

Peró vostés... Pero si ella m' ha dit que vostés la tenian á casa?...

BENETA

Ay, filla del meu cor! Com nos la podíam pensar aquesta desgracia!

ROSARIA

Sí que...

BENETA

Ja veurá. Ja li contaré tot. El seu pare, m' entén, qu' era un gran company del meu home desde qu'

eran aprenents á la fundició... Y velhi aquí que va rebre cartas sobres un germá que tenía per allá á Montevideyu, en que li innovavan que s' havía mort deixant un establiment molt regrán de no sé quinas viandas y cosas, y que tot li prevenía. Y míris, se n' hi va anar, aviat fará dos anys, per lliquidar que diuhen, m' entén? Y la seva filla 's va quedar ab nosaltres. Y 'l Valentí li va deixar quisablo, pel camí, que van pactar que li pagaría l' interés. Si, l' interés; ja veurá. Donchs tot anava d' alló més bé á la primería. La Cristina travallant á la fábrica al costat meu, qu' encare jo hi anava, y 'l seu pare enviantnos cartas; si be no gayre alegras, sab? perque *á la cuenta* aquell magatzém no era tant gran com aponderavan, y tot ho havía trobat un embull que no se 'n podía treure l' aygua clara. Y mentrestant aquí aquesta xicota, que no es cap criatura, no, que ja te 'ls seus anys, se va anar encalabrinant ab un minyó teixidor de la fábrica, qu' es un escarrás de feyna, això sí. O ell d' ella, que vájiho á saber cóm va comensar el tripijoch. En *resumidas cuentas*, que quan varem volguer aturar aquell festeig ja no hi varem ser á temps, y *de la noche á la mañana* la Cristina se 'ns va fondre, anántsen á viure ab aquest home. Vosté ja pot pensar cóm estaría.

ROSARIA

No ho hauría dit may d' aquesta xicota.

BENETA

Y mentrestant son pare fentnos á saber que tot lo d' allá baix estava ben perdut y que tornava més pobre que una rata. Y quan, havent apurat tots los medis per ferlos casar, li anavam á fer saber la desgracia, que ja Don Ramon, un advocat que 'l coneix de petit, ens havía fet la carta, velhi aquí que

'n rebém una altra del capellá del hospital de Montevideyu dihentnos que 'l pobre Eloy estava á las acaballas. Y vegi qui te cor per donarli aquella beguda!

ROSARIA

Y que vostés debian pensar que tampoch hi fora á temps la carta...

BENETA

Total, que nosaltres, ab la esperansa de que 's casessin, estém dejuns d' escríureli res. Y com que l' home sembla que s' ha anat apedassant, d' un día á l' altre 'l tindrém á Barcelona.

ROSARIA

Potser encara trigará!

BENETA

Cá, filla, si ho tinch á la butxaca. *(Pegantse un cop á la cuixa per la carta.)*

ROSARIA

Volen que hi dongui una empenta jo? No sé si ho saben que tinch un fill capellá. Y podriam fer que li parlés á n' ella.

BENETA

Ay, santa cristiana! Si en Joan se topava ab un capellá á casa, l' esgarraparía, filla! Afiguris que encare no han batejat aquesta pobra criatura, que aviat fará un mes.

ROSARIA

Ah, no, això no pot ser! Hont s' es vist? Y quina culpa te l' ángel de Deu perque li fassin pagar á n' ell? Déiximhi ficar á mí, senyora Beneta.

BENETA

Ay si vosté 'ls hi tocava 'l cor! Míris: li vaig á es-

caldar la sopa, y després la empendrém totas duas. Qué li sembla?

ROSARIA

Ay sí, sí!

BENETA

Ja torno, ja torno.

ROSARIA, *apart.*

Quí s' ho podía pensar d' aquesta gent?

BENETA, *desde dintre.*

Senyora Rosaria: vol fer el favor de durme l' ou, si es servida?

ROSARIA

Sí senyora; ja vinch. *(No hi acaba d' anar perque veu á la Cristina.)*

ESCENA VI

SENYORA ROSARIA, BENETA y CRISTINA

CRISTINA, *sortint.*

Donchs que ningú 's recorda de mí? *(Mitj rihent y no vestida del tot.)*

ROSARIA

Ay! Miréuse la Cristina! Per qué no 'ns cridava?

CRISTINA

Que Deu me la guard, senyora Rosaria.

BENETA, *sortint de la dreta.*

Peró qué fa aquesta criatura? Abrígat be, desgraciada!

CRISTINA

Com que ja he pogut vestirme sola!

ROSARIA

Dongui, dongui, que la ajudaré.

BENETA

Si no 't deus aguantar dreta!

CRISTINA

Si, si. 'M trobo molt bé. *(La Beneta la ajuda.)*

ROSARIA, *mitj dintre 'l cuarto.*

Y quins ulls que fa 'l nen!

CRISTINA

Te 'ls ulls del seu pare.

BENETA

Pósat un mocador al cap. *(Se 'l posa ó no se 'l posa. Com vulgui.)*

ROSARIA

Que no es ploraner?

CRISTINA

Es més bon minyó!

BENETA, *ab intenció.*

Com son pare, no?

CRISTINA

Beneta! *(Suplicant.)*

ROSARIA

Segui aquí, sègui.

BENETA

Vaig per las sopas. *(Tot sortint. Apart.)* Malviatje la mossa! *(Emportánsen l' ou.)*

CRISTINA

No 'n corren de vehinas com vosté.

ROSARIA

No ho digui. Es una bona escaleta aquesta.

CRISTINA

Veurá; que 'm necessiti algun día!

ROSARIA

No pas per aixó. Ja he fet cincuanta tres anys jo.

BENETA, *ab las sopas.*

Aquí las tens, que si te las acabas ja farás prou. *(Se n' entorna.)*

ROSARIA

Que 's refredin una mica.

CRISTINA

He arribat molt malament, veritat?

ROSARIA

Déixiho corre.

CRISTINA

Vostés, are l' una, are l' altra... En Joan hauría perdut una pila de jornals, y fora dels primers días...

BENETA, *portant vi ab un got.*

El vi de la senyora Tura.

CRISTINA

També la dona del cotxero es una bona dona. La del municipal, la senyora Carmeta, sab? sempre pregunta á n' en Joan si 'm convé alguna cosa.

ROSARIA

Filla: si 'ls pobres no 'ns ajudessim... Potser ja estarán be. *(Per las sopas.)*

BENETA

No hi fa res que covin. Cóm va, noya?

CRISTINA

Be.

ROSARIA

Comensi, comensi.

BENETA

Y poch á poch que se t' assentarán millor.

CRISTINA, *tot menjant.*

Me vol mirar al nen, senyora Rosaria?

ROSARIA

Y donchs? *(Ananthi.)*

CRISTINA

Las trobo molt bonas. *(Trucan á la porta. Torna la senyora Rosaria.)*

ESCENA VII

CRISTINA, BENETA, SENYORA ROSARIA y MICAS

BENETA, *tot obrint.*

Això convé, noya.

MICAS

Deu 'ls hi dó bon día. Torno 'l plat.

CRISTINA

Entréu, entréu, Mícas.

MICAS

Ay carát! Ja está llevada!

CRISTINA

Cóm ho coneixéu?

MICAS

Lo mateix que si la veya, senyora Cristina.

BENETA

Déume. *(Prenentli 'l plat.)*

MICAS

Y moltas de gracias. En Joan no hi es, oy?

CRISTINA

Es á la fábrica Mícas. Qué li voliau?

MICAS

Res, donarli moltas de gracias del tabaco d' ahir vespre.

CRISTINA, *bondadosa.*

Y veure si us ne donava més.

MICAS

No senyora. *(Arrenca á riure: los altres un xich.)* Cóm m' ho han conegut?

BENETA

Que voléu seure, Mícas?

MICAS

Are vaig á seure al portal de la iglesia. Moltas de gracias. *(Pausa.)* Quín día sortirá á missa, senyora Cristina? *(La Cristina deixa anar la cullera y calla.)*

ROSARIA

Menjin més. Acábisselas.

CRISTINA

Ja hi tornaré.

MICAS

Quín día surt á missa?

BENETA

Per qué ho dihéu?

MICAS

Perque quan passi á vora meu que tussi un xich. Y jo sabré qu' es la senyora Cristina... Y estaré forsa content.

CRISTINA

Sí, Micas?

MICAS

Sí. *(Pausa.)*

CRISTINA

Y... *(No sabent qué dirli.)* cóm es que viviu tant sol?

MICAS

Oh!

ROSARIA

Que no tens ningú enlloch?

MICAS

No ho sé. Jo 'm penso que quan ja ningú m' ha dit res... Tenía un amich molt amich, com un germá, qu' era cego igual que jo. Vet' aquí que anant pel mon, un día d' empentas ens varem perdre. *(Petita pausa.)* Y no 'ns hem trobat may més.

BENETA

Beu are. *(A Cristina.)*

CRISTINA

Sí que beuré, qu' es més bo!

MICAS

Si no 'm manan res més me n' aniré.

ROSARIA

Adeu, Mícas, adeu.

MICAS

Sí.

CRISTINA

Y que arrepleguéu forsa, sentíu?

MICAS

Avuy, com qu' es dilluns, Deu ens ne dó, 'm penso. Cap avall de la setmana mínvan, mínvan!

CRISTINA

Ho dihéu per la gent travallora. Eh que sí, Mícas?

MICAS

Veurá... passa.

BENETA

Ja ho deu coneixer ell. Si 'l que li fa la caritat te la má rasposa...

MICAS

No senyora. Perque deixan anar els céntims d' enlayre. No més, no més me tocan la má las criaturas. Y... y per això me las estimo tant; tant... *(Va sortint.)* tant... *(Ja quan ningú 'l veu, creyent qu' encare es á la vista, diu.)* Vaya, estigan bonetas. *(Se 'l sent baixar pesadament las escalas.)*

ESCENA VIII

CRISTINA, BENETA y SENYORA ROSARIA

ROSARIA

Pobre Mícas!

CRISTINA

Cada nit el sento aquí sobre quan se 'n va al llit, y 'm fa una pena! Y si 's trobés malament?

BENETA

A casa teniam un pobre al terrat, y un cop no surtía, no surtía, y 'l trobarem mort.

ROSARIA

Donchs en Mícas no pateix, no. Devegadas fa uns cants!

BENETA

Deu ser bordet.

ROSARIA

No me 'n asmiraría.

BENETA, *ab intenció.*

Es clar, hi ha homes que tenen fills y després els abandonan. Ay, Senyor! Pobras criaturas! *(La Cristina aparta 'l plat de las sopas y 's vol alsar.)*

ROSARIA

Hont vol anar?

CRISTINA

Vuy fer un petó al meu fillet.

ROSARIA

Agafis ab mí.

CRISTINA

Ja puch. Anant cap á n' ell, ray!

BENETA

Qué no vols més sopas?

CRISTINA

No. *(Desde dintre.)*

BENETA, *á Rosaria ab intenció.*

Quín mon, eh? Jo als pares que abandonan un tros de las sevas entranyas els portaría al pal.

ROSARIA, *ab intenció.*

Ay, filla, no 'n donaría l' abast! El mon n' está plé. *(Se sent plorar á la Cristina.)*

BENETA, *apartant la cortina.*

Ay ay! Cóm es que ploras? Qué tens?

CRISTINA, *que torna, procurant contenirse.*

No res; no tinch res.

ROSARIA

No está pas malalt el nen?

CRISTINA

No, no, gracias á Deu.

BENETA

Qué potser us heu disputat ab en Joan per...

CRISTINA, *perque no segueixi.*

Jo no m' hi disputo may ab en Joan. Ni ell me diu res ofenós. Ens tením molta voluntat y no 'l contradich de res.

BENETA

D' aixó ve que ell fassi la seva fins en cosas...

CRISTINA

Jo ja estich contenta com es y sempre faré lo qu' ell vulgui. Sempre! Sempre!

BENETA

Miréu: jo no ho puch sentir aixó, y 'm dempno.

ROSARIA

Senyora Beneta!

CRISTINA

Sí. Sí. Perque jo ho sé qu' ell m' estima á mí més que tot lo del mon. Y quan ell fa una cosa es que aixís convé.

BENETA

Beneyta més que beneyta! Y á quí convé, á quí que visqueu d' aquesta manera?

CRISTINA

Be, bueno. *(Perque no ho digui.)*

BENETA

Míri, senyora Rosaria: jo li diré tot perque se 'n fassi creus.

CRISTINA

Qué li voléu dir? *(Oposantshi.)*

BENETA

La veritat: que vosaltres no vivíu com la lley de Deu mana, y que encare no heu fet batejar aquesta pobra criatura.

ROSARIA, *fent veure que no ho sabía.*

Ave María Puríssima!

CRISTINA, *cremada y avergonyida.*

No ho teníau d' haver dit això á la senyora Rosaria, que are 'm tindrá malicia; y á n' en Joan també.

BENETA

Veus com tu mateixa ho coneixes que això no está be?

ROSARIA

No, filla, no. Tenirli malicia de cap de las maneras; ferme pena, molta de pena, això sí que li asseguro. Peró que no ho veu, Cristina, que això no está be? Que no s' hi pot viure d' aqueixa manera?

CRISTINA

Ja ho sé; y un día ó altre s' arreglará, qu' ell ja m' ho diu.

BENETA

Qué diu ell? qué? Lo que fa es lo que ha fet sempre ab tú: enganyarte y ferte passar ab passeras, fins que 't planti en sech. Que no sé com no ho coneixes.

CRISTINA

Ah, això sí que no ho fará may, y no cal que us escarrasséu, que no m' ho daréu entenent. *(Alsantse com si volgués fugir de la Beneta.)*

BENETA

Qué no la veu com está d' encegada?

ROSARIA

Y mentrestant aquesta criatura seva se li pot morir, desgraciada! Y per tossudería de vostés no la veurian may més, Cristina, may més! Ni en aquest mon ni en l' altre. Vosté ho te de saber això. Pobra

criatura, Deu meu! Donchs que no se la estima gayre?

BENETA

Cá! Ni gayre ni gens. No més vol á n' aquest juheu, que viu condempnat.

CRISTINA

No m' ho diguin que no me l' estimo al pobret nen. No m' ho diguin, que 'm desesperarian!

ROSARIA

Donchs féslo cristiá, filla. Jo t' ho demano. Féslo cristiá. Quín mal li fas ab això á n' en Joan? Dígas.

BENETA

Déixila estar, que més s' estima que siga una béstia. Perque 'l teu fill, sense ser batejat, es mateix que una bestiola. Esplíquili vosté, senyora Rosaria; esplíquili.

CRISTINA

Fássinme la caritat de no ferme patir!

BENETA

Y encare no ho sabs tot, que 'l teu pare está per arribar. Y afigúrat quina alegría quan sápiga que vius com una...

ROSARIA

No, senyora Beneta.

BENETA

Y ab un fill qu' es un moro, sí, sí, un moro; y un juheu y un ateyu, Deu 'ns ne deslliuri.

ROSARIA

Escolta, filla meva: per qué no vols que 's bateji? Dígamho.

CRISTINA

Pero si jo no ho dich que no ho vulga, sinó que, qué hi puch fer jo tota sola? Si ni ho sé com s' arreglan aquestas cosas; y á n' ell no n' hi vuy parlar.

BENETA

M' ho haguessis preguntat á mí!

ROSARIA

Peró si es la cosa més senzilla d' aquest mon. Míra, jo 'm cuydaré de tot. Ja veurás com are mateix... Y tu no tens de fer res, ni en Joan tampoch.

CRISTINA

Are senyora Rosaria?

ROSARIA

Déixam fer á mí. Ja ho sab la senyora Beneta: tinch un fill qu' es vicari aquí á Bethlém.

BENETA

Ay! Fássiho per la mort de Deu!

ROSARIA

Eh qu' estás contenta? Dígamho. *(Abrassántla y besantla.)*

CRISTINA

Si, sí. Y no li diré res á n' en Joan per are.

BENETA

Ay que vosté es la Providencia d' aquí!

ROSARIA

Te 'l tornaré que fins te l' estimarás més encare. Tens un mocador gran?

CRISTINA

No es gayre bo. *(Tot anantlo á buscar.)*

BENETA

Ja hi vaig jo á buscarlo. *(Sortint per la dreta.)*

ROSARIA

No hi fa res. Veurás que desseguida estarém llestos! *(Torna la Beneta.)*

CRISTINA

Encare no tinch gayre robeta per mudarlo.

BENETA

Roba ray! *(La senyora Rosaria s' ha posat el mocador.)*

ROSARIA, *entrant á la arcoba.*

Es un dir Jesús. Ja veurás que desseguida serém aquí.

CRISTINA, *que ha entrat derrera.*

Que no 's refredi.

BENETA

Sembla un miracle!

ROSARIA

Ja 'n sé de portarlos: n' he tingut set de fills aquí hont me veuhen! *(Venint ab el nen sota 'l mocador gran.)*

CRISTINA

Fill meu! Fill meu!

BENETA

Are jo; 'm toca á mí ferli petons.

CRISTINA

Li dihém Joanet. Que li posin Joan.

ROSARIA

Are que me 'l vinguin á pendre á mí! Adeussiau. *(Tornant enrera.)* Son pare cóm se diu?

CRISTINA

Joan Selva y Rovira. *(La Beneta plora á un costat.)*

ROSARIA

Ja ho sé. Y després jo us faré casar. Com hi ha re'mon que us casaréu.

BENETA

Ay sí, sí.

CRISTINA

Torni aviat, sobretot.

ROSARIA

Desseguida. *(Tot sortint.)* Joan Selva y Rovira... Joan Selva y Rovira... Joan Selva...

ESCENA IX

CRISTINA, BENETA y després VALENTÍ

BENETA

Això fins fa plorar d' alegría. Tota tremolo.

CRISTINA, *que ve de la porta.*

No plorava; no plorava 'l fill meu.

BENETA, *plorosa.*

Perque coneix que 'l van á fer cristiá.

CRISTINA

Ay que me 'l tornin aviat á la vida de la meva vida, que no sabría viure sense ell ni una hora.

BENETA

Y are parlém de tot. Seu; seu.

CRISTINA

De qué voléu parlar?

BENETA

Del teu pare que arriba, ja t' ho he dit.

CRISTINA

No us crech, veyéu: això ho heu dit per ferme por á mí.

BENETA

Per ferte por, eh? Mírat: en Joan ja ho sab, y no vol que t' ho diguém. Pero ho faig pel teu be. Hi ha carta; y ja deu ser molt cap aquí, y potser potser ja está á punt d' arribar y tot. *(Butxaqueja buscant la carta.)*

CRISTINA

Ay Deu meu! Deixéumela llegir.

VALENTÍ. *La porta era ajustada.*

Sí, entretinguéuse are parlantne.

CRISTINA

Ay! M' heu espantat; no pensava en vos!...

BENETA

Donchs qué hi ha? qué hi ha?

VALENTÍ

Que ja no cal que la llegeixis aquesta carta. Vetho aquí.

CRISTINA

Per qué ho diheu?

VALENTÍ

Are ja no serveix de res. *(Seyent.)* Mare de Deu! Mare de Deu!

BENETA

Te veig molt trasmudat, Valentí. A tu 't passa alguna cosa. Ay Reyna Santíssima!

CRISTINA, *á Valentí.*

Qué hi ha?

VALENTÍ

Batúa nada! Diu qué hi ha?

CRISTINA, *á Beneta.*

Qué us penséu vos?

VALENTÍ

Y ja m' ho temía aixó. Veusho aquí. *(Alsantse d' una revolada.)*

BENETA

Parla d' una vegada.

VALENTÍ, *á Beneta.*

Sabs d' hont vinch are? De la Agencia dels vapors. Y sabs qué m' han dit?

BENETA

Qué?

VALENTÍ

Que aquest matí ha entrat un vapor, d' allá.

BENETA

Be, peró...

VALENTÍ

Y que ja han desembarcat els passatjers, y que 'l pare d' aquesta ja es á Barcelona.

CRISTINA

Ay Reyna dels Angels! Beneta! *(Com si anés á caure en basca.)*

BENETA, *correnthi.*

Cá! Si no pot ser tant corre que te corre. Ves si fora aquí!

CRISTINA, *recobrant ánimo.*

Ay si Deu ho volía!

VALENTÍ

Que no pot ser?... Vet' aquí 'l mal nostre: que tot ens sembla que no pot ser y may som á temps á res. L' Eloy es aquí: no hi ha més. Y á horas d' are ja haurá anat á casa.

BENETA

Be, no 'ns alarmém, no' ns alarmém. Quí sab si 's va embarcar en aqueix vapor!

VALENTÍ

Si m' han ensenyat la llista dels passatjers que han vingut, y 'l primer de tots era ell: l' Eloy Tarrés; ves si 'n coneixes d' altre.

BENETA

Are sí que...

CRISTINA

Que vagin á buscar en Joan y que vinga desseguida!

VALENTÍ

Jo vols que m' hi torni á ficar, de la manera que m' ha tractat aquí mateix?

CRISTINA

Anéuhi vos, Beneta. Corréuhi!

BENETA, *á Valentí.*

Qué haig de fer?

VALENTÍ

Y per qué 'l vols? Veyám.

CRISTINA

Perque 'm trégui de Barcelona. Perque sigui aquí si vingués el pare.

VALENTÍ

Y ell cóm se presenta devant del teu pare, eh? Ab quína cara?...

BENETA

Aixó.

VALENTÍ

Qué es ell aquí? Ell no es ningú. Si ell no es més que 'l teu tracte.

CRISTINA

Deu meu! Pobre de mí! Qué 'n soch de desgraciada!

VALENTÍ

De bona gana m' amagaría sota terra avans de véurel.

BENETA

Y potser s' está á casa esperantnos.

CRISTINA

No li diguéu que jo soch aquí. Diguéuli que no sabeu hont soch; que travallo fora de Barcelona.

VALENTÍ

Encare més mentidas, oy? Per salvarvos á vosaltres! Eh! No pot ser aixó. S' ha de dir tot d' una vegada, que ja hem callat prou com una mala gent.

CRISTINA

Ay Senyor Deu meu!

VALENTÍ

Aném, Beneta. Aném á casa, y lo que Deu vulgui.

CRISTINA

No 'm deixéu sola, Beneta!

BENETA, *á Valentí.*

Ja veurás: qué hi faré jo á casa? Si no sabré ni aixecar los ulls al devant seu.

VALENTÍ

Serás al meu costat, que prou ho necessito, y dirás lo que jo digui. Que tantas cansons! Al capdevall no hi tenim cap culpa, y no hem fet res pera que 'ns remordeixi la conciencia. Aném.

CRISTINA, *agafant á la Beneta.*

Espereuse al menos á que 'm tornen el nen.

BENETA, *á Valentí.*

No pot trigar la senyora Rosaria que l' ha dut á batejar.

VALENTÍ

Veus? Molt be aixó: molt be. *(Passejantse neguitós.)*

BENETA

Oytal!

CRISTINA

Me sembla que triga la senyora Rosaria. *(A Beneta.)*

BENETA, *sens escoltarla.*

Y si avans que res anessim á trobar á Don Ramon per veure qué 'ns aconsella. Mira; ell es advocat y amich del Eloy.

VALENTÍ

No es cap mal pensament.

CRISTINA, *que ha escoltat á la escala.*

No venen! No venen! *(Apart.)*

VALENTÍ, *á Beneta.*

Y potser que Don Ramon vegi al Eloy primer que nosaltres.

BENETA

Ay tantdebó!

CRISTINA

No 'm tornan el nen, Beneta! Vos hi haguessiu anat. *(La Beneta no la escolta.)*

VALENTÍ, *decidintse.*

Sí, sí. Aném á veure Don Ramon.

CRISTINA, *anantse exaltant.*

El meu fill, Beneta! Ay que no me 'l tornan! Potser me l' han pres! Potser el pare...

BENETA

Qué estás dihent?

CRISTINA

Ay que haurán trobat el pare y m' haurá pres el nen! Ay que jo vuy 'l meu fill!

BENETA

Be, que t' has tornat boja?

CRISTINA

Que m' han enganyat y se me n' han endut el meu fill! Jo me n' hi vaig.

BENETA

Hont vas? *(Contenintla.)*

CRISTINA

No ho sé. A buscarlo, que jo vuy el meu fill!

BENETA

Peró, dona...

CRISTINA

Deixéume anar.

VALENTÍ

Peró á qué ve això?

CRISTINA

Deixéume. Lladres! Me l' han pres. Lladres! *(Corra á la porta y l' obra, trovantse al devant á la senyora Rosaria ab el nen als brassos.)*

ESCENA X

CRISTINA, BENETA, VALENTÍ, SENYORA ROSARIA
y després MICAS

ROSARIA

Ja som aquí.

CRISTINA

Ah! El meu fill! El fill del meu cor y de las mevas entranyas! *(Riu.)*

BENETA

Ay gracias á Deu!

ROSARIA

Te 'l torno cristiá el Joanet, qu' es més maco y bon minyó! *(Ab cerimonia.)* Aquí li entrego. No ha plorat gens.

CRISTINA

Fill meu! Fill meu!

ROSARIA

Are sí que 's diu Joanet.

CRISTINA

Fill! Fill meu! *(Compareix á la porta en Micas ab una paperina de borregos y una ampolla de gasseosa plena de vi. Ve molt sério y satisfet.)*

MICAS

Deu vos guard á tothom. Porto 'l convit. *(No 's fixan en ell.)*

BENETA, *á Rosaria.*

Si no es vosté no n' eixím.

ROSARIA

Are una persona está més satisfeta.

CRISTINA

Vínguin, que 'l posarém al llit. *(Hi van.)*

BENETA

Sí, que deu tenir una cassussa!

ROSARIA

Y que no te rahó 'l pobret?

CRISTINA

Mírinsel com riu!

BENETA

Cóm riu!

ROSARIA

Quina rialla més dolsa! *(Se sent riure á las tres donas. En Valentí 's passeja impacient. En Micas ha quedat parat ab la paperina y la ampolla á las mans. S' encara ab en Valentí quan li passa prop).*

MICAS, *sério y satisfet.*

Porto 'l refresch. Vi del car y borregos.

VALENTÍ

Beneta!

BENETA

Qué hi ha? *(Surt, y derrera d' ella la senyora Rosaria.)*

VALENTÍ

Ves qué vol aquest home.

ROSARIA

Qué has portat, Mícas?

MICAS

Oh! es el bateig! *(Li pren la senyora Rosaria.)*

ROSARIA, *á Beneta.*

Calli; calli: lo primer que ha fet mossen Trinitat ha sigut preguntarme pel padrí. Míris. He corregut per en Mícas; totseguit hem estat llestos.

MICAS

Sí. *(De cop molt alegre y després quedantse sério.)*

BENETA

Ja ho sents. *(A Cristina, sense entrarhi.)*

CRISTINA, *desde dintre.*

Ay sí; gracias, gracias...

MICAS

Per servirla. *(Creyent que anava per ell.)*

CRISTINA

... senyora Rosaria.

MICAS

Be sí, ho diu á vosté. *(A la senyora Rosaria.)*

VALENTÍ, *á Beneta.*

Are aném nosaltres.

MICAS, *de cara á l' arcoba.*

Se diu Joan Anton y...

ROSARIA, *á Beneta.*

El nom del meu home.

MICAS

... y Mícas; que vol dir Miquel. *(Satisfet.)*

VALENTÍ, *á Beneta.*

Vaja, á casa de Don Ramon.

BENETA

Aném.

MICAS, *mirant cap á l' arcoba.*

Se diu Joan, Anton y Miquel. *(Ho ha dit ab veu més alta y para la orella esperant la contesta.)*

ROSARIA

Se 'n van? *(En Valentí ja es á la porta.)*

BENETA

Si senyora. El pare d' ella ha arribat. Ja ho veu.

ROSARIA

Qué 'm diu!

BENETA, *tot sortint.*

Afiguris quins travalls!

ROSARIA

Que Deu 'ls ajudi!

VALENTÍ, *desde fora.*

Qué no baixas?

BENETA, *de lluny.*

Ja vinch! Mare de Deu d' home! *(En Micas segueix esperant la contesta de l' arcoba, paranthi la orella.)*

ESCENA XI

CRISTINA, SENYORA ROSARIA, MICAS y després JOSEPET

CRISTINA, *tornant.*

Se m' ha adormit que sembla un angelet de Deu.

ROSARIA

Avans no li hauría pogut dir.

CRISTINA

Te rahó.

MICAS

Qué ja hi ha 'ls gots aquí? *(No li fan cas.)*

CRISTINA

El meu pare ha arribat, senyora Rosaria.

ROSARIA

Tot s' arreglará.

MICAS

Y també·hi te d' haver un plat per abocar els borregos. *(Ha anat cap á la taula y ha tocat la paperina.)*

ROSARIA

Ja ho vaig á buscar. *(Surt per la dreta.)*

CRISTINA

Per qué heu fet aixó, Mícas?

MICAS

Perque sí. Oy que no li sab greu que també 's digui com jo?

CRISTINA

No 'm sab greu. *(Ve la senyora Rosaria ab tres gots en un plat y un altre plat buyt.)*

MICAS

Es de vosté y d' en Joanet: y are també deu ser... nostre. Oy, senyora Cristina?

CRISTINA

També.

MICAS

Si.

ROSARIA

Ja ho tens tot. *(Pels plats y gots.)*

MICAS

Si.

CRISTINA

Are, senyora Rosaria, vájissen una estona...

ROSARIA

Sí que me 'n aniré, perque á casa tot deu estar...

MICAS

De primer s' ha de celebrar. *(Ha buydat la paperina, cayentli per la taula part dels borregos.)*

ROSARIA

Sí, Mícas, sí, y de bona voluntat.

MICAS

Alto: no més hi ha tres gots. *(Hi ha anat posant vi. Com que no hi veu, en diferenta cantitat.)*

ROSARIA

Com que no més som tres!

MICAS

Si. Senyora Cristina, acostis, y vosté mateixa.

CRISTINA

Per no despreciarho... *(S' hi acosta.)*

MICAS

Qué fa are 'l nostre nen?

CRISTINA

Dorm.

MICAS

Si. Tingui. *(Li acosta un got.)*

ROSARIA

Jo ja 'n tinch un.

MICAS, *agafant l' altre.*

Sí. Suquém, eh? *(La Cristina no més hi acosta 'ls llabis.)*

ROSARIA

Menjin; no li farán mal.

CRISTINA

Com vosté compendrá, quína alegría puch tenir?

MICAS, *beu una mica y 's repensa.*

Ay! *(Se gira cap á las donas y després aixeca una mica 'l got tremolantli la má.)* Are que Deu Nostre Senyor ens el fassi bon minyonet, per honrarlo y reverenciarlo, ab salut y en companyía de

totas aquellas personas que... *(Trucan repicat y ell s' atura contrariat.)*

CRISTINA

Ay Deu meu!

ROSARIA

Quin picar!

MICAS, *cremat.*

Qué pican? qué pican? Axís se trenquessin la nou del... *(Perque poden despertar al nen.)*

ROSARIA

Quí hi ha? *(Va á obrir y la atura la Cristina.)*

CRISTINA

No obri; no obri. Potser es el pare.

JOSEPET, *desde fora.*

Obríu; obríu. Que no obríu?

ROSARIA, *anant á obrir.*

Cá! Si es en Josepet!

JOSEPET

Deu vos guard. *(Mira per tot).*

CRISTINA, *apart.*

Quin salt el cor!

MICAS

Salencio! Que no volém que 's cridi. *Salencio!*

JOSEPET, *adonantse dels borregos.*

Macatxo! *(Peganthi grapada.)* Quín es el meu got? Aquest es el meu. *(Apoderantse del qu' es més ple.)*

ROSARIA

Vaja; are jo me 'n aniré á arreglar casa.

CRISTINA

Sí, senyora Rosaria; sí.

MICAS

Qué tant de remenar els borregos! *(Volentli pegar un cop y no tocantlo.)*

ROSARIA

Y si convé res, me cridan.

CRISTINA

Descansi que ho faré desseguida.

JOSEPET

Qué no hi es la mare?

MICAS

No ho sé, fill. *(Apart.)* Quin soroll que fa! *(Pel que fa menjantse 'ls borregos.)*

JOSEPET

Qué no hi es la mare?

MICAS, *á Josepet.*

Quí es la teva mare?

JOSEPET

La Beneta!

CRISTINA

Mira, Josepet: te 'n vas á n' aquella fábrica, sabs? y li dius á n' en Joan que ho deixi tot y que vingui.

JOSEPET

Bueno. *(Sense móures.)*

CRISTINA

Hi tens d' anar are.

MICAS, *apart.*

Hont els he ficat? *(Regirantse las butxacas.)*

JOSEPET, *cremat.*

Ja hi aniré.

CRISTINA

Corre, Josepet. *(Aquest s' ha apartat de la taula y després hi torna.)*

MICAS

Volste jugar que me 'ls han etxurat? *(Apart.)*

JOSEPET

Es que haig de veure la mare jo!

CRISTINA

Ja la veurás.

JOSEPET

Es que han vingut á demanar al pare y á la mare, y á tú.

CRISTINA, *alarmada.*

Quí ha vingut?

JOSEPET

Oh, un home que reya!

MICAS

Sí; ja 'ls tinch. *(Apart, trayentse un paper embolicat.)*

CRISTINA

Cóm era?

JOSEPET

Oh, un home! Jo jugava á balas.

CRISTINA

Era ell! Corre, Josepet: ves per en Joan. Per la mort de Deu, corre! *(Surt Josepet.)* Ay Deu meu!

MICAS, *apart.*

No n' hauría estat poch de content el lladre! *(A*

Cristina.) Prengui la bona voluntat: uns escapularis pel Joanet, que guardan de malas temptacions.

JOSEPET, *tornant.*

Are puja aquell home.

CRISTINA

Qué dius? Ay Reyna Santíssima! *(Tancant la porta.)*

JOSEPET

Sí, sí; 'm ve al derrera.

CRISTINA

Ay! Jo 'm moro si es el pare! *(Apart.)*

MICAS

Qué tenen? *(Trucan á la porta.)*

CRISTINA

No responguéu! *(En Josepet fa caure una cadira. Tornan á trucar.)* Diguéu que no hi soch. Per la mort de Deu, Mícas!

MICAS

Sí.

CRISTINA, *á Mícas.*

No hi soch; soch fora. *(Fuig pel cuarto de la dreta.)*

JOSEPET

Jo tinch por.

MICAS

No entench qué passa. Josepet!

JOSEPET

Soch aquí.

MICAS

Que no hi es, sents? *(Tornan á trucar.)*

JOSEPET

Ja ho sé.

MICAS

Obrím. Obra. *(A Josepet.)*

ESCENA XII

MICAS, JOSEPET y ELOY

ELOY

Hont es la Cristina? Cristina! *(Molt alegre.)*

MICAS

No hi es. *(En Josepet s' amaga derrera en Micas.)*

ELOY

Cristina! Cristina!

MICAS

Donchs es fora.

ELOY

M' he cansat de pujar. Y en Valentí? Y la Beneta?

MICAS

No hi ha ningú, ningú, ningú.

ELOY, *per en Josepet.*

Y aquest xavalet? Qué no 'm coneixes? Dígas.

JOSEPET

No senyor.

ELOY

En dos anys que soch fora! Vínam aquí, bona pes-

sa! *(En Josepet fuig.)* Tu ets en Josepet. Vínam aquí! Ja 't tinch. Y qu' ets frestegot! Que 't faig por, dígas? Que 't faig por? *(Abrassantlo y besantlo rihent.)*

JOSEPET

Oy, oy, oy!

ELOY

Tinch unas ganas de fer abrassadas y petons! Hont es la meva filla? Hont es, Josepet? *(Mitj plorant.)*

JOSEPET

Déixim anar!

ELOY

Que 't faig por, eh? que 't faig por? *(Riu fort.)*

JOSEPET

Sí senyor. *(Tus fort l' Eloy.)*

ELOY

Por jo quan tinch tants desitjos d' estimar y de que m' estimin! Teniu; fins ploro d' alegría de ser aquí. Ay gracias á Deu que hi soch. Escoltéu, bon home: que podriau anar á buscar á la Cristina?

MICAS

Oh! Veurá.

ELOY

Que ja he arribat; que la vuy veure totseguit, sentiu?; que son pare es aquí; que son pare es aquí!... *(Molt expansiu.)*

MICAS

Ay carám! Donchs vosté es el seu pare? Josepet: es el seu pare! Senyora Cristina! Senyora Cristina! Que son pare es aquí!

ELOY

Qu' es aquí ella? Peró si 'm deyau...

MICAS

Vingui, vingui. *(Anant á buscar á la Cristina, sense arribar al cuarto.)*

ESCENA XIII

ELOY, MICAS, JOSEPET, VALENTÍ *y* BENETA. La porta de la escala era ajustada.

VALENTÍ

Mícas! *(Renyantlo.)*

ELOY

Valentí! Si ets en Valentí! *(Abrassantshi.)* Ja torném á ser tots plegats. Qué no m' esperavau, donchs? Qué no heu rebut...?

VALENTÍ

Sí, sí; peró no créyam que encare... *(Entra la Beneta.)*

ELOY, *veyentla.*

Y la Beneta! Beneta!

BENETA

Eloy.

ELOY

Vínam aquí. També t' abrasso á tu, també...

BENETA

També.

ELOY

... que no 'n tindrá gelosía en Valentí, no. Y quina alegría que tinch de véureus!

VALENTÍ

Com nosaltres.

BENETA

Sí, també.

ELOY

Ja veus com he tornat: fet un vell y sense gayre salut.

VALENTÍ

Si estás be!

BENETA

Es clar!

ELOY

Sinó que are 'm refaré, are. Peró y la Cristina? Per qué no surt la Cristina?

VALENTÍ

Es que no hi es are aquí.

ELOY

Sí que hi es, que m' han dit que hi era.

VALENTÍ

Veurás, 'l pobre... compréns? *(Volent dir qu' en Micas es cego.)*

MICAS

Es que... com que es son pare... *(La Beneta l' estira per un bras perque calli.)*

ELOY

No me 'n havía adonat. Pobre home! *(En Josepet se n' ha anat, desapareixent corrents.)*

VALENTÍ

La... la hem trobada are á baix. Ja la veurás. Seu, seu que parlarém. *(En Micas poch á poch s' anirá acostant á l' arcoba ficantshi després d' una estona.)*

ELOY

Vaya vaya ab el Valentí, y la Beneta! Vosaltres sí que teniu salut. Us trobo com us vaig deixar. Igual; igual.

BENETA

Salut prou.

ELOY

Y que us estich agrahit á vosaltres dos! Y no us ho penséu, no, 'l greu que 'm sab de no podérvosho recompensar com jo hauría volgut el tenirme la noya ab vosaltres! Peró ja us ho vaig escriure. Tot s' ha perdut allá baix; tot; fins l' última malla. Me van estafar, fills; me van estafar; perque 'l germá havía deixat molta cosa, sabeu? No eran diners; això no; pero en géneros... oh! Un xich embolicat, ja á saber, perque 'ls llibres no 'ls duya prou clars. Qué s' havía de pensar el pobre! Y van venir comptes que deyan que 's devía una borratxada. Verdaders ó falsos 'ls comptes, sabéu? Que jo tot m' ho penso d' aquella gent. Y miréu: al capdevall vaig fer net, que tot se n' ho va endur el dimoni. Si fins me van volguer agafar, perque deyan que jo havía amagat géneros, pobre de mí! que hi he deixat fins la salut en aquellas malehidas terras.

BENETA

Si en aquest mon al capdevall tot son penas! *(Se miran marit y muller tot sovint.)*

5

VALENTÍ

Y tal! *(Pausa.)*

BENETA

Penas allá y penas aquí; perque aquí, Eloy, també... Valentí, tu. *(En Valentí, que 's passejava, s' hi atura devant, repensantse, y dihent altre cosa de lo que volía.)*

VALENTÍ

Y cóm ho has fet per venirnos á trobar en aquesta casa?

ELOY

Ja hi anava hont vos estavau avans...

VALENTÍ

Oh, es que encare...

BENETA

Déixal dir.

ELOY

Que al ser devant de la casa m' he trobat ab en Josepet y ni m' ha fet cas; y ja anava á pujar la escala quan m' ha cridat el fadrí del adroguer, aquell que havía fet el borinot tant temps ab la Cristina.

BENETA

En Jaume.

ELOY

Aqueix. Y m' ha dit que are us estavau en aquest carrer, y ell mateix m' ha acompanyat fins aquí. *(Se miran fent anar el cap en Valentí y la Beneta.)* Per cert que 'm deya que trobaría moltas novetats. —Bonas ó dolentas?—li he fet jo.—Bonas!—m' ha dit. Y se n' ha anat rihent. Donchs qué hi ha?

BENETA

El mal home!

VALENTÍ

Qué hi ha? Qu' es un poca vergonya, que te malicia á la Cristina perque li va donar las dimisorias.

ELOY

Donchs semblava un bon noy.

VALENTÍ

Bon noy, y are t' ha fet aqueixa broma, eh?

ELOY

Quína broma? *(Pausa.)* Qué voleu dir?

VALENTÍ

Es que costa de parlar, Eloy.

ELOY

A fé que no us entench.

BENETA, *quan l' Eloy no ho veu.*

Jo; veurás. *(Al Eloy.)* Es que... es qu' en Jaume li ha dit de rábia que te, *(Com si ho digués á n' en Valentí.)* perque 'l xicot potser sí que s' hi hauría casat; sino que, diguémho tot, la Cristina may li va fer cas. Ja á saber, com que alashoras ja estava encaterinada ab... l' altre.

ELOY

Ab quin altre? *(Pausa.)*

BENETA

Ab en Joan.

ELOY, *natural.*

No sé qui es. *(Pausa. En Valentí baixa 'ls ulls perque l' interroga l' Eloy ab la mirada.)*

VALENTÍ

No 'l coneixes. *(L' Eloy interroga ab la mirada á Beneta.)*

BENETA, *resolta anant al bulto.*

El que te are.

ELOY

Ah, es á dir que la Cristina festeja. Be; be: es un bon xicot, veritat?

BENETA, *á Valentí.*

Esplícat tu; home.

VALENTÍ

Hem d' enrahonar, Eloy; vetho aquí.

ELOY

Qué no es una persona com cal? *(Callan.)* Qué voleu dir?

BENETA

Donchs no, vaja. Be ho has de saber. No es una bona persona: es un mal subjecte; un cualsevol que 'ns ha fet beure 'ls set cálzers d' amargura.

ELOY

Y ella, qu' encare 'l vol ella?

VALENTÍ

Si 'l vol!

ELOY

Ah, donchs aixó s' ha d' acabar avuy mateix. Que 'm tenia de pensar que 'm sortissiu ab aquesta embaixada!

VALENTÍ

Y cóm ho acabarás, cóm, pobre Eloy?

ELOY

Cóm? Privantli de veure may més aquest subjecte. *(En Micas ha anat entrant fa una estoneta.)*

MICAS, *baix á Beneta.*

Qué ho diu per en Joan? *(La Beneta l' aparta.)*

BENETA

No us hi fiquéu.

ELOY

La meva filla festejant ab un mal home, ab un perdut!

MICAS, *á mitja veu á Valentí.*

Es qu' en Joan es un bon home. *(En Valentí l' aparta.)*

BENETA

No t' ho varem escriure per no donarte més penas, que prou ne tenías. Oy Valentí? *(En Valentí ho aproba.)*

MICAS, *entrant á l' arcoba.*

Ningú está pel nen.

ELOY

Peró qué fa gayre temps que dura axó?

VALENTÍ

Molt temps; molt. Y lo pitjor que la Cristina no 'ns va voler creure; si be dissimulava que 's vejés ab ell. Y, mírat... *(Pausa.)*

ELOY

Qué? *(Se miran els dos.)* Enrahonéu.

BENETA

Dígaho, que Don Ramon hó vol.

VALENTÍ

Que un matí quan ens varem llevar aquesta y jo 'ns trobarem que la Cristina ja no era á casa.

ELOY

No era á casa?

BENETA

Se n' havía anat ab aquest home. A viure ab ell; clar.

ELOY

La meva filla? La meva Cristina? A viure ab ell!

VALENTÍ

Sí.

ELOY

Peró que estich somniant? Qu' es veritat axó que 'm diheu?

VALENTÍ

Sí, Eloy.

ELOY

Peró si m' esteu assessinant! Si jo no ho puch creure! Ay si la seva pobre mare fos viva! *(Mitj ofegantse d' emoció. Cau assegut.)* Peró vosaltres per qué ho consentíau que 's fes ab aquest home? Per qué no la vau lligar de peus y mans? Peró vosaltres qué feyau, que no vau veure res?

VALENTÍ

Quí s' havia de creure!...

BENETA

Te; la culpa nosaltres; es clar.

ELOY

Per qué no la matavau avans de deixarla fugir,

que jo me la hauría volguda morta avans que no una... *(Mosseganlse las mans ell mateix.)* No; no; jo no puch dirho; jo no puch dirho! Ay pobre de mí, que soch l' home més desgraciat d' aquest mon, y més m' hauria valgut que m' hagués acabat en aquell hospital, hont he passat días y nits pensant sempre, sempre, sempre en la meva filla, demanant á Deu que me la deixés tornar á veure.

VALENTÍ

Eloy!

ELOY

Qué li he fet jo á Deu Nostre Senyor perque 'm castigui d' aquesta manera? Qué li he fet, Valentí?

VALENTÍ

Cálmat, cálmat. *(En Mícas ha sortit de la arcoba y diu baix á Beneta:)*

MICAS

El nen plora que 's reventa plorant.

BENETA, *baix.*

No estém per vos.

VALENTÍ, *á Eloy.*

Veurás; anémsen are; anémsen. *(L' Eloy segueix plorant sens consol. En Micas, que ha anat á escoltar al nen sense desapareixer, diu cridant:)*

MICAS

Senyora Cristina!

BENETA, *perque calli.*

Mícas!

ELOY

La Cristina ha dit! Hont es la Cristina?

VALENTÍ, *contenintlo.*

No, Eloy.

ELOY

Apartéuse, que m' heu enganyat, que la Cristina es aquí dintre.

VALENTÍ

Ja la veurás. *(Contenintlo.)*

ELOY

Qu' es la meva Cristina. Cristina! *(Cridantla.)*

BENETA

Eloy!

ELOY

Cristina! *(Molt imperatiu, anant cap al cuarto de la dreta perque la Beneta y 'l Valentí, posantshi devant, li han fet compendre qu' era allí dintre.)*

ESCENA XIV

BENETA, ELOY, VALENTÍ, MICAS, CRISTINA y després JOAN

CRISTINA, *desde dintre.*

Pare!

ELOY

Ay qu' es ella; qu' es ella! *(Aturantse al sentirla, desesperat.)*

CRISTINA, *compareixent.*

Pare! pare! Perdó!

ELOY

No, no, que m' estás matant!

CRISTINA

Perdó!

ELOY

No! Fuig! No, que tu no ets la meva filla, que aquí hi ha una mala dona, que tu ets una mala dona! *(La agafa pel coll.)*

CRISTINA

Matéume, sí, matéume!

ELOY

Ah, sí que 't mataré, que 't vuy matar.

MICAS, *en veu molt alta.*

El nen qu' está plorant! El nen!

CRISTINA

Ah! el nen! Deixéume!

ELOY

El nen?...

CRISTINA, *desprenentse del Eloy.*

Deixéume, que 'l meu fill plora. Qu' es el meu fill! *(Ha fugit cap á l' arcoba.)*

ELOY

El nen? *(Aterrat.)*

CRISTINA

Fill meu! Fill meu! *(Desde dintre.)*

ELOY

Valentí?...

VALENTÍ

Eloy! Sí. *(L' Eloy vol anar cap á l' arcoba plo-*

rant, desvariejant, barbotejant paraulas que no s' entenen, més retrocedeix sense arribarhi, com si tingués por d' assessinar, tirant las mans enrera, sempre barbotejant paraulas que no 's comprenen.) Eloy! Eloy! *(Com si 's cregués que s' ha tornat boig.*

BENETA, *ab horror.*

Eloy! *(En Micas s' está en un costat lluny, aterrat y parant la orella. Al moment que l' Eloy 's refá y vol tornar cap á l' arcoba, s' atura perque veu entrar á n' en Joan rápidament posantse devant de la mateixa.)*

ELOY

Oh! *(A Valentí ab veu apagada.)* Es... es... aquest? Ell?

VALENTÍ

Sí.

ELOY

Ah! Lladre! lladre! perdut! bandoler! *(Concentrat y ab veu enrogallada. Va cap á n' ell y cau als brassos de Valentí y Beneta. En Joan havía abaixat el cap respectuós marcántseli en la cara una gran pena.)*

JOAN

Deu meu! Que soch desgraciat! Que soch desgraciat!

TELÓ

Acte segon

Saleta molt senzilla. Tres portas: una á la dreta, altra á la esquerra y altra al mitj, conduhint á un corredor que tira cap á la esquerra. Es á la tarde.

ESCENA PRIMERA

SENYORA ROSARIA, TURA, CARMETA, ANTON y MOSSEN TRINITAT. Los quatre primers jugan á la bescambrilla, anant la senyora Rosaria ab l' Anton y tenint ella á la dreta la Tura y á la esquerra la Carmeta. En lloch apartat Mossen Trinitat resa en lo Breviari. Los jugadors al alsarse 'l teló parlan baix y després van alsant la veu poch á poch. Están á las acaballas d' una partida.

TURA, *fingint.*

No tinch un pa á la post. *(Tira.)*

CARMETA

Cusis la boca, senyora Tura.

TURA

Ay Deu la fassi bona! *(Volent dir que ha fingit.)*

ANTON

Qué vols, noya? *(Badallant.)*

ROSARIA

Pedretas.

ANTON

Aquí 'n tens quatre.

CARMETA

Deixém passar. *(Tira.)*

ROSARIA, *tirant.*

Pel coll.

TURA

Mira com m' ha engalipat la senyora Rosaria.

ROSARIA

Arreplega Anton. *(Tira.)* Un trumfet.

TURA

Jo. *(Tirant.)*

ANTON

Qué faré?

ROSARIA

Si te 'n pots anar...

ANTON, *tirant.*

Al café me 'n aniría.

CARMETA, *tirant.*

Es d' ells.

ROSARIA

Estenguin las cartas. *(Tots las estenen.)*

TURA

Gran mal, ab lo morralet ple de trumfos!

CARMETA

Els han tingut tots.

ANTON, *badallant.*

Quí guanya?

ROSARIA

Nosaltres. No cridin gayre.

CARMETA

Qué 'l destorbém, mossen Trinitat?

MOSSEN TRINITAT

Fássin, fássin.

ROSARIA

Jo ho dich pel senyor Eloy, saben?

TURA, *á Rosaria.*

No sé com vosté ab aquestas tribulacions pot tenir el cap al joch.

ROSARIA

Ja ho pot dit.

TURA

Tothom s' estava ab una orella al cel-obert y l' altra als fogons. Sant Antoni y quins crits!

CARMETA

En Dieguez fins volía pujar. Jo li vaig dir: fill, no 'ns hi fiquém. Y endemés, que tu are no estás de servey, ni aquest es el teu barri.

ROSARIA

Pobre senyor Eloy! Ja 'ls hi dich que 'n te un feix.

TURA

Y are qué fá, qué fá?

ROSARIA

Qué vol que fassi? Sembla l' ánima d' un altre.

CARMETA

Ay *Jasús!*

TURA

Ja han fet prou vostés de ficársel á casa.

ANTON

Aixó aquesta. *(Disgustat.)* Veyám com ens el traurém are!

ROSARIA

Si 'm va fer tanta llástima 'l pobre home! Ja veurán: aquí devant no s' hi podía pas quedar. Y de la manera que estava, ves qui 'l deixa anar escala avall! Oh, y que no hauría pogut! Si semblava un mort!

CARMETA

Are vegin!

ROSARIA

Miris: quan el varem asseure en aquesta cadira 'ns mirava d' un á un que ni 'ns coneixía.

ANTON

Que me 'n vaig, Rosaria?

ROSARIA

No. La nit l' ha passada en un fatich. Peró aquest mitjdía ja estava més animat.

TURA

Y no ha tornat á veure la seva filla?

ROSARIA

Qu' es cas! Anton, fill: vols anar á veure si li convé res?

ANTON, *ananthi.*

Sempre m' hi fas anar á mí.

TURA

Mentrestant escapsi.

CARMETA

Y en Joan tampoch ha entrat á donarli cap descárrech; á... dirli que dispensi...?

ROSARIA

Qué ha d' entrar; qué ha d' entrar, santa cristiana!

TURA

Juguém; juguém.

CARMETA

Qué 'ls hi sembla si en Dieguez emprengués á n' en Joan? Com que ab el traje fa tant respecte!

ROSARIA

Senyora Carmeta: això que fos una criatura!

ANTON

S' ha tornat á tirar sobre 'l llit, y en Valentí li conta cosas.

ROSARIA

Ay Senyor quina pena que 'm fa!

ANTON

Si se 'ns morís á casa si que fora divertit.

MOSSEN TRINITAT

Pare: no digui això! Vostés están fent una obra meritoria devant de Deu. No sigui egoista, que Nostre Senyor els hi recompensará. *(Segueix passejant.)*

ROSARIA

Te; béute aquest ou.

ANTON

Com qu' ell está ben peixat á la rectoría, mírat!

TURA

Casin. Quí falta casar?

ROSARIA

Ay, aquesta y prou.

ANTON

Això, que me 'n aniré al café. Encare no m' he sacrificat prou?

ROSARIA

Tu si que...

ANTON

Perque t' embolicas: qu' hem tingut de treure de casa á la nostra filla perque no s' enterés d' aquestas cosas.

CARMETA

Molt ben fet: en Dieguez ja ho diu: á boca tancada no hi entran... moscas.

TURA

Pedras, senyora Carmeta, pedras! Tota una carretada. *(Van jugant.)*

CARMETA

Al poble d' en Dieguez hi havía molts... matrimonis d' aquesta manera, Deu 'ns enguard. Y una vegada hi va passar el senyor Bisbe y 'ls va apariar á tots. Diu que fins n' hi havía que ja eran avis.

ANTON

Donchs si eran avis... *(badallant)* ay que 'm fastiguejo!

ROSARIA

Qué?

ANTON

Que si eran avis avans havian sigut pares.

ROSARIA, *riu baixet.*

Mira aquest! *(L' Anton riu fort.)*

MOSSEN TRINITAT

Pare, home, pare!

TURA

Estiguin pel joch. Pedras, pedras, senyora Carmeta; tantas com ne tingui. Arri; aixís. Es nostra! Es nostra!

ROSARIA

Senyora Tura, que 'n sap!

TURA

Favor que vosté 'm fa. Son cosas que Deu disposa, comprén?

MOSSEN TRINITAT

Senyora Tura: Nostre Senyor no 's fica ab la bescambrilla.

ANTON

Tu resa.

CARMETA

Y pensar que nosaltres som tant felissas ab los nostres homes, y al pis de devant...

ANTON

Digas tu, Rosaria.

ROSARIA

Si, home, sí, sinó que tot te cansa.

TURA

El meu sí que s' hi estaría com vosté cusit á las mevas fandillas!

ANTON, *agraviat.*

Eh! Donchs prou! *(Llensant las cartas ofés.)*

ROSARIA

Pren las cartas! *(Renyantlo.)*

ANTON

Cada diumenge! Cada diumenge cartas!

TURA

Sinó que si 'l meu marit deixava «La Catalana» hont las hi donarian las cuatre pessetas? El pobre Cinto! Tot lo día: arri Tordilla! arri Mal-de-ventre! *(Van jugant.)* Devegadas me 'n vaig á la Rambla á véurel passar, dret al derrera las bestiolas, ab la seva brusa nova y curteta, que es més garbós! Mateix que l' emperador de la Russia, que s' hi assembla, créguinme, ab las xurriacas enlayre!... Y ell quan me llambrega fa un ep, Tordilla! ep, Mal-de-ventre! ab una gracia! Y arría las bestias fentme la rialla d' una manera més cumplerta, que jo 'm fonch y me 'l menjaría á petons al pobre Cinto. Ptsé. Escápsin.

ANTON

Encare juguém més?

CARMETA

La derrera, vaja.

MOSSEN TRINITAT

Mare, veniu.

ROSARIA, *ananthi.*

Qué vols?

MOSSEN TRINITAT

No puch resar axís. *(Los altres segueixen en conversa animada.)*

ROSARIA

No triguis: que 'ls farás casar tu y ningú més.

MOSSEN TRINITAT

Tantdebó! *(Pren lo barret y se 'n va per la porta del mitj.)*

ROSARIA, *tornant al joch.*

Aquesta y pleguém. *(Van jugant.)*

CARMETA

El Dieguez de casa sí qu' está per mí, y 'm ve ab unas salamerías que 's trencarían de riure. Fa uns caps de burro á la paret, que 's mouhen de per tot, y uns cunills, ab las mans.

TURA, *ab despreci.*

Fugi! Fugi!

CARMETA

Es molt fí; molt fí. Tot m' ho diu en castellá.

ANTON

Jo tampoch may dich una paraula més enllá de l' altra.

TURA

Ay, fill! A mi 'ls renechs m' engreixan! *(Riuhen.)* Be que 's juga ó no 's juga?

ANTON

Peró si vosté sempre dona...

ROSARIA

Deixa estar! Y acabém.

TURA, *á Anton.*

Qué vol dir? Vosté las etziva sense engaltar! Tinch má jo. *(Tirant.)* El cuatre de bastos. Que vagi rabiós.

ANTON

Quin fástich!

TURA

Tiri pedras; corri.

CARMETA

Totas las que tinch.

ROSARIA, *tirant.*

Jo. Aném depressa.

CARMETA

Si n' hi contaría d' en Dieguez!

TURA, *per Carmeta.*

Batúa la dona! Veu ab las sevas asenadas hem perdut.

CARMETA

Qué diu d' asenadas? A vosté que li veuhen tot.

ANTON

Perque ho ensenya.

ROSARIA

Encare no hem casat.

TURA

El rey! Ay 'l fill de...

CARMETA, *interrompentla.*

Guanyém; guanyém!

ROSARIA

Casi, senyora Tura.

TURA

Caso.

ROSARIA

Trumfo, Anton.

ANTON

Trumfo.

TURA

Nostra. A la menjadora. *(Arreplegant cartas.)*

ROSARIA

Ah no s' ho pensi; es nostra.

CARMETA

Jo he tirat oros. Qui *cuega* no dorm.

ANTON

Si va de bastos!

TURA

Pedras! Deixi dir: pedras!

CARMETA

Tingui: m' aixorda aquesta dona!

ROSARIA

Jo guanyo. Arreplega, Anton.

TURA

Pero si no es de vosté aquesta basa! Ay reira! *(Prenent las cartas del Anton.)*

ANTON

Porti aquí las cartas. *(Tornántlashi á pendre.)*

CARMETA

Son d' ells, dona!

TURA

Qué xerra aquesta municipala?

ROSARIA, *á Anton.*

Dónalashi!

CARMETA

Y ab molta honra municipala, qu' ell tracta ab personas y 'l de vosté...

TURA

Ell la volgués tractar á vosté, que massa que un día...

CARMETA

Qué vol dir un día? Obri 'l bech, dona!

ROSARIA

No cridin.

TURA

Be prou que hi lluco, filla!

CARMETA

Li posarém el bocado de las mulas!

TURA

Y á vosté 'l morrió de las cabras!

ANTON

A totas duas.

ROSARIA

Anton: calla!

CARMETA, *á Rosaria per l' Anton.*

Pósili babero.

TURA

Asséguil á la basseta! *(L' Anton riu fort de totas duas.)*

ESCENA II

SENYORA ROSARIA, CARMETA, TURA, ANTON y MICAS, que ve per la porta del mitj cremat.

MICAS

Quins crits! quins crits! *(Segueixen disputant, pero més baixet.)* Que tot se sent del pis del cosiat y no 'ns deixan dormir al nen!

ROSARIA

Te rahó en Mícas. Oh, y 'l senyor Eloy. *(Se van calmant.)*

ANTON

Jo m' escapo. Qué tantas cansons! *(Se 'n va per la porta del mitj.)*

MICAS

No més se sent Pedras! y Trumfos! Trumfos! y Tiri! y Mati! y Jo guanyo y Tu guanyas...

CARMETA

Ay qu' en Dieguez ja deu ser aquí! *(Se 'n va. La Rosaria ha donat céntims á la Carmeta y are 'n dona á la Tura.)*

MICAS

... y 'l nen plora que se 'ns espanta d' alló més.

TURA

Aixís se fará fort. Mala negada l' home...

MICAS

Y que 'n deveu ser de lletjota vos!

TURA

Arri al botavant! Jo me las guillo. *(Surt.)*

MICAS

Arri vos! Arri!

ROSARIA

Déixala estar, Mícas.

ESCENA III

SENYORA ROSARIA, MICAS, VALENTÍ y després BENETA.

VALENTÍ, *que ve de la dreta.*

Senyora Rosaria, no ha vingut pas ningú á demanar per mí?

ROSARIA

No senyor, ningú.

MICAS

Jo me 'n torno. *(No li fan cas. Ell escolta parant una orella.)*

ROSARIA

Com ha deixat al senyor Eloy?

VALENTÍ

Qué vol que li digui...? A estonas ensopit...

MICAS

Jo me 'n torno. *(Després d' escoltar se 'n va poch á poch).*

VALENTÍ

... y, li confesso, que més m' ho estimo, perque quan no está ensopit plora com un desventurat, ó 's posa furiós que diu que vol matar aquest home.

ROSARIA

Ja n' hi ha per perdre 'l mon de vista, no 's pensi. *(Ha anat arreplegant las cartas y desantlas.)*

VALENTÍ

Y afiguris quin goig me donará sentirlo! Com que jo ja l' entench, que ell ens dona á nosaltres la culpa de tot lo que passa.

ROSARIA

Això no. Cóm s' ho podían haver pensat may ni vosté ni la Beneta? Potser que are hi entrés el meu fill á veure 'l senyor Eloy?

VALENTÍ

Jo no ho faría encare. Tot lo que sigui parlarli d' aquest assumpto, m' entén?, es exaltarlo.

ROSARIA

Es que mossen Trinitat es un sant, mal m' está 'l dirho. Y es amorós com un guant...

VALENTÍ

Miris: aquí hi ha la Beneta.

BENETA, *entrant del mitj.*

Cóm está l' Eloy?

VALENTÍ

Si fa no fa com aquest matí.

ROSARIA

Y á n' aqueixos altres cóm els ha deixat?

BENETA

Miris: no ho entench. La Cristina molt apesarada pel seu pare. Bueno. Això no te res d' estrany, perque al capdevall ella era una bona filla.

VALENTÍ

Bona filla! *(Burlántsen.)*

BENETA

Sí, Valentí, si; que Deu 'ns ne deslliuri d' una mala temptació... á la seva edat. Peró no es això lo que anava á dir. Lo estrany es que aqueix home, que sembla més aixut que un suro y que sempre fa cara de prunas agres, plori.

VALENTÍ

Vaya, vaya! *(No creyentho.)*

ROSARIA

En Joan?

BENETA

En Joan. Aquestos ho han vist. *(Pels ulls.)* Veuréu qu' he entrat de cop allá hont era y me l' he trobat ab una galta sobre del nen: axís. *(Posantse la má á la galta.)* Y plorant, fillets de Deu, plorant! Axís me quedi morta. Y cóm s' ha esvalotat quan m' ha vist! Qué veniu á cercar aquí? Qui rehira de neu us ha fet venir?

ROSARIA

Ja es ben estrany, ja.

VALENTÍ

Es que tu veus unas cosas devegadas...

BENETA

Y quan me 'n tornava, sabeu qué ha fet? Donchs

m' ha aturat per las faldillas y m' ha dit ab molts modos: d' això res á la Cristina, sentiu? Y no li he pogut dir ni un mot. Jo que he fet un petó al nen, y... mireu... encare ploro.

VALENTÍ

No ho entench.

ROSARIA

Essent axís tot s' arreglará. Ja veurán mossen Trinitat. Ah que n' estich de contenta!

BENETA

Jo gens ni mica. Perque li he dit are mateix al venir cap aquí, que tampoch hi era al devant la Cristina. Joan: farás un pensament, veritat, bonminyó? Y m' ha fet per contesta, molt sério, que temps ha que 'l tenia fet. Y que no, y que no. Y que avans de casarse primer se mataría.

VALENTÍ, *á Rosaria.*

Ja ho sent. Y aquesta l' ha vist que plorava!

ROSARIA

No hi fa res. Ja va veure cóm va anar el bateig del nen, que 'ns feya tanta por. Sab qué va dir en Joan quan va saber qu' era batejat? Donchs que se 'n alegrava forsa.

VALENTÍ

Estich impacient. No ve Don Ramon.

BENETA

Ja vindrá, ja. *(A Rosaria.)* Es un senyor que 'l coneix molt al Eloy. La mare del Eloy quan soltera, sab? havía servit á casa de Don Ramon, y s' han fet molt, sab? Y com qu' es advocat, ell ens esplicará qué s' ha de fer.

ROSARIA

Ab advocats se fican?

BENETA

Aquest ray, que no li fará pagar res al Eloy! Y jo li asseguro que 'ls fará casar. Y si no s' hi vol casar de cap de las maneras el fará anar á presiri.

ROSARIA

Si, ja ho diuhen que devegadas las arreglan aquestas cosas. *(Ab despreci.)* Peró per una que n' encertan n' esguerran cent. Aquí cal mónita. Y per mónita, mossen Trinitat, oh!

VALENTÍ

Ja 'l veurá. Ja 'l veurá á Don Ramon!

ROSARIA

Ah si quan ahir la senyora Beneta 'm va enterar de lo que passava jo l' hagués fet venir desseguida!

VALENTÍ

Me vol creure, senyora Rosaria? Déixins fer á nosaltres.

ROSARIA

Aixó es un xasco que vostés me donan. *(Ressentida.)*

BENETA

Ah, no, filla, no s' ho prengui aixis. Fassin vostés per aixó; fassin.

VALENTÍ

Beneta! *(Renyantla.)*

ROSARIA

Si, perque á horas d' are ja mossen Trinitat ha

posat fil á la agulla y potser ja ha emprés á n' en Joan.

VALENTÍ

En Joan! Ni tantsols li obrirá la porta.

ROSARIA

Que no li obrirá la porta? Es que 'l meu fill vosté no sab quí es: ha llegit més que Sant Tomás y que are ha fet unas oposicions per párroco, per rector sab? que li ha tocat el número hu!

BENETA

Déixil estar á n' aquest descregut.

VALENTÍ

Jo ho dich perque sento que 's molestin.

ROSARIA

Y miri si 'n te de llábia mossen Trinitat, que 'l senyor Bisbe devegadas el convida á dinar per sentirlo; y un día que...

ESCENA IV

SENYORA ROSARIA, BENETA, VALENTÍ y ELOY

ELOY, *de la dreta.*

Valentí!

BENETA

L' Eloy, que 't crida.

VALENTÍ

Hi vaig.

ROSARIA

Esperis. Y un día que de *sobremesa* disputava 'l meu fill ab mossen Descatllar...

ELOY, *més aprop.*

Valentí!

BENETA

Si ja 'l veig!

ROSARIA

El senyor Eloy! Senyor Eloy: cóm es que s' ha mogut del cuarto? *(L' Eloy ve sense dir res.)*

VALENTÍ

Qué vols, Eloy?

ROSARIA

Qué li fa falta alguna cosa? *(L' Eloy avansa.)*

BENETA

Se deu volguer estar ab nosaltres.

ROSARIA

En aquesta cadira estará be. Segui. Segui.

VALENTÍ

Si fas més bona cara!

ROSARIA

Potser que li portés un coixí!

BENETA

Sí, que descansarás...

ELOY

No, no. No. Aixís, aixís.

VALENTÍ

Te trobas be are, veritat?

ELOY

Ja t' he sentit lo que deyas are quan venía.

VALENTÍ

Qu' es lo que has sentit?

ELOY

No 's pendrá més molestias per mí, senyora Rosaria. No se 'n pendrá cap més. *(Ab molta tristesa.)*

ROSARIA

Per la mort de Deu no 'n parli d' axó!

ELOY

Jo voldría pagarli com vosté s' ho mereix tot lo que ha fet per aquest pobre vell. Peró aquestas cosas no 's pagan ab diners.

ROSARIA

Parlém d' altra, vaja.

ELOY

Y endemés, que jo de diners no 'n tinch. No 'n tinch, Valentí.

BENETA

No hi pensis are.

ELOY

No tinch res, res, res. Si no tinch ni filla! *(Se miran els uns als altres sense saber qué dirli.)*

VALENTÍ

Tu lo que has de fer es posarte ben bo.

BENETA

Sí, que tot s' arreglará.

ROSARIA

Ay sí! Que Deu es pare de tots y ell se 'n cuydará, créguim.

ELOY

Gracias, gracias, senyora Rosaria. *(Posantse dret.)* Y are nosaltres, Valentí... anémsen.

ROSARIA

Qué diu?

ELOY, *mirant cap á la dreta.*

Perque no hi puch estar més allí dintre. Perque havía trencat el son,, y al despertarme, á l' altra banda del envá he sentit... *(Baixant la veu)* un nen que plorava, plorava. *(Horroritzat.)* Y jo no 'l vuy sentir més aquest nen. Que tot, tot s' ha acabat, y no vuy saber res més; res més; res més. *(Se tapa las orellas mirant cap al cuarto y apartantse.)* Te, te: plora, plora, encare plora.

VALENTÍ

Cálmat, home!

ELOY

Encare; encare plora!

ROSARIA

No, senyor Eloy, no. Si no se sent res.

VALENTÍ

Es qu' estás febrós y tot te sembla...

BENETA, *á Valentí.*

Déixal. *(L' Eloy s' ha encongit ab las mans á las orellas. Mentres parlan los altres ell va mirant per tot y s' anirá convensent de que no 's sent res.) (A Rosaria.)* Ben mirat, estará més be á casa, que no tant aprop de...

VALENTÍ

No, dona! *(Contrariat.)*

ROSARIA

No pot ser endúrsel tant excitat.

BENETA

Ab un cotxe.

VALENTÍ, *á Beneta.*

Qu' ets boja? Y si se 'ns morís á casa?

ELOY

Valentí.

VALENTÍ

Qué vols? *(L' Eloy se 'l queda mirant, y després á la Beneta.)*

ELOY

Res. No vuy res. Vina tu.

BENETA

Jo? *(Acostantshi. L' Eloy vol parlarli de la Cristina y no gosa.)*

ELOY

Has entrat are tu aquí?

BENETA

No feya gayre.

ELOY

Si. Y... venías... de casa teva?...

BENETA

No, que venia de... *(S' atura mirant als altres preguntant si ho ha de dir.)*

VALENTÍ

Beneta! *(Perque calli. L' Eloy ho comprén y 's tapa la cara.)*

7

ROSARIA

Peró díguili!

BENETA

Escolta, Eloy. Jo tinch... massa bon cor, sabs?

ROSARIA

May se 'n te massa de bon cor. Veritat senyor Eloy? *(Aquest aparta la cara sense contestarli.)*

BENETA

Y mira: venia del pis d' aquí devant. *(L' Eloy s' aixeca.)* Me fan llástima, qué hi farás?

ROSARIA

Y tanta que 'n fan!

ELOY, *anantse exaltant.*

A mí nó; no. A mí no. Y jo hauría volgut que s' hagués mort al acte que 'm va veure, perque ella es una infame, que no ho es, no, la meva filla; que la van cambiar al bressol á la seva mare; que la meva filla era un ángel, y nosaltres viviam no més que per la seva felicitat. Y aquest home me l' ha robada y me l' ha assessinada á la meva filla, á la meva Cristina, á la Cristina del meu cor y de la meva ánima. Y ell es aquí, prop meu, ab la filla de la meva vida. *(Amenassant ab lo puny clos á la paret del fons, banda dreta.)* Ah lladre! Ah pillo, malvat, que jo t' haig de matar, que t' haig d' arrencar l' ánima y m' haig de beure tota, tota la teva sang! Hont es un... un... donéumel! *(Cercant un ganibet sobre la taula y per tot arreu.)*

VALENTÍ

Eloy!

ELOY

No 'n tinch, no; no 'n tinch! Senyora Rosaria:

una arma! Jo 'n vuy una, per caritat, que ho esqueixi tot: ossos y carn. Una arma!

BENETA

Eloy!

ROSARIA

Senyor Eloy!

VALENTÍ

Eloy: sigas home!

ELOY

Home, sí, y pare. Un pare envilit á qui han deshonrat la filla. Y encare no ha mort el malvat; el Judas! Y es aquí mateix; aquí, derrera aqueixa paret; abrassantse ab ella; petonejantla. Ah! *(Anant cap á la paret.)*

VALENTÍ, *procurant contenirlo.*

Eloy!

ELOY

Apártat. *(Apartantlo y pegant cops á la paret.)* Lladre! Déixala! Lladre! Infame! Lladre! *(Cayent relliscantli las mans per la paret.)*

ROSARIA

Senyor Eloy!

VALENTÍ

Agáfat ab mí, home! *(Ajudantlo á aixecar.)*

ROSARIA

Senyor Eloy!

ELOY, *á Rosaria.*

Y vosté óbrim la porta, que estich empestant aquesta casa, perque 'ls homes com jo escampan

corrupció. Obrim la porta! Al femer los que son com jo! A morir com els gossos! *(Trucan á la porta.)*

BENETA

Trucan. Trucan. *(A Rosaria que sosté al Eloy.)*

ROSARIA, *á Beneta.*

Vol anar á obrir? *(La Beneta desapareix de la escena per anar á obrir.)*

ELOY, *á Valentí.*

Anémsen d' aquí. Anémsen.

BENETA

Es Don Ramon.

ESCENA V

ROSARIA, BENETA, ELOY, VALENTÍ y DON RAMON

DON RAMON, *entrant.*

Hont es l' Eloy? Eloy!

VALENTÍ, *al Eloy que ha quedat abatut.*

Es Don Ramon; Don Ramon!

DON RAMON

Donchs que no 'm vols dir res, bona pessa?

ELOY

Ah, sí; ets en Ramon!... Don Ramon. *(Corretgintse.)*

DON RAMON

Don? Qu' es aixó, Eloy?



ELOY

No 'm deixan sortir d' aquí, Ramon! *(Fan senyas á Don Ramon en Valentí y la Beneta.)*

DON RAMON

Y per qué has de sortir? Seu, seu, home, que parlarém! *(Don Ramon ja havía abrassat al Eloy, que no havía aixecat els brassos per correspóndreli. Se n' anirán tot enrahonant la Beneta y la Rosaria.)*

ELOY

Sí... Que me 'n passa una de molt grossa. *(Don Ramon ja está assegut.)*

VALENTÍ, *al Eloy.*

Seu, Eloy, seu. *(L' Eloy s' asseu.)*

DON RAMON

Vaya, vaya ab l' Eloy! *(Dantli cops als genolls.)* Donchs vas arribar ahir, veritat?

ELOY

Sí, ahir; á... á punta de día. *(L' Eloy molt entristit se va aixugant la suor del front.)*

DON RAMON

Donchs t' he vingut á veure; vetho aquí. El senyor Valentí m' ha dit que convenía.

ELOY

Veurás, Ramon...

DON RAMON

Y axó que tinch una feynada! Plets y més plets, que tot el dia m' estich barallant. *(Rihent vanitós sempre.)* Sobre 'l paper, ja 'm comprens?

ELOY

Si.

DON RAMON

Tu ja 't devías pensar que á cops de pedra, eh? *(A Valentí.)* Com que ab aquest á totas horas hi eram quan m' estava á casa seva als estius! Tots dos xicotets, y ell del morro fort, y jo que tampoch donava 'l bras á torser, ens esbatussavam per cualsevol cosa, per de qui era la cabra, ó pel llebrer, que li deyan...

ELOY, *trist.*

Milord.

DON RAMON

Just, Milord. Y que un día 'm vas badar el cap per el Milord! *(Rihent.)*

ELOY

Un altre día tu á mí. *(L' Eloy, ab lo colze sobre la taula, apoya 'l cap á la má.)*

DON RAMON

D' aixó si que no m' en recordo. *(A Valentí.)* Fa tant temps, que una cosa esborra l' altre.

VALENTÍ

Es clar!

DON RAMON

Afiguris uns cincuanta anys...

ELOY, *sense mirársel.*

Y tant felissos qu' eram alashoras!... Y are... *(Picant ab lo puny sobre la taula.)*

DON RAMON, *á Valentí.*

Si no sembla ell!

VALENTÍ

Ja ho pot dir!

ELOY

Ja la deus saber la meva desgracia!

DON RAMON

Sí. *(Pausa petita.)* Ja ho sé tot, ja. Y mira, per això he vingut més depressa de lo que materialment podía. *(A Valentí.)* Fassis el cárrech que avuy, á pesar de ser diumenge, he tingut duas juntas; per cuestió de divorcis. Ben diferent de lo d' aquí.

VALENTÍ

Y tant!

ELOY

Estich perdut, Ramon!

DON RAMON

Qué dius, home; qué dius? *(Negantho.)*

ELOY

La meva filla, Ramon, que m' está matant. No hi ha remey per mi.

DON RAMON

No n' hi ha d' haver de remey! Que diantre! Aquí hont me veus, cosas més difícils he arreglat.

VALENTÍ

Veritat que se 'l pot fer casar per forsa á n' aquest home?

DON RAMON

Veurá. Tant com casarse per forsa si ell no ho volgués...

ELOY

Y per qué no la te de volguer á la meva filla, eh?

El malvat! que l' ha enganyada á la pobre criatura sense esperiencia, y perque l' ha trobada sense ningú que la protegís; sola, Ramon, sola, mentres que jo, sabs?, era lluny que 'm creya morir...

VALENTÍ, *á Eloy.*

Peró si ja t' hem contat...

ELOY

Sí, sí; ja ho sé que no es culpa vostra. Peró si jo hagués sigut aquí no hauría fugit ab aquest home, perque, Ramon, primer que deixarla anar...

DON RAMON

Escolta, Elóy, escolta.

ELOY

Es que jo vuy que sápigas...

DON RAMON

Sí ja ho sé tot com tu mateix, ves! Y ja t' ho dich: me 'n encarrego jo del teu assumpto. *(L' Eloy vol replicar y l' interromp Valentí.)*

VALENTÍ, *á Don Ramon.*

Digui vosté, digui.

DON RAMON

Ab la condició de que t' has de calmar d' aquesta excitació que 't consúm, que no sembla sinó que tot estiga perdut. Y mira: 't parlo formal: aquí no hi ha més amo que jo, y tens de fer lo que jo 't digui, y esperar tranquil, com un home qu' ets.

ELOY

Sí.

DON RAMON

De més verdas se 'n maduran, Eloy. Lo que á tu

't passa jo ho veig clar. El delicte es evident, m' entens? y 'l Códich Penal es terminant, perque 'l seductor no hi ha dupte que ha delinquit ab la concurrencia d' un munt d' agravants que jo demostraré; y vaya si 'ls demostraré! Perque aquí tenim que la teva filla está exempta de responsabilitat, y un cop els fets probats, no hi ha dupte de que recaurá sobre d' ell la pena d' arrest major. Tu ja m' entens.

ELOY

No sé, no sé...

DON RAMON, *á Valentí.*

Vosté...

VALENTÍ

Sí senyor; prou. Y si no s' hi casés, á presiri, veritat?

DON RAMON

Deixi estar. Perque fundats els rahonaments que demostrin la concurrencia del delicte... Perque aquí hi ha rapte, m' entén?

VALENTÍ

Sí senyor.

ESCENA VI

ELOY, VALENTÍ, DON RAMON, SENYORA ROSARIA y després MOSSEN TRINITAT.

ROSARIA, *entrant per la porta del mitj.*

Ab permís de vostés! *(Entrant.)* Are es aquí 'l

meu fill, mossen Trinitat, que també vol parlar ab lo senyor Eloy d' aixó mateix que tractan.

DON RAMON

Ja veurás, Eloy: si m' ho encarregas á mí, considero que es per demés que...

ELOY

Qué volen fer? No sé...

ROSARIA, *anant cap á la porta del mitj.*

Mossen Trinitat; fill: vina, vina!

MOSSEN TRINITAT

Bonas tardes tinguin, senyors.

ROSARIA

Senyor Eloy: es el meu fill, sab?

MOSSEN TRINITAT

Senyor Eloy: cóm está?

ELOY

Be. Celebro molt de conéixel.

MOSSEN TRINITAT

Ja hauria entrat avans al seu cuarto, peró la mare m' ha dit que á vosté de moment més li convenía descansar.

ELOY

Si un home pogués descansar, ray!

ROSARIA

Que 't sembla que tindria de pendre alguna cosa, fill?

ELOY

No, no; gracias.

MOSSEN TRINITAT

Es que no 's te de deixar decandir, senyor Eloy, perque l' esperit te de trobar el cos en bon estat á fí de que 'l sostinga. De lo contrari, pobres de nosaltres!

VALENTÍ

Sí senyor, sí; ja li dihém tot aixó. *(Mirant á Don Ramon.)*

DON RAMON

Bueno. Ab aixó, Eloy, no cal parlarne més. Quedém en lo qu' hem dit, veritat?

ELOY

Sí, sí; en Valentí ja s' hi ha fixat, perque jo...

VALENTÍ

Sí, senyor, sí: entesos:

DON RAMON

Per lo tant, demá, perque avuy ja no 's pot fer res, me 'l porteu al despaig. Vingueu á las dotze. Si, y farém la denuncia al jutje, que tu, com á pare qu' ets, firmarás.

ELOY

Sí.

VALENTÍ

Si senyor, sí.

ROSARIA

Tu, fill, tu. *(Mossen Trinitat li fa senyal de que s' esperi.)*

DON RAMON

Y déixaho anar, que ja veurás si anirém depres-

sa. Animo, donchs, Eloy. *(Donantli copets á la esquena.)*

MOSSEN TRINITAT

Permétim. Una pregunta, y perdonin. Demá mateix volen presentar la denuncia als tribunals?

DON RAMON

Si senyor; demá mateix. *(Despedintse del Eloy.)* Eloy: me 'n alegro. Es á dir...

MOSSEN TRINITAT

Li voldría demanar una cosa al senyor Eloy. *(Va á anársen Don Ramon.)* Fássim el favor: un moment. Voldría aconsellarli que no hi anés encare als tribunals. Que s' esperessin un parell de días al menos.

DON RAMON, *somrihent.*

Ah no pot ser.

MOSSEN TRINITAT

Escoltin: jo tinch el meu plan; y... no ho asseguro, perque aquestas cosas no 's poden assegurar may, peró casi 'm comprometería á que, anant á las bonas, tot acabés en pau y gracia de Deu: y més depressa.

ELOY

Si Deu ho volía, Ramon!

DON RAMON

Eh! No sigas tonto.

VALENTÍ

A las bonas ab aquest home? Aquest matí mateix li he dit tot lo que hi ha per dir, y ell igual que si fos de pedra.

DON RAMON

Ja ho sent.

MOSSEN TRINITAT

Per lo mateix qu' es tossut! Y are vágili ab los tribunals.

ROSARIA

Are digas lo d' ella.

MOSSEN TRINITAT

Si: que si ell no s' enterneix, ja ho fa la filla del senyor Eloy, que l' he trobada empenedida del tot y que plora com una Magdalena.

ELOY

L' ha vista vosté? Hi ha parlat ab la meva filla? *(En Valentí calma al Eloy.)*

MOSSEN TRINITAT

Sí senyor; are mateix. Y per això repeteixo que quan parlo ja sé 'l qué 'm dich.

VALENTÍ

Empenedida? Cá!

ROSARIA, *á Don Ramon.*

No li sembla que potser sí que...

DON RAMON, *sense escoltarla.*

Peró vosté, y dispensi, es d' una bona fé angelical. Qué no ho sab que això de plorar no suma ni resta en las donas? Si jo n' hi contaría á l' alsada d' un campanar á n' aquest bon senyor! *(L' últim dit á n' en Valentí respecte á mossen Trinitat.)*

MOSSEN TRINITAT

Aquí lo que hi ha, y are es vosté qui 'm te de dispensar á mí, es que jo no hi crech en los tribunals

de vostés; perque en aquestos assumptos casi sempre son uns esgarría-crias. Més que en la lley tal y en la lley qual, se tenen d' anar á estudiar aquestas cosas sobre las ánimas dels...

DON RAMON

Criminals.

MOSSEN TRINITAT

Dels pecadors, si no li sab greu.

DON RAMON, *somrihent.*

No ve d' aquí.

MOSSEN TRINITAT

Y jo, jove com soch, li citaría molts cassos en que vostés, en cuestions que haurían d' esser exclussivament de la Iglesia, han fet més mal als que viuhen esgarriats que la pedra seca y que la pesta.

DON RAMON

Avuy, senyor sacerdot, el cor no funciona en aquestos assumptos. Som en altres temps, que 'l mon ha caminat molt.

MOSSEN TRINITAT

Sí; ha caminat molt cap per avall, y per axó las passions brutals van á sobre.

DON RAMON

Ves qui hi ha que hi cregui en las escomunions de vostés! Desenganyis: avuy las penas del infern ja no fan fret ni calor al que rapta una noya.

MOSSEN TRINITAT

Sí, sí; refíhis forsa d' aquí baix. Y si te fills y fillas, díguilshi, díguilshi que 'l mon ha caminat molt, y apóysshi forsa en aquestas lleys sábias, que s'

acontentan ab fer pagar una cantitat al home que deshonra una noya.

DON RAMON

Potser sí que vostés voldrían, com feyan avans, tancar en un convent al deshonrador, y si se 'n penedía al cel ab ell desseguida. Ah! y que també li feyan donar diners á la pobre noya!

ELOY

Es que, senyors, jo no vull consentir...

VALENTÍ, *á Eloy*.

Que acabin.

ESCENA VII

ELOY, MOSSEN TRINITAT, DON RAMON, VALENTÍ, SENYORA ROSARIA y MICAS que 's queda á la porta del mitj.

MOSSEN TRINITAT

No; are está be, are. A la dona la protegeixen fins als vint y tres anys. Y si ha passat dels vint y tres, encare que sia d' un día quan l' han enganyada, la Justicia de vosté despedeix tranquilament á la pobra dona desvalguda. Y 'l seductor, per vostés ensinistrat, va pel mon alegrament preguntant per la edat á las noyas pera clavalshi á cop segur la falconada.

DON RAMON

Tot aixó son escepcions y detalls. Y jo li torno á dir que 'l mon camina y que passará per sobre de vostés. *(En Valentí ho aproba.)*

MOSSEN TRINITAT

Sí que hi passará, sí. Pero de primer passará per sobre de las sevas fillas.

DON RAMON, *rihent.*

No s' acalori, no s' acalori.

MOSSEN TRINITAT

No, si no m' acaloro. *(La Rosaria parla ab mossen Trinitat calmantlo.)*

MICAS, *desde la porta.*

El senyor Eloy qu' es aquí? *(No li fan cas.)*

ROSARIA, *á mossen Trinitat.*

Peró si sembla que us baralleu?

DON RAMON, *á Valentí.*

Tot aixó es despit de la classe: enteneu? *(En Valentí fa que sí.)*

MICAS, *altra vegada tímit.*

El senyor... El senyor Eloy?

ELOY

Es á dír que no hi haurá manera, si aquest home no ho vol, de ferlo casar ab la meva filla? *(Se 'n va en Micas.)* Párlinme clar. *(Petita pausa.)* Tu, Ramon, perque jo 'm pensava...

DON RAMON

Será castigat.

ELOY

Peró no se 'l fará casar per forsa?

DON RAMON

No.

ELOY

No? *(A mossen Trinitat.)* Y vosté?

MOSSEN TRINITAT

Lo casament es voluntari. La Iglesia no pot benehir...

ELOY, *á Don Ramon y á mossen Trinitat.*

Donchs quín poder tenen tots? Qué son vostés? Se disputan la meva filla pera tornarli l' hónra perduda, y no poden fer res! *(A mossen Trinitat.)* Ni 'ls de vosté! *(A Don Ramon.)* Ni 'ls teus! Inútils pera desfer un tort! Ni 'ls homes en nom dels homes!

MOSSEN TRINITAT

Observi...

ELOY

Ni vostés en nom d' un Deu!

DON RAMON

Se l' obliga al delincuent á que passi una pensió á la...

ELOY

Oh! Qué indignes que son! Vajin; vajin; lluny; que li parlan de diners al pare que li han deshonrat la filla y escupen afront sobre afront; que igualan ab diners la pobre noya enganyada ab la dona que mercadeja ab son cos, fent de... de componedor el seu tribunal de justicia... De justicia 'n diuhen!

MOSSEN TRINITAT

Queda la esperansa del cel. Qué hi vol fer si 'l mon s' ha de considerar com una vall de llágrimas!

ELOY

Y mentrestant també vostés aconsellan á la víctima que prengui aquells diners de la má del mal-

8

vat. Y demá, quan á n' ell li convé, se 'n confessa, vostés li donan la absolució, y 'l casan ab una altre.

DON RAMON

No hi ha més; si l' home no s' hi casa, arreplegar lo que 's puga.

ELOY

No.

MOSSEN TRINITAT

Quín remey queda?

ELOY

Quín remey queda? Travallar, travallar de día y de nit; guanyar el pa jo, jo á la meva vellesa per la meva filla. No volguer res que vinga deshonrat, que no volém que se 'ns pagui, que no volém que se 'ns compri. Y si no podém travallar y si se 'ns tancan totas las portas honradas, deixarnos morir de fam. *(Protestan tots.)* Deixarnos morir de fam á la cara d' aquest mon, de tots vostés que 'ns abandonan. *(Tornan á protestar tots.)*

VALENTÍ

No, home; tots s' interessan per tu. *(En Micas se torna á trobar á la porta.)*

ELOY

Ay, Valentí, que 'm trobo sol, més sol de lo que 'm creya.

MICAS, *apart.*

Se las euhen! se las euhen! y ningú 's recorda del pobret nen.

DON RAMON, *á Valentí, preparantse per sortir.*

Tots comensan dihent lo mateix, y després arreplegan lo que poden.

VALENTÍ, *á Don Ramon.*

Demá á casa seva, veritat?

DON RAMON

Y donchs, home? *(A Eloy.)* Eloy, sobretot calma.

ELOY

Adeu, Ramon. *(Don Ramon va á agafar l' abrich.)*

MOSSEN TRINITAT, *á Rosaria per l' Eloy.*

La seva exaltació 's comprén.

ROSARIA

Peró cásals, fill! *(Mossen Trinitat indica que ho deixi per ell.)*

DON RAMON

Pássinho be.

ROSARIA, *acompanyantlo.*

Ay, estiga bonet; no s' hi cansi.

ESCENA VIII

SENYORA ROSARIA, ELOY, MOSSEN TRINITAT, VALENTÍ y MICAS.

MICAS

Senyor Eloy: perdoni, sab? pero 'l nen te mal de ventre.

ELOY, *resolt.*

Valentí: jo vuy veure á la meva filla. Vuy anarla á trobar.

MOSSEN TRINITAT

Molt ben pensat, senyor Eloy. Véginse vostés: en aquestas cosas el cor hi pot més que nosaltres.

ROSARIA

Ay, sí! Vagin.

ELOY

Aném, Valentí; aném.

VALENTÍ

Espérat. Micas: que hi ha en Joan ab la Cristina?

MICAS

Ell deya que se 'n anava: y jo ja ho sé que la senyora Cristina vol veure al senyor Eloy...

ELOY

La meva Cristina!

ROSARIA

Digas, Micas. *(Perque ha vist que en Micas volía seguir parlant.)*

MICAS

Com que mossen Trinitat l' ha entristida á la Cristina de mala manera!

MOSSEN TRINITAT, *á Rosaria satisfet.*

Qué us deya?

MICAS

Y 'l nostre nen te mal de ventre, perque ella d' ensá d' ahir que no está bona.

ROSARIA

Vaig á veure si hi ha en Joan. *(Surt.)*

ELOY

Aném; aném.

VALENTÍ, *á mossen Trinitat.*

Vosté... *(Volent dir que 'l calmi.)*

MOSSEN TRINITAT

Serenitat, senyor Eloy; per Deu!

MICAS

Com qu' ella está entre la espasa y la paret, qu' en Joan se la vol endur no sé hont!

ELOY

Qué heu dit? El bandoler, vol...?

MICAS

No li digui bandoler.

MOSSEN TRINITAT

Mícas! *(Renyantlo.)*

MICAS

No, perque en Joan es una bona persona.

ELOY

No 'l vuy sentir á n' aquest home!

VALENTÍ

Mícas! Prou!

MICAS

Per ell tot lo del mon es el nen, y per vostés nó.

ELOY

Peró anemhi, Valentí!

MOSSEN TRINITAT, *á Micas.*

Ves!

MICAS

Y 'l pobre Joan fins s' enterneix forsa.

ELOY

Reira de...! Que 't burlas de mí tu? *(Va á embestirlo.)*

ROSARIA, *ve per la porta esquerra.*

La Cristina es aquí! El ve á veure á vosté. *(L' Eloy recula y cau assegut á una cadira.)*

MOSSEN TRINITAT

Be, mare; be.

ROSARIA

T' ajudo, fill.

VALENTÍ

Eloy: are no t' afectis. *(Per la seva situació.)*

ROSARIA

Es á portar el nen al meu llit.

MOSSEN TRINITAT

Sortím. Jo me 'n vaig, mare. *(La Rosaria s' acosta á la porta esquerra.)*

MICAS, *á Eloy.*

No li digui res agraviós, home. *(No li fan cas.)* Y la renyará; veuréu com la renyará! *(Apart tot anántsen.)*

VALENTÍ

Hont vas? Cálmat. *(Al Eloy que s' ha aixecat y que 's tornará á asseure.)*

ROSARIA

Ja es aquí! Ja es aquí!

MICAS

La renyará; la renyará! *(Acabant de sortir per la porta del mitj. També han sortit per la de la dre-*

la Valentí, Mossen Trinitat y derrera de tots la senyora Rosaria, que ajusta la porta.)

ESCENA IX

CRISTINA y ELOY

CRISTINA, *que ve per la porta esquerra.*

Pare! Pare!

ELOY

Filla meva! Filla meva! *(Abrassada llarga.)*

CRISTINA

Pare! *(Pausa. Ploran tots dos.)*

ELOY

Sí que ho ets, sí, la meva filla, la meva Cristina, la filla del meu cor y de la meva ánima, que, fora d' ella, no m' estimo res més en aquest mon; res més, res més. *(S' asseu.)* Vínam aquí, aquí sobre 'l meu cor. Ben abrassats; aixís, aixís; qu' es meva y no més que meva la meva filla!

CRISTINA

Pare! Pare!

ELOY

Filla!

CRISTINA

Perdó!

ELOY

Perdó! Que jo 't per... que jo 't perdoni! Ah, no!

Ah, no, no! Apártat; apártat, que jo no 't puch estimar; que tu has renegat de ton pare!

CRISTINA

Perdó!

ELOY

Qu' ets una mala dona! Que tu no ho ets, no, de la meva sang! Que me l' han robada y me l' han morta á la meva filla Cristina!

CRISTINA

Perdó, pare, pare! *(L' Eloy se torna á asseure postrat. La Cristina, agenollada ó assegada á terra, s' agafa á n' ell.)*

ELOY

Vésten; vésten! No 'm toquis ab tas mans! Vésten; que jo no 't veja més!

CRISTINA

No!

ELOY

Que jo t' aborreixo; t' aborreixo!

CRISTINA

Pietat!

ELOY

Y ta mare, si fos viva, t' aburriría com jo, y t' esclafaría ab sos peus, y 't malehiría!

CRISTINA

Ah, no! La mare 'm defensaría de vos y de tothom. Y per dolenta que jo fos, me disculparía.

ELOY

La teva pobra mare...! No la anomenis á la teva

mare, que vivía no més que per tu; que en tu posava totas las sevas alegrías! Quin goig véuret pujar, tota rossa qu' eras, mateix que un ángel! Qu' hermosa qu' es la nostra Cristina! Ves mirant, ves mirant! No se 'n veu cap enlloch com la nostra filla, ta mare 'm deya mentres que jo 't duya á coll els diumenges quan ella no podía més. Ja veurás, ja veurás que xamosa quan siga espigadeta! Com se girará la gent per mirarla, que fins deixarém estela d' alegrías! Y disputavam: ella, que 't retiravas á mí, y jo dihent qu' erats la cara d' ella. Y tot s' acabava ab festas y riallas. Y per may més, may més, que jo no tindré .may més alegría; ni ella 'n tindrá al cel, hont are está plorant! Mateix que jo! Mateix que jo ploro! *(Ploran amargament: el pare assegut vora la taula; ella á terra. Pausa.)* Ah, si jo no me 'n hagués anat d' aquí á n' aquellas malehidas terras! Y jo 't vaig deixar encegat pels diners! Per tornar ab un grapat d' or te vaig deixar sola! Per qué no li vas dir á n' en Valentí que 't defensés, que hi havía un malvát que 't perseguía, que 't volía com una cualsevol del carrer? *(Agafantla pels brassos per alsarla.)* Per qué no invocavas á la teva mare; per qué; per qué? *(Rebregantla.)* Y no li vas escupir á la cara á n' aqueix home y no vas fugir ó 't vas matar avans! Per qué; per qué no 't vas matar?

CRISTINA

Pare!

ELOY

Per qué, desgraciada?

CRISTINA

No ho sé. No ho sé: no sé res jo; no més sé que m' agradava 'l sentirlo... y era sola!

ELOY

No; qu' érats ab Deu.

CRISTINA, *rápit.*

Era sola; era sola! *(Petita pausa. Després en veu baixa.)* Y jo l' estimava. *(Pausa. Després va dihent com d' esma.)* De cop no me l' estimava gens á n' en Joan, y, no sé cóm, després me vaig trobar que pensava forsa en ell, y que m' agradava que parlessim; y llavors ja ho vaig coneixer que me l' estimava. Y no vaig gosar dir res á la Beneta, que no m' hi hauría deixat enrahonar més, per lo qu' ell deya á tothom... Y no m' haurían deixat sortir sola.

ELOY

Y per qué no t' haurían deixat enrahonar ab ell?

CRISTINA, *pausa.*

Per alló qu' ell deya.

ELOY

Qué deya? *(Ella calla.)* Qué deya?

CRISTINA

Veuréu: vaig coneixer á n' en Joan en un casament d' una amiga de la fábrica. A taula eram un jove una noya, un jove una noya... y en Joan estava assegut al costat meu, y, bromejant de casaments ab tothom, va dir qu' ell may se casaría. Li vaig preguntar si li feyan por las noyas, y 'm va dir que no, tot sério. Y quan altras xicotas n' hi van fer broma, va dir que no 's casaría perque 'ls capellans li feyan rábia. Y tothom se posá á riure y ell se va quedar encare més sério.

ELOY

Pero á tu be t' ho devía prometre que 's casaría

ab tu? *(Cristina abaixa 'ls ulls.)* Be 't devía donar paraula... Eh, digas?

CRISTINA

Pare! May!

ELOY

Qué?

CRISTINA

M' ha promés cada vegada que no 'm deixaría may, may. M' ho ha jurat cent cops.

ELOY

Tu 'l vols disculpar.

CRISTINA

No ho sé. Sempre m' ho ha dit que no 'ns casaríam.

ELOY

Y per qué, si 't deya que t' estimava? Per qué? No eras tu una bona noya? Qué més podía esperar aqueix... aqueix mal home que fa escarni de lo més sant? eh? Qué no hi creu ell en Deu Nostre Senyor?

CRISTINA

Sí que hi creu; sí.

ELOY

Y tu, dihente que no 's casaría ab tu, cóm ja no 'l vas coneixer?

CRISTINA

De cop qu' enrahonavam no m' havía dit res de tot això, y alló d' aquell día dinant ab las amigas jo 'm pensava que ho havía dit de broma.

ELOY

De cop no t' ho va dir; peró després t' ho diría?

CRISTINA

Després ja me l' estimava!

ELOY

Y no 'l vas deixar?

CRISTINA

Sí; y ell me va dir un día que jo feya be de no volguerlo. Sinó que jo...

ELOY

Qué tu?

CRISTINA

Que cada día hi pensava més, y ell se 'n va anar á una altra fábrica per apartarse de mí. Y veuréu que una festa que me 'l trobo per la Rambla, no me 'n vaig poder estar y 'l vaig anar á empendre perque estava tot esgroguehit. Ell va fer que no se 'n adonava de mí, y va passar de llarch, sino que quan era lluny se va girar pensantse que ja no 'l podía veure. Y encare estava més afinat.

ELOY

Si; y qué tu?

CRISTINA

Que un día que vaig saber que en Joan ja no travallava, perque estava molt malalt, el vaig anar á veure.

ELOY

Tu?

CRISTINA, *rápit.*

Perque jo n' era la causa y s' anava á morir per culpa meva. Y jo no ho volía; no ho volía!

ELOY

Oh!

CRISTINA

Perque ja estava boja per ell. Sí, pare, sí; boja, boja!

ELOY

Calla, calla!

CRISTINA

Si ja ho he dit tot, pobre de mí: que no 'l vaig deixar mès! Y 's va posar bo en quatre días.

ELOY

Deu meu! Deu meu! Mes are tot ha cambiat, *(Ella calla)* perque are hi ha aquest fill? Per aquest fill! Per tu! Per tots nosaltres! Perque jo no 'm mori de pena! Qué 'm dius; qué 'm dius, Cristina? Se casará, se casará, veritat?

CRISTINA

Pare! *(Suplicant.)*

ELOY

Vina; vina. *(Agafantla y mirantla de ben aprop)* Quan us casaréu; quan? Avuy mateix? Demá? Quan; quan?

CRISTINA

Me feu mal.

ELOY

Que quan us casaréu?

CRISTINA

Un día potser.

ELOY

Avuy; demá; quan?

CRISTINA

No 's vol casar.

ELOY

Que no?

CRISTINA

No.

ELOY

Donchs tu 'l deixarás. Eh que 'l deixas? Perque l' home que t' ha portat hont ets y no 't vol fer la seva esposa, es que no t' estima prou. Es que 't te per una cualsevol. Ho sents? Per una cualsevol que 's ven tota. Y tu no ho ets, no ho ets una d' aqueixas, qu' ets la filla meva, la filla del Eloy, que creu en Deu y que ha sigut sempre honrat ab miseria y sense miseria; sempre; sempre!

CRISTINA

Pare!

ELOY

Mira: tot s' ha acabat; sents? Ja no 'l veurás més.

CRISTINA, *desfentse d' ell.*

No m' agafeu. *(Resolta.)*

ELOY

Te quedas ab mí. Pendrás al teu fill y 'ns n' anirém d' aquesta casa; y are mateix, are, que 'n sortirém. Y escolta: no t' espantis, que jo ja 'm trobo més be. Y travallarém; travallarém; que Deu 'ns ajudará. Aném; aném!

CRISTINA

Pare; per Deu!

ELOY

Aném! Senyora Rosaria! *(Cridantla.)*

CRISTINA

No; no la cridéu.

ELOY

Pren el teu fill!

CRISTINA

No, pare, no!

ELOY

Desseguida!

CRISTINA

Jo no me 'n puch anar.

ELOY

Te 'n vas ab mí.

CRISTINA

No puch deixar á n' en Joan. Jo 'l vuy á n' en Joan!

ELOY

Cristina!

CRISTINA

Ell no es dolent. Ell m' estima. Ell no 'm deixará may. Ell es el pare del nen!

ELOY

Aquest nen t' avergonyeix.

CRISTINA

Es el meu fill.

ELOY

Que no te pare, perque 'l pare 'l desprecía.

CRISTINA

Es el meu fill! es el meu fill! es el meu fill! *(Ho va dihent d' esma com boja.)*

ELOY

S' ha acabat. Jo mano aquí en tu, y no hi ha ningú més.

CRISTINA

Ja no pot ser.

ELOY

Te lligaré al meu costat mateix que una bestia.

CRISTINA

Jo fugiré.

ELOY

Te mataré; t' escanyaré avans de véuret ab aquest home.

CRISTINA

Ell me defensará.

ELOY

Que 't defensi are. *(Anant contra d' ella.)*

CRISTINA, *cridant.*

Joan!

ELOY

Mala filla! Mala...!

ESCENA X

CRISTINA, ELOY, SENYORA ROSARIA, VALENTÍ y JOAN.

VALENTÍ, *per la porta dreta.*

Eloy!

ROSARIA, *per la porta dreta.*

Senyor Eloy! *(Sense avansar ni l'un ni l'altre.)*

ELOY, *que te agafada á la Cristina.*

Fora tothom!

CRISTINA, *cridant.*

Joan!

ELOY

Fora d' aquí. Jo y ella!

CRISTINA

Ah! *(Veyent á n' en Joan. Los altres desapareixerán tornant á ajustar la porta.)*

ESCENA XI

CRISTINA, ELOY y JOAN

JOAN, *per la porta del mitj.*

Cristina!

CRISTINA

Joan: ampáram; ampáram!

ELOY

Ah! Tu aquí? Cóm has gosat?

JOAN, *á Cristina.*

Déixam estar. Apártat. *(Apartantla.)*

CRISTINA

No, Joan.

JOAN

No vuy que fugis del teu pare. *(L' Eloy s' havia agafat á la taula ó á una cadira per no caure.)*

ELOY

A qué has vingut aquí; á defensarla á n' ella; á péndremela á mí? *(Acostantshi en Joan.)*

JOAN

Vinch... No ho sé. M' ha cridat, senyor Eloy.

ELOY

Es que no me la pendrás; es que no te la endurás d' aqui! *(Avansant y fent retrocedir á en Joan respectuós.)*

JOAN

No; si no... *(Volent dir que 's calmi.)*

ELOY

... perque primer m' haurías de matar á mí. Y jo á tu. *(Girantse á la Cristina.)*

CRISTINA

Ah! *(Fugint més del seu pare.)*

JOAN

No, Cristina; no fugis del teu pare.

ELOY

Qué? *(No comprenentho, mirant al un y al altre.)* Qué vols dir? *(A n' en Joan, que calla.)* Qué hi há? *(Ab esperansas de que vingui per be.)*

JOAN, *després d' una pausa y ab pena.*

Res.

ELOY

Qué 'm vens á dir á mí? No 'm tens que dir res

d' ella? Soch el seu pare jo, que 't demano comptes de la meva filla. *(Suplicant.)* Qué 't toca fer á tu, eh? Parla!

JOAN, *ab molta pena.*

Me sab molt greu haver vingut are. Perque jo, senyor Eloy, no li puch dir res que li dongui alegría.

ELOY

Sí que me 'n pots donar, sí.

JOAN

Ah! *(Volguent dir «si jo pogués!»)*

ELOY

Me la pots donar tota. Me pots dir: Senyor Eloy: las nostras penas s' han acabat; la Cristina será la meva esposa devant de Deu.

JOAN

Ay, senyor Eloy!

ELOY, *suplicant, alegre.*

Avuy mateix. Are que ho será. Are. Aném á veure qué s' ha de fer. Que ho enllesteixin tot desseguida. Jo vinch ab vosaltres. Vosaltres dos me sostindréu perque no 'm mori d' alegría. Cristina: aném!

CRISTINA

Ay sí, pare.

ELOY

Aném, Joan; aném. Que 't fassin l' espós de la Cristina, *(Posantli la má á la espatlla)* y serás un altre fill meu, que no 't tinch odi y us ho perdono tot. Y las llágrimas m' ofegan. *(Rihent y plorant á la vegada.)*

CRISTINA

Joan; sí, Joan. Jo may t' ho havía demanat que 't casessis ab mí; perque tu ja m' ho havías dit sempre. Pero are sí que t' ho demano; sí. Y no per mí, sinó pel pobre pare, Joan, qu' es tant bo y no 't te malicia, que t' estimará igual que á mí, y serém felissos tots plegats per tota la vida. Eh que sí, pare; eh que sí?

ELOY

Y quan moriré, que será aviat, que d' allá dalt me crida la teva mare, jo us benehiré y besaré al vostre fill ab l' últim alé de ma vida.

CRISTINA, *corrent cap á n' en Joan.*

Sí, Joan, sí; aném; anemhi are.

JOAN, *arrencant en plor y apartantse.*

Déixam; déixam, que jo 'm voldría fondre aquí mateix, que jo 'm voldría morir; que jo 'm voldría morir! *(Tirantse de brassos sobre una taula y sanglotant. Pausa, no comprenent los altres aquella situació.)*

ELOY

Filla meva!... Míral. Me vols dir qu' es aixó? Per qué 's desespera?

JOAN, *entre sanglots.*

No; no 'm poden compendre á mí. No. *(Alsant la mirada cap á n' ells.)* Y jo no he fet mal á ningú en ma vida. Que jo no ho soch un mal home, y he fet tant be com he pogut al mon. Y jo no puch ser castigat per un altre, perque jo tinch dret á ser felís, com la gent de be. Y á posar tota la meva voluntat en una dona que tinga 'l cor com jo. Y á estimarme als meus fills. Y á tenir pau y alegría en

aquest mon. Que no 'm remordeix la conciencia d' haver fet mal; mentres que 'l mon va contra de mí y 'm vol privar de ser ditxós. A mí, que m' estimo al meu fill tant com el millor pare del mon, tant com vos l' estimeu á n' ella. A tu, la meva Cristina, la mare del meu fill, que 't volen separar de mí! Ah no! May, may m' arrencarán de la meva Cristina; que 'ls jutjes son homes com jo, Cristina, y ni á trossos m' arrencarán de tu. May, may, Cristina! Cristina! *(Anantla á abrassar.)*

CRISTINA

Joan! Joan! *(No s' han abrassat perque l' Eloy s' hi ha posat entremitj estés de brassos.)*

ELOY, *á Cristina.*

Déixal estar! *(A Joan.)* Apártat tu. *(Apartantlo.)* Paraulas y no més que paraulas. *(A Cristina.)* Ja l' has sentit!

JOAN

Soch un home honrat jo!

ELOY

Próbaho; próbaho. Al peu del altar! Allí! Sino ets un malvat! que massa que ho ets un malvat!

CRISTINA

Pare; no.

JOAN

Es que no puch! no puch!

ELOY

Per qué no pots?

JOAN

Que no 'm creyéu que jo me la estimo á la Cristina...?

ELOY, *anant cap á n' ell.*

Per qué no pots?

JOAN

... més que tot lo del mon?

ELOY

No creus en un Deu tu?

JOAN

Sí.

ELOY

Mentida! mentida!

JOAN

No hi haig de creure si tinch un fill! Mes Deu no ho permet que m' hi casi, perque jo á la meva terra m' havía estimat á una altra dona.

CRISTINA

Tu?!

ELOY

Déixal dir.

JOAN

Y aquesta dona á mí 'm va abandonar per ser de tothom.

ELOY

Y qué?

JOAN

Qu' es viva; qu' es viva encare!

ELOY, *resolt.*

Y tu... Tu t' hi havías casat!

JOAN

Sí.

ELOY

Estás casat tú?

JOAN

Sí; si. *(Ab veu ofegada.)*

ELOY

Oh!

CRISTINA

Pare! *(Abrassantshi.)*

ELOY

Ah! Malvát! Malvát!

JOAN

Matéume! *(Acostantshi.)*

ELOY

Eh! *(Ab fástich.)* Apártat. *(Fugint á un costat emportántsen abrassada á la Cristina.)* Veniu! Gent! Trayéume aquest home! *(Cridant.)*

JOAN

Cristina!

CRISTINA

M' has enganyat!

JOAN

Per no pérdret; perque t' estimava!

ESCENA XII

CRISTINA, ELOY, JOAN, SENYORA ROSARIA, VALENTÍ, ANTON y MICAS. Aquest per la porta del mitj y sense avansar gayre.

CRISTINA, *á Joan.*

Ah no!

ELOY

Aquí! Veniu!

ROSARIA

Qué passa?

VALENTÍ

Qué hi ha?

ELOY

Fora d' aquí aquest home!

JOAN

Cristina!

CRISTINA

Ab el pare! Ab el pare! *(Abrassantshi més fort.)*

ELOY

Fora! Fora d' aquí!

JOAN

Cristina de la meva vida! *(Los altres ja apartan á n' en Joan.)*

MICAS, *entrant.*

Contra en Joan?

VALENTÍ, *trayent á n' en Joan.*

Vaja, prou!

ANTON

Surtiu, home! *(La Rosaria també 'l fa surtir.)*

JOAN

El nostre fill, Cristina!

CRISTINA

Deu meu!

ANTON

Aneu; aneu!

ELOY

Fora d' aquí, malvát!

MICAS

Pillos! Lladres!

VALENTÍ

Surt! Surt!

JOAN

Cristina! El fill! *(Se 'l van emportant els dos homes y la Rosaria.)*

VALENTÍ

Ves d' una vegada!

MICAS

Pillos! Més que pillos! *(Van trayent á n' en Joan. En Micas plorant los insulta. L' Eloy y la Cristina quedan abrassats).*

TELÓ

Acte tercer

Cuyna d' un piset molt pobre. Una porta á cada costat. Altra al mitj per hont se veuhen alguns grahons de la escala que devalla. Es á mitj día.

ESCENA PRIMERA

CRISTINA y ELOY. Cristina al fons d' esquena á la paret vora 'ls fogons y de cara al Eloy, qu' está assegut á taula menjant sense veure á n' ella.

ELOY

Com t' anava dihent, la teva mare tenía molta confiansa en Deu y no 's desanimava may. *(Pren duas ó tres culleradas més.)* No 's desanimava may per res d' aquest mon. Al contrari, sempre s' esclamava: Deu 'ns ajudará! Deu 'ns ajudará! Fins quan s' estava morint somreya dihent que anava á esperarnos al cel y que d' allí vetllaría per... *(S' atura per no fer alusió á res. Pausa. Se gira per mirar á la Cristina.)* Qué fas, noya?

CRISTINA

Res. Vos escoltava. *(Deixa un tros de pa que anava menjant y s' acosta poch á poch á son pare.)*

ELOY

Donchs que no dinas tu?

CRISTINA

Are menjava.

ELOY

Que no t' has cuyt res?

CRISTINA

No; no m' he fet res. *(Sempre molt trista.)*

ELOY

Ves de posarte malalta are! No 'ns caldría sinó aixó. Oh! Y 'l nen?

CRISTINA

Si. *(Com si no pogués parlar d' angunia.)*

ELOY

Vols que t' ho digui? Las trobo disgustadas avuy. Que potser no hi has posat oli?

CRISTINA, *que torna á menjar.*

Una mica sí.

ELOY

Be, ja son bonas per aixó, ja. *(Pausa. Ell segueix menjant.)* Noya?

CRISTINA, *sense móures.*

Pare?

ELOY

Res. *(Pausa.)* Perque tu ja ho veus que si 't po-

savas malalta no podrías criar al nen; y com te tant poch temps... *(La Cristina no contesta y fa un sanglot aixugantse 'ls ulls. Ell segueix menjant.)* Noya, acóstat: veyám.

CRISTINA, *acostantse.*

Peró si no 'm fa mal res! *(Ell li ha agafat la má.)*

ELOY

Estás més fresca!... *(Tractant de riure.)*

CRISTINA

Com qu' estich bona!

ELOY

No m' has posat vi. *(Ella fa la distreta.)* Mírat el plat: no tindrás gayre feyna á rentarlo, no. *(Fent l' alegre.)* Pósam vi, noya!

CRISTINA

S' ha acabat, pare.

ELOY

Que no has sortit avuy?

CRISTINA

Sí.

ELOY, *pausa.*

Déixaho estar! Jo fins crech que no 'm convé 'l vi, que 'm dona més sofocació. *(S' aixeca somrihent á Cristina.)* Vaya, vaya! Fa bon día avuy. Eh, Cristina?

CRISTINA

Sí. Més tart aniré á aquella altra casa que m' han dit, per si 'm donan feyna.

ELOY

Sí, sí, pobra Cristina. No tením res á casa, veritat?

CRISTINA

No; peró no us anguniéu, que no us convé, pare.

ELOY

Deu meu! Deu meu!

CRISTINA

Se veu que hi ha massa gent que busca feyna; peró jo 'm penso que avuy me 'n donarán.

ELOY

Si jo estés bo, ray! Sinó que jo no sé qué tinch, que no puch aixecar una eyna. Pensar que no més vaig poder fer un día!...

CRISTINA

Peró us guardan la plassa. Y com que aviat estaréu bo... *(Fa anar lo cap negantho quan ell no la veu.)*

ELOY

Aixó sí; el principal es molt bona persona. Sinó que he quedat malament ab aquell company de feyna que 'm va deixar quatre duros; y Deu sab quan els hi podré tornar. Y la senyora Rosaria, noya?

CRISTINA

No goso á demanarli res més.

ELOY

Tens rahó. *(Pausa.)* Y donchs? *(Mirant á la Cristina.)*

CRISTINA

No ho sé. *(Pausa.)* Ab la Beneta y en Valentí no

hi ha que pensarhi. La derrera vegada se 'm van negar.

ELOY

En Valentí ja ho sé, perque te mals sentiments, y voldría que nosaltres... *(No gosant á dirho.)* Peró la Beneta, tampoch, noya? *(La Cristina plora sense contestar.)* Es clar que han fet forsa! Conta lo que 'm van deixar pel viatje, y are aquí un día y un altre... Peró veyent com estém haurían de tenir més bon cor. Y míra, ja ni s' acostan.

CRISTINA

Pare!...

ELOY

Qué hi ha?

CRISTINA, *pausa.*

Tothom diu que som massa orgullosos. Que ho hauríam de fer pel nen.

ELOY

Prou, Cristina. *(Volent dir que no segueixi.)*

CRISTINA

Pare: pel nen...

ELOY

Que prou t' he dit. *(Ab dolsesa. Pausa. Are ab més energía.)* Míra: 'm trobo bastant be are. Me sembla que demá ó demá passat podré tornar á la feyna.

CRISTINA, *apart.*

Ay Senyor, Senyor!

ESCENA II

CRISTINA, ELOY y MICAS, que ha entrat empenyent la porta.

MICAS

Bonas tardes tinguin. Era obert.

CRISTINA

Entra, Mícas.

MICAS

Y 'l Joanetet? *(La Cristina no contesta.)*

ELOY, *després d' una pausa.*

Bo y trempat. Tots estém bons aqui, qué 't pensavas?

MICAS

No res no 'm pensava.

ELOY, *fent el cor fort.*

Si no que tu fas la cara molt alegra, Mícas!

MICAS

Com cada vegada que 'l vinch á veure. Com que vinch per ell! Ay! Per tots vuy dir.

CRISTINA

Veshi, veshi.

MICAS

Si.

ELOY

Guíal.

CRISTINA

Uy! Ja ho sab.

MICAS

Sí! *(Un sí llarch.)* Joanetet! *(Tot anant cap á la porta de la dreta.)* Joanetet! *(Riu fort ja dintre.)* Vinch de Bethlém! Vinch de Bethlém! Macacho, quina bellugadissa de camas!

CRISTINA

Que no us n' anéu á tirar sobre del llit, pare?

ELOY

Sí, una estona, sí. *(S' atura vora la porta de la esquerra, sabentli greu que 's quedi sola ab en Micas.)* Escolta: no has dit que tenías d' anar á... *(Després de mirar cap allá hont ha entrat en Micas.)* A veure si 't davan feyna?

CRISTINA

Te de ser més tart, sabeu?

ELOY

Be, si. Ja 'm cridarás avans d' anárten.

CRISTINA

Sí, pare; sí. *(Surt Eloy.)*

MICAS, *tornant.*

Es clar que 'm coneix. Com una aroma que 'm coneix! Perque li toco la carona, y riu! *(Riu en Micas.)* En bona refé.

CRISTINA

Potser no riu. Potser es que vol plorar, y... no pot plorar.

MICAS

Sí. *(En Micas posa la cara molt séria y 's queda parat.)*

CRISTINA

Ay, Mícas, Mícas! *(Acostantli una cadira.)* Seu. *(Després de seure para la orella d' un costat al altre.)*

MICAS

Si. *(Pausa. Parla de cop.)* Senyor Eloy: quina hora es? *(Per veure si es present.)*

CRISTINA

Es á descansar el pare.

MICAS

Aixó. Aixó. *(Volent dir que ho volía saber.)* Donchs cóm es, cóm es qu' encare no han dinat?

CRISTINA

Sí qu' hem dinat.

MICAS

Donchs cóm es qne no sento olor de vianda?

CRISTINA

Oh!

MICAS

Si. *(Pausa.)* Avuy ha entrat molta gent á Bethlém. He arreplegat més de cinch pessetas. Aquí ho tinch. Míri senyora Cristina, quin grapat, oy?

CRISTINA

Ja ho veig.

MICAS

Y jo voldría, senyora Cristina, y no s' enfadi, sab? que 'm fes el gran favor de tenirmho.

CRISTINA

Vols dir que has fet tants diners á la porta de Bethlém?

MICAS

De tenirmho; perque á mí m' ho pendrán. *(Li cau alguna moneda.)* Bo!

CRISTINA

Ja t' ho cullo; ja t' ho cullo.

MICAS

Se fan molts diners, molts, als portals, are! Jo 'm penso que fins hi ha un contrapunt de senyors, no, de senyoras. L' altre día 'm van donar un seguit de pessetas. Oy que aquí las duch per un etzar, y que també las hi dono.

CRISTINA

Mícas!

MICAS

Perque me las tinga, fins... no ho sé.

CRISTINA

Qué vol dir aixó, Mícas? *(Conmoguda.)*

MICAS

Tingui, que 'm cauhen, y no fassi soroll; tingui, tingui.

ELOY, *á la porta.*

Cristina! *(Ab pena y severitat.)*

MICAS

Bo! *(La Cristina no se n' havía adonat.)*

ELOY

Deixa estar aquets diners! *(La Cristina 'ls reté.)*

MICAS

Ja no pot ser; ja no pot ser.

ELOY

Y tu t' ho emportas tot aixo.

CRISTINA

Pare: penseu que...

ELOY

Cristina! *(Sever.)*

CRISTINA

... que ja no tenim!... *(Ab un xich d' energía.)*

ELOY

Que deixis els diners, te dich. *(La Cristina 'ls deixa sobre la taula.)*

MICAS, *pausa.*

Ay carám! Es á dir que una persona... ay carám! Es á dir que un pobre no es com una altra persona? *(Pausa. L' Eloy s' ha assegut.)* Donchs ho vaig á portar al nostre nen. *(Buscant los diners sobre la taula.)*

ELOY

Micas! *(Renyantlo seré.)*

MICAS

Ay carám! Y veyám qui me 'n priva.

ELOY, *sens alsarse girantlo per un bras.*

Estígat aquí.

MICAS

No 'm dona la... la gana, que jo soch el padrí del Joanetet; sí.

ELOY

Tu t' estás quiet aquí, que aqueixos diners no 'ls has captat á Bethlém.

MICAS

Me 'ls han donat á mí. Son meus, meus!

ELOY

Te 'ls han donat perque 'ls portessis á aquesta casa, y jo no vuy cap caritat d' aquell home.

CRISTINA

Ay Deu meu!

MICAS

Es qu' ell ho sab que aquí passan miseria, perque ja tothom ho sab, que jo ho escorcollo pel vehinat, m' entén? Y á nosaltres se 'ns trenca 'l cor de pena y no podém aguantar més.

CRISTINA

Sí, pare, sí; no hi ha forsas per seguir d' aquesta manera.

ELOY

Cristina! Cristina!

MICAS

El pobre Joan, que no li volen ni 'ls diners pera socorre al seu fill!

ELOY

Fora d' aquí!

MICAS

Sí, sí; es el seu fill, tant si volen com no.

ELOY

Fora, he dit!

MICAS

Y vosté es un tirano. Y en Joan l' home més bo que hi ha.

ELOY

Te aqueixos diners! *(Els hi va ficant á la butxaca.)*

MICAS

Y Nostre Senyor no li pot volguer mal perque s' estimi al seu fill.

ELOY

Te; te!

MICAS

Hi te dret, ay, ay! qu' ell es el pare, tant si volen com no.

ELOY

Surt, ó reira!... *(Acompanyantlo pel bras.)*

MICAS

Joanetet! Adeu, que ja tornaré; que hi tením dret!

ELOY

Fora!

MICAS

Que hi tením dret! *(L' Eloy tanca la porta.)*

ELOY, *á Cristina.*

No vuy que l' obris més.

CRISTINA

Pare!

ELOY

Ho sents? No l' obris. Te mano que no l' obris més. *(Ella no respon.)* Contesta, desgraciada, contesta!

CRISTINA

Pare!...

ELOY

Cristina! Vínam aquí. Tórnamho á dir que no te 'n recordas d' aquest home. Jo vuy que m' ho tornis á dir.

CRISTINA

Sí, pare, sí: lo que vos volguéu.

ELOY

No, si no es això; que jo vuy que no hi pensis may més, may més; que 'l desprecihis; que li escupis á la cara si 't surt al devant. Ho farás, veritat, ho farás?

CRISTINA

Es que... es que no! Es que no 'l puch aborrir jo. No; no puch, perque ell es l' únich home que m' he estimat en ma vida.

ELOY

Desgraciada!

CRISTINA, *desesperada.*

Y 'l veig en la cara del meu fill, y quan riu 'l meu fill jo no li tinch malicia al seu pare.

ELOY

Ah, que encare li tens voluntat!

CRISTINA

Donchs sí, pare, sí; que no hi puch fer més jo, que jo, sense volguerho, encare me l' estimo.

ELOY

Prometme que no 'l tornarás á veure, que no 'ls pendrás may 'ls seus diners.

CRISTINA

Si no 'n teným cap! Donéumen uns altres vos.

ELOY

Sí que te 'ls donaré.

CRISTINA

D' ahont els treuréu? d' ahont?

ELOY

Jo te 'ls donaré.

CRISTINA

Si no podém esperar! Si tindrém fam nosaltres!

ELOY

Hont acudir? Qué fer? *(Trucan.)*

ESCENA III

CRISTINA, ELOY, BENETA y VALENTÍ

BENETA, *desde fora.*

Cristina!

ELOY

Ah! La Beneta! Estém salvats. La Beneta.

CRISTINA, *que ha obert.*

Beneta!

BENETA, *entrant.*

Ola, Eloy! Deu vos guard.

VALENTÍ, *entrant.*

Deu vos guard.

ELOY

Oh! Y 'l Valentí també! Noys, veniu á punt.

VALENTÍ

Donchs qué hi ha de nou?

ELOY

Que ja no podém més. Que 'ns trobém molt malament, Valentí.

VALENTÍ

Es á dir: que no 't trobas més be? *(Las duas donas han anat enrahonant.)*

ELOY

No es axò, no. Es que la meva malaltía s' ha anat allargant, y la Cristina, ab el nen, no ha pogut trobar feyna fins are. En fí, ja t' ho pots pensar com ens trobém. *(La Beneta s' hi acosta.)* Y la Beneta encare s' ho pot pensar més, que 'ns ha ajudat no fa gayres días.

BENETA

Sí; es clar.

VALENTÍ

Me sembla que no deus tenir cap motiu per estar queixós de nosaltres...

ELOY

Queixosos no.

VALENTÍ

... sinó molt al contrari.

ELOY

Be, donchs al contrari.

VALENTÍ

Sinó que, noy, ja no podém fer res més nosaltres.

ELOY

Qué dius? No 'ns pots deixar alguna cosa veyentnos com estém?

VALENTÍ

No pot ser.

ELOY

Mira: no tením ni un cuarto á casa, y avuy hem

dinat... Ni ho vulguis saber com hem dinat. Esplícalshi tu, filla meva.

CRISTINA

Ja li he dit tot á la Beneta.

ELOY

Donchs tu, Beneta, per pochs dias, perque això s' ha d' acabar, que jo 'm poso bo y tinch delit, creyéume; y aquesta també travallarà; avuy mateix te d' anar á buscar feyna. *(A Cristina.)* Parla tu, que no sembla sinó que jo estiga fent una mala acció demanant que no 'ns deixin morir de fam.

VALENTÍ

Veurás, Eloy... Vols que 't sigui franch?

ELOY

Qué vols dir?

VALENTÍ

Que jo fins havía privat á la Beneta que us vingués á veure, perque...

BENETA

No, Valentí!

ELOY

Ja 'ns ho haviam pensat ab la Cristina, ja.

VALENTÍ

Sí, perque aquesta te massa bon cor, y...

BENETA

Home!

ELOY

Donchs que no 't fem llástima á tu? Qué no la veus la nostra situació desesperada?

VALENTÍ

Llástima sí que me 'n feu, y més de lo que 't pensas, perque estás encegat; que 'l mon no ho es com tu te 'l prens.

ELOY

De manera que quan te dich el nostre estat es aquesta la resposta que 'm donas?

VALENTÍ

Sabs quina intenció portava jo al venir aquí? No te la pensas?

ELOY

No sé.

VALENTÍ

Donchs venia á dirte que ja fa massa temps que dura aquest estat entre tu y nosaltres.

ELOY

Quin estat?

BENETA

No sé perque 'n parlas.

CRISTINA

Que ho digui. *(Apart á Beneta.)*

VALENTÍ

Que quan te 'n vas anar á América 't vam deixar cent duros, y no sé quants fins are, que ja es apuntat, y que 'm sembla que fora hora de que hi pensessis un xich en que nosaltres no som millonaris.

ELOY

Y això m' ho dius are! May m' ho hauría pensat, Valentí.

VALENTÍ

Tu m' hi has obligat al veure que t' han ofert diners ab una carta fa días, y tu has contestat que primer mort...

ELOY

Sí, primer mort, sí; perque ni á mí ni á la meva filla se 'ns compra ab diners.

VALENTÍ

Pero si aqueix home es el pare del nen de la Cristina, y ell te obligació de donarvos diners, que fins la Justicia li mana.

ELOY

No 'ls vuy jo.

VALENTÍ

Y ell te 'ls dona de bon grat, encare que la Justicia no li manés.

ELOY

No 'm digas res més, Valentí.

VALENTÍ

Si la Beneta y jo l' hem sentit al Joan mateix! Y que te forsa diners arreplegats per férvosen entrega.

ELOY

S' ha acabat!

CRISTINA

Sí, Beneta?

BENETA

Y tal!

VALENTÍ

Ell te tants drets com la Cristina ab aquest nen. Que tanta!...

ELOY

S' ha acabat, te dich!

VALENTÍ

Donchs sí; s' ha acabat. Y estém ben llestos. Peró com hi ha mon que no me 'n vaig sense dirte lo que t' he vingut á dir. Qu' ets orgullós y fanfarria ab los diners dels altres: ab los meus, que no te 'ls he deixat pera que te 'ls quedessis. Y quan te 'n donan y no 'ls prens, devéntmen tants á mí, be puch dir á tothom qu' ets un estafa.

BENETA

Valentí! *(Sense deixarli acabar de dir.)*

ELOY

Oh, quina rábia! quina rábia!

VALENTÍ

Aném, Beneta. Y no esperis ni un céntim de Don Ramon, perque pensa com jo.

ELOY

Donchs no 'ns morirém de fam, no; ni 'ns abaixarém devant de las vostras miserias: que jo travallaré.

VALENTÍ

Infelís! *(Sortint. La Beneta está abrassada ab la Cristina.)*

ELOY, *á Cristina.*

Y are mateix, que, mira, sentintlo m' he posat bo. Y no hi sortiréu, no, ab la vostra! *(Amenassant.)*

BENETA

Pobra Cristina! No 't deixo encare.

CRISTINA

Ay, no!

ELOY

Cristina! La meva gorra. Desseguida! El tapabocas! Ja estich bo jo: ja estich curat. *(Riu.)* Qué 's pensavan?

CRISTINA

Peró si no podéu...

ELOY

La gorra! *(Ella li dona.)* Ell m' ha curat, ell. Ja veurán are.

BENETA

No surtis, Eloy.

ELOY

El tapabocas! Ah! *(Perque li dona la Cristina.)* Ja veurás, Cristina. A guanyarme 'l pa, que sempre me l' he guanyat: ab aquestas, que, al neixer, te van cullir de ta mare *(Per sas mans.)* y que encare son honradas.

CRISTINA

Pare, pare, qué feu?!

ELOY

Apártat. A travallar; á fer feyna, forsa feyna! Ja 'ns la guanyarém la vida. Reira! Soch honrat jo; no 'm vench; no 'm vench. A travallar, que ja puch. Ves si no puch!

CRISTINA

Pare!...

ELOY, *apartantla.*

Fora; fora! *(Surtint).* A travallar! Ja puch; ja puch!...

ESCENA IV

CRISTINA, BENETA, després JOSEPET y per últim MICAS.

CRISTINA

Ay Deu meu, quinas angunias! Ja 'l veyéu.

BENETA

Déixal anar. Qui sab!

CRISTINA

No, Beneta; que no hi ha remey per ell, que ahir mateix m' ho va tornar á dir el metje.

BENETA

Y ell no s' ho pensa. Quin esperit!

CRISTINA

Oh, si no estés aixís, jo ja no aguantaría més, y tot s' acabaría, ja us ho dich.

BENETA

Jo ja no puch fer res més per vosaltres; fins m' ho ha tancat tot: ja ho veus quin cor!

CRISTINA

Miréu: en Joan s' ha valgut de tots els medis per tréurens d' apuros. Are mateix en Mícas venía de part d' ell, y 'l pare s' ha posat...!

BENETA

Pero tu d' amagat prénlos...

CRISTINA

Are sí. Miréu: jo de cop li havia posat molta malicia á n' en Joan, perque no m' ho acabava que fos casat; y no l' he volgut veure més. Y aixó que ell n' ha fet de passos!

BENETA

Véurel es diferent.

CRISTINA

Ni volía res d' ell, tampoch, igual que 'l pare. Peró la malicia m' ha anat passant, y com ell pateix tant per mí y pel nen, Beneta...!

BENETA

No, be, no; aixó no! Pero en quant als diners d' ell, ho has de fer pel teu fill, que obligació hi tens.

CRISTINA

Ay sí!

BENETA

Y si no t' alimentas ho pagará aqueixa pobra criatura.

CRISTINA

Y si sapiguessiu com me trobo! No vuy pensarhi; no vuy pensarhi.

BENETA

Escolta, noya: entre 'l teu pare y 'l teu fill...

CRISTINA

No m' ho diguéu!

BENETA

Y sobretot, quan es una tossudería.

CRISTINA

Me voleu fer un favor, Beneta? Que m' acompa-

nyéu fins aquí á la cantonada. M' han dit que potser me donarían un xich de feyna.

BENETA

Anemhi desseguida.

CRISTINA

Vaig á veure 'l nen. Ja torno.

BENETA

Bueno, bueno.

CRISTINA, *de dintre.*

M' esperéu, veritat?

BENETA

No triguis; ja l' has sentit al Valentí.

CRISTINA

Desseguida.

BENETA

Deu tenir ganona 'l pobret.

CRISTINA

Y tanta que 'n te! Y jo, si us digués com estich...

BENETA

Mare de Deu quina desgracia!

CRISTINA

Que ja no 'l voleu veure?

BENETA

Prou. Ves qui no se 'l estima! *(Quan anava á desapareixer entra Josepet pel mitj.)*

JOSEPET

Mare! Mare!

BENETA, *tornant enrera.*

Qué vens á fer aquí?

JOSEPET

El pare m' ha fet venir.

BENETA, *cremada.*

Y per qué t' ha fet venir?

JOSEPET

Per si hi érau, que m' ha dit que si hi érau us digués que... Are no 'm recorda.

BENETA

El teu pare que 's cuydi d' ell.

JOSEPET

Bueno.

BENETA

Que jo ja ho sé 'l que haig de fer. Faig lo que 'm dona la gana.

JOSEPET

Sí senyora.

BENETA

Encara 'm faría aguantar el róssech á mí. Carám! Ni que una fos una esclava.

MICAS

Bonas tardes tingan. Ja torno.

BENETA, *per en Valentí.*

Ay ay ab l' home! M' has entés?

JOSEPET

Sí senyora.

MICAS

Senyora Cristina: ja ho sé que se n' ha anat el seu pare, que l' han vist de cal adroguer.

BENETA

Per xó val més que no li diguis al teu pare qu' encare era aquí. *(En Josepet está distret.)* Sents?

JOSEPET

Bueno!

MICAS

Per aixó he tornat. *(Com si ho digués á la Cristina.)*

CRISTINA, *de dintre.*

Ja 't sento, ja, Micas.

JOSEPET

Mícas: ola!

MICAS

Ola tu! Ets en Josepet. *(La Beneta va á entrar al cuarto de la dreta quan surt Cristina.)*

CRISTINA, *ja arreglada.*

Que hi aném, Beneta?

BENETA

Sí, sí, que 'l nen ja 'l veuré.

CRISTINA

M' han dit cap al tardet, y no espero més.

BENETA

Aném.

MICAS

Senyora Cristina: ves si no hauría tornat! M' hauría mort de la pena.

CRISTINA

Sí, Mícas, sí.

JOSEPET

Jo 'm quedo ab en Mícas.

BENETA

Bueno.

CRISTINA, *á Mícas.*

No 't mogas fins que jo torni.

MICAS

Sí.

CRISTINA, *tot sortint.*

Ay si Deu volía!

BENETA

Que Mare de Deu será que... *(Surten.)*

ESCENA V

MICAS y JOSEPET

MICAS

Tanquém. Tanca, que are aquí jo mano, y no entrará ningú que jo no vulga. *(Eu Josepet ha anat á tancar.)* Oy, Josepet?

JOSEPET

Escolta; escolta, Mícas.

MICAS

Ja t' escolto. *(Pausa curta.)*

JOSEPET

Qué ets tu aquí?

MICAS

Jo? Tot. El padrí del nostre nen.

JOSEPET

Ja ho sé. *(Pausa.)* Y no t' hi veus gens, gens?

MICAS, *senzill.*

Gens.

JOSEPET, *pausa.*

També ja ho sabía. Y ets com las altras personas, oy?

MICAS

Sí. *(Un sí llarch de convicció.)*

JOSEPET

Y ploras com tothom, eh que sí?

MICAS

Quan convé, prou. Donchs si no plorava, per qué 'ls tindría 'ls ulls? M' entens?

JOSEPET, *pausa.*

Sí. *(Baix ab certa por.)* Doncas... tu no has vist mav, may, may al nen?

MICAS

Oh! aixó sí! Més que tu, ves!

JOSEPET

Cóm l' has vist?

MICAS

Cóm? Veyentlo. Fins li veig l' animeta jo; y tu no li veus.

JOSEPET

L' animeta?

MICAS

Sí. Es... cóm te diré? Es fina, fina, es... com un brunzit dols y suau y que fa una escalforeta al cor... Y ab unas aletas com... com d' un aucell que tot siga plomissol; tot plomissol, sabs?

JOSEPET

Sí. *(Se coneix que no ho entén.)*

MICAS

Cá, no m' entens, no; y no sé cóm dirtho, perque tu hi veus.

JOSEPET

Y escolta, escolta... En Joanet...

MICAS

No Joanet: li dich Joanetet, perque es més fí.

JOSEPET

Te voldría demanar una cosa que als de casa no 'ls hi goso á dir perque... 'm miran...

MICAS

Qu' es; qu' es?

JOSEPET

Que diuhen que 'l pare y la mare del nen... no son casats. *(La paraula casats molt baix.)*

MICAS

Ptsé! *(No sabent qué dir.)*

JOSEPET

Qu' es no ser casats? Tothom se 'n esgarrifa!

MICAS

Ser casats es... m' entens? es... Es ser com el teu pare y la teva mare; es aixó, ser... com el teu pare y la teva mare.

JOSEPET

Si. *(No entenentho tampoch.)*

MICAS

Aixó mateix.

JOSEPET

Y cóm se coneix que son casats?

MICAS, *depressa.*

Perque 'ls han cassat; ay, ay! Els casan á la iglesia devant de Nostre Senyor: y després ja ho son.

JOSEPET

Si; bueno. *(Pausa.)* Y cóm se coneix després?

MICAS

Mira: aquí passan unas grans tribulacions. Sabs qué son tribulacions, tu?

JOSEPET

Sí; que cridan, y s' enfadan, y no están may be enlloch, y... Ja ho sé, ja.

MICAS

Donchs ne passan moltas aquí d' aixó, y 'l pobre Joan també 'n passa. Que si jo fos de Nostre Senyor ja 't dich que 'ls hi treuría á esgarrapadas las penas, y 'ls faría felissos á n' ell y als d' aquí, y 'l Joanetet tindría pare.

JOSEPET

Que no 'n te are de pare?

MICAS

Ne te y no 'n te, y no 'n te y 'n te. Son unas confusions això, fill meu, que ja ni sé en quina paret toco. Ho vaig preguntar l' altre día al senyor rector de Bethlém, y 'm va fer de contesta: «no t' hi amohinis, home.» Jo que li vaig dir després, això sí, molt humil: «Senyor rector, qué hi diu, y perdoni, Nostre Senyor y la Mare de Deu en això del Joanetet; perque tots els nens tenen pare, y 'l fill, tant si ho volen com no, es també del pare, perque es fill del pare, m' entén, y es seu, pera que l' ensenyi á caminar per aquest mon qu' es tant dolent. Y vegi si tothom en te de pare, que fins Nostre Senyor Jesucrist quan era criatura, que no 'n tenía de pare aquí baix á la terra, pera que no n' estés sense, n' hi van donar un: San Joseph. Y això que 'l Jesuset se n' hauría pogut estar, perque tenía per mare á la Mare de Deu, qu' es tot lo que 's pot dir.»

JOSEPET

Si. *(No l' ha entés de res.)*

MICAS

Ja veus si jo capisso, eh?

JOSEPET

Si. *(Pausa.)* Jo una vegada vaig anar á un casament. Y que hi van fer un dinar ab bestias grossas, senseras, senseras, en unas platassas molt grans las bestias, y que fins hi havía ampollas que petavan, y no eran *grassiosas*, no; y crema.

MICAS

Y, com te dich, el senyor rector no 'm va respondre y va girar cua. Y això que quan s' esplica á la trona te molta llábia.

JOSEPET

Si. *(Pensant en altra cosa.*

MICAS

Si.

JOSEPET

Donchs jo voldría que 'ls casessin, sabs? Y que 'ns convidessin á tots els de casa.

MICAS

Eh! Quina rábia que 'm fas! Ves en qué pensas! *(Trucan.)*

ESCENA VI

MICAS, JOSEPET *y* CRISTINA

MICAS

Un servidor. *(En Josepet riu.)* Ay! Quí demana? Ves á obrir.

CRISTINA, *desde fora.*

Mícas: obra. *(Segueix rihent en Josepet.)*

MICAS

No riguis tu. *(Entra Cristina apesarada.)* Donchs qué li han dit, senyora Cristina? Que li han donat feyna?

CRISTINA

No.

MICAS

Ha vist quina mala gent que corra pel mon?

JOSEPET

Me 'n vuy anar jo. *(Probant d' obrir la porta que ha tancat la Cristina.)*

MICAS

Qué fa aquest?

JOSEPET

Que me 'n vuy anar.

MICAS

Donchs se demana ab modos.

CRISTINA, *obrint á Josepet.*

Tu no 't moguis, Mícas.

MICAS

No senyora. *(En Josepet ha sortit y torna á la porta.)* Ay, me 'n descuydava: pássinhobe!

MICAS

Pássaho be!

JOSEPET

Bueno.

ESCENA VII

CRISTINA, MICAS y SENYORA ROSARIA

ROSARIA

Carám de xicot! Ab una mica més me fa caure. *(La porta queda ajustada.)*

CRISTINA

Ay, senyora Rosaria!

ROSARIA

Te debías creure que ja no 'm recordava de vosaltres.

CRISTINA

Oh no senyora.

ROSARIA

Es clar que no, perque vosaltres ens estiméu. Y ja veurás que te 'n alegrarás! *(Satisfeta asseyentse.)* A mossen Trinitat l' han fet rector de Santa Magdalena las Prunellas. Afigúrat cóm estarém á casa!

CRISTINA

Es clar!

ROSARIA

Y mírat: demá 'ns n' hi aném tots. Ja fa días que us ho volíam fer saber. Peró no m' ha vagat.

MICAS, *que torna del cuarto. A Cristina.*

Feya 'l somicó y ja no 'l fa.

ROSARIA

Te; 't porto un ou. No ponen, filla.

CRISTINA

Ay gracias.

ROSARIA

Veurás: hont podém estar millor que vora 'l fill? L' Anton no serveix per la feyna, y la noya mossen Trinitat no vol que vaja fora de casa, perque... *(S' atura pensant en lo que li va succehir á la Cristina.)* Y vosaltres cóm estéu?

CRISTINA

Molt malament, senyora Rosaria.

ROSARIA

Y hont es ton pare?

CRISTINA

Ha anat á travallar.

ROSARIA

Essent aixís no 't queixis, filla; perque de lo altre ja veus tu que no hi ha remey.

CRISTINA

Es que 'l pare se 'm morirá, y jo, pobre de mí...

ROSARIA

Se 't morirá, se 't morirá! No n' he vist pocas de personas sentenciadas pels metjes fa anys y panys y que encare piulan. Y tu que no pots travallar un poquet en cualsevol cosa?

CRISTINA

No n' hi ha enlloch de feyna per mi. O saben la meva desgracia y me la negan.

ROSARIA

Ja 'n trobarás: la cuestió es no desanimarse.

CRISTINA

Sí.

ROSARIA

Mira, demá, si las gallinas ponen... perque demá encare serém aquí. Mícas: demá entra, sents?

MICAS, *cremat.*

No ho sé.

ROSARIA, *á Mícas.*

Mossen Trinitat ja es rector. Are sí que mana. Que ho pot tot, tot.

MICAS

Bueno.

ROSARIA, *á Cristina.*

Diuhen que hi ha una rectoría que sembla un convent y un hort ab uns caminals de pomeras que un s' hi pert. Ja us enviarém pomas. Ab aixó, noya... *(Alsantse.)* Y ánimo.

MICAS

Animo! Ves!

ROSARIA

Qué hi farém, fill?

MICAS

No diu que mossen Trinitat tot ho pot are? Donchs de primer que descasi á n' en Joan d' aquella donota y després que 'l casi ab la senyora Cristina; y tots felissos.

ROSARIA

Quins disbarats!

MICAS

Y á quí fariam mal ab aqueixos disbarats, digui?

ROSARIA, *á Cristina mitj rihent.*

Que no 'l sents?

MICAS

Tothom es cego en aquest mon: menos jo.

ROSARIA

Déixaho corre, Mícas. *(Tot despedintse de la Cristina.)*

CRISTINA

Pássiho be.

ROSARIA

Ay, déixam fer un petó al nen.

CRISTINA

Vingui.

ROSARIA

Veurás: jo soch la seva padrineta. Bo! *(Entran al cuarto.)*

MICAS, *apart.*

Animo, ánimo! Qué vol dir ánimo? Y diu qu' es la padrina. Malviatje 'l mon que no te entranyas! *(Se sent plorar á la Cristina.)* Ay! Qu' es això? *(Més plors.)* La senyora Cristina que plora de mala manera. Qu' es això? Qué es?... *(Hi va quan surten las donas; primer la Rosaria.)*

ROSARIA

Veurás; es cas de conciencia, filla, y t' ho he volgut dir.

CRISTINA

Deu meu!

ROSARIA

Tu no te 'n adonas perque 'l veus á cada punt.

CRISTINA

Sí que me 'n adonava; pero tant com diu vosté...

MICAS, *que havía anat al cuarto y torna.*

Qué hi ha?

ROSARIA

Sí, filla, sí. Aquest nen te fam.

MICAS

Fam!

ROSARIA

Si sembla una calavera! Si tot ell es una miseria! Ay quina pena que m' ha fet!

CRISTINA

No 'l puch criar, no! *(Plorant rabiosa.)* Ja ho sé. Y aixó s' ha d' acabar are mateix.

ROSARIA

Jo 'l donaría á criar desseguida.

CRISTINA

Cóm?

ROSARIA

Enviantho á dir á n' en Joan, y qu' ell dongui 'ls diners. Ell es el pare. A n' ell li toca cuydársen tant com á tu!

MICAS

Aixó.

CRISTINA

Ay sí! Que 'l pobret se desespera y 'm mossega 'ls pits de rábia 'l meu fill.

ROSARIA

Es que si no ho fas pecas, que fins mossen Trinitat se 'n fa creus de que no vulgueu que us ajudi en Joan.

CRISTINA

Ja ho sents, Mícas.

MICAS

Sí. *(Molt content.)*

ROSARIA

Y adeu, noya, que tinch un munt de cosas per fer.

Abrássam, abrássam fort. *(La Cristina 's deixa abrassar no més.)* Ja veurás, d' un temps ne ve un altre, filla.

CRISTINA

Que sigan ben felissos vostés.

ROSARIA

Afigúrat la alegría d' una mare que 's veu al fill tot un rectorás. Vaya, recados al senyor Eloy. No te 'n descuydis.

CRISTINA

Estigui bona.

ROSARIA, *desde mitja escala.*

Ja hi pensaré ab las pomas.

MICAS

Mare de Deu, quin fástich!

CRISTINA, *corrent al cuarto del noy.*

El meu fillet del meu cor! El meu pobrissó! *(Sense plorar y febrosa.)*

ESCENA VIII

CRISTINA y MICAS

MICAS

Te; te! *(Butxaquejant.)* Tots els diners aquí. Tots. *(Anántsen trayent y deixantlos sobre la taula.)* Que aquets diners me fan mal, me fan angunia. Ay, ay, ay! *(Tapantse las orellas com si sentís*

plors á dintre.) Jo no ho puch sentir aixó. La mare y 'l fill que ploran. Senyora Cristina! Senyora Cristina! No plori que al Joanetet no li convé gota.

CRISTINA, *surtint.*

Mícas, Mícas! Estich desesperada. *(Ab los brassos creuhats sobre el pit.)* Tinch una febra que ho esqueixaría tot.

MICAS

La culpa es del senyor Eloy. Y 'l nen se 'ns morirá.

CRISTINA

No 's morirá. Perque ja he fet el determini.

MICAS

Y jo.

CRISTINA

Ves á buscar en Joan y que vinga aquí.

MICAS

Ay que jo 'm trastoco!

CRISTINA

Lo trobarás? lo trobarás?

MICAS

Si es aquí mateix!

CRISTINA

Dígali que ja no puch més; que 'l nen se 'ns moriría.

MICAS

Sí. *(Anant cap á la porta.)*

CRISTINA

Que vinga avans que torni 'l pare. Que no 'l vegi 'l pare.

MICAS

Y si ja fos aquí 'l senyor Eloy?

CRISTINA

M' avisas que m' esperi abaix.

MICAS

Y 'l nen entretant...

CRISTINA

Donchs que vingui en Joan tant si hi ha 'l pare com no.

MICAS

Ángela! *(Anant cap á la porta.)*

CRISTINA

No tinch més paciencia.

ESCENA IX

CRISTINA, MICAS y ELOY

ELOY, *de lluny.*

Cristina!...

CRISTINA, *aturant á Micas.*

Es el pare que puja.

MICAS

Quina malicia!

CRISTINA

No ha pogut travallar. Ves qui s' espera! *(Rihent rabiosa.)*

MICAS

Amagui 'ls diners. Pillos!

ELOY, *més aprop.*

Cristina!

CRISTINA

Cá, no! Si ja no hi fa res que 'ls vegi.

MICAS

Que 'ls vegi.

ELOY, *més aprop.*

Cristina! No puch... pujar!

CRISTINA, *correnthi.*

Ay Deu meu! *(Surt.)* Hont sou? *(Veyentlo.)* Pare! Pare! *Ha desaparegut un moment la Cristina.)*

MICAS

Malviatje! Qui 'l fa tornar?

CRISTINA

Mícas! Mícas! *(Desde fora.)*

MICAS, *ananthi.*

Ja vinch; ja vinch! *(Se comensa á veure l' Eloy.)*

ELOY

No puch! Ja nò puch més!

CRISTINA, *á Mícas.*

Aguántal tu... Ajúdam!

MICAS

Sí.

ELOY

No puch més. No podré may més!

MICAS

Repenjéuse ab mí.

ELOY

M' anava á morir. No he pogut alsar el mall. Tot se m' ha fet fosch.

MICAS

Ja hi som? *(Volguent dir prop de la cadira.)*

CRISTINA

Cap aquí. Are; are.

ELOY

Quina escala més alta! M' han retornat. M' ofegava y tu no hi érats.

CRISTINA

No diguéu res, que us canséu.

ELOY

Qu' es alta! Qu' es alta!

MICAS, *á Cristina.*

Hi vaig?

CRISTINA

No 'm deixis sola.

ELOY

Estich perdut, Cristina! Estém perduts!

MICAS

Fujo are?

ELOY

Aquest home aquí un altre cop? *(Procurant al-*

sarse.) Jo no vuy res de ningú! No volém res nosaltres!

CRISTINA

Pare!

ELOY

No volém res! No volém res!

MICAS

Hi vaig?

CRISTINA, *resolta.*

Veshi.

MICAS, *tot sortint.*

Santa Llucia que 'm fassi anar depressa.

CRISTINA

Corra!

MICAS

Sí.

CRISTINA

Corra! Que vinga! Que vinga!

MICAS, *per las escalas.*

No 'l matarán. No 'l matarán. No 'l...

ESCENA X

CRISTINA y ELOY

ELOY

Vínam aquí. Hont ha anat aquest home?

CRISTINA

Jo vuy que visca 'l meu nen, pare.

ELOY

Que hont l' has fet anar? Que hont l' has fet anar?

CRISTINA

No ho sé, pare. No ho sé.

ELOY

Que 'm respongas te dich.

CRISTINA

Ell s' ho sab. Ell es el padrí del nen.

ELOY

No; no.

CRISTINA

No 'm feu enrahonar, que encare 'm tornaré boja.

ELOY

Primer morts tots que rebre diners d' aquest home. Que se las paga á las donas del carrer y á la meva filla no!

CRISTINA

No cridéu, pare, que us feu mal.

ELOY

A tu no!

CRISTINA

Que 'l metje ha dit qu' estéu en periil.

ELOY

A tu no! A tu no! *(Veyent els diners sobre la taula.)* Y aqueixos diners malehits, te, te, te, *(Llen-*

santlos per terra.) que 'ns fan baixar el cap... Te, te, qu' empestan á qui 'ls toca. *(Aixugantse las mans al pit.)*

CRISTINA, *revoltantshi.*

No m' han dat feyna enlloch.

ELOY, *arronsantse d' espatllas.*

Qué hi fa! *(Rihent.)*

CRISTINA

No tením res á casa.

ELOY

Hi tením la conciencia. *(Rihent.)* Soch rich encare! Soch un home de be!

CRISTINA, *desesperada.*

El forner ja no 'ns fía més pá: ni á la tenda ni enlloch ja no 'ns fian! Donchs que 'ns morirém de fam tots?

ELOY

No 'ns morirém de fam. No. Que jo captaré, que 'l captar no envileix!

CRISTINA

Ay Deu meu, Deu meu!

ELOY

Tornaré á empendre als companys, als amichs.

CRISTINA

Ja no 'n tením.

ELOY

Aniré á la senyora Rosaria, y al seu fill; m' hi agenollaré als peus!

CRISTINA

No 'ns volen socorre més; se 'n van!

ELOY

Travallaré, que no m' he mort.

CRISTINA

No, no.

ELOY

Que puch més que may! Y mira si soch fort: míra! *(Alsant els brassos enlayre.)* Fora! A fondre 'l ferro de la farga y que corri com la meva sang, que aquí me la sento! *(Picantse 'l pit, y fent una rialla enrogallada.)*

CRISTINA

Ah! *(Tement que vagi á caure.)*

ELOY

No puch! *(Cayent assegut.)* Tot s' ha acabat per mí!

CRISTINA

Pare!... Y donchs, pare?... *(Mirant cap á la porta.)*

ELOY

No; no. Que morirém tots aquí.

CRISTINA, *ab horror.*

Qué!

ELOY

Jo, y tu, y 'l nen. Tots tres.

CRISTINA

El nen no. *(Enérgica.)*

ELOY

Tots els que som nosaltres. A morir plegats.

CRISTINA

El meu fill no! El meu fill no!

ELOY

No 'ns ha volgut socorre ningú. Som aburrits del mon. Ningú 'ns vol.

CRISTINA

Sí: 'ns vol en Joan! Si 'ns vol en Joan!

ELOY

Ah! Malehida sigas! *(Volguentla agafar.)*

CRISTINA

No 'm fa res que 'm malehiu, que 'm beneheix el meu fill.

ELOY

Cristina! aquí! *(Aixecantse tintinejant.)*

CRISTINA, *fent un xiscle d' horror.*

Deixéume! *(Cayent á terra.)*

ELOY

Júram que 't penedeixes de tot lo passat.

CRISTINA

Sí; me 'n penedeixo.

ELOY

Júram que no voldrías que hagués sigut res de lo que ha sigut.

CRISTINA, *aixecantse fréstega.*

Ah, no; no ho juro, que are no tindría 'l meu fill, qu' es la meva vida.

ELOY

Ets una dona...

CRISTINA

Soch una mare.

ELOY

A tàncar la porta!

CRISTINA

A salvar al meu fill!

ELOY

Dónam la clau.

CRISTINA

A obrirla de bat á bat á la vida que puja, á n' en Joan que ja ve.

ELOY

Avans t' haig de matar. *(Tintinejant per la escena.)*

CRISTINA

No, que ja sento en Joan!

ELOY

Te mataré!

CRISTINA

Ja es aquí, que ja es aquí! Joan!

ESCENA XI

CRISTINA, ELOY, JOAN y MICAS

ELOY

No!

JOAN, *anant á entrar.*

Ja soch aquí jo!

CRISTINA

Ah, Joan! *(Entra Mícas, que se 'n va depressa cap á la banda dreta.)*

ELOY

Fora! fora!

JOAN, *á Cristina.*

El nostre fill!

CRISTINA

Allá!

MICAS

Aquí!

JOAN

Fill meu! Fill meu! *(Ja á dintre 'l cuarto de la dreta.)*

ELOY

Ah! No puch més! *(Cayent en sech.)*

CRISTINA

Pare!

ELOY

Oh! *(Queda mort.)*

CRISTINA, *cridant.*

Joan! Joan!

JOAN, *sortint.*

Qué? Qué?

CRISTINA

El pare qu' es mort!

JOAN

Alsemlo! Alsemlo! *(L' aixecan del cap.)*

CRISTINA

Pare!

JOAN

Depressa! Asseyemlo. Depressa! *(Convensuts de que es mort lo tornan á ajeure. Tot mol rápit.)*

CRISTINA

Pare! Es mort. Pare!

JOAN

Pobre home! Pobre home! *(Ab gran desesperació.)*

CRISTINA

Pare! Pare!

(La Cristina abrassada al Eloy. En Joan dret y desesperat amargament. En Mícas, un xich cap á la banda hont hi ha 'l nen, fa la creu persignantse y resa.)

TELÓ

TERRA BAIXA

ÁNGEL GUIMERÁ

Terra baixa

DRAMA EN TRES ACTES Y EN PROSA

SEGONA EDICIÓ

BARCELONA
Imprempta *La Comercial,* Sant Pau, 96.
1904

PERSONATJES

MARTA.	TOMÁS.
PEPA	MOSSEN.
NURI.	JOSEPH.
ANTONIA.	XEIXA.
MANELICH.	NANDO.
SEBASTIÁ.	PERRUCA.

PAGESOS Y PAGESAS

La escena en la terra baixa de Catalunya y en nostres dias.

Acte primer

Casa-molí á pagés. La cuyna. Al fons, banda esquerra, una porta sobre dos grahons que estará cuberta per una cortina. Al fons, banda dreta, porta gran que dona á un porxo: per lo costat dret del porxo s'anirá cap al lloch de las molas; més enllá del porxo hi haurá casas, arbres, etc. A la banda dreta de la escena una porta. A la banda esquerra, en primer terme, la llar y en segon terme una porta petita. Al mitj de la escena una taula de menjar. Per tot cadiras, banchs, eynas del molí, sachs de blat, etc. Es al cayent de la tarde.

ESCENA PRIMERA

XEIXA garvellant blat. Després PEPA y ANTONIA

XEIXA

Tant se me'n dona que quedi net com brut aquest blat. *(Buyda'l garvell y torna á omplirlo).* Té: y que li amargui al amo.

PEPA, *ve de fora ab un cabás ab monjetas per esclofollar.*

Deu vos guart.

XEIXA

Bo! Las d'aquí al costat!

ANTONIA, *entrant.*

Ola, Xeixa!

XEIXA, *indiferent.*

Ola.

PEPA

Vením á fer companyia á la Marta. Sembla mentida! Lo molí tocant á casa, y si nosaltres no vinguessim... Oy, Xeixa?

XEIXA, *seguint garvellant indiferent.*

Oy.

ANTONIA, *cridant.*

Marta! Marta!

PEPA, *cridant.*

Som las Perdigonas. Surt!

XEIXA

No sortirá pas la Marta. Ab això si veniu á fer las tafaneras, ja us en podeu entornar, que no hi ha feyna.

PEPA, *sentantse.*

Qué vol aquest? Veurás; jo esclofollo las monjetas pel sopar. Ajúdam, Antonia.

ANTONIA, *á la Pepa.*

Y pregúntali del casament.

PEPA, *á la Antonia.*

Espérat.

ANTONIA

Ápala, dona!

PEPA

Donchs... Donchs, que's casa ó no's casa la Marta?

XEIXA, *cantant y garvellant. Burlantsen.*

«A la vora de la mar, n'hi ha una donzella...»

ANTONIA, *á la Pepa.*

Tórnahi.

PEPA

Xeixa, donchs que's casa?...

XEIXA

Pepa!...

PEPA

Qué hi ha?

XEIXA

Donchs qué us caséu ó no us caséu vosaltres?

PEPA

Ves ab que sortiu ara!

ANTONIA

Qué n'heu de fer vos?

XEIXA

Com que ja l'heu passat lo floret de la joventut... Que la Antonia ja deu anar pels cuaranta. *(A la Pepa)*. Y tu, minyona, si fa, no fa!...

PEPA

Es que no'ns n'amaguém cap nosaltres d'any.

XEIXA

Quants donchs, quants?

ANTONIA

Ne tením... els que'ns dona la gana!

PEPA

Esclofolla, dona! *(Fent la carinyosa).* Veuréu, Xeixa: nosaltres voldríam saber com está aixó de la Marta...

XEIXA, *no deixantla seguir.*

No sé qué us passa á tots los Perdigons, que ningú us truca á la porta.

PEPA

Es que si jo'm volgués casar!... *(Cremada).*

ANTONIA

Y jo, ves! Jo que... *(Ho han dit las duas juntas).*

XEIXA, *no deixantlas dir.*

El vostre germá gran, el Joseph, se va casar; y té, viudo als cuatre dias. El Nando es solter, y... res, que á horas d'ara us trobeu per mereixer entre masclas y femellas cinch de la germandat. *(Lo volen interrompre. Ell riu).* Cinch de despariats, y que s'están al saltador... y no n'hi ha de fets. Y vaja; que si no's casa la Nuri quan siga més grandeta, se'n perdrá la mena dels Perdigons.

(S'entorna á garvellar rihent desvergonyit).

PEPA

Tot aixó es de rábia, Antonia, perque no s'ha pogut casar ab la Marta.

XEIXA, *cantant y burlántsen.*

«A la vora de la mar, n'hi ha una donzella, n'hi ha una donzella...»

PEPA

Y que'n debeu tenir de verí al cos d'ensá que's va

morir el pare de la Marta! Vos us diríau, es clar, s'ha mort el moliner, ara'm casarán ab la molinera. Y miréuse; d'axó ja fa un any, y us l'espinyeu 'l casament com nosaltres.

XEIXA

Val més que canti. *(Segueix cantant).*

ANTONIA

Que'n te poca á la cara!...

PEPA

Esclofolla! Qué no veus que l'engreixas?

ESCENA II

PEPA, ANTONIA, XEIXA y NURI, que ve fent una samarra de punt de mitja.

NURI, *de la porta.*

Ja he dut á joch als indiots jo. Qué vinch?

ANTONIA

Y vina, dona.

NURI

Com que sempre'm renyéu perque m'estich ab la Marta. Es que ella m'estima més que vosaltres. Ay, ay!

PEPA

Be, digas, d'alló, d'alló.

(En Xeixa entra y surt del porxo fent feyna).

NURI

De primer... De primer cullíume aquestos punts de la samarra. M'hi he enganxat per uns rebolls de tant depressa... *(Los hi cull la Antonia).*

PEPA

Bé, qué sabs?

NURI

De qué?

PEPA

Per qué t'hem fet anar á la ermita donchs?

NURI

Oh, no hi era'l Tomás. La ermitana si, que m'ha dit unas cosas!... Y quinas cosas m'ha dit la ermitana!

PEPA, *á la Antonia que anava á parlar.*

Deixa dir á la Nuri.

NURI

Donchs m'ha dit: «Mírat, Nuri: tot axó que veus, tot, tot es del hereu Sebastiá. La caseta en que viviu vosaltres,—vol dir la nostra, Pepa,—aquesta ermita, lo molí,—aquest, aquest—el mas gran ahont viu l'hereu Sebastiá, tot axó que sembla un poblet escampat, tot, tot es del hereu Sebastiá.» Ves si me'n ha dit de cosas.

PEPA

Axó ja ho sabíam.

ANTONIA

Y tal, dona.

NURI

Oh! Espereuse, espereuse, que encara'n sé més, encara. M'ha dit que si caminava, caminava... d'ara

fins á demá al vespre encara tot, tot fora del hereu Sebastiá. Veuréu, veuréu: que si agafo un aucell, que'l deixi qu'es del hereu Sebastiá; que si passa un llargandaix que no l'apedregui, qu'es del hereu Sebastiá; que si corre un barp per la riera, que no'l pesqui, qu'es del hereu Sebastiá!...

ANTONIA

Be, sí!

PEPA

Y d'aquí, d'aquí qué t'ha dit?

NURI

Donchs jo tot això no ho sabía; y ella, la ermitana y l'ermitá que fa cuatre dias qu'han vingut, ja ho saben.

PEPA

Y ahont era l'hermitá?

NURI

L'ermitá? L'ermitá se'n havía anat á buscar el pastor; un pastor qu'es de molt lluny, molt lluny, per casarlo aquest vespre ab la Marta.

PEPA, *alsantse.*

Ja m'ho temía jo!

ANTONIA

Aquest vespre?

XEIXA, *tornant al garvell.*

(Té; ellas ho han sápigut!)

ANTONIA

Y quí li ha fet anar al Tomás?

PEPA

El Sebastiá. Oy Nuri?

NURI, *que vol fer samarra.*

Ay, que m'amohinéu!

ANTONIA

Digas, digas.

PEPA

Y que no t'empassis res!

NURI

Li ha fet anar l'hereu Sebastiá. Com que ell es l'amo de tu, y de mí, y del ermitá, y de la Marta, mírat, ell fa'ls casaments, y mírat, se casan, y... mírat... es l'amo... Plégam aquest punt, corre. *(No li fan cas).*

ANTONIA, *al Xeixa.*

Y aquest que no ho volía que ho sapiguessim.

PEPA

Donchs hi anirém, hi anirém al casament, mal que tots se reventin.

XEIXA

A mí si que!...

NURI

Jo ja fa temps que ho sabía que la Marta ho deya qu'era del hereu Sebastiá; sino que no ho entenía alashoras, ves. *(Riu ab candinés).*

PEPA

Qué diu aquesta!

NURI

Jo, jo. Que ho vaig sentir un dia: sino que no us ho vaig dir á vosaltres perque'm donava vergonya. Y jo no ho sé perque me'n donava de vergonya, pero me ne'n donava!

PEPA

Veyám, qu'es aixó, veyám.

NURI

Donchs una tarde, jo que tenía'ls indiots á l'ombra dels castanyers, me veig venir pel camí de baix al hereu Sebastiá y á la Marta, y jo que m'amago; y ells que passan, poch á poch, poch á poch, com si fessin *passeyo*, y sento que deya ella plorant: «Ja ho sé, ja, que sempre tindré de ser teva.» Y ell, l'amo, l'amo, que li va fer de contesta: «Jo, encara que tu't casessis y encara que jo'm casés sempre seré teu.» Teu, volía dir qu'ell sempre sería de la Marta. Oy qu'es estrany?

PEPA

Qué't deya jo, Antonia?

ANTONIA

Aixó deyan?

NURI

Sí que ho deyan, si; y ella plorava y ell serio.

XEIXA

(Fins las criaturas s'han d'enterar d'aquestas cosas! Jo no ho hauría de permetre que passés avant aixó!)

NURI

Pepa, esplícamho aixó: que la Marta siga del Sebastiá, com tu y com jo... ja ho entench; pero qu'ell siga de la Marta...

PEPA

Be; déixaho corre.

XEIXA

Al menos calléu ara que ve la Marta.

PEPA

Veurás ja ho coneixeré jo desseguida si está contenta.

ESCENA III

MARTA, PEPA, ANTONIA, NURI, després JOSEPH y NANDO. Las donas creuhen que la Marta sortirá de la porta que está cuberta ab la cortina, mes ella ve del molí. Avansa cap al centro de la escena ab lo cap baix y al adonarse de las donas se fica depressa per la porta de la cortina.

ANTONIA

Te, si ve de las molas! Y nosaltres que'ns pensavam...

PEPA

Veyám que'ns dirá quan ens vegi.

ANTONIA

Jo'm penso que resa. *(Cridantla).* Marta!

NURI

Si se'n va.

PEPA

Marta! Marta! *(Ella se'n va més depressa).*

ANTONIA

Som nosaltres.

(Ja es fora. En Xeixa se'n ha anat ara cap al porxo).

PEPA, *girada cap á la cortina.*

Veurás; tant es que fassis com que no fassis; que hi vindrém al casament. Poca vergonya!

NURI

Aixó! Que n'hem d'apendre de casarnos nosaltres.

PEPA

Ara que ho sápigan el Joseph y'l Nando.

ANTONIA

Si ja son aquí'ls germans!

(Venen ab las eynas del camp á coll y entran depressa y cansats en Joseph y en Nando).

JOSEPH

Ja ho sabém tot, tot. *(Rápit).*

NANDO

Aquest vespre's casa. *(Id).*

PEPA

Jo ho he sapigut de primer, jo.

JOSEPH

Nosaltres, que'ns ho ha dit el Perruca.

ANTONIA

A nosaltres la Nuri...

(La Nuri mentrestant fa samarra).

PEPA

Que li ha dit la ermitana. *(Tot molt animat).*

NANDO

Donchs al Perruca l'ermitá mateix.

PEPA, *perque no cridin.*

Qu'ella es allá dintre que s'empolayna!

JOSEPH

Donchs ho sabém tot, tot. Veuréu: feya dias que l'hereu Sebastiá li buscava un marit á n'aqueixa, y

no n'hi trobavan cap que'ls hi fes, perque volían un marit que fos ben bestia, y més bestia que tots los de per aquí no'l trobavan. Y es que volían que no sapigués res de...

NURI

De qué?

PEPA

Digas, digas.

JOSEPH

Donchs l'ermitá, que no pensa mal, va dir al amo que coneixía un minyó qu'es pastor, y que no s'havía mogut may de la vora dels moltons allá pels camins de las Punxalas y qu'era un tros de pa. Al sentirho l'amo va esclafir á riure perque ja'l coneixía á n'aquell beneyt de pastor. Com qu'era d'ell lo ramat que guardava! Y va dir al Tomás que si ell s'hi avenía ja li feya pessa. Y no sé com s'ho van enjiponar que, tot d'amagat, aquests dias ja la Marta l'ha vist á n'ell y ell ja l'ha vista á la Marta, y tot está á punt per avuy. Afiguréuse si es rucás el Manelich, li diuhen Manelich, sabeu? Donchs afigureuse si ho es de rucás que ab prou feynas ha vist cuatre persones en sa vida y encara mascles, que de donas... potser ni la farúm n'ha sentit de las donas.

PEPA

Eh que sembla mentida Antonia que hi hagi xicotas que's casin aixís?

NURI

Pobre Marta! Ay ay! Donchs á mí m'estima forsa la Marta: y fins un dia plorant me va dir qu'era igual que jo quan era petita.

PEPA

Com tú? Quant pagaría! Ves dihent, Joseph, corre.

JOSEPH

Veuréu: ahir va sortir de la ermita'l Tomás á buscar al Manelich perque's casin totseguit qu'arribi. Que no l'han volgut aquí fins al casament perque no s'enteri de res. *(La Nuri vol replicar y no la deixan).*

PEPA

Y cóm ho sabs?...

JOSEPH

L'ermitá al anar ahir cap á las Punxalas s'aturá á beure al mas Perruca y tot satisfet ho va contar al hereu Perruca, y'l Perruca á n'á mí. Oh! Y que ho va contant á tothom d'aquestos vols! Y que aquí no s'ho pensan, y's trobarán que vindrá una gentada al casament.

PEPA

Y quin paper més lleig que fa l'ermitá! Echs!

JOSEPH

Es que'l Tomás no ho sap, tot això del Sebastiá y de la Marta... Que no veyéu que fa cuatre dias que'l pobre vell te la ermita?

ANTONIA

Donchs jo ho diré tot, y no's fará'l casament.

JOSEPH

Rehira de!... Sí, xerréu, y l'amo que'ns prenga la casa y las terras!

PEPA, *á la Antonia.*

Nosaltres mudas.

NANDO

Res, res; ja s'ho trobarán.

JOSEPH

L'amo tot ho fa be, qu'es l'amo! Ho sentiu, rucas?

PEPA

A qui dius rucas? Tu si que ets ruch, tu!

(Segueixen insultantse tots).

NANDO

La Marta!

MARTA, *cremada y plorosa.*

Fora tothom d'aquí! No vuy veure á ningú!

PEPA

Si ja ho sabém tot, dona.

MARTA

Que us en anéu, dich.

JOSEPH

Es que nosaltres veníam...

MARTA

A casa vostra! *(No's mouhen).* Que us en anéu! Donchs!... *(Agafant eynas, cabassos y tirántloshi tot cap al porxo).* Teniu! Tot! Tot! Anéu! Anéu!

(Se'n van replicant).

PEPA

Ay! Las monjetas! *(Arreplegantlas de terra).*

NURI

Y jo també, Marta?

(La Marta no s'hi ha fixat en ella).

PEPA

Ajudam, Antonia. *(Per las monjetas).*

MARTA

Tots! No vuy ningú! Fora!

NURI

Si soch la Nuri! *(Los altres ja van desapareixent).*

MARTA, *carinyosa.*

Tu, Nuri! Vina! fesme un petó. Te y te. *(Besantla y plorant).* Deixam! Deixam!

NURI, *sortint.*

Pobreta! No sé que deu tenir! M'ha mullat la cara!

ESCENA IV

MARTA

No sé per qué tinch de plorar d'aquesta manera! Tants anys que no ploro aixís!... Si jo'm pensava que ja ni'n sabía! *(Se va aixugant ab pausas).* Jo havía de dir, que nó, y sempre que nó, al Sebastiá; que per forsa no m'hi casarían! Ara ho veig, ara, lo desgraciada que soch! *(Pausa).* Si no soch ningú jo, ningú; que'm van agafar com á una bestia, y com á una bestia m'han criat; y ara!... Mareta meva! *(Pausa).* Jo no'l vuy, no, á aquest home! Jo no l'haig de voler al Manelich! Que'm deixin estar tota sola! *(Petit remor fora).* Será'l Sebastiá: que no ho vegi que ploro, que'm pegaría'l malas entranyas! Si ell me pegava fins que'm matés, sí, que ploraría, sí, sí

que ploría. Mes el Sebastiá també deu patir casantme á mi ara; perque si no'm portés voluntat, ell prou que'm llensaría! Y, te, no; que'm vol aquí, aquí sempre, sempre! *(Pausa)*. Que'n dech ser de dolenta jo; dolenta d'aquí ben endintre! *(Per son cap)*. Perque si no ho fos tan de dolenta, tindría més esperit jo, y ja fa temps qu'hauría fugit d'aquesta caca, ó m'hauría tirat pel xuclador de la resclosa! *(Rabiosa contra ella mateixa)*. Y no m'hi tiraré ni avuy mateix; y fins m'hi casaré ab aquest home! *(Remor á fora)*. Qué es això á fora! Será'l pastor! Sí, sí, será'l Manelich! Jo no'l vuy veure! Jo no'l vuy veure! *(Fuig cap á dintre)*.

ESCENA V

NURI, TOMÁS, XEIXA, PEPA y ANTONIA

NURI, *corrent.*

L'ermitá! L'ermitá!

TOMÁS

Ay! Ay! Y quina cruixidera als ossos, Xeixa!

PEPA

Y donchs, que no ha baixat aquell pastor?

(En Tomas s'ha assentat).

NURI

Se diu Manelich. Quin nom més bufó! Fa cabrit, oy?

ANTONIA

Y que no baixa?

XEIXA

No l'amohinéu al Tomás.

TOMÁS

Veuréu: el Manelich ja tresca á horas d'ara; sino que'l minyó ha tingut d'ensinistrar al home que's queda ab lo ramat. Mes diguéu á la Marta que no trigará, no, que ja pot fer tocar las campanas!

PEPA

Anémhi, y veurém que fa.

ANTONIA

Jo devant, jo.

NURI

Jo li diré, jo.

XEIXA, *cridant*

Aqui totas! Desseguida!

TOMÁS

Quan penso que jo l'hauré fet aquest casament tinch una mena d'alegría!...

XEIXA

Y tant mateix s'hi casará aqueix pastor ab la Marta, Tomás?

TOMÁS

Qué si s'hi casará dius? Si está boig de content, l'home! Pobret! Aixó per ell es com si tornés á neixer.

PEPA

Es que jo he sentit á dir qu'es un totxorrot.

ANTONIA

Sí, sí; un babáu.

XEIXA

(Jo li haig de contar tot al Tomás).

TOMÁS

Babáu!... Quí ho diu qu'es un babáu'l Manelich? Es un ángel de Deu; tot bondat, y ab un cor! Que prou jo'l conech de quant el tenía de rabadá. Això sí; també te'l seu geniot, també; qu'un dia de poch no mata un home.

ANTONIA

Y cóm es? Cóm?

NURI

Jo'm penso que deu ser més bonich!

PEPA

Calla, dona, calla.

TOMÁS, *molt alegre.*

Donchs, veusaquí que hi he arribat que encara no era ben bé de dia, y me'l trobo encara dintre la jassa voltat dels bens y cantant, l'home. Los gossos quan m'han sentit quins lladruchs! Jo'm penso que'l Manelich m'ha pres per un mala cosa, perque anava á agafar la escopeta. Contéu quan m'ha vist! S'ha posat á saltar com... com una deixonsas; perque n'está d'enamorat! *(La Pepa y Antonia s'enburlan).*

NURI

Pepa, y se salta si s'está enamorat? Y com se fa per estarho?

TOMÁS, *rihent.*

Aquesta m'ha fet riure! Cóm se fá, tafanerota? Se n'está, vetho aquí; que això no s'ensenya ni á la doctrina, ni á estudi, ni... ni... Se n'está y prou. Si ell m'ha dit que tot lo dia se'l passa enrahonant ab

la Marta! *(Las donas no ho entenen).* Sí, sí: per fershi. Ca! Si té una cabrota que tot lo dia la crida: «Marta, assí! Marta, allá!...» *(Tots se posan á riure).* Y ara sortím á fora que está per arribar el Manelich.

(S'alsa per anar á fora).

NURI

Aném!

PEPA, *al Tomás.*

Agaféuse.

TOMÁS

Ja puch ara. *(Van cap á la porta).*

XEIXA

Esperéuse, Tomás.

ANTONIA

Aném, aném. *(Surt).*

NURI, *empenyent á la Pepa.*

Surt! Depressa!

TOMÁS, *á Xeixa.*

Qué hi ha?

XEIXA

Escoltéu. Qué no hi havíau estat may per aquestas terras?

TOMÁS

No, fill.

XEIXA

Ni al mas del amo, ni aquí?

TOMÁS

Veurás: jo menava terras d'un oncle del Sebastiá, d'allá vora á Figueras. Y ja no podía, en bona refé,

y'l Sebastiá m'ha donat la ermita per mí y la dona. Y si tu ja ho saps que fa cuatre dias que hi som!

XEIXA

Es á dir que vos no sabeu res de...

TOMÁS

De qué? Parla clar, home.

XEIXA

Donchs, clar, veuréu. Que si'l Manelich es un ximple com diuhen, no's te de casar ab la Marta; y si no ho es, menos.

TOMÁS

Potser si que t'hi voldrías casar tu: mírat que ja us conech á vosaltres.

XEIXA

Jo? Ni que me la donessin coberta d'or á la Marta, la voldría. Y miréu: busco amo per anármen, que prou n'hi he aguantat de cosas. Mes aquesta pillastrada qu'ara farán aquí no l'aguanto.

TOMÁS

Digas, digas, que no m'agrada fer mals pensaments.

XEIXA

No ho sé si ho sabéu com va comensar aquest trepijoch. Veuréu, aném al grá. La Marta, qu'era una minyoneta, captava pel mon ab son pare... ó un que l'hi feya de pare, que això may ho he vist clar. Y'l Sebastiá... m'entenéu? Els va fer quedar als dos en aquestas terras, y al vell li va donar, perque'l portés, aquest molí.

TOMÁS

Això ja ho sabía: y ben bé que va fer lo Sebastiá.

XEIXA

Donchs ho va fer...

TOMÁS

Digas.

XEIXA

Si sembla que no'm volguéu entendre! Donchs ho va fer, vaja, perque la Marta y'l Sebastiá...

TOMÁS

Aixó es mentida! Embusterás!

XEIXA

Esperéuse. Y sabéu ara per qué la casa?

TOMÁS

Que't dich qu'ets un embustero! Ho sents?

XEIXA

Deixéume dir! Donchs la casa á fi de que la gent no enrahoni. Perque'l Sebastiá te empenyadas las hisendas, y'ls ramats; y'ls tribunals están per tirarshi assobre. Y ell per salvarho tot s'ha de casar ab una pubilla. Sino que no la haurá la pubilla mentres que no's crega tothom que s'ha acabat aixó de la Marta.

TOMÁS

Te torno á dir que aixó es mentida!

XEIXA

Si lo de la Marta ho sap tothom aquí.

TOMÁS

Mala llengua! Vésten d'aquí sino!... *(Amenassantlo).*

XEIXA

Donchs diguéu que vos hi consentiu!

TOMÁS

Que jo hi consento!...

XEIXA

Sí qu'ho he dit, sí!

TOMÁS

Dolent! Mal escorpit!

XEIXA

Sí qu'ho he dit, sí!

(Van á agafarse quan se senten crits fora).

ESCENA VI

MANELICH, XEIXA, TOMAS, NURI, PEPA, ANTOMIA, JOSEPH, NANDO y PERRUCA, HOMES y DONAS. Crits y gatzara de tothom. S'anirá fent fosch.

JOSEPH, *desde'l porxo.*

Ja es aquí'l Manelich!

CRITS, *fora.*

El nuvi! El nuvi! El Manelich!

PEPA, *entrant.*

Qué no surt la Marta!

NANDO, *ab dos ó tres d'altres entrant.*

El nuvi! El nuvi!

MANELICH, *entrant.*

Y que sí que hi soch aquí! Y com una dayna qu'he vingut corrent! *(Molt espressiva la alegría).*

NURI, *enirant ab Antonia y Perruca y altres.*

Deixéumel veure! Jo'l vuy veure!

TOMÁS, *rihent, al Manelich.*

Y quin corre'l bona pessa!

MANELICH, *al Tomas.*

Y no per vos, no, per ella que corría! Ahont es. ahont la meva galindayna?

PEPA

Marta! Marta!

TOMÁS

Ara sortirá, ara.

MANELICH, *per los que'l voltan.*

Que gent que hi ha al mon, Mare de Deu! Si sembla que siguém á Núria! *(Tots riuhen. Ell corre á mirar per la porta de la cortina y torna al mitj).* Vosaltres tots que contents! Y jo també! Tírali! Sino que si'm giro cap á montanya'm poso xup que ploraría; que hi deixo'ls moltons y'ls gossos que m'estiman com á germans, mal m'está'l dirho! *(Mitj plorant).* Ay, Tomás, sense jo'l llop!

(Ploriqueja alt. Tothom riu, y ell al adonársen s'aixuga'ls ulls y riu bondadós. De cop se'n va á mirar per la porta de la esquerra per si hi ha la Marta).

NURI, *rihent fort quan ja'ls altres no riuhen.*

Ay, que'm fa riure'l trapasser!

TOMÁS

Au, reposa, home.

MANELICH

Donchs que no hi baixa per aquí'l llop, minyons?

XEIXA

Massa que hi vé, rehira! Ja'l veurás, ja, si Deu no t'ajuda!

(Riu la gent maliciosament y'ls uns als altres se diuhen que dissimulin).

MANELICH

Sembla que avuy nos casém tots aquí. Quin riure!

TOMÁS

Qué tanta gresca! Anéu fora, anéu, encara trigará'l casori. *(En Xeixa també'ls vol treure).*

MANELICH

No'ls traguéu, no; fins que surti la Marta. Oy qu'es guapa la Marta, minyons? Oy? Oy? Oy qu'es guapa?

(Ha anat d'un grupo al altre preguntantho, ficantse pel mitj atolondradament).

PEPA

Prou! Y fresca, y... dellonsas...

JOSEPH

Ja ho crech. *(Tots han anat dihent que sí).*

MANELICH

Donchs mentres qu'ella's clenxina allá dintre, y's renta la cara... Per mí que se la renta, per mí la cara... Vos contaré á tots, vaja, com s'ha enjiponat aixó de que'ns aparellessin. *(S'assenta á la taula).*

JOSEPH

Conta, conta. *(Altres ho diuhen ab ell).*

PEPA, *y altres*

Digas, digas.

NURI, *posantse dreta á vora d'ell.*

Jo aquí. Jo aquí.

(En Xeixa s'estará molt temps dintre'l porxo sense que se'l vegi. En Tomas estará assentat lluny, trist).

MANELICH

Vetaquí que jo cada vespre quan los bens s'ensopían y'ls gossos feyan lo cap viu al entorn de la jassa,'m ficava á la barraca y avans de que fes cap el *Sant Sunyé,* vetaquí que deya dos Parenostres. L'un el deya per la animeta del pare y de la mare, que com s'estimavan tant ja se'l partían; y l'altre Parenostre'l deya cada vespre, sabéu? perque Nostre Senyor me trihés una... una bona muller. *(Riu tothom. En Manelich se crema).* Y que no riguéu d'aixó, qu'aixó no es cosa de riure! *(Cremantse més perque segueixen rihent).* Y'l que torni á riure li clavo una bofetada.

(Tots deixan de riure).

TOMÁS

(Pero si jo no ho puch creure aixó. Reyna Santíssima!)

NURI

Digas, digas, qu'es més bonich aixó!

MANELICH, *tornant á posar la cara complascuda.*

Sí, sí que ho es, sí! *(Rihent).* Donchs veuréu que una nit jo que dich el Parenostre pels pobrets de casa, bueno; y jo que comenso l'altre, y á mitj dir... tururut, dormit. Y aquella nit vaig somiar que'ls remats me fugían de dret als gorchs de Caransá; y jo, empaytantlos, que'ls hi enjego un códol; y, batúa,'l códol va anar á dintre del gorch major! Y l'aygua que comensa á bullir, bullir, y á treure una mena de

fum negre!... Y entremitj d'aquell fum que'n surten unas... unas cosas estranyas ab uns ulls, y uns brassos y... y una mena de faldillas que may s'acabavan; que no ho sé si eran bruixas ó si no ho eran de bruixas. Y una d'aquellas... *envensions* vetaquí que's va tornar més maca!... que semblava la Mare de Deu de Rocalaygua. *(Pausa, aixugantse la suhor, rihent).* Y ella que'm fa agenollar. Y com que'm va semblar que volía que li digués el Parenostre aquell de la muller que li devía, jo que li dich. Y en acabat jo que m'adormo altra vegada. Y no ho vaig saber si ho era una bruixa ó la Mare de Deu; sols sé que'm va dir tot adormintme jo, que aviat me casaría. *(Tothom ho comenta).* Calléu, calléu, que no he acabat encara. Y al endemá de tot alló jo que'm veig sortir d'entre la boyra terrala á cavall de tres mulas á tres personas veritables. La una persona era en Tomás: vos, vos *malandando* que ja me las pagaréu totas! Ah batúa!

(Rihent, de broma).

TOMÁS

Jo, si; y que no me'n empanedeixo.

(Ab intenció picant á terra ab lo bastó).

MANELICH

L'altre era l'amo, 'l *sinyor* Sebastiá, y l'altra persona ja us ho podeu pensar qu'era la Marta. Contéu jo quina feyna á escorxar un cabrit, y á espeterrellarlo al foch, y riure!... Y quan ja'ns el menjávam l'amo que'm diu: «Manelich, que t'agrada ser pastor?» «Prou!» jo li vaig. Y ell que'm diu: «Y que no t'agradaría ser moliner?» «Si hi hagués blat per moldre!» jo que li vaig. Y ell que hi torna: «Y que no t'agradaría casarte?» «Prou y reprou;—jo que també hi torno—si hi havía dona que'm volgués, y...

fos maca!» Y jo allavoras estirava la carn del cabrit ab una dalera! Y'm giro; y la Marta se n'havía anat d'aquí enllá ab vos.

TOMÁS

Perque parlessiu tu y l'amo.

MANELICH

Com de fet que parlárem. Y que'l sinyor Sebastiá'm va dir molt seriás y baixet que casi no'l sentía, que... «Veurás, tinch un molí tocant á casa, y com que's va morir el pare d'aquesta xicota, hi falta un home al moli que li fassa de costat y que siga un tros de pa: y com que tu ho ets... si vols jo m'encarrego de tot, y quan jo t'ho mani baixas y't casas ab ella.» Y com que la Marta no era gayre lluny, me la miro; y'm va semblar que m'agradava... vaja, que'm va agradar forsa, forsa! Y l'amo s'hi va acostar y jo al darrera; y l'amo que li pregunta si'm volía á n'a mí; y ella que fa una miqueta que sí ab lo cap. Y jo que anava á riure, al veure que ella feya com si plorés, també ho váig voler provar d'enternirme; y no vaig poder, y vaja que no vaig poder; y... arrenco á riure tant fort que fins las montanyas contestavan! Y varem quedar promesos. *(Pausa)*. Ah! Y aquell vespre ja no més vaig dir un Perenostre: el dels de casa: que demanar muller, no; puig ja la tenía. *(Riu y plora enternit)*.

NURI

Plora! Plora! *(Estrenyantho)*.

TOMÁS

Be. home, per això no ploris.

MANELICH

Es que ploro d'alegría. Qué vos sembla, com-

panys? Qu'era la Mare de Deu ó qu'era una bruixa alló d'aquell vespre?

NURI

La Mare de Deu! La Mare de Deu!

(La gent contesta dihent qu'era una bruixa y rihent).

XEIXA

Una bruixa! Una bruixa!

TOMÁS, *indignat.*

Encara estás que'l Sebastiá!...

XEIXA

El Sebastiá? Preguntéuho á n'ell qu'ara arriva.

ESCENA VII

SEBASTIÁ, MOSSEN, NURI, PEPA, ANTONIA, TOMÁS, XEIXA, JOSEPH, NANDO, PERRUCA, HOMES y DONAS; y MARTA, quan s'indiqui.

NURI, *perque calli tothom.*

L'amo de tot! L'amo de tot!

SEBASTIÁ

Qué no ha arribat el Manelich?

MANELICH

Si jo soch aquí, sinyor? Deixéu, que us vuy besar la má!

SEBASTIÁ

No, home, no, apártat. Ahont es la Marta, Tomás? *(En Xeixa torna á ser fora).*

TOMÁS

Oh!... Es per allá dintre.

SEBASTIÁ

Mossen, vesi y que surti.

(En Mossen surt á cridar á la Marta).

MANELICH, *á Tomas per Mossen.*

Qui es aqueix home?

TOMÁS

Lo majordom del amo. Volía ser capellá avans.

SEBASTIÁ

Manelich, tot ho teniu despatxat. Vos casaréu ara, aquí á la ermita: com qu'es mava, tot está á punt. El rector ja hi será. La benedicció, y llestos.

MANELICH

Y jo no vos ho pagaré may; sinyor, may!

MOSSEN, *al Sebastiá.*

Diu que ja sortirá aviat.

SETASTIÁ

Com aviat? *(Cridantla).* Marta! Que surtis, dona! *(Ab més imperi).* Marta!

TOMÁS

Jo us voldría parlar, tots sols, Sebastiá.

SEBASTIÁ

Ja'ns lleurá, home. Gracias á Deu! La Marta!

MARTA, *ab un llum encés que deixa á la taula.*

No teníu espera per res. *(Plorosa).*

SEBASTIÁ

Ja'l tens aquí al Manelich, dona.

MARTA

Ja't vaig dir que quan siga l'hora estaría á punt. *(Nerviosa).* Qu'es l'hora, ja? Anemhi!

MANELICH

Donchs que no'ns dihém res jo y tu?

MARTA, *apartantsen.*

(Jo no me'l puch mirar á aquest home, que'm fa més fástich que'l Sebastiá mateix!)

MANELICH, *al Tomas rihent.*

Li vaig vergonya!

PEPA, *á la Antonia.*

S'hi casa per forsa!

SEBASTIÁ, *rabiós y dissimulant.*

Marta! Que vuy que li enrahonis! Que jo t'ho mano!

MARTA, *plorant.*

Deu meu!

PEPA, *á la Antonia.*

Plora la Marta, plora!

MARTA, *que ha sentit á la Pepa.*

Qué hi ha de la Marta? Qué?

PEPA, *rihent irónica.*

Deya qu'es guapo'l teu... promés.

MARTA, *rihent rabiosa y anant al Manelich*

Manelich, míram qu'estich alegre! Míram! Míram!

MANELICH, *rihent.*

Y jo! Com qu'axó es de riure.

SEBASTIÁ

Párlali més, Marta, párlali!

MARTA

No! *(Volguéntsen anar).* Ja torno desseguida jo.

SEBASTIÁ, *agafantla pel bras.*

Rehira de!... Qué t'he dit jo!

MOSSEN, *á Sebastiá.*

Qué feu! *(Rihent y alt).* Donchs y'l vestit nou? Qué no se'l posa'l nuvi?

SEBASTIÁ, *dominantse.*

Tens rahó que no hi pensavam de vestir al bon mosso; al... al letxuguino. *(Tothom riu burlantsen).*

NANDO

Letxuguino!

JOSEPH

Li han dit letxuguino!

(Mentres tant en Tomas parla ab molt interés ab Mossen. La Marta está de colzes á la taula amagant la cara entre las mans. En Manelich s'ha quedat de cop parat no entenent aquellas paraulas).

MANELICH

Bon mosso... Si vol dir tirar dret ab la fona, y botre com els isarts singles avall y singles amunt, y dur la Marta á coll-y-bé saltant las passeras de Riublanch quan las neus se fonen, oydá, si que'n soch de bon mosso! Mes... *(S'atura á escoltar).*

PERRUCA, *á Nando, reventantse de riure.*

Li han dit letxuguino!

NANDO, *á Perruca, id.*

Letxuguino!

MANELICH

Mes axió de letxuguino... *(Tothom riu fort. Després de veure qu'encara riuhen se posa furiós).* Vuy saber que vol dir letxuguino! *(Rialla més forta. Agafa ab rabia al Nando. Las donas xisclan).* Aquest que ho diga! *(La Marta parlava al Sebastiá y se'n deixa).*

NANDO

Vol dir... no ho sé! Vol dir... currutaco!

MANELICH, *deixantlo convensut.*

Bueno, aixó si. *(Repensantse y molt cremat altre cop).* Y qué vol dir currutaco? *(Altra rialla de tothom).* Currutaco, qué vol dir? *(Agafa un de la gent).* Tu, que parlis! *(Li fan deixar xisclant las donas. Corre darrera d'altres).* Que vol dir currutaco!

(Pega als que atrapa, furiós).

MARTA

(Y's deixan pegar per aqueix poca vergonya!)

SEBASTIÁ

Manelich! *(Dominant la gatzara imperatiu).*

MANELICH, *calmantse en sech.*

Ay! Tè; ara m'enfadava jo!

SEBASTIÁ

Que en aquell cuarto tens un vestit nou pel casament, y que te'l vagis á posar desseguida.

MANELICH

Donchs vinguéu tots, y m'ajudaréu; y riurém forsa: que no'm vuy enfadar avuy!

(Los homes se'n aniran per la porta de la dreta ab en Manelich).

PEPA

Veniu, que guaytarém per la finestra!

ELLAS

Anemhi! Anemhi! *(Surten pel fons).*

MANELICH, *al anarsen.*

Que no'm vuy enfadar! Qué no'm vuy enfadar! *(Entre la gresca dels homes).*

TOMÁS

Jo ara us voldría parlar, Sebastiá; que convé molt.

SEBASTIÁ, *cremat.*

Home!... Veuréu; espereume á fora, que surto.

TOMÁS

Donchs vos hi espero. *(Surt).*

SEBASTIÁ

Veshi, Mossen, y me l'entretens; que no sé ab que surt ara. *(Lo que segueix que no ho senti la Marta).*

MOSSEN

Deixéulo per mí.

SEBASTIÁ

Ah! Fes dir al rector que desseguida qu'ells sigan á la ermita que'ls casi; y que no m'esperin.

MOSSEN

Y vos ara despatxéu al Xeixa, qu'ho ha xerrat tot al Tomás.

SEBASTIÁ

Ah, sí? Donchs á fora, y desseguida! Y... veurás, vina. *(Apartantlo més de la Marta).* Que may se t'escapi á la Marta que'l Manelich no'n sap res...

MOSSEN

De debó li heu fet creure qu'ell se casa sabentho tot, y que hi passa?

SEBASTIÁ

Com t'ho dich que s'ho creu.

MOSSEN

Llestos. *(Surt depressa per lo porxo).*

ESCENA VIII

MARTA, SEBASTIÁ. Ella s'ha estat de colzes á la taula y la cara á las mans fins ara

SEBASTIÁ

Marta.

MARTA

Sebastiá, ja pots tirar pel cap que vulgas; jo no'm vuy casar ab aquest home!

SEBASTIÁ, *rihent.*

Sí, eh? Tu haurías volgut un marit... més com cal; no es això, tontota?

MARTA, *apartantse.*

No... Oh, no!

SEBASTIÁ

Un marit que t'enamorés cada dia; y que tu... mírat, any nou vida nova! Y que la sap llarga la meva granoteta de pluja! Donchs que no te'n recordas que't vaig treure d'enmitj del ayguat que t'hi ofegavas ab ton pare, Marta? *Ell l'ha volguda amoixar*

y ella s'ha anat apartant. En Sebastiá cambia de cop, cremantse). Marta!... Aquí, aquí, Marta, desseguida! *(L'ha agafada ab rabia pel bras: quan la te espantada fa una rialla que li fa més por encara).*

MARTA

Sebastiá, no'm casis ab aquest home. Jo t'ho demano... per l'ámima...

SEBASTIÁ

Deixa está'ls morts, dona! Y... veyám: que't fa fástich el Manelich?

MARTA

Sí! Molt!... Com vols que t'ho diga?!...

SEBASTIÁ

Sí, eh? Donchs això es lo que jo vuy; y no t'ho pensas pas la alegría que'm donas! Tu't pensas que si t'agradés jo t'hi faría casar ab aquest home? Encara que'm costés la hisenda y la vida, no t'hi casarías!

MARTA

Verge Santíssima,'m sembla mentida que s'hagi trobat un home prou rebaixat, que sent jo com soch, y ell sabentho, 'm vulga encare, 'l poca vergonya!

SEBASTIÁ, *satisfet de la antipatía d'ella per lo Manelich.*

Pts! Es clar que se'n troban.

MARTA, *plorant.*

Jo era una criatura quan te vaig coneixer y no he sigut lo que he sigut per interés, que prou ho saps tu! A mí tu no'm vas comprar y á n'ell lo compras; á quin preu no ho sé, mes sé que'l compras.

4

SEBASTIÁ

Si no li dono res, dona. Ja está content de que'l deixi viure aquí á supluig tota la vida. Pero tu no't donguis per entesa de res ab ell, que'l xicot fará com si no'n sapigués res de tot aixó, m'entens?... *(Rialla á dintre, dels qu'están ab en Manelich).*

MARTA, *fugint de la banda ahont han rigut.*

Jo me'n aniré d'aquí avans de casarmhi!

SEBASTIÁ, *rihent.*

Bo!

MARTA

No, no me'n aniré; que'm tiraré per la rasclosa; que jo'm vuy morir avans de que aquest home!...

SEBASTIÁ, *enérgich y rabiós.*

Ni te'n anirás, ni t'hi tirarás á la rasclosa! Me sents Marta! Me sents? *(Agafantla pel bras).*

MARTA

Me fas por, Sebastiá! Déixam!

SEBASTIÁ

Parlém clar, Marta. No t'he dit jo sempre que t'estimava á tú més que á tot lo del mon; y que t'estimaría sempre, sempre! *(Riallas á dintre que repugnan á ella).* Y que no't deixaria may á tu, perquc encara que volgués no podría deixarte? Respónme!

MARTA

No ho sé! Sí, sí!

SEBASTIÁ

Escolta, escolta: no saps tu de cert, ben de cert, que si no entran diners á casa las tinch totas perdudas las hisendas? No t'he dit cent vegadas que no me la darán la pubilla Sala que no's pensin que tu y jo

ja no som res, Marta? Qué no ho saps que l'oncle del mas Riutort m'ha desheretat per tu, y que si ara tu't casas tot s'arreglará y podré treure las hipotecas y'ls embarchs que hi ha sobre'ls masos y las terras? *(Ella ab lo cap baix)*. Y, mírat, si jo no't portés tanta de voluntat, si no'm tinguessis tant... teu, Marta,'t diría: vésten, no tornis més, cásat lluny y enganya á un altre que t'estimi. Mes jo no ho vuy, no, qu'ets meva, tota meva; y sempre, sempre serás meva, que jo no't deixo, Marta, que ni que'm mori't deixo!

MARTA

Me fas mal! Apártat! *(Fugint cap á la banda del Manelich)*. M'has fet mal, y... m'espantas!

SEBASTIÁ

Por!... *(Alsantse)*. No ho vuy que ho digas que'm tens por! Jo'l que vuy es que m'obeheixis com sempre! Ho sents! Com sempre, y que m'estimis!

MARTA

Sebastiá!

SEBASTIÁ

Mira que no'm coneixes, encara que t'ho pensas que'm coneixes!

MARTA

Déixam, déixam. M'hi casaré, sí, m'hi casaré.

SEBASTIÁ

Y es clar que t'hi casarás!

(Riallas del cuarto de la dreta).

MARTA

Venen, Sebastiá, venen.

(Fugint de la porta de la dreta).

SEBASTIÁ, *rihent satisfet.*

Si fuges d'ell, y tornas! Y això es lo que m'agrada.

ESCENA IX

MARTA, SEBASTIÁ, MANELICH, JOSEPH, NANDO, PERRUCA, ALTRES HOMES. Després PEPA, ANTONIA, NURI y ALTRAS DONAS; per últim TOMÁS y MOSSEN.

NANDO, *surtint primer*

Que no's vol posar el vestit nou!

JOSEPH

Que no's vol posar letxuguino!

MANELICH, *passant entremitj.*

No'm vuy mudar, no, que se'n riuhen! Y'm fa pena deixar la meva samarra! Ni'ls bens quan pedrega, tant assobre meu! Apartéuse!

SEBASTIÁ

Donchs de cualsevol manera! Marta, la caputxa y sortiu!

MARTA, *al Sebastiá.*

Sí! Sí! Ja hi vaig. Y entre nosaltres tot s'ha acabat!

SEBASTIÁ, *rabiós.*

(S'ha acabat!... Sí, sí: aquesta nit torno!)

NANDO, *als homes.*

Jo un cop casats toco la campana de la ermita!

NURI

Té, Marta, la caputxeta. *(Entra Tomas).*

MARTA, *ab tristesa.*

Tú me la havías de dur, Nuri!

NURI, *carinyosa á la Marta.*

Oy que m'estimas ara?

MARTA, *ab tristesa.*

Míratela, Sebastiá, á la Nuri; quan jo vaig venir era com ella.

SEBASTIÁ

A la ermita tothom! *(Va sortint la gent).*

TOMÁS, *á Sebastiá.*

No, fins que jo us haja parlat que no's casin.

SEBASTIÁ, *al Tomas.*

Deixéulos, que no's casarán fins que jo hi sigui. *(Al Mossen).* Mossen, depressa; qu'enllesteixin depressa!

MANELICH, *sortint entremitj de la gent.*

Xup! Xup! Lo ramat! Lo ramat! Jo á la vora de la Marta! Fora! Fora!

(Tothom ha anat sortint en confusió cridant: A la ermita! Aném á la ermita!)

ESCENA X

SESASTIÁ, TOMÁS y XEIXA

SEBASTIÁ

Au, Xeixa, á casament.

XEIXA

No hi vaig jo á casament.

SEBASTIÁ

Y aixó?

XEIXA

Perque no... no hi vaig. Y ja está dit!

SEBASTIÁ

Donchs agafa'ls trastets; y á fora de casa.

XEIXA

Aixó, sí: veyéu? Y ab molta alegría.

SEBASTIÁ

Y desseguida! Alsa!

XEIXA

(Fer lo farsell; y ja voldria ser ben lluny).

(Ficantse per la porta de la esquerra).

SEBASTIÁ, *cremat á Tomas.*

Donchs qué hi ha?

TOMÁS

Que m'han posat en unas grans confusions y en unas grans angúnias, véusho aquí. Y jo voldría dirvosho, y no sé com ferho, Sebastiá.

SEBASTIÁ

Be, rumiéusho y ja m'ho diréu un altre dia.

TOMÁS

Que m'han dit, y perdonéu si peco, que vos haviau sigut per la Marta... aixís, cóm ho diré, cóm... com un festejador dolent; y que ara enganyavau tots dos al pobre Manelich qu'es un bon minyó. Y com que jo d'aquest casament he vingut á ser com lo pa-

re y padrí, us vinch á preguntar, Sebastiá, y no us ofengéu, fill, qué hi ha de tot aquest bum, bum?

SEBASTIÁ

Qué voléu que hi hagi? Res, home.

TOMÁS

Eh que no hi ha res, Sebastiá? Si jo us ho conech per la cara que ells son un xerrayres. Mireuse, devant de tothom los hi vuy dir quí son ells y quí sou vos. Els dolents! Y ara mateix que me n'hi vaig.

SEBASTIÁ

Me voléu creure? No diguéu res: com que soch l'amo, á molts la enveja'ls rosega, y qui ho paga ho paga.

(Ha tornat en Xeixa ab un farsell de roba y una manta. Recull alguna altra cosa de la escena).

TOMÁS, *á Xeixa.*

Ho sents tu, mala llengua?

XEIXA

Jo ja m'he descarregat la conciencia: ara vosaltres.

SEBASTIÁ

Si no'n podía ser d'altre que tu! Lo qu'has de fer es acabar ab aquest farsell; y que may més te vegi devant.

TOMÁS, *á Xeixa.*

Malagrahit! Després que't tenen tants anys aquí!...

XEIXA

No m'ho diguéu malagrahit, Tomás, que no sabéu ab qui tractéu.

SEBASTIÁ

Au, fora d'aquí! Sino d'un revés te giro la cara!

XEIXA, *cuadrantshi devant.*

Peguéume! Au!

TOMÁS

Y gosarías? Contra'l teu amo?

XEIXA

Ja no m'ho es l'amo: ni may que m'ho hagués sigut,

SEBASTIÁ

Y per qué? Lladre!

XEIXA

Lladre á mí! Rehira!... *(Deixant lo farsell y la manta).* Teníu, donchs! Y ara no me'n aniré sense dirho tot al Tomás, y al devant vostre, per confóndreus! *(En Tomas lo vol fer callar y conté al Sebastiá).* Donchs sí que ho diré, sí: que encara'l sou l'amistansat de la Marta; que hi entréu aquí de nit y d'amagat per la porta del corral, que passéu pel corredor de dalt y per darrera d'aquella cortina; que jo ho he vist, jo!

SEBASTIÁ

Deixéume! *(Al Tomas).*

XEIXA, *al Tomas.*

Y jo us ho juro qu'aixó es cert, y sino que Deu me condempni. Y que ho juri ell si jo dich mentida. Veyám, veyám, no ho jura!

SEBASTIÁ

Y que tant de juraments! Anémsen, Tomás, y deixemlo.

XEIXA

Ja'l sentiu. Ja'n tinch prou jo.

TOMÁS

Verge dels Angels!

ESCENA XI

SEBASTIÁ, XEIXA, TOMÁS y MOSSEN

MOSSEN

Donchs qué fá l'ermitá? La vostra dona ha tingut d'encendre'ls ciris!

TOMÁS

No, no: que s'aturin! *(Va cap á la porta).*

SEBASTIÁ, *á Mossen.*

Que d'aquí no surti'l Tomás, de cap de las maneras!

MOSSEN, *al Sebastiá.*

Qu'es cas!

(Surt Sebastiá. En Xeixa te'l farsell al coll y riu sarcástich).

TOMÁS

No, no; que no's casin!

MOSSEN

Qué dihéu? Ahont voléu anar ara?

TOMÁS

A privarho! A privarho!

XEIXA

Tomás, depressa! Y cridéu pel camí; depressa!

MOSSEN, *al Xeixa.*

Y deixéulo estar vos al avi!

TOMÁS

No, no, que me'n hi vaig: que van á fer desgraciat un pobre xicot!

MOSSEN

Que no, us dich!

XEIXA, *apartant al Mossen.*

Apartéuvos. Anéu!

TOMÁS

Ah, sí! Hi corro! *(Toca la campana de la ermita y en Mossen se'n va rihent fort á la porta).* Ah! La campana! Ja no s'hi es á temps! Ay Deu meu! Lo que hem fet ab aquest pobre xicot! Y he sigut jo també! Que Deu m'ho perdoni!

XEIXA, *tornant á agafar lo farsell.*

(He fet tot quant he pogut. Y ara me'n rento las mans). Avi Tomás, ja no hi ha remey!

TOMÁS, *á Xeixa.*

Ara, fill, no'n diguém res al Manelich. Ja está això. Y ara que Deu hi fassi més que nosaltres.

XEIXA

Adeussiau, Tomás. Sols me'n empenedeixo d'haver callat tant temps.

TOMÁS

Adeussiau! Al cap d'avall ets un bon home! Abrássam. Y mírat, d'això d'havertho callat... conféssaten.

(Abrassats. Remor lleuger que creix).

XEIXA

Adéu, que ja venen. *(Surt rápit).*

TOMÁS

(Quina vergonya, Deu meu, quina vergonya. Jo no'ls vuy veure! Jo no'ls vuy veure! *(Surt).*

(Lo remor de la gent que torna del casament te d'anar creixent. Se sent tocar alegrement la campana y crits de viscan los nuvis).

MOSSEN, *als de fora.*

Alsa minyons, s'ha acabat la festa! Tothom á casa!

(Los convidats sense entrar á la escena desapareixen perdentse'ls crits d'alegría poch á poch).

ESCENA XII

MARTA, MANELICH y MOSSEN, que se'n va.

MANELICH, *desde fora.*

Cabras assí! Cabras allá!

(La Marta ha entrat ja á la escena).

MOSSEN, *desde la porta.*

Y ara tanquéu vosaltres: y bona nit y bona hora.

MANELICH, *veyentlos que s'allunyan.*

Cabras assí! Cabras allá! *(Mirant cap á la Marta).* Si ara tingués la fona!... un códol al mitj, y borrombóm! l'escampall! *(Pels de fora).* Cabras assí! *(Cridant cada vegada més fort).* Cabras allá! *(De cop).* Marta!

(La Marta s'ha sentat vora la taula ab lo cap baix).

MARTA, *com despertant espantada.*

Qué hi ha? Qué?

MANELICH

Han dit que tanquéssim. Tanco eh, Marta?

MARTA

Tanca. (Sí, sí; tot s'ha acabat. Tot, tot!)

MANELICH, *després de tancar.*

Tururut! Llestos! Ay, déixam seure; que m'han cruixit aquestos! Val més una tronada dels Tretzevents que aquest soroll dels dimonis! Veurás... no estich be sentat en cadira! A terra, á terra, com assobre'l gleber. *(S'assenta á terra rihent)*. Aixís un hom reposa! *(La Marta segueix sense escoltarlo)*. Qué fa aquella?... Xup! Marta! Bonica! *(Com si cridés una cabra)*. Qué fas Marta? Marta!

MARTA

Qué?

MANELICH

Qu'es fréstega aquesta! Mírat jo! *(Ensenyantli hont seu)*. Allá dalt no'n tenim de cadiras, ni ganas! *(Bufa á terra y ho escombra ab la má)*. Té; més net qu'una patena. Seu aquí; ápala, dona! Xup!

(Riu ell com fent una gracia).

MARTA

No! Que no!

MANELICH

Ha dit que no! Uix! *(Riu y s'aixeca)*. (Pobreta!)

MARTA

(Ay Deu meu! Y que trigará á ferse de dia!)

MANELICH

Donchs si'm fas aquest posat, no't dich una cosa.

Ja no me'n recordava!... Ab l'alegría un home's torna més burro! *(Buscant en las butxacas y en la pitrera).* (Veurás! Ja veurás jo ara!... Aquí!) *(Trayent un mocador lligat pels caps).* (Ja pesan, ja! Calla, calla; això á la impensada). *(S'acosta á la Marta de puntetas. Riu baixet).* (Je. je, je). *(La toca ab un dit á la esquena ó al cap escarnint un aucell).* Cucut!

MARTA, *alsantse.*

Ah! M'has espantat! Ves! Això feu allá dalt?

MANELICH

Ab quí allá dalt? Si estava tot sol. *(Riu carinyós. Mentrestant ha desfet los nusos del mocador. Desfets ja, se posa'ls diners tots en una má).* Vólsme donar la má? *(Pausa. Ella no'n fa cas).* Tu? *(Per donarli aquells diners).*

MARTA

No. Y lo que jo vuy es que ara mateix!... *(Va á alsarse).*

MANELICH

Espérat! *(Ella s'atura).* Mal geniot! No me la donguis la má: bueno. *(Estén lo mocador buyt devant d'ella á terra).* Mírat, veus això? Es una pesseta. *(La tira al mocador).* Donchs va ser la primera que he guanyat en ma vida. No la he volguda gastar may, perque fes cría: y mirat, mírat si n'ha fet de cría! Te: totas! *(Buydant al mocador las monedas de plata y calderilla que tenia en una má y contra'l pit sostingudas. Rihent conmogut).* Allá dalt quan las contava feyan un altre soroll: ara'l fan més alegre. Deu ser perque tu hi ets! Ah! Mírat! *(Buscant entre'ls diners del mocador).* Mí-

rat aquest duro. Encara te sanch: es sanch meva tota. Me'l va regalar un dia l'amo; 'l sinyor Sebastiá: que Deu li pagui. *(La Marta escolta ara).* Te, tócal, tócal!

MARTA, *apartantli la má ara sense odi.*

No! Que no!

(Al veure Manelich qu'ella no'l vol tocar, lo besa y'l tira al mocador).

MANELICH

Bueno... donchs jo'l beso. *(Ressentit).* (Se deu pensar que no es res aixó!) *(Cremat).* Donchs sápigas que si qu'es molt aixó! Que... cada nit venía'l llop al ramat y cada matí hi havía un gos pernas enlayre y faltava una ovella ó un moltó... que alló'm dempnava! *(S'ha anat calmant).* Y aixó durá... qui sap lo...'l que durá. Fins que una vetlla'm poso al aguayt darrera d'un rocater vora l'escorranch seguit pel llop quan venía. *(Ella s'hi va interessant).* Donchs... afigúrat jo aquella nit quinas orellas! Lo Carro anava passant, passant allá al cel y ja eran las dotze, y ja era la una, y escolto, escolto... Els esquellins, l'aygua de la neu fosa que s'escorría, l'ayret de la matinada y'l Carro allunyantse, allunyantse... Quan de cop sento fressa y trepitj, y, fent un bot com un diable, 'l llop me passa per sobre flayrant fort, que la vaig sentir al coll la seva bufera, y'ls cabells se'm posaren de punta, y aquí dintre uns cops més forts que m'ofegavan!... Totduna á la jassa quins udols y lladruchs y belar esgarrifós de las ovellas, y jo quina rábia á mí mateix per no haverlo embestit al lloparro! Y no sé com va ser que'm planto al mitj del camí per ahont havia de passar lo lloparro... Y al entornarse la bestiassa ab la ovella al morro, s'entrabanca ab mí y jo ab ell, y

m'hi abrahono y li clavo tota aquesta fulla endintre; y ell corrent ó rodolant rostos avall y jo ab ell; arrapats l'un al altre, mossegantlo jo á n'ell y ell á mi, y udolant los dos, més qu'ell, jo cent vegadas, com duas feras salvatjinas. *(La Marta l'escolta ab interés creixent. Passant ell de la feresa al entendriment. Pausa).* Y... á l'endemá'm desperto, ó vaig tornar á viure, que no ho sé encara, al fons d'un torrent entre pastors que'm socorrían, y al mitj de la ovella morta y del llop mort també, que á aquestos sí que no'ls van retornar á la vida. A mi'm dugueren á la jassa y ab oli de neu y de llargandaix me xoparen las mossegadas y'ls trenchs, que per tot n'hi tenía. Y quan ja estava mitj curat, un dia, vetaquí que puja'l sinyor Sebastiá y'm dona un duro. Y jo ab l'ánsia de besarli la má'm vaig tornar á obrir aquesta ferida. *(Per la má seva).* Y li vaig embrutar de sanch la má d'ell y la moneda; y'l sinyor Sebastiá'm va dir: «Per cada llop que matis t'hi va un duro.» Y, batúa, per ara no n'he mort cap altre.

MARTA

Manelich... Veurás. *(Conmoguda).* Ja la nit es avansada; y... Acabém. *(Ab molta pena).*

MANELICH

Donchs pren tot això; prenho. Son vint y tres duros: guardals. *(Recullint ell lo mocador).*

MARTA

No... no... Son teus. guardals al... teu cuarto. *(Senyalant lo cuarto de la dreta).* (Deu meu, si sembla un altre aquest home!!)

MANELICH

Al... meu cuarto? Al nostre: allá.

(Senyalant la porta hont hi ha la cortina).

MARTA

Encén un llum, y ja t'ho he dit: vésten. Vésten al teu cuarto... y bona nit.

MANELICH

Que aquest es el meu cuarto, y que allá hi ha'l teu? Qué ho has dit aixó tu?

MARTA, *ab pena.*

Sí! Y no'n tens prou d'havermho fet dir, que encara vols que hi torni? Com si tu ja no ho sabessis! *(Plorosa y cremada).* Mal home! Y prou que's veya que ho eras! Y ara ho ets més atormentantme, un mal home!

MANELICH

Qué jo ja ho sabía? Y qué sabía jo? Qué Marta? Esplícat. Qué jo soch un mal home? Tú ho has dit! Y per qué ho soch ara un mal home? Jo vuy saberho, Marta, perque m'has dit aquestas cosas! *(Rabiós y apenat).*

MARTA, *avergonyida.*

Perque á tu... ja t'ho van dir avans.

MANELICH

El qué? El qué'm van dir? Enrahona!

MARTA

Ah, no! Aixó no ho diré may jo; mal me matessin! Mes tu, tu vas consentirho.

MANELICH

En que fossis la meva dona: y si, Marta. En que jo t'estimaría més que á tot lo del mon; més que al pare y á la mare y més; y en que't faría ditxosa!

MARTA

Nó... Nó!...

MANELICH

Donchs esplícat, per Deu! Que'm sembla que ho estich somiant tot això y que tu no ho ets la meva dona!

MARTA

(Ay Deu meu, que m'han enganyat á mí! Y han enganyat á aquest pobre home!...)

MANELICH

Marta! Qué hi ha Marta?

MARTA

Que ara soch jo la que'm penso que somío!

MANELICH

Mes tu has dit cosas que jo no las puch entendre y que'm fan mal aquí dintre!

MARTA, *ab por ara de que ell ho comprenga.*

No, no, jo no t'he dit res; sino qu'estich aquesta nit com si fos boja. Que no sé'l que han fet ab mí... Per que tu... Manelich?

MANELICH

El qué han fet ab tu?... El qué! Digas, digas!

(De prompte's veu passar un llum per darrera de la cortina que dona al interior de la casa).

MARTA

(El... Sebastiá! Oh!) *(Ab horror).*

MANELICH, *ab gran estranyesa y ab veu baixa.*

Un llum, Marta! Qué no estém sols aquí?

MARTA, *ab espant que tracta de dissimular.*

No hi ha ningú! No es veritat.

MANELICH

Algú qu'ha entrat, Marta!
(Volenthi anar ab la má al pit per l'arma).

MARTA, *posántseli devant.*

Ca, déixaho. *(Fingint serenitat).* El llum ja hi sería.

MANELICH

No't dich que no! *(Desapareix lo llum).* Ara l'han apagat el llum.

MARTA

Ves si hi hauría un llum encés! A tu que t'ho haurá semblat!

MANELICH

No dius que ja hi era? Si l'he vist jo, y tu també l'has víst.

MARTA

Jo no he vist res. Tu ho deyas.

MANELICH

Que tu no has vist un llum? *(Quedant confós).*

MARTA

No, no.

MANELICH

Qué tu no l'has vist? Y donchs... jo no he vist una claror que anava?... *(Baixet, confós y tristíssim).*

MARTA

Si tampoch tu l'has vista!

MANELICH

No? *(Queda mirantse á la Marta fixament).*

MARTA, *indignada.*

(Gosar á venir avuy! El malas entranyas! Això es temptar á Deu!)

MANELICH, *pensatiu.*

(Qué no l'he vist el llum? Qué jo no l'he vist?...)

MARTA, *assentantse en una cadira de costat per recolzarse en lo respatller.*

(Te. Jo aquí passaré la nit: aquí! Com una pedra). A tu ja t'ho he dit... *(Senyalantli'l seu cuarto).*

MANELICH

Sí, sí: no m'ho tornis á dir... Jo allá dintre. Sino que no hi aniré encara á dormir al meu... allá dintre. *(Se deixa anar á terra, ajayentse poch á poch).*

MARTA

(Tinch de pensar jo. Perque'l Sebastiá es... *(baixet y ab pena)* es un brétol. Y, ay Deu meu, que sempre ho ha sigut un brétol, el lladre! Se deu pensar aquest... *(ab pena)* pobre, que no'l sento!)

(En Manelich sempre ajegut á terra s'hi ha anat acostant fins á alguna distancia d'ella).

MANELICH, *tristíssim, mitj plorós.*

(Aquí, apropet d'ella. No com el seu marit, no; com si estés sol allá dalt á la jassa de las Punxalas. *(Baixet).* Ara á dir lo Parenostre pels de casa. Aquell per la muller, ja no'l puch resar, que ja'n tinch, ja, de muller. *(Resant).* Parenostre que estau en lo cel santificat sia'l vostre sant...)

(Segueix sols movent los llabis y sanglotant).

MARTA

(Ah, quin cástich el meu!)

(Segueix sanglotant ell. Pausa).

MANELICH, *mitj adormit y plorant.*

Tot dorm á la jassa; y'l llop no vindrá, no vindrá,... no vin...

(Va movent los llabis mentres cau lo teló).

TELÓ

Acte segon

La mateixa decoració del acte anterior. Es al matí.

ESCENA PRIMERA

MANELICH, sentat. NURI, dreta, fent samarra que ja estará molt avansada.

MANELICH, *molt abatut.*

Com es que no vas venir ahir tarde, Nuri?

NURI

Pels indiots, home. Ja't vaig dir que'ls indiots els treya de bon matí y cap al tart. Veurás: ara com que fa aquest sol ja son al corral; y jo, cap á veure'l Manelich. Sino que passo unas angunias!

(Anant á mirar cap á la esquerra).

MANELICH

Y per qué las passas las angunias?

NURI

Tinch por que vinga la Marta. Veurás: avans m'estimava molt á n'á mí; y del dia que t'hi vas casar que'm te una malicia!... *(Ell fa anar lo cap y queda pensatiu)*. Jo no n'hi tinch pas de malicia á n'ella perque t'estima á tu, Manelich.

MANELICH, *alsantse y passejantse neguitós.*

(Per qué m'estima á mí aquesta dona!)

NURI

Qué t'agafa ara?

MANELICH

Res: digas, digas. *(Tornant á seure).*

NURI, *enrecordantsen de cop.*

Ah! També te rábia als de casa. Sino que á ells... Ni sé com t'ho diga; 'ls hi té una altra mena de rábia. Ves, fins jo'm penso que s'ha valgut del Mossen per no véurels.

MANELICH, *ab molt interés.*

Del Mossen? Cóm ha estat aixó?

NURI

Donchs, el Mossen, qu'es... aixó... com ho fan anar?... Aixó... lo majordom del amo de tot; va venir á dir als de casa, amenassantlos, amenassantlos, que no s'acostéssin al molí á xerrar; y que al molí no més hi tenían d'anar els que hi duguessin blat per moldre.

MANELICH

A xerrar va dir, Nuri?

NURI

A xerrar, á xerrar. *(Sentantse la Nuri també).*

MANELICH

Y tu ho saps qu'era'l que no volía que xerressin?

NURI, *molt natural.*

Oh, res: els de casa sempre xerran, saps?

MANELICH

Qu'ets bona minyoneta, Nuri!

NURI, *contenta de que li hagi dit.*

Com tu bon minyó. Ves, el conill ho diu á la llebre. *(Mirantsel y rihent. Pausa).* Y ja fa deu dias qu'ets casat. *(Tornant á riure y mirantsel).*

MANELICH

Sí, deu dias!

NURI

A que no ho endevinas en qué pensava ara?

MANELICH

Y qué diuhen d'aquí las tevas germanas?

NURI

Donchs pensava en ferte una samarra en acabant aquesta. No color d'esca, no; de blauhet, y ab uns vihons vermells que t'escaurán més!...

MANELICH

No me la fassis la samarra, Nuri!

NURI

Y per qué?

MANELICH

Perque quan tu l'haurías acabada... Pts! Per res, Nuri.

NURI, *alsantse.*

Me'n vaig: qu'estich enfadada.

MANELICH

Au: que jo vuy que tornis á seure! Desseguida!

NURI, *sentantse mitj girada d'esquena.*

Bueno:'m quedo. Sino que encara estich enfadada. *(Se'l anirá mirant de reull).*

MANELICH

(No: jo no m'hi puch estar més en aquesta casa, que tot me cau assobre! Y avora de la Marta ó'm tornaría boig ó'm moriría! Mes aquella claror no va venir tota sola, y jo vuy saberho qui era aquell home, pera matarlo!)

(La Nuri tus á veure si'l Manelich se fixa en ella).

NURI

Manelich, que jo encara estich enfadada.

MANELICH, *cambiant rápit.*

Sí, Nuri, sí. Qué vols? Pobreta! Tu si que encara ets ditxosa!

NURI, *complascuda de lo que ell li diu.*

Tu estás trist!...

MANELICH

No!...

NURI

Sí que ho estás, sí. Y... saps que t'han donat una muller molt rabiosa?

MANELICH

Qué ho diu la gent qu'es rabiosa, Nuri?

NURI

Oh!... No ho sé'l que diuhen. Parlan, parlan. Y sabs per qué t'estimo tant jo?

MANELICH

Dígaho, Nuri, dígaho.

NURI

Donchs t'estimo tant, de primer, perque'm contas aquellas rondallas de llops y guineus que fan aquella por tan bonica; y després t'estimo perque la gent diu sempre: «Pobre Manelich! Pobre Manelich!» Y no ho sé pas perque t'ho diuhen! *(De cop en un rapte de carinyo).* Y, vaja, que jo te la vuy fer la samarra.

(Se posa á cantar entre dents mentres travalla).

MANELICH

(Pobre Manelich! Donchs tothom la coneix la meva desventura! Donchs quan al casament reyan!...) Oh, no cantis, per Deu! No cantis, Nuri!

NURI

Si no canto, home! Es que aixís ho acabaré més depressa això, y aniré per la teva!

MANELICH

Escolta, escolta, Nuri: y qué díuhen més, qué diuhen?

NURI

Quí?

MANELICH

La gent. Aquells que fan: Pobre Manelich! Pobre Manelich!

NURI

Ah! Espérat. *(Com qui sé'n recorda de cop).*

Ahir sortint de missa hi havía una colla que... parlavan de tu, jo que m'hi acosto, y tots se van callar, els remalahits! Veurás, veurás: jo que m'en vaig anar tot cantant y fent la distreta; y quan no'm veyan m'hi torno á acostar de puntetas, y jo que'ls atrapo.

MANELICH

Y'ls vas sentir?

NURI

Es clar, home! Veurás deyan: «Pobre Manelich! Pobre Manelich!...» y res més. Com l'altra vegada.

MANELICH

(Quan lo sinyor Sebastiá ho sápiga la mata á n'ella!... Perque jo no me'n puch anar aixís sense dirli tot! *(Ab neguit)*. Si Deu feya que tornés avuy de ciutat!...) *(Passejantse)*.

NURI, *cridantlo*.

Manelich! *(Ell hi va)*. Je, je, je! Lo mon diuhen qu'es molt dolent. Qué ho creus tu que ho siga de dolent lo mon?

MANELICH

Lo mon de la terra baixa, prou: que no ho era, no,'l de montanya. Sino que potser no ho era perque allá dalt no hi havía homes!

NURI

Y... *(No gosant seguir)*.

MANELICH

Qué?

NURI

Res. Je, je, je! Sí, vaja, sí, una cosa: que no tens un germá tu?

MANELICH

Soch jo sol, y encara soch massa.

NURI

Cap? Cap? Ni un de petitet y bufó com tú? Que tingués la meva alsada...

MANELICH

Per qué, Nuri?

NURI

Per res. Je, je, je! Perque m'agradaría que'l tinguessis.

MANELICH, *passantli la má pels cabells.*

Pobreta Nuri!

ESCENA II

MANELICH, NURI y MARTA. Ve del interior de la casa.

NURI

Bo, la Marta! Fujo!

MANELICH

No't moguis!

MARTA

(Sempre aquesta mossota ab ell! Sempre! Si estés anguniat per mí no li agradaría parlar ab ningú! *(Va á la llar y mou'l foch sobre'l cual hi haurá una olla. Va arreglant lo dinar).* Aquest foch.... que sembla que avuy ho fassi espressament de no

encendres! De qué deuhen parlar ara?... Donchs jo no ho vuy que parli més ab la Nuri! *(Fa un pas per anarhi: s'atura)*. Oh! Deu meu! No li puch manar res jo á aquest home!)

(Se'n va per la porta de la esquerra).

NURI

Ja es fora: y nosaltres calladets com si no hi fossim, oy?

MANELICH

Sí, Nuri.

NURI

Jo estava callada perque contava punts. Y tu que feyas ara?

MANELICH

Jo contava... dias.

NURI

Dias? Je, je, je. Que te la estimas forsa tu á la Marta?

MANELICH

Més que á tot lo del mon!... Més, molt més!... Cóm t'ho diré á tu que ets una nena encara?... Perque jo á la Marta me la estimava avans, molt avans de conéixerla. Y me la estimava tant, que'l dia que la vaig veure allá dalt, quan me van dir si m'hi volía casar, vaig respondre: «Es clar que si que la vuy!» Y li anava á dir á n'ella:... «Vaja que n'has fet massa de trigar tant temps á venir. Marta!» Si jo t'ho contés tot!...

NURI

Au, cóntamho! Cóntamho!

MANELICH

Que jo, Nuri, més vegadas me la havía mirada la

terra baixa del cim d'aquellas crestas agudas!... Y'm preguntava, quan lo sol batía per tot aquell be de Deu de montanyas que semblavan muntets de sorra, per ahont deu ser la xicota que haig de tenir per dona? Y, sabs qué feya pera saberho?

NURI

Veyám, digas.

MANELICH, *rihent trist.*

Donchs posava una pedra á la fona, donava jo tres toms tancat d'ulls, feya que espetegués en l'ayre la fona y al llensar la pedraa mirava, segur de que cap allá ahont cauría aquella pedra hi sería ella, que creixería alashoras hermoseta com una mota de flors pera mí, pera mí sol! Y la pedra queya cada vegada cap á llevant, y la Marta ve d'una terra baixa, encara més baixa que aquesta: de la vora de la mar! Quina mala ventura!

NURI

Vaja, home, no ploris! Que jo no vuy que ploris! *(Renyantlo com si ell fos una criatura).* Ves qui te las feya tirar aquellas pedras! Dolent! Y si hagués passat algú per la montanya y l'haguessis tocat?... *(Ella riu).* A riure desseguida! Desseguida! Je, je, je. *(Se posa á plorar al veure que ell no riu).* Te, ja deus estar content! M'has fet plorar! Malviatje l'home. Y jo que no ho sé de que ploro!

MANELICH, *per ell mateix, plorant.*

No van atrapar á ningú, no, aquellas pedras; que m'han atrapat á mí, que las he sentidas al mitj del pit, y totas!

MARTA, *tornant.*

(Encara aquí tots dos! *(Cridantla).* Nuri!

NURI

La Marta! La Marta! Té'l mocador, té. Que no vegi que ploras!

MANELICH, *á la Nuri, sense péndreli.*

No, si jo no ploro: no ploro.

(Fent per estar seré y apartantse).

NURI, *á la Marta.*

Je, je, je. Me pensava qu'era seu aquest mocador. Com que soch tan criatura!

MARTA, *ab emoció que no pot reprimir.*

Nuri!... que no't vuy veure més aquí á casa, ho sents? Que no vuy que tornis!

NURI

Manelich, corre; que'm treu la Marta!

(En Manelich segueix apartat).

MARTA, *tractant de dissimular la gelosía.*

No es que't tregui jo: sino que avuy estich!... que si enrahonan sembla que tot m'ho sento aquí dintre! *(Per son cap).* Qu'estich més malalta!...

(Anant cap al foch y ventant depressa).

NURI

Té això, té, Manelich, *(donantli'l cistell ab lo capdell y la samarra qu'está fent)* que li ventaré'l foch á la pobre Marta. *(Això sense ironía. Ell s'ha sentat y no li fa cas á la Nuri que li pega un copet á la esquena).* Donchs qué no m'has sentit, dolentot? A n'aquest xicot n'hi passa alguna, Marta. *(Ha deixat lo cistell y tot sobre la taula).* Dónam lo ventafochs.

MARTA

No!

NURI, *enjogassada.*

Dónamel; que tu ja no tens gayre forsa, que vas per vella.

MARTA, *fora de sí.*

Vésten! Vésten! O no'm pobré tenir! Vésten!

NURI, *no comprenentho.*

Y ara! Y qué he fet jo?

MARTA

Y si tornas á venir... descarada!...

(Amenassantla ab lo puny).

NURI

Donchs no me'n aniré que no m'ho mani'l Manelich qu'ell es l'home; y mírat, ell mana!

MARTA

Sí, sí: lo qu'ell mani!

MANELICH

Nuri, aquí fes sempre lo que't diga la Marta. Vésten: ella t'ha tret, perque ella... sap treure la gent, que aquí es á casa la Marta.

MARTA, *volentlo fer callar.*

No, Manelich, no! Per Deu!

MANELICH

Té, aixó, té; y ves. *(Per lo cistell y la samarra).*

MARTA

Nuri, qu'ara jo no vuy que te'n vagis!

NURI, *plorant.*

Donchs ara me'n vaig!

MANELICH

Sí, ves, Nuri. Y, mira, jo t'acompanyaré pel camí.

MARTA, *suplicant y volentlo contenir.*

Tu no, tu t'estás aquí ab mí; que tu, Manelich!... *(No pot seguir perque'l Manelich s'ha quedat mirantla fixament).*

MANELICH, *després d'una pausa.*

Qué jo?

MARTA

No ho sé, Deu meu! No ho sé!

(Cau sentada plorant).

MANELICH, *sarcástich.*

Qué't pensas que plora la Marta, Nuri? Riu: si es més de broma! Y jo també ho soch! Y rihém tots dos! Sí, Marta, sí; jo ab tu rihent com lo primer dia y ben ditxosos y plegats sempre! *(Emportantse á Nuri agafada per la cintura. Ella no comprén res).* No hi tornis, no, Nuri. Sols, solets; estimantnos ella y jo! Sempre, sempre estimantnos!

(Va rihent sarcásticament al allunyarse).

ESCENA III

MARTA, plorant.

Sí, diu que sempre plegats, sempre, y jo sé qu'espera al Sebastiá pera dirli tot y anársen! Y qu'he patit aquests dias aquí dintre! Y'l Sebastiá,'l mal

home, perque ara sí qu'ho veig qu'ho ha sigut tota la vida un mal home, per allá baix divertintse pels hostals, y... tantdebó s'hi quedés per sempre! Perque si'l Sebastiá no tornava may més, qui sap si'l Manelich encara'm perdonaría, qu'ell si qu'es bo que se li veu en la cara, y m'estima; qu'ell no s'ho pensa, no, que jo'l senti cada nit com ve á jéures devant la porta del meu cuarto... y sanglota... sanglota!... *(Plorant).* Sino qu'ell no'm diu res y'm deixa fer lo que jo vuy!... *(Despres de plorar; resolta).* Mes jo no vuy que'l Manelich parli més ab la Nuri, perque jo'm consumo; que aixís, ay Deu meu, parlava ab mí'l Sebastiá quan me va conéixer! Jo no ho vuy que s'estigui ab ella. Me'n hi vaig á casa d'aqueixas donotas!

(Al anar á sortir trova al Tomas que ve y torna á la escena ab ell).

ESCENA IV

MARTA, TOMAS

TOMÁS

Ahont vas, Marta?

MARTA

Ni jo ho sé. Y teníu: ja no vaig enlloch.

TOMÁS

De la ermita he vist sortir al Manelich y per aixó vinch, vetho aquí; que ab ell no vull trobarme. Qu'está més desesperat!...

MARTA

Desesperat?...

(Vol enrahonar y no gosa).

TOMÁS

Y que no té rahó'l xicot? Tothom se n'hi riu. Y ell preguntant; de la manera que aqueixas cosas se poden preguntar.

MARTA

Seyéu, seyéu, Tomás.

TOMÁS

No sech jo en aquesta casa. Sino que vinch perque'm digas qué li haig de contestar jo á n'ell quan me diu: «Tomás, vos que'm váreu buscar la promesa, per qué'm váreu triar la Marta?»

MARTA

No m'ho diguéu aixó, Tomás!

TOMÁS

Sí, que t'ho dich, sí. Y encara fa més lo xicot, que'm pregunta: «Tomás, quí es l'amistansat de la Marta? Quí es l'home que va entrar per aquella porta la nit del casament?» *(Ella s'amaga la cara entre las mans).* Y ell vol saber quí es per matarlo: y jo no sé qué li responga.

MARTA, *ab satisfacció.*

Vos ho ha dit, Tomás, que'l mataría? Eh que tindría cor per ferho?

TOMÁS

Sí, sí que m'ho ha dit. Com m'ha dit que se'n anirá d'aquí per sempre: sino que... espera al Sebastiá per despedírsen!

MARTA

Y vos li heu dit que no se'n vagi, oy Tomás?

TOMÁS

Jo? Que't deixi; no demá, no, ara mateix. Y que avans d'anársen que t'escupi á la cara: que tu ets!... Ets!... *(No gosant á seguir perque ella li priva).*

MARTA

Qué no heu tingut may una filla vos?

TOMÁS, *dominat per lo recort.*

Una filla!... Sí que la tenía una filla, y se'm va morir qu'era petita. Y quan te miro'm dich content: que Nostre Senyor me la tinga á la gloria.

MARTA

Y si vos us haguessiu mort avans qu'ella? Y ella s'hagués fet gran sense vos?... Sola... y hagués conegut al Sebastiá?...

TOMÁS, *tapantse las orellas.*

Remalehida! No m'ho diguis: que tu l'has perdut, tu, aí Sebastiá.

MARTA

Qué jo l'he perdut al Sebastiá? *(Arrencant en plor).* No teníu entranyas si m'ho tornéu á dir aixó. Mare meva!... Ay, que jo no puch més! Que no puch més! Prenéume d'una vegada, mare meva!

TOMÁS

(Y plora de debó! Potser sí que n'he fet un xich massa!) *(S'assenta).*

MARTA

No'n teníu, no, de bon cor! Y tots anéu contra de

mí perque'm veyéu tant sola! Que fins ara no ho he conegut qu'era al mon tota sola!

TOMÁS

(Si'm fa plorar á mí la xicota! *(Alsantse de cop).* Ay! Qué feya! Si ploro per una!...)

MARTA, *aturantlo resolta.*

No us en anéu, que jo vuy contárvosho tot: y que'm compadíu!

TOMÁS, *plorant dissimulat.*

No, sino vuy saber res; que després lo que m'haurás dit m'ho creuré, y será tot mentida.

MARTA, *plorant y ab energía.*

Mentida!... Donchs m'escoltaréu, y'm creuréu; que no ho será, no, mentida!

TOMÁS

Sí, be, sí. *(Sentantse).* (Te, si ja me la crech! Si ja ho deya jo que m'enganyaría!)

MARTA, *aixugantse'l plor d'una revolada.*

No he nascut, no, de la terra y després de la pluja jo, com una bestiola fastigosa, encara que la gent de per aquí ho diga.

TOMÁS

Veus?... Aixó de la granoteta sí que no ho he cregut may. Deu me remati.

MARTA, *ab indignació: aixugantse repetidament los ulls.*

Tampoch ho creuréu aixó de que jo era molt pobreta?... Veuréu: jo tenia una mare qu'era cega. Ho sentíu? Y no he tingut ningú més. *(Ab exaltació que anirá desapareixent pera quedar no més la tristesa).* Pero una mare si que la tenía. Y ella y jo

captávam per ciutat allá abaix á Barcelona. Jo me'n recordo que'ns posavam á las escalas d'una iglesia que tenía una porta que no s'acabava may d'alta, y allí'ns estavam. Quí havía sigut el meu pare de bo de bo? Jo no ho he sapigut may. D'ensá de quan captávam? Oh! Potser d'avans de neixer jo que captávam. Jo á la mare l'havía vist sempre ab la má estesa al portal de la iglesia; y fins dormint ella á la nit, que no sé ahont era que'ns ajéyam, jo la veya ab por que sempre la tenía la má estesa. Un dia, jo encara debía ser molt petita, ja no eram ella y jo soletas que captávam: al costat nostre s'hi va asseure á captar un home, que... jo'm vaig creure que tampoch hi veya, perque'm pensava alashoras qu'era cego tothom que captava. Y no sé com va ser que aquell home mitj tulit, tot roig de cara y de barba blanca, va acabar vivint ab la mare; y ells dos se pegavan, y reyan... Mes á mí aquell home ni may m'havía pegat ni fet una festa; ni me'n recordo que may m'hagués dit ni una sola paraula. Passaren anys, no gayres serían, y un matí la mare no's va llevar, y als peus del seu llit me vaig trobar ab aquell home que plorava. La mare no havía plorat may, que jo me'n adonés, y m'havia arribat á creure també que'ls cegos que no tenían ulls pera véurehi tampoch els tenían pera vessar llágrimas: y per aixó vaig conéixer que aquell home no era cego de bo de bo, perque plorava. La mare s'havía mort; y jo'm vaig trobar sola. Y quina cosa més estranya! Aquell home tant callat y tant fret ab mí,'s va trobar que m'estimava com un pare, y no's sabía aconsolar de la mort de la pobreta mare meva, que va quedar estirada, ab los ulls més entelats que may y ab la má dreta estesa, que semblava que encara anés á captar alguna cosa á l'altra vida!

TOMÁS, *plorant.*

Digas, digas.

MARTA

Y al endemá se la endugueren al cementiri á la mare, y jo hi vaig anar al darrera ab aquell home; y quan ja li havían tirada tota la terra assobre jo me'n vaig adonar que li havía dit á aquell home: «Y ara qué farém, pare?» Y qu'ell m'havía dit plorant: «Vínaten ab mí, filla!»

TOMÁS, *plorant.*

Conta, conta; y acaba aviat!

MARTA

Oh, sí, sí; que ja no n'hi ha gayre; que pel camí de tothom s'hi pot anar poch á poch, mes quan se cau timba avall se va depressa. Donchs várem tornar á la porta de la iglèsia, y com jo anava espigantme y veya passar tantas noyetas de ma edat ab la robeta bonica de las festas jo que li vaig dir al pare un dia que no havíam arreplegat gayres dinerons: «Pare, y si trevallessim!» Y ell al cap d'una estona'm va dir que ja'l buscaría'l trevall per tots dos, y may aquell trevall arribava. Fins que vam saber que als pobres els recullían pera tancarlos, y'ns en anárem de Barcelona tot captant, sino que ell ja may més va fer el cego. Caminárem molt temps seguint terras y més terras, que jo vaig anar creixent, fins que un dia que feya una calor molt forta y que'ns ficárem per aquestas planuras y per aquestos boscos, s'aixecá de cop una forta nuvolada y comensá á caure pedra. Nosaltres fugíam seguint á la gent que deixava las feynas dels conreus, y'ns guarírem á la masía més aprop qu'era la del Sebastiá, quedantnos á la entra-

da. Sortiren homes y donas y entre ells un que'ns van dir qu'era l'amo; y tothom reya ab mos ditxos, y van voler que ballés, y vaig ballar de cualsevol manera perque no'ns traguessin, qu'encara plovia. Y quan més ballava jo, més reya la gent menos l'amo, que'm mirava; 'm mirava, y jo'm deya, pobre de mí: «Que deu ser felís ab tot aquest mon seu y aquesta gent seva, l'amo!» *(Resoltament).* Eh! Acabém. Que'm va preguntar desprès, rihent, si jo havía sortit de la pols dels camins com aquellas granotetas que's fan ab las gotas de pluja al mitj del istiu, y desprès me va agafar pel cos y va preguntar al pare qué volía. El pare li va respondre que una caritat; y jo vaig afegir depressa: «No una caritat, no, trevallar forsa!» Ell me va asseure assobre'ls seus genolls, que jo tenía catorze anys y'l Sebastiá ja potser trenta... Y... d'aquell dia va venir que al pare'l va fer moliner; y á mí... fins ara!...

(Tapantse la cara ab las mans).

TOMÁS

No, calla; no digas res més, calla!

MARTA

Qué podía fer jo? Fugir? Cap ahont? Si no podía! Matarme? Si'l matarse es pecat; y fa tanta por el morirse y jo era tan nena! Y's neix per viure y no per morirse desseguida!

TOMÁS

Y que n'has sigut de desgraciada!

MARTA

Desgraciada no, que he sigut la dona més dolenta del mon, perque á n'ell l'he cregut en tot, pobre de mí, fins per enganyar á aquest home!

TOMÁS

Oh,'l Sebastiá no té perdó de Deu, que l'ha feta massa grossa!

MARTA

'Oh, si hagués sigut com ara! Perque ara sí que soch forta! Y sabéu per qué ho soch de forta? Perque avans, me girés d'allá ahont volgués no trobava ningú per sostenirme sino'l Sebastiá, pera la meva desgracia. Y ara ja tinch al Manelich que'm dona coratje; perque encara que no'm vulga, jo m'hi sostinch en ell: que si al anar á la Iglesia ho feya per forsa, al sortirne, ab tot y la pena que'm rosegava per dintre, jo'm deya, jo mateixa sense volermho dir, que aquell home era'l meu marit, una cosa meva, meva, que, pobreta de mí, encara no haxía tingut res que fos meu á la terra!

TOMÁS

Mes el Sebastiá un dia ó altre se't presentará al molí, y tornarás á ser la dona sense coratje...

MARTA

Ay no, per Deu que no vinga!

TOMÁS

Y si li diguessis tot al Manelich?

MARTA

Oh!... Cóm se diuhen aquestas cosas?! *(Avergonyida).* Y jo, Tomás, no'm vuy aconhortar de pérdrel.

TOMÁS

Si á la fí ho sabrá pels altres: qu'ell pregunta.

MARTA

Jo'm penso que torna! Tomás, deixéume y... pre-

guéu per mí, com si jo fos la vostra filla! No! Perdonéu!

TOMÁS

Sí, sí, digaho: com si fossis la meva filla; que t'han fet dolenta, que tu, pobreta no ho eras; ni ho ets, vaja, de dolenta! Vina!

MARTA

Tomás!

TOMÁS, *besantla al front.*

Té, y té: perque Nostre Senyor te fassi bona minyona! *(Se senten veus á fora).*

MARTA

Son las vehinas! No las vuy veure! *(Se'n va).*

ESCENA V

TOMÁS, PEPA, ANTONIA y desprès JOSEPH, NANDO y PERRUCA

PEPA, *de la porta.*

Míratel al Tomás que plora!

ANTONIA, *id.*

Ay qu'enternit l'ermitá!

TOMÁS

Es lo fum que fa aquella, que ni sap encendre'l foch, la... la pobreta!

PEPA, *entrant y la Antonia al darrera.*

Entra, Antonia, entra. No las treurán ara á las

Perdigonas. Com que'l Mossen per ordre del amo ha passat per totas las casas dihent que no s'acostés ningú al molí que no portés blat per moldre...

TOMÁS

Donchs anéusen, avans de que us treguin.

PEPA

Ay Senyor! Qué no'l sents, Antonia?

ANTONIA

Tréurens á nosaltres!

JOSEPH, *desde fora.*

Ja som aquí.

PEPA, *rihent.*

Entréu! Entréu!

JOSEPH, *entrant ab un sach de blat á coll.*

Portém blat per moldre!

NANDO, *id. id.*

Que Deu vos guart. *(Girantse á fora).* Au, tu, depressa!

(Entra en Perruca també ab blat).

ANTONIA

Es que may 'ns havían fret á nosaltres d'enlloch!

TOMÁS

Totas solas s'arman aquestas!

JOSEPH, *á las donas.*

Y no'ns ha costat poch de trobar aquest blat. En lloch ne tenían.

PERRUCA

A casa'l guardavan per llevor.

JOSEPH

Donchs que no surt el Manelich ó la Marta per aixó?

(Per lo blat).

TOMÁS

(Jo'ls deixo á aquets tafaners).

(Volguent sortir).

PEPA, *aturantlo.*

Esperéuse, Tomás. Voldríam entendre com ha quedat aixó del casament dels d'aquí, perque no'n podém treure l'aygua clara.

TOMÁS

Donchs ha quedat... molt be. Adeussiau!

PEPA

No, home! Veuréu: al Manelich ja l'hem empaytat, sino que, mírat, res: s'ha tornat molt aixut qne sembla un altre.

ANTONIA

Contéu, vaja! Tomás!

JOSEPH, *y'ls altres.*

Vaja, Tomás!

TOMÁS

Donchs jo us ho diré tot, vaja. Mes vigiléu que no escoltin.

(Baixet y burleta. Tots corren á mirar per tot y tornan).

PEPA

Tu, mira allá. Allá, Antonia! Cap viu tothom!

JOSEPH

No'ns sénten!

ANTONIA

Diguéu ara.

TOMÁS

Donchs una vegada á Sant Miquel vetaquí que li va venir la fatlera, per fer quedar malament al dimoni que deya que totas las donas eran sevas, d'anar pel mon en cerca d'una... d'una... que no fos gayre xerrayre; perque de que no ho fos gens ja se'n aconhortava.

PEPA, *ressentida.*

Vaja, prou: ja us entench á vos.

ANTONIA

Fora.

JOSEPH

Deixéulo, que digui.

TOMÁS

Si no m'escoltéu no sabréu res: esperéuse. *(Després de lleuger dupte's tranquilisan).* Vetaquí que'l pobret Sant Miquel se va cansar de seguir mon, que, fillets de Deu, totas enrahonavan!... Y cansat com estava, vetaquí que Sant Miquel se va asseure á la voreta d'un'era: y vetaquí que á l'altra banda de l'era hi havía un rotllo de donas prenent el sol; y al véurel aquellas donas, vetaquí que se'n van anar enfilant, enfilant: la una que si ell era un borratxó perque tenía la cara molt vermella y lluhenta; l'altra que si ell era un lladre y tot lo que duya assobre de bonich era robat; y un altre ja va dir qu'ella l'havía vist sortir la nit passada de l'iglesia; y un'altra ja hi va afegir qu'ella l'havía vist qu'espanyava la caixeta de las ánimas; y un'altra que'l vestit que duya era'l mateix vestit del Sant Miquel del altar

que s'havía quedat tant despullat com lo mateix dimoni que té als peus. Podéu contar lo nostre Sant Miquel quins plors y quin tremolarli las alas de pena! Donchs ho veyéu? no van ser tot penas, no, que allí hi havía una velleta que ni va obrir la boca pera murmurarlo, qu'ella no més se'l mirava al Sant Miquel y dolsament se somreya. *(Demostració de satisfacció de las donas que van á interrompre á en Tomas. Mes aquest segueix).* Y vetaquí que aquella nit mateixa quan aquella pobreta vella ja s'estava ben adormida al seu llit, Sant Miquel que s'hi presenta, y embolicantla ab el llensol y ab el cobrellit, ell que se l'emporta á la velleta que no li va dir ni un mot de tant espantada. Y se l'emporta de primer camps á través, y després covas endintre fins á una qu'era més gran y qu'estava tota plena de fornals y d'enclusas, y de dimonis que hi travallavan. Y ell que, tot alegroy y tot satisfet, que presenta la velleta, no més perque la conegués, al dimoni més gran de tots los dimonís: que alló era l'infern! Y sabéu que picavan sense parar may aquells dimonis en aquellas enclusas tant regrossas y tant rohentas? Donchs hi picavan las llenguas d'aquellas donas que las treyan com una cana enfora. Y'ls hi picavan y'ls hi están picant encara per xerrayras y murmuradoras. *(La Pepa y la Antonia s'esvalotan: los homes hi ajudan rihentse d'ellas).* Sí, sí: per xerrayres y murmuradoras! Y aquí ho teníu l'esser tafaneras y trapasserotas y llengudas!

(En Tomas va caminant cap á la porta).

PERRUCA, *á las donas rihent.*

Tornéuhi ara, tornéuhi!

JOSEPH *burlantse d'ellas ab los altres homes.*

Això ha anat per vosaltres.

ANTONIA

Tomás, nosaltres som com aquella que no va dir res.

TOMÁS

Es que aquella velleta no havía sentit res, ni podía dir res perque de neixensa qu'era sorda y muda!

(Surt. Ells se'n riuhen. Ellas s'enrabían).

ESCENA VI

PEPA, ANTONIA, JOSEPH, NANDO, PERRUCA
y després MANELICH

ANTONIA

Y ara! Ves quina gracia!

PEPA, *satisfeta.*

Ah! Ja volía dir jo: ves si hauría callat aquella.

JOSEPH

Ell se n'ha rigut pla bé de nosaltres!

PEPA

Vosaltres m'haguessiu ajudat! Jo li hauría tret tot, creyéume: que hi ha molt que saber, perque la Marta ha fugit ab los ulls com d'un perdigot...

NANDO

Ara no més falta que després que hem comprat tot aquest blat que no'ns aprofiti.

ANTONIA

Calléu. El Manelich. *(Segueixen enrahonant).* Que el Manelich es aquí! *(Calla tothom).*

PEPA

Veyám que dirá quan nos veji.

(S'apartan tots á un costat).

MANELICH, *entra sense veure á ningú.*

(Jo no espero ni un dia més aquí! Dinhen que avuy torna l'amo; donchs quedo bé ab ell, y en acabat amunt, á las mevas montanyas, y á morirmhi ben sol de rábia y de pena!)

AMTONIA, *escarnintlo á mitja veu.*

Xup!... La cabrota!...

MANELICH, *ab fástich.*

(Aquesta gent aquí!)

JOSEPH, *rialler.*

Manelich, bon dia y bona hora!

MANELICH

Qué voléu?

PEPA

No vením á tafanejar, no, que diu la... teva dona; que vením á moldre; míratho.

PERRUCA

Qué hi ha bassada?

MANELICH

No ho sé! *(Repensantshi).* Sí: per aygua ray: ja hi podéu acostar el blat á la mola.

(En Perruca du'l blat al cubert y torna).

PEPA

Manelich, trobo que avuy fas mala carota.

MANELICH, *rihent cremat.*

Mala carota avuy, eh? A tu no t'ho dirán may perque tu la fas sempre.

(Riuhen los altres).

JOSEPH

Potser anyoras el guardar la ramada.

PEPA

Ja té la Marta: sino que la Marta...'s guarda ella sola.

MANELICH

Y per qué la tens de retreure ara á la Marta, tu?

PEPA

Ay ay! Per res; per ferte content. Com qu'es la teva dona.

(Riuhen tots mitj dissimulat).

MANELICH, *al véurels riure riu ell fort y nerviós.*

Ah, sí, rihém! Perque calléu ara? A riure tots! Desseguida!

(Torna ell á riure, sens poder contenir la rabia. La Pepa vol riure descaradament y'l Joseph la fa callar).

JOSEPH

Calla, dona!

MANELICH

Y per qué té de callar? Per qué? *(Riuhen amagantse).* Y per qué us amaguéu per riure?

PEPA

No réyam pas nosaltres.

ANTONIA, *rihent.*

Si no réyam.

MANELICH

Sí que riheu, sí; que fins us tornéu rojas y no pas de vergonya; descaradas, que no n'heu tingut may de vergonya!

JOSEPH, *acostantse á ell.*

A mas germanas aixó!

MANELICH

Sí, á tas germanas jo'ls hi dich, jo, jo; y qué vols ara?

(Mirantlo fixo y acostantshi).

PEPA, *ficantse devant dels homes.*

Nos ho diu á nosaltres perque ja ha fet tart per dirho á la Marta.

(La Pepa fuig: ell li corre al darrera sens agafarla perque'l Nando's posa devant).

MANELICH, *á la Pepa.*

Mal llamp de Deu!... Per qué he fet tart per dirli á n'ella? Per qué?

NANDO, *volentlo calmar.*

Manelich!

MANELICH

Qu'enrahoni algú! Quí es el que enrahona? Quí de vosaltres? Ja s'ha acabat el riure en aquesta casa: á xerrar ara! *(Agafant al Joseph).* Tu,'l germá gran; de qué réyau aquell vespre aquí y á la ermita? Que devant de Deu us n'enréyau! Parla! Parla!

(Removentlo, tenintlo agafat per un ó'ls dos brassos. Las donas esparveradas corren d'un lloch al altre).

PEPA

Marta! Marta!

MANELICH, *deixant al Joseph y anant á la Pepa.*

No, á la Marta, no; á mí; que vuy qu'enrahonis!

(Aixó á la Pepa).

PEPA

Qué t'has tornat boig?

(La Antonia xiscla).

MANELICH, *agafant pel coll á la Pepa.*

Sí qu'ho soch boig, sí. Mes jo tinch fam y set de que m'ho digas!... Y sino aquí mateix!...

(Anantla á escanyar).

NANDO

Manelich!

PEPA

Pregúntaho al Xeixa!

MANELICH, *deixant en sech á la Pepa.*

Al Xeixa!...

JOSEPH, *al Perruca.*

Está rabiós aixó!

PERRUCA

Jo no hi torno aquí!

MANELICH, *com tornant en sí.*

Has dit al Xeixa!? Mira, per caritat, escolta! No, no fugis! Dígamho tot! Tu has anomenat al Xeixa!?...

NANDO, *perque no enrahoni.*

No, Pepa!

PEPA

No, si jo no...

(No sap cóm escusarse).

MANELICH

Perdónam de tot, y dígamho! *(Tornant á la energía y á la feresa).* Parla! Per Nostre Senyor, què parlis! *(Altre cop furiós)* Malehida!

PERRUCA

La Marta es aquí!

ESCENA VII

MARTA, MANELICH, PEPA, ANTOMIA, JOSEPH, NANDO, PERRUCA. La Marta ha apartat la cortina y's queda aturada.

MANELICH, *assentantse abatut.*

(Ah, Deu men! Que jo no puch viure! Que ara sí que no puch viure!)

MARTA

Qué voléu aquí?

JOSEPH

Vením á moldre, que'l Mossen ens ha dit...

MARTA

La mola es allá fora.

PEPA

Veurás, com que no teníam pressa...

MARTA

Be, sí, anéu; que aquí no hi teniu feyna.

(Surten murmurant á mitja veu. S'emportan lo blat que ja s'havían deixat á la porta).

ESCENA VIII

MARTA, MANELICH

MANELICH, *sentat lluny de la taula.*

(El Xeixa? El Xeixa!... Donchs aquell home era'l Xeixa?)

MARTA, *parant la taula d'un cap.*

(Y quina pena que'm fa'l mirarlo! Y ara á menjar ab la amargor tancada aquí dintre!)

MANELICH

(Si ja m'ho podía pensar jo qu'ho era'l Xeixa!) *(Alsantse y anant nerviosament per la escena).* (Si no ho sé que ho va fer que no vaig entrar á la cambra d'ella per degollar á aquell home! Y després á n'ella! A n'ella! *(Pausa).* Pst! Es que per aixó'm va voler la Marta: perque ja ho veya que no'm revenjaría! *(S'ha tornat á seure).* Aquella nit no vaig ferho perque jo en lo mal... si ni tantsols hi creya! Ara sí, ara sí, que ja se m'han encomanat totas aquestas miserias de la terra baixa!)

MARTA

(Cóm ferho jo per parlar forsa ab aquest home, y qu'ell me parli! Cóm! Que jo no'l vuy sempre callat

ab mí, despreciantme! Vuy que'm castigui! Y m'arrossegui per terra! Y que'm tracti com á una cosa seva!) *(Cridantlo ab por).* Manelich!

MANELICH, *com si no la hagués sentida.*

(Sentintla quí ho diría que no fos una noya qui parla!)

MARTA

Manelich... Que...'l dinar ja es á taula.

MANELICH

Ah, sí; el dinar. El dinar. *(S'ha acostat á la taula, y comensa á llescar pa. La Marta mentrestant ha anat á la llar).* (Y que no costa gayre, no, de degollar á un home! Y á n'ella... á n'ella menos!...) *(Se troba ab la mirada de la Marta que torna).* (Si ella no'm mirava! Ah!)

(Llensa la ganiveta sobre de la taula).

MARTA

Pósaten tu, Manelich.

(Ell se'n posa: després ella. Pausa; menjan).

MANELICH

(Qui fos golut com allá dalt! Perque'ls goluts no pateixen. Si no'm pot passar res per aquí dintre!)

MARTA, *baixet.*

Ay Deu meu! Ajudéume!

MANELICH

(Pts! Que l'ajudin!)

(Va á enrahonar y s'atura).

MARTA

Qué? Dígaho! Qué anavas á dir?

(Va cap á n'ell).

MANELICH, *apartantla ab lo bras.*

Res, res, apártat!

MARTA

Parla un cop á la vida! Jo t'ho demano, per...

MANELICH, *sarcástich.*

Per quí m'ho demanas?

MARTA

Per.,. per...

MANELICH

Per... ell? Per quí? *(Esperant que ella diga).* Y quin fástich que'm fa aquesta dona! Eh! Afártat tu sola! *(S'aixeca).* Jo me'n torno á las mevas montanyas!

(Se'n va cap á la porta).

MARTA

No, Manelich, no! Y escóltam!... y perdónam!

MANELICH, *molt exaltat.*

Qué't perdoni? Ira de Deu!... Qué t'havía fet jo? Enrahona! Per qué m'havías d'enganyer á mí? Per qué?

MARTA

Perque no era ningú jo! Qu'era sense voluntat, y obehía! Y ni t'havía mirat may! Ni t'estimava! Ni sabía qn'era tenir voluntat per un altre!

MANELICH

Donchs per qué t'has casat ab mí, y no't vas casar ab aquell home! Digaho! *(Rabiós sempre).* Que jo no ho sé'l per qué, y'm consumo, y'm torno boig per saberho! *(Corrent á ella).* Per qué? Per qué? Responme!

MARTA

Ah, això no! Això no! Que tu m'aburrirías encara més del que m'aburreixes!

MANELICH

Aburrirte? Matarte hauría de fer jo, qu'es sols lo que mereixes!

MARTA

Oh, si, matarme, sí; qu'això es lo que desitjo!

MANELICH

No, no: avans anármen; anármen d'aquí per sempre!

MARTA, *rabiosa per aturarlo.*

Es que no gosas á parlarme! No, no; no t'atreveixes! *(Anant darrera d'ell desesperada)* Es que'm tens por, me tens por, á mí! Cobart! Por! Por!

MANELICH, *aturantse.*

Que!... Qué jo't tinch por?...

(Al aturarse ell, ella cambía de cop plorant perque's quedi).

MARTA

Párlam! Insúltam! Pégam! Mes no te'n vagis!

(S'abrassa als seus genolls sanglotant).

MANELICH

Déixam anar qu'això es un toll de miserias! Eh! Revólcathi!

(Desprenentse d'ella y anant cap á la porta. Ella cau apoyantse en un bras á terra).

MARTA, *per aturarlo, rabiosa, rihent y plorant.*

Sí, sí; ab el que jo estimo! *(Agenollada avansa cap á la porta).* Que t'he enganyat á tu! Y tu no'm

castigas! *(En Manelich s'atura).* (No se'n va, no!) *(Suplicant).* Manelich! *(Ell que ha dubtat va á sortir).* Y soch tota del altre!... Y de tu no ho soch, no ho soch!

MANELICH, *tornant enrera, amenassantla ab lo puny.*

Que callis! Calla! Calla!

(La Marta s'ha alsat).

MARTA, *satisfeta de qu'ell no se'n vagi.*

Y t'he enganyat jo, y estich contenta d'haverte euganyat! Y mira, me'n rich de tu, com tothom, mira! *(Riu com boja).* Sí, sí; me'n enrich! Y encara espero al altre!

(Ell corre cap á la taula y agafa la ganiveta).

MANELICH

Pel nom de Deu, que aquí mateix!...

MARTA, *corrent á agafarlo del bras esquerra.*

Sí, sí, t'enganyo! Encara t'enganyo! Que vindrá l'altre!

(Arrenca una rialla feréstega).

MANELICH, *alsant la ganiveta.*

Que't mataré!

MARTA, *rihent y plorant.*

Mátam! Mátam! A que no'm matas!

MANELICH

Qué anava á fer! No puch, no!

MARTA, *refermantshi al véurel que s'aparta.*

Ah, cobart! Que ja's veu que t'has venut per diners!

(Agafantse á Manelich perque la fereixi).

MANELICH

Donchs té! Malehida!

(Ferintla d'un bras).

MARTA

Ah! *(Satisfeta).* A la fi!

MANELICH, *llensant lo ganivet ab espant*

Oh, Deu meu! Qué he fet jo!

MARTA

Es sanch! Sanch meva! Y tu has sigut!... *(Sostenintse á la taula).* Oh, quin goig! Si rich! Mira com rich! Y ara rich d'alegria!

MANELICH

¡Malehit jo! Malehit jo cent cops que soch com las bestias salvatjinas!

(Quedant assentat en una cadira y rebregantse'l cap entre las mans).

MARTA, *corrent á ell y cayent de genolls y abrassantshi.*

No, no! Si't dich qu'estich contenta! Si jo vuy que acabis ab mí! Que jo vuy que'm matis! Vina!... Aquí... á dintre'l pit!

MANELICH, *volentse apartar ab terror.*

No! No! Déixam!

MARTA, *plorant sense deixarlo apartar.*

Si es que jo no puch viure d'aquesta manera! *(Ella's va apoderant del cor d'en Manelich).* Que he sigut ab tu la dona més dolenta del mon; y axó no ho puch desfer!... Ni'l passat de la meva vida tampoch, que no hi ha forsas que ho desfassin! *(Ab desesperació).* Vina, vina; que en tant que volía viure no he tingut coratje per dirte'l qu'he fet jo y'l

qu'he consentit; y ara que'm vas á matar ara t'ho diré tot, ara!

MANELICH, *que l'ha volguda interrompre.*

Sí! Dígamho! Dígamho!

MARTA, *sanglotant rabiosa.*

M'han tractat com á una pedra dels camins que's fa anar ab los peus perque rodoli! Mátam! Mátam!

MANELICH, *subjectantla, plorant.*

Marta! Ay, Marta!... Si jo no't puch matar, no, perque t'estimo, Marta! T'estimo! Y t'estimava desde allá dalt, al pujar tu, que jo era un grapat de neu que's va fondre mirante. Y t'he estimat encara més al venir á trobarte, pobre de mí, devallant á salts, com l'aygua dels cims á ajuntarse ab l'aygua de la mar que diuhen qu'es amarganta! Que ho siga d'amarganta, que ho siga: ella atrau com tu m'atraus á mí; perque't desitjo y t'estimo, Marta! *(Ella's vol despendre d'ell ab energía, bregant).* Y ara més, ara més; per... perque no ho sé'l per qué, ni'm fa'l saberho! Perque m'has enganyat potser; perque he sentit la calor de la teva sanch; perque t'he respirat á tota tu tot jo! Y mira, per mí no hi ha lleys d'assí baix ni res que m'aturi, que'ls llamps y las mastraladas m'han fet lliure, y vuy jo, perque ho vuy, besarte y mossegarte fins á l'ánima, y estrényet en mos brassos ofeganthi en ells, confonent en un afany rabiós la mort y la vida; com á home y com á fera, que ho soch y ho vuy ser sempre home y fera, tot junt, tot, contra de tu y ab tu, y contra tothom, tothom de la terra. *(La té á ella en sos brassos mitj desmayada. Mira cap á la banda de la cortina y se la emporta rápit á l'altra banda, en sos brassos).* Y ara que me la vingan á pendre! Ira de Deu! Que vingan! Que vingan!

MARTA

Deu meu!

MANELICH

Marta, èts meva!
(Aixecantla en sos brassos y anantla á besar).

MARTA

No! No!
(No consentintho y fugint d'ell).

MANELICH

Marta?!

MARTA, *resolta.*

No; perdonarme aixís, no! Que tu'm perdonas perque no ho saps tot encara. Donchs á saberho al punt; y per mí mateixa; y después lo que Deu vulga!

MANELICH

A saberho, sí: mes no assí baix, Marta, que'l cel s'ha enterbolit ab lo baf de tantas miserias y Deu no't veuría la cara quan parlessis.

MARTA

Donchs allá dalt; y ara mateix!

MANELICH

Sí, anémhi, sí, que allá's perdona tot: que no es com aquí baix que tot se corromp: quin fástich! *(Enduyéntsela).* Que allá dalt, Marta, fins los cossos en la neu se conservan: ves qué farán las ánimas!

MARTA

Oh, anémhi, anémhi depressa!
(Van á sortir).

ESCENA IX

MARTA, MANELICH, MOSSEN, després SEBASTIÁ

MOSSEN

Donchs qué tením de nou?

MARTA

(El Mossen! Oh, Deu meu!)

MANELICH

Oh, y que veníu al punt, á fé! Veuréu: diguéuli al amo que li torno'l molí, y... que grans mercés, Mossen. Y... prou; que, vaja, que m'enduch lo qu'es meu. Anémsen, Marta.

MOSSEN, *sens enténdrel.*

Pero... el qu'es lo que t'endús?

MANELICH

Y ben clar qu'ho he dit: que m'enduch á la Marta.

MARTA

(Sí, sí: acabém).

(Va á sortir).

MOSSEN

Tot això ho contéu al amo, que ja ha tornat.

MARTA

Que'l Sebastiá es aquí! Oh, anémsen!

(Ella va á sortir: en Manelich sens enténdrela la segueix. En Mossen riu sarcástich. Al ser ella á la porta's troba ab en Sebastiá).

SEBASTIÁ, *rihent satisfet.*

Ja t'he atrapat! Míratela, Mossen, que'm sortía á rebre!

(La Marta retrocedeix. En Mossen segueix irónich).

MOSSEN

Sí, prou!

MARTA

Manelich, no t'apartis!

SEBASTIÁ, *que no ha comprés res.*

Y més content que vinch, Marta! Perque ja s'ha arreglat el meu casament: y aquest vespre mateix arriba'l pare de la meva promesa á donar un cop d'ull per aquí.

MARTA

(Ay Deu!)

SEBASTIÁ, *al Mossen.*

Qué té aquella?

MOSSEN, *rihent.*

Preguntéuli.

MANELICH

Ja us ho diré; que me'n vaig ab la Marta.

SEBASTIÁ, *corrent á ella furiós.*

Marta, qu'está dihent aquest home! Contéstam! Que'm contestis!

MARTA

Sí, que'ns en aném!

SEBASTIÁ

Marta, Marta! Que tu te'n vas ab ell! Ira de Deu! *(Agafantla per un bras y sacsejantla).*

MANELICH, *interposantshi.*

Nostramo! Qué feu nostramo? Qu'es la Marta!

SEBASTIÁ, *al Manelich.*

Y tu que t'has pensat? Si jo d'aixó'n disposo! Jo, jo'n disposo!

MANELICH

Es meva! Es la meva dona!

SEBASTIÁ, *rihent irónich.*

Teva? Teva la Marta?

MARTA

Sí que ho soch, sí!

SEBASTIÁ

Marta!

MARTA

Tot s'ha acabat, tot!

(Agafantse al Manelich).

SEBASTIÁ

Mossen, aquells que vingan y tréume d'aquí á aquest home!

(Mossen va á la porta del porxo y crida á tothom).

ESCENA X

MARTA, MANELICH, SEBASTIÁ, MOSSEN y PEPA, ANTONIA, JOSEPH, NANDO, PERRUCA y ALTRES

MANELICH

A mí? Y per qué m'han de treure á mí?

SEBASTIÁ

Perque aquí jo soch l'amo com avans. De tu y de tot, y d'ella! D'ella!

MARTA

No l'escoltis! Anémsen, Manelich!

MANELICH

Anémsen!

SEBASTIÁ

Tu endúrtela! Oh, té! Per brétol!

(Pega una bofetada á Manelich).

MANELICH, *rabiós.*

Ah! A mí!

MARTA

Manelich! *(Ab tristesa, després ab ira).* Manelich, que t'ha pegat! Revénjathi!

MANELICH, *plorant rabiós.*

Oh, quina rábia! Pero si ell es l'amo!

MARTA

No es l'amo, no; qu'ell m'ha perdut, á mí! Ell, Ell! Qu'es la meva deshonra!

MANELICH, *á Sebastiá.*

Vos! Oh!... Tu! *(Anantshi á tirar assobre rabiós).* Lladre! Pillastre! Lladre! Lladre!

MOSSEN, *als pagesos que conteneu al Manelich.*

Treyéulo!

JOSEPH, *ab los altres.*

Corréu! Al amo!

MANELICH

Que't mataré!

SEBASTIÁ

Treyéulo! A fora! Com un gos rabiós!

MANELICH

Que vuy sa vida! Que jo vuy sa vida!

SEBASTIÁ, *anant á la Marta.*

Y aquesta meva per sempre!

MARTA

Manelich!

MANELICH

No! Es meva! Lladre! Ja't trovaré, ja't trovaré, lladre!

(La gent treu al Manelich fora y'l Sebastiá subjecta á la Marta).

TELÓ

Acte tercer

La mateixa decoració dels actes anteriors. Es cap al tart.

ESCENA PRIMERA

JOSEPH, NANDO; després PERRUCA. Al aixecarse'l teló están sentats y tristos.

JOSEPH

Jo pateixo, Nando; créume que jo pateixo.

NANDO

No cridis, que't pot sentir la Marta.

JOSEPH

Es que l'hem feta massa grossa nosaltres.

NANDO, *alsant la veu.*

Sí que l'hem feta, sí; y que no sé com no'ns cau la cara de vergonya.

JOSEPH

No baladrejis que li convé quietut á la Marta.

NANDO

Ay, tens rahó. *(Pausa).* Es que nosaltres no ho havíam de fer alló d'ajudar á treure al Manelich.

JOSEPH

Es que si no l'apartém al Manelich, ab la embestida que duya, pobre del Sebastiá!

NANDO

Bueno; separarlos... es clar; pero no tréurel com á un gos del molí, y de la seva dona. Mírat, jo al costat del Sebastiá no m'hi poso més, mal me reventin. Y déixal qu'entri al Sebastiá, que las hi vuy cantar claras.

JOSEPH

Jo també las hi vuy cantar claras: y si s'ho pren malament que s'ho prengui.

(En Joseph ha anat á mirar cap al porxo).

NANDO

Encara'l Sebastiá es aquí fora, eh?

JOSEPH

Es ab el Mossen; y fa unas passas amunt y avall de l'era!... Si se li veu que se'l menja la rábia.

PERRUCA, *entra cansat.*

Ja'n vinch jo; y que he corregut tot lo camí, d'anada y de tornada.

NANDO

Veyám, conta.

PERRUCA

Y encara l'amo'm diu que soch un ganso jo. Perque no hi anava ell si tant li convenía?

JOSEPH

Y ahont t'ha fet anar l'amo!

PERRUCA

A que avisés de part seva á la guardia civil, de que hi havía un minyó qu'ell l'ha tret y que's diu Manelich, y que'l busquin y'l vigilin: perque aquest minyó quan nosaltres el tréyam del molí aquesta tarde, l'havía jurada al amo que'l mataría. Y que jo ho havía sentit quan ho deya.

JOSEPH

Tu ho has dit aixó á la guardia civil?

PERRUCA

Y sí, de part del amo.

NANDO

Ja estás ben fresch! Te farán anar á declarar, y't tancarán ab el jutje...

JOSEPH

Y't farán jurar devant d'un Sant Cristo; y ay de tu si t'erras ó t'entrebancas, que vas á presidi.

PERRUCA

Com que jo he dit que vosaltres tambe hi érau y qu'ho havíau sentit...

NANDO

No m'emboliquis á mí! Jo no'n sé res d'aixó!

JOSEPH, *anguniat.*

Y jo no hi era, que jo era... Que no senyor, que jo no hi era!

PERRUCA

Gallinas, més que gallinas! Vosaltres no hi érau quan ho ha dit el Manelich? Donchs jo tampoch hi era!

ESCENA II

PERRUCA, NANDO, JOSEPH. PEPA y després ANTONIA

PEPA, *ve del cuarto de la Marta.*

Qué feu? Que la Marta ha volgut descansar una estona!

NANDO, *tornant á baixar la veu.*

Y cóm se trova, cóm?

PEPA

Jo no ho sé ben be, perque no'n puch treure l'aygua clara. Li pregunto, y ella tant aviat plora com s'enrabía, pero á mi no'm contesta.

JOSEPH

Y á tu que't sembla? Com acabará aquest tripijoch.

PEPA

Cóm acabará, cóm acabará?... Pot acabar de moltas maneras.

NANDO

Jo de tu ho preguntaría á la Marta.

PEPA, *cridant.*

Que no't dich que no'm contesta!

ANTONIA, *ve del cuarto de la Marta.*

Y ara, Pepa! Quins crits, dona!

JOSEPH

La Antonia. Qué't sembla á tu de tot aixó?

ANTONIA

Si ja está llest aixó: un cop tret el Manelich, la Marta tornará ab el Sebastiá; y l'altre, mírat, á tornarse bestia altre vegada, y á menar cabras.

PEPA

La Marta no'l podrá veure may més al Sebastiá, que aixó ja ho sé jo. Y'l Manelich al anársen ben clar que ho ha dit que's revenjaría.

PERRUCA

No'n sabém res d'aquestas cosas nosaltres.

NANDO

Res, res. No hem sentit res.

JOSEPH

Nosaltres no sabém res, res, res.

(Aixó ho han de dir tots tres casi plegats).

PEPA

Jo me'n torno al costat d'ella. Veyám si ho conta tot ab un'altra embestida.

(Se n'hi va).

JOSEPH

Calléu, calléu, que ve'l Sebastiá.

NANDO

Fem el distret nosaltres.

ANTONIA

Jo fujo.

(Va cap al cuarto de la Marta sense acabar de desapareixer.

ESCENA III

SEBASTIÁ, JOSEPH, NANDO, PERRUCA, ANTONIA y després PEPA. S'enfosqueix poch á poch.

SEBASTIÁ

Antonia!

(No s'adona dels homes que son al altre banda).

ANTONIA

Vaig á ferli companyía jo.

SEBASTIÁ

Que jo't crido! *(Persisteix en fugir ella).* Que no has sentit que't crido! *(S'atura l'Antonia).* Com está aquella?

ANTONIA

Es al llit, y plora.

SEBASTIÁ

Dígali que surti, que la estich esperant.

ANTONIA

Hi corro.

(Se'n va).

SEBASTIÁ

(Y'l pare d'aquella altre qu'está per arribar á la masía! Quan tot estava arreglat no faltaría sino que ara ho hagués embolicat tot aquell pillastre!) *(Adonantse dels homes).* Ola! Aquí vosaltres? Ja heu vist al Manelich; després que un home'l treu de la misería!... Feu favors á bestias!

NANDO

Sí, sí, es clar; no se'n poden fer de favors.

(En Sebastiá segueix passejantse impacient perque no surt la Marta).

JOSEPH, *á Nando.*

No has dit qué t'hi cuadrarías tu?

NANDO, *á Joseph.*

Y tu també ho has dit.

JOSEPH, *á Nando.*

Com que sí que m'hi cuadraré.

NANDO, *á Joseph.*

Y jo, ves.

SEBASTIÁ, *sentantse prop de la taula.*

(Y aquesta pitjor qu'ell, perque'l Manelich al cap d'avall... Qué m'havía de pensar jo de la Marta!... La remalehida!...)

(En Joseph y en Nando s'han estat incitant l'un al altre pera anar á parlar al Sebastiá).

JOSEPH

Nostre amo...

SEBASTIÁ, *pegant un cop á la taula.*

Qué?

JOSEPH

Res.

NANDO

Ara, jo; veurás. *(Anant á parlar al amo).* Donchs... Sebastiá...

SEBASTIÁ

Ja l'heu sentit vosaltres al rabiós y al lladre quan se m'anava á tirar assobre; que sino l'apartéu.

PERRUCA

Aquestos, aquestos.

NANDO

Ells, ells.

JOSEPH

Aquestos.

(Dit los tres casi al plegat).

SEBASTIÁ

Que'm mataría, y que'm mataría!... Ben clar que ho ha dit, eh, noys?

(Impacient, mirant cap al cuarto de la Marta).

NANDO

Aquestos ho han sentit.

PERRUCA

Ells, prou.

JOSEPH

Jo com que tot avuy que sordejo...

SEBASTIÁ

(Aquesta dona'm vol acabar la paciencia!

NANDO, *á Joseph.*

Si no gosas á plantarli cara!

JOSEPH, *á Nando.*

Ja veurás: desprès tu. Sebastiá, que'l Manelich... es... valent. Oy qu'es valent, nostre amo?

SEBASTIÁ

Valent? Una bestiota, y un pillastre.

JOSEPH

Aixó vuy dir, aixó.

NANDO, *al Sebastiá.*

Donchs jo dich... qu'es un pillastre... y una bestiota; y no'n trech ni una malla.

JOSEPH, *al Nando.*

No l'hi haurá agradat gayre lo que jo li he dit.

NANDO, *al Joseph.*

Y ab quina mala intenció jo, eh?

SEBASTIÁ

(Vaja, que no espero més). Marta!

(Anant cap al cuarto d'ella).

PEPA, *desde la porta.*

Diu la Marta que no pot sortir ara.

SEBASTIÁ

Que jo mano que surti!

PEPA

Es qu'está molt trastornada, y de debó, senyor amo... Y vaja, que no vol sortir ara.

SEBASTIÁ

Donchs per forsa... arrossegant!...

PEPA

Es que...

SEBASTIÁ

Pel nom de Deu!... Que'm portéu la Marta, ó sino!...

(Amenassantla. Fuig dintre la Pepa).

JOSEH, *als altres, anantsen.*

Me sembla que'ns estaríam millor á fora.

NANDO, *sortint.*

No'ns emboliquém, que potser s'esbravaría ab nosaltres.

(Surten ab en Perruca, quedantse al porxo).

ESCENA IV

SEBASTIÁ y MOSSEN

SEBASTIÁ

(No sembla sino que tothom estigui empenyat en que jo'm perdi avuy! Donchs ja qu'ella no ve!...)

(Apartant la cortina del cuarto de Marta per entrarhi).

MOSSEN, *entrant depressa.*

Sebastiá; ja'm teniu aquí altra vegada.

SETASTIÁ

Vens de la masía? Qué hi ha de nou?

MOSSEN

Que passan cosas molt grossas á casa vostra.

SEBASTIÁ

Encara hi ha més per mí! Si avuy no'm torno boig, no m'hi tornaré may! Digas.

MOSSEN

Res, que ja ha arribat á la masía'l pare de la vostra promesa.

SEBASTIÁ

Malehit sía l'home! Aixís se li hagués despenyat el matxo al salt de las Balconeras!

MOSSEN

Ab això heu de corre á la masía...

SEBASTIÁ

Ja hi aniré, ja; sino qu'ara no... *(Mossen se'n riu)*. Que per mí aquesta dona es lo primer del mon, ara y sempre.

(Per la Marta).

MOSSEN

Sembla mentida!... El qu'érau avans, y cóm us heu tornat ara!

SEBASTIÁ, *furiós*.

Vésten d'aquí! Que te'n vagis!

MOSSEN

Pero... qu'es que no'm voléu entendre? O's voléu perdre de totas las maneras? Es que l'home ja ho sospita tot lo d'aquí dintre: que tot això del casament de la Marta ha sigut una comedia; que per gelosía heu tret al Manelich d'aquesta casa!... Sebastiá, Sebastiá, que aquest home parla de desfer el casament ab la seva filla!

SEBASTIÁ

Veshi tu, veshi; y entretentlo y mira d'enganyarlo!

MOSSEN

Es qu'anava á baixar aquí al molí; y si hi arriva tot está perdut!

SEBASTIÁ

Donchs anémhi, anémhi; perque jo no vuy ser pobre, y ara menos: per ella.

MOSSEN

Gracias á Deu, home! *(Cridant als del porxo)*. Vosaltres!

SEBASTIÁ

Esteuse aquí fora y vigiléu 'l molí. Que ningú entri ni surti.

MOSSEN

Aném.

SEBASTIÁ

Sí, aném. Y jo torno desseguida, desseguida torno. *(Se'n van precipitadament).*

ESCENA VI

JOSEPH, NANDO, PERRUCA, y TREVALLADORS que no's mourán del porxo; després PEPA y ANTONIA. y per últim NURI. S'ha anat fent més fosch.

NANDO, *desde la porta.*

Saps que l'amo's torna boig?

JOSEPH

Jo'm penso qu'aixó es art del dimoni.

PERRUCA

Jo m'estaré ab els altres per aquí fora.

ANTONIA, *ve del cuarto de la Marta.*

Y déixala, Pepa, déixala. Jo no m'hi estich més ab aquesta tossuda!

PEPA, *sortint del cuarto.*

Si es més mal carada!... Ay, qu'es fosch aixó! *(Encén un llum de sobre la taula).*

JOSEPH

Que no vol venir! Veritat Antonia?

ANTONIA

Que no surt!

PEPA

Jo li preguntava... cosas, per distréurela; y ella ab uns rebufos y un urch, que jo no l'aguanto més: així com així no s'esplica.

ANTONIA

Ay sí, sí; ens en anirém á casa.

(Se sent plorar á la Nuri al lluny).

JOSEPH

Nosaltres no'ns podém moure fins que vinga'l Sebastiá.

NANDO

Sentiu? Sembla qu'algú plora.

JOSEPH

Si que ploran.

NURI, *entra plorant.*

Que jo'm canso d'estar sola á casa! Que no m'hi vuy estar més á casa!

PEPA

Vina, Nuri.

JOSEPH

Te rahó la Nuri.

NURI

Que ja no us enrecordéu de la pobreta de jo! Y... y's feya fosch, y jo tenía por d'estar tota sola!

ANTONIA

Per qué no't tancavas?

NURI

Si ja m'he tancat! Y ay que quan hi penso encara tinch por d'aquella por que tenía! Y ay que al venir semblava que'm corrían al darrera! Y ay qu'estich cansada de corre!

(Plòrant afadigada).

PEPA

Calla, dona, y reposa.

NURI

Es que no puch callar jo, que us ho vuy contar l'espant qu'he tingut, qu'encara tremolo.

JOSEPH

Qu'ha estat això?

NURI

Donchs que jo m'estava fent bullir el sopar pera vosaltres, y jo que sento com una veu molt fonda, molt fonda que vingués no sé d'ahont y que deya: «Nuri! Nuri!» Y ho deya ab una veu que semblava que sortís d'un pou. Jo que corro y tanco la porta forana, y altre cop més lluny encara... «Nuri! Nuri!»; que sino que debía ser d'alguna ánima en pena jo hauría dit qu'era del Manelich que'm cridava y que patía! *(Com si, recordantho,'s fés por ella mateixa)*. «Nuri! Nuri!» *(Espantada)*. Ay, si encara m'esgarrifo!

NANDO

Y després qué ha passat?

NURI

Després... res. Ah, sí. L'olla que bullía, bullía; y no he sentit res més; y á mí m'ha agafat la por més forta, de no sentir sino l'olla! Y jo que cantant me'n

he anat á la porta, y la he oberta d'una revolada; y cantant he corregut fins aquí. *(Canta un instant baixet).* «Nuri! Nuri!» Ay quina por! Ay!

(Fent un xiscle esglayada corre á abrassarse á la Pepa).

PEPA

Vaja, dona, que m'has espantat á mí!

NURI, *de cop.*

Ahont es la Marta?

PEPA

No está gayre bona.

NURI

No? *(Pensativa).* La pobreta! *(Mirant á tots que están tristos).* Y vosaltres feu un posat... com si estessiu tristos.

PEPA, *fent lo cor fort.*

Sí, tristos.

(Tots riuhen per forsa. Torna á entrar en Perruca).

NURI

Quina mena de riure que feu!... *(De cop).* Y ahont es el Manelich?

PEPA

Oh, per aquí deu ser.

NURI

Ahont?

NANDO

Sí, sí; ja hi es, ja.

ANTONIA

S'haurá dormit.

JOSEPH

Y si, s'haurá dormit per aquí.

NURI

M'ho diheu tot d'una mena de manera...

PEPA

Donchs com vols que t'ho diguém.

NURI, *als homes.*

Y per qué no'ns en aném á casa?

JOSEPH

Esperém al... Que'ns ha dit qu'esperessim.

NANDO

Al Sebastiá, que vol que vigilém, y... *(Los altres li fan senyas perque calli).* Res més.

NURI

Que vigiléu? El qué?

JOSEPH

Oh, cosas. Saps? Cosas.

(Tots ho diuhen).

NURI, *arrencant en plor.*

Ay Deu meu que no sé'l que passa! *(De cop va á mirar al cuarto de la dreta).* Jo vuy veure al Manelich! *(Tots parlan baixet reptantse).* No hi es! *(Cridant).* Marta! Manelich!

(Vol anar al cuarto de la Marta).

PEPA, *no deixantla passar.*

No cridis!

ANTONIA

Ahont vas?

NURI

Que jo'l vuy veure! Que jo'l vuy veure!

NANDO

Mossota!

NURI

Donchs vuy tornar á plorar! Que vuy tenir ganas de plorar jo! Que al Manelich li ha passat alguna cosa!

(La volen fer callar).

PEPA

Pero dona!...

NURI

Que potser ja es mort! Y que l'heu mort vosaltres, que'l feyau enrabiar massa, al pobret! Dolents, que no teniu bon cor, no; y, ay, que'ls meus germans son dolents, pobreta de mí, que son dolents!

(L'han volguda fer callar, y acaban per abaixa lo cap avergonyits).

NANDO, *als germans.*

Nosaltres sols hem cregut al amo, y no li hem fet cap mal.

JOSEPH, *id.*

L'hem tret de casa perque'ns ho ha manat l'amo. Y que n'estém empenedits.

NANDO

De tot ho estém, de tot.

(Los altres també ho diuhen á mitja veu).

NURI

Sí? Donchs axís ell tornará. Ay, que n'estich de contenta! Y ara jo'l crido fins que'm reventi cridant-lo, y veuréu com torna.

JOSEPH

Qué dius!

PEPA

Estigas quieta aquí.

NURI, *volent sortir.*

Si ara no'm fa por el Manelich!

(Tots l'aturan).

PERRUCA

Nuri!

NANDO

Que no ho vol l'amo!

NURI

Pero vosaltres sí; deixéume!...

(S'escapa d'ells y va á sortir).

JOSEPH

Que no cridis!

PEPA

Aquí, Nuri!

ESCENA VII

MARTA, NURI, PEPA, ANTONIA, JOSEPH, NANDO y PERRUCA.

MARTA, *desde la porta.*

Nuri!

NURI, *ananthi.*

La Marta! La Marta!

MARTA, *abrassantshi.*

Nuri!

NURI

La pobreta Marta! Saps, el Manelich?... L'han tret com si no fos ningú, ves!

MARTA

Ja ho sé, Nuri, ja ho sé. Ajúdam á caminar.

PEPA

Nosaltres te sostindrém.

MARTA

Apartéuvos vosaltres.

(Plora en silenci).

JOSEPH

Nosaltres no més ho hem fet per obediencia!... Saps?

MARTA

Infelissos!... Per obediencia m'heu tingut sempre malicia, á mí que may us havía fet cap mal á vosaltres! Y per obediencia us heu rigut del Manelich, y l'heu martirisat! Qu'us havía fet ell perque'l maltractessiu aixís? Qu'us havía fet?

NURI

No ploris, no. Que jo no vuy que ploris!

(Tant aviat la Nuri s'aixuga'ls ulls com los aixuga á la Marta. Los altres están ab lo cap baix avergonyits).

MARTA

Y ara per qué privéu de que'l cridi la Nuri? Qué se us endona á vosaltres?... Si lo que vuy jo es

anármen ab ell, ab lo meu marit, amunt, sempre montanyas amunt, fins allá ahont no trobém gent que s'enriga de nosaltres! Y si encara'n trobessim, y si fins arribessin las riallas al cim de la més alta de las montanyas, y si encara algú hi pujés d'assí baix á ríuressen d'un home perque ha perdonat á una dona empenedida que vol tornar á ser honrada, ens en anirém encara més amunt, més, que jo l'estimo, y allá ahont es Deu no s'enriuhen, no, dels qu'estiman y perdonan.

NANDO, *á mitja veu.*

Y massa rahó que té.

PEPA, *id.*

No sé perque ho havíam de fer.

PERRUCA

Pobra dona!

(Tots tristos y plorosos).

NURI

Veus Marta? Si jo'm penso que ploran! Si tots t'estíman! Oy que sí? *(Tots fan que sí ab lo cap).* Au, vina ab mí; te trobarás ab ell y us en anéu plegats.

MARTA

Oh sí, aixó sí; ab ell!

(Va á sortir ab la Nuri).

NANDO

Es qu'aixó... no pot ser.

JOSEPH

Si no fos el Sebastiá, prou. Pero'l Sebastiá no ho vol...

MARTA

Ja ho veus, Nuri, no'm deixan sortir d'aquí dintre! *(Tots s'acostan á la Marta volentse escusar).*

NURI

No li diguéu res á la Marta; que no li sabéu dir res bonich pera aconsolarla. Vina, déixals, vina. *(Se la emporta á un costat).*

JOSEPH, *á mitja veu.*

Donchs jo me'n vaig, qu'ara'm fa molta pena aquesta dona.

PEPA

Y á nosaltres també.

NANDO

No'ns ha dit l'amo que vigilessim de fora estant? Donçhs anemhi.

ANTONIA

Sí, anemhi, *(Van sortint).*

JOSEPH, *tornant enrera.*

Si vols tancar, Marta... Nosaltres ens en aném á fora, que no't volém fer nosa.

ESCENA VIII

MARTA *y* NURI

MARTA

Tu no te'n vagis, Nuri.

NURI

No, no; jo ab tu. Ningú t'estima tant com jo. Estiguemnos ben soletas totas duas? Vols que tanqui?

MARTA

Sí, tanca, tanca.

NURI

Donchs té; ja está. Y ara qué farém? *(Riu bondadosament; després segueix de cop).* Parlém del Manelich ara?

MARTA

Ay, Nuri, que m'estich morint d'angúnia aquí dintre! Qu'aquestas parets se m'están cayent assobre, y darrera d'ellas me sembla que hi ha'l Sebastiá que m'arrossega y se m'emporta! Ah, no, aixó no; que jo vull sortir d'aquesta casa pera anármen ahont es el Manelich, que jo no ho sé pas ahont es, mes si pogués fugir jo'l trobaría.

NURI

Mira, Marta, jo no ho entench tot aixó, saps? Ni tampoch ho entench que no t'hagin deixat sortir els de casa. Malviatje ells, ves que't dich!

MARTA

Els de casa teva son uns...

NURI, *molt trista.*

No ho diguis, Marta, no ho diguis. Ja ho sé, ja! Pero son els de casa y... no ho diguis!

MARTA, *abrassantla.*

Nuri, que t'estimo Nuri!

NURI

Té, ara'm tinch malicia á mí mateixa! Y una mena

de malicia més regrossa que'm tinch, que jo mateixa'm bofetejaría!

MARTA

Y per qué, Nuri?

NURI

Perque no sé com ho podría fer jo perque t'escapessis, desseguida, desseguida.

MARTA

Ay sí, perque si torna'l Sebastiá!... Deu meu, que no'm trobi aquí dintre!

NURI

Ara'm voldría tornar el senyor rector, jo; perque ell ho sap tot, y ja me l'empescaría, ja, la manera de que t'escapessis.

(Rumiant).

MARTA

Y ells s'están allí fora sentats vigilant que no me'n vagi! Míraho Nuri, míraho.

NURI, *obrint una escletxa.*

Sí que hi son, sí,'ls de casa: que han posat un llum aprop de la porta perque si t'escapas te vegin.

MARTA

No me'n puch anar, no!

NURI, *rumiant.*

Espérat, espérat!

MARTA

Qué hi ha, Nuri?

NURI, *molt alegre.*

Que m'abrassis, vina! Y que ja no vuy ser lo se-

nyor rector, y que'm donguis las gracias, perque ara mateix vas á sortir d'aquí dintre!

MARTA

Jo, Nuri?

NURI, *rihent.*

Miréusela, mirénsela que contenta! *(Escarnint-la).* Jo, Nuri? Ay! la meva tafanerota y la meva hermosura!

MARTA

No, si no pot ser. Si ja ho sé que no pot ser.

NURI

No cridis, calla. No ho sents que't dich que te'n anirás desseguida? Y jo ho hauré fet, jo, jo sola! Oy que li dirás al Manelich que jo ho he tramat? Y mírat, li donas espressions de part meva, sents? Y li dius que quant pugui que me n'envihi ell d'espressions. Y, ay, que n'estich de contenta!

MARTA

Mes cóm, cóm Nuri? Esplícat, corre.

NURI

Veurás, y depressa, depressa. Jo ara surto y tu tornas á tancar desseguida! Y jo me'n vaig al rotllo que fan els germans y'ls altres, y'm posaré á jugar ab ells, y la nit es molt fosca. *(Riu Nuri).* Y tu ja haurás apagat aquest llum. M'entens, m'entens ara?

MARTA

No, no; digas, digas.

NURI

Ay, y que ruca qu'es aquesta xicota! Donchs com que la nit es fosca, jo jugant ab ells, els hi donaré un trompasso y'ls hi apagaré'l llum. Y mentres

qu'ells el volen tornar á encendre, y tot fent la boja ho embolico tot, tu obras la porta y t'escapas.

MARTA

Ay, sí, Nuri, sí: desseguida, desseguida.

NURI

Donchs au; que me n'hi vaig ara.

MARTA, *anguniada.*

Espérat, espérat. Y com ho sabré quant haig de fugir jo?

NURI

Ay batúa!... Y quin entrebanch qu'ha sortit ara! *(Rumiant)*. Donchs ho sabrás... ho sabrás... Ja ho tinch: ho sabrás perque faré una forta rialla, ben forta, ben forta.

MARTA

Ay gracias á Deu! Sí, sí, corre, Nuri.

NURI

Un petó avans.

MARTA

No un petó, mil. Té, té; y que Deu Nostre Senyor t'ho pagui.

NURI

Y ara fins... com ho diré jo?... Donchs fins á la rialla.

MARTA

Sí, surt, depressa.

(La Nuri obra la porta y desapareix; torna després á treure'l cap).

NURI

Y escolta, que no te'n descuydis: dónali espressions de part meva, sents?

MARTA

Sí, sí. *(Desapareix la Nuri).* Que bona qu'es, Deu meu, que bona!

ESCENA IX

MARTA

Y ara á esperar! A esperar! *(Se posa un mocador al cap).* Si'm sembla que fa un any qu'espero! Ay Manelich! Ah, el llum. Ja no hi pensava; aixís no'm veurán quan obri la porta. *(Ha apagat lo llum quedant la escena iluminada per la llar).* Y si me'n anés per la d'allá dintre?... *(Per la porta de la cortina).* No, no; que també vigilan, y si'm topava ab el Sebastiá que venía, ay Reyna Santíssima! *(Acostantse á la porta que va al porxo).* Per aquesta! Per aquesta! Ay Deu meu, m'ofego... Ayre, ayre! *(S'assenta y's torna á alsar tornant á la porta).* No tant lluny: escoltant, escolcant. Parlan, sí: mes no la sento á n'ella. Ara, ara... No es la Nuri, no! Ara enrahona!... Y no riu ningú. Per qué no riuhen? A riure, á riure! Y si la emprivessin d'apagar el llum? No, no, que Nostre Senyor l'ajudará á n'ella! *(Se sent una rialla de la Nuri).* Ara. Al últim! Gracias á Deu! Fujo, fujo!

(Obra la porta y va á sortir).

ESCENA X

MARTA, SEBASTIÁ

MARTA, *trovantse al Sebastiá.*

Ah!

SEBASTIÁ

Quí hi ha aquí?

(Entrant y ajustant la porta).

MARTA

(Ah! El Sebastiá!)

(Corrent á primer terme).

SEBASTIÁ

Quí es que sortía? Tu! Ahont anavas ara?

MARTA

(Verge Santíssima, ampareume!)

SEBASTIÁ

Que't pregunto ahont anavas á aquesta hora! Que't mano que'm respongas ahont anavas!

(Agafantla per un bras).

MARTA

Déixam! Que't dich que'm deixis!

SEBASTIÁ

Si estás morta de por! Si tota tremolas! *(Deixantla anar ab despreci).* Ves, ves que'm fas llástima!

MARTA

(Ah, que'm voldría morir ara!)

SEBASTIÁ

Y mirat, treute'l mocador del cap, tréutel, que t'está descubrint. *(Ella se'l treu depressa, ell se posa á riure)*. Veus dona, veus com te'n anavas?

MARTA, *resolta.*

Donchs sí, sí; me'n anava; y me'n vaig d'aquí, que ningú te dret d'aturarme!

SEBASTIÁ

Aixís m'agrada, aixís. Que t'atreveixis á dirmho á la cara.

MARTA

Sebastiá, jo t'ho demano, déixam sortir d'aquesta casa!

SEBASTIÁ

Si la sento y no'm sembla que es ella mateixa! *(Rihent sarcástich)*. Que la deixi sortir!

MARTA

Oh, no riguis, no riguis! Sebastiá, per Deu, no riguis!

SEBASTIÁ

Que no rigui? Qué vols que fassi, donchs, sentinte jo? Que vols que't fassi trossos y que t'esclafi aquí mateix ab els peus? *(Rihent)*. No, no; si val més que me'n rigui!

MARTA

Donchs vésten tu, vésten y déixam; y cala foch al molí si vols y mátamhi á dintre.

SEBASTIÁ

Que jo't deixi sortir... ó que me'n vagi, ó que't matí!... Per quí m'has pres tu? Qué jo't deixi sortir?

(Corrent á la porta). Donchs mira si't deixo sortir, mira, mira; surt ara.

(Tancant la porta).

MARTA

No, no; aixó no! Obra, per Deu, obra!

SEBASTIÁ

No, aquí tancats tu y jo, tots sols! Aquí s'ha acabat el mon pera nosaltres, y tot lo del mon, terra y cel y tot, tot es aquí dintre!

MARTA, *retrocedint.*

Jesús, Deu meu!

SEBASTIÁ

Tu'm vols á mí. A mi tot sol, perque ho he sacrificat tot per tu; perque jo he sofert com un condempnat portante á aquest home; perque jo't necessito per respirar y per viure, que sense tu no puch viure ni respirar!... Y mira,'l que jo no vuy, perque'm desespera, es que'm diguis que á n'ell te l'estimas! *(Desesperat).* Aixó no, aixó no!

MARTA

Que no t'ho diga que me l'estimo jo? Que aixó't fa rabia y't desespera? Ay, gracias á Deu que m'has donat una alegría en aquest mon! Sí, sí, me l'estimo, me l'estimo ab tota la meva vida, y ab tota la meva sang, y ab tota la meva ánima que me l'estimo!

SEBASTIÁ

Calla, calla!

MARTA

Si encara que m'escanyessis, com t'ho estich dihent t'ho diría! Si es l únich que puch dir en aquest mon sense que me'n dongui vergonya!

SEBASTIÁ

Qu'has de callar, te dich!

MARTA

Si es que tinch de defensarme jo per ell! Per ell y tantsols per ell! La Marta... no es res la Marta; mes la dona del Manelich ho es tot, perque es la seva dona!

SEBASTIÁ, *desesperat.*

Tu m'has volgut perdre y t'has sortit ab la teva. Res me fa que tot s'esgavelli y que per mí tot s'acabi! Y ja está dit: que tu te'n vens ab mí á casa meva, y si'm perdo jo'ns perdrém plegats, que has sigut meva y ets meva y serás meva!

MARTA

Vésten!... Primer que aquí se m'obri la terra y se me'n dugui!

SEBASTIÁ

Que s'obri, sí; mes per tots dos, y tots dos condempnémnos!

MARTA

Déixam! Calla!... Manelich!

SEBASTIÁ

Oh, no l'anomenis!

MARTA

Manelich!

SEBASTIÁ

Tu te'n vens ab mí, ara!

MARTA

A trossos m'hi durás, viva no, ni arrossegantme!

SEBASTIÁ

Viva ó morta! Que'm fa?

(Agafantla).

MARTA

No, apártat! Que no!

SEBASTIÁ, *rihent bestialment.*

Si encara t'estimo més aixís! Si quan més rabiosa més t'estimo!

MARTA

Déixam, déixam!

(Desprenentse d'ell y corrent al mitj).

SEBASTIÁ

Mirat que'm torno boig y que per tot veig sang!...

MARTA

Si t'acostas, ja que no't puch matar, t'unglejo la cara y t'escupo! Ab mí t'atreveixes, cobart; ab lo Manelich no!

SEBASTIÁ

Ab ell y ab tu y ab tot lo mon per tu!

(Ananthi).

MARTA

No t'acostis! No! Manelich!

SEBASTIÁ, *corrent á agafarla.*

Donchs ara ho veurás!

ESCENA XI

MARTA, SEBASTIÁ y MANELICH, per la porta del cuarto de la Marta.

MANELICH, *interposantshi.*

Que ara ho veurá li has dit? Ara ho veurém nosaltres!

MARTA, *abrassantshi.*

Manelich!

MANELICH

Marta!

SEBASTIÁ, *que ha retrocedit.*

Tu aquí? Per hont has entrat?

MANELICH

Per hont entravas tu! Per la teva porta d'amo y de lladre! Donchs qué't pensavas? T'he espiat y t'he seguit. Arrossegantme hi he arribat á la paret y m'hi he arrapat ab els dis y ab las unglas!... Y ja soch aquí! Y ja estém sols! Y ja estém cara á cara!

SEBASTIÁ

Vésten d'aquí, ó sinó!...

MANELICH, *rihent.*

Que me'n vagi! Se creu qu'encara'm mana á mí, al que ho aguanta tot! Aixó's pensa, aixó, Marta! Donchs no; que ja tot s'ha trasmudat aquí dintre, que ara l qui mana soch jo. Y ara ho veurás si soch l'amo!

SEBASTIÁ

L'amo, tu? Espérat, donchs!

(Intentant anar á obrir la porta).

MARTA, *comprenentho.*

Manelich!

MANELICH, *corrent á la porta.*

No t'escapas! Cobart! T'he dit que sols jo y tu! Que vinch per ella, qu'es meva. Y que vinch per tu; com que vinch á matarte!

SEBASTIÁ

A mí!... Tu á mí?

MANELICH

A tu! A tu!

SEBASTIÁ

Es que jo també sé matar homes!

MANELICH

Y jo llops! Aquí la tens á la Marta! No la volías? Aquí la tens! A endúrsela'l que puga, que ab sang se guanya!

(Treyentse un ganivet).

SEBASTIÁ

Ah cobart, que vens armat!

MANELICH

Del cor més... més que tu: del bras no, ni'm cal, que l'arma'm sobra. *(Llensantla á terra).* Té, mírala.

MARTA, *corrent al Manelich.*

Qué fas!

MANELICH, *apartantla.*

Apártat! Y ara ja estém iguals. Qué esperas?

SEBASTIÁ

Donchs t'has perdut, que't mataré!...
(Corrent per agafar lo ganivet qu'es á terra).

MARTA

Ah!

MANELICH, *posanthi'l peu assobre.*

No, aixó no! Au, corre, agáfal ara!

SEBASTIÁ, *retrocedint.*

Malehit sia jo!

MANELICH

No hi has sigut á temps! *(Riu feréstech).* Donchs ara tot s'ha acabat per tu! *Tirantse assobre del Sebastiá).* A morir ara!

MARTA

Oh, Deu meu!

SEBASTIÁ

Jo! A tu't mataré!

MANELICH, *tenintlo agafat pel coll.*

Defénsat si pots, cobart! Defénsat!

SEBASTIÁ

Ma gent! Aquí!

MANELICH

Crida als gossos de presa! Crídals!

SEBASTIÁ

M'ofego!

MARTA, *cayent agenollada.*

Reyna Santíssima!

MANELICH

No pots defensarte! Ni'n saps! Ni't valdría! Que'm fa? Té, mórat, y mórat de cara á n'ella!

(Llensantlo de cara á la Marta).

MARTA, *alsantse esglayada.*

Ah! Jesús!

MANELICH

Aquí'l tens... al amo! *(Pausa. Corre després á obrir la porta).* Tothom aquí! Veníu! Tothom aquí!

ESCENA XII

MANELICH, SEBASTIÁ, MARTA, PEPA, ANTOMIA, JOSEPH, NANDO, PERRUCA y ALTRES. Marta está mitj desmayada, sostenintse en la taula per no caure.

NANDO, *en veu baixa.*

Qué passa?

MANELICH

Que us cridava l'amo.

JOSEPH, *en veu baixa.*

Mort!

PEPA, id.

Jesús!

(Esclamació de tothom al veure'l cadáver).

MANELICH

Y ara vosaltres á riure forsa! A riure! Y tu, Marta, vina!

MARTA

Sí, sí! Anémsen, anémsen!...

MANELICH, *emportántsela á brassos.*

Lluny de la terra baixa! *(Perque li obrin pas).* Fora tothom! Apartéuse! He mort al llop! He mort al llop! He mort al llop!

(Ho va repetint cridant mentres s'allunya.

TELÓ

LA FESTA DEL BLAT

Joan Cardús y Arqué

Barcelona 4 d'Abril 907

ÁNGEL GUIMERÁ



La festa del blat

DRAMA EN TRES ACTES Y EN PROSA

Estrenat en lo Teatre Catalá, Romea, la vetlla del 24 d'Abril de 1896.



BARCELONA
IMPREMPTA LA RENAIXENSA
1896

REPARTIMENT

PERSONATJES		ACTORS
ORIOLA.	18 anys.	D.ª CARME PARREÑO.
QUICA.	74 »	» AGNA MONNER.
MANELA.	20 »	» CARME PLANAS.
JAUME.	19 »	D. ENRICH BORRÁS.
ONCLE TELM. .	72 »	» ISCLE SOLER.
VICENTÓ. . . .	25 »	» MODEST SANTOLARIA.
FACI.	27 »	» CARLES RUBIO.
MARTINET . . .	20 »	» JAUME CAPDEVILA.
SEBIO	24 »	» ERNEST FERNANDEZ.
DIMAS.	22 »	» FRANCISCO LLANO.
ALEIX	26 »	» LLORENS CAPDEVILA.

PAGESAS, PAGESOS, MÚSICHS, POBRES, ETC.

Director artistich: D. ENRICH BORRAS.

La acció en la alta montanya de Catalunya y en la present época.



Acte primer

Entrada d' una casa de pagés. A la dreta del fons, porta gran que dona al exterior, per ahont se veuhen munts de garbas, y al lluny, entre arbres, la vila. A la esquerra del fons, escala que conduheix al primer pis. Duas portas á la dreta y una á la esquerra. Taula gran al mitj, banchs, cadiras, eynas de pagés, etc. Es al matí.

ESCENA PRIMERA

SEBIO, MARTINET, després FACI y després MANELA y DIMAS

SEBIO, *entrant.*

Hont sou?

MARTINET, *entrant.*

Ave María!... *(Pausa.)*

SEBIO

Sí, tururut dotze horas.

MARTINET, *rihent.*

Tururut!... Sempre 'n tens una!...

SEBIO

Ves qué 't fa riure!

MARTINET, *rihent exagerat.*

Tururut!... Qu' ets plaga!

SEBIO

Oh!... No surten.

FACI, *entrant.*

Deo gracias!...

MARTINET

Sebio, mírat el Faci!

SEBIO

Ola, Faci!

FACI

Ara mateix arribo. Y qué es lluny Barcelona!

SEBIO

Donchs qué tenim?

FACI

Ahont es la gent d' aquesta casa?

MARTINET, *á Faci, que no riu.*

Prou qu' hem cridat; y, escolta: tururut.

SEBIO

Ells vindrán.

FACI

Veurás, jo m' assech.

MARTINET

Jo també... Y, au, digan una, Sebio.

SEBIO

Vaja, no m' amohinis.

FACI

Com que avuy es la festa del blat aquí, estarán de feyna.

SEBIO

Donchs quina 'n portas de Barcelona, Faci?

FACI

Per mí? Moltas cosas en porto. Y aixó que no més m' hi he estat cuatre dias; perque se n' hi passan pel camí dos, un de anada y un altre de tornada; qu' es més lluny... que la América! Ves qué 'm fas dir.

SEBIO

Com que á Barcelona no més hi fan camins els richs.

MARTINET

Y 'ls quintos.

FACI

Es que jo hi tiro per rich: y vaja, que ja he plantat soqueta á Barcelona.

SEBIO

Veyám, veyám, esplícat.

FACI

Ja ho sentiréu, que vinch á dirho al oncle de la pubilla. Veuréu: que surti. *(Cridant.)* Oncle Telm!

MARTINET

També l' hem de veure. Au, dígan una, Sebio!

SEBIO

Calla, home.

DIMAS, *de la esquerra, portant llenya.*

Jo vaig més carregat que tú. Com que sempre soch el més burro.

MANELA, *esquerra, també ab llenya.*

Jo 'l soch. Y tota m' esgarrinxo!...

FACI

Dimas, ahont son los amos?

DIMAS

Portém llenya per l' ast nosaltres.

SEBIO

Que ahont son, te preguntém.

DIMAS

Oh, jo 't dich que això es per l' ast, pera coure 'ls cabrits.

MANELA, *á Dimas.*

Passa, home. *(Surten per la dreta, primera porta.)*

MARTINET

Ells vindrán; jo no tinch pressa.

FACI

Y qué voléu vosaltres á n' aquesta hora?

SEBIO

Jo vinch per la setmanada, y 'l Martinet també.

MARTINET

Axó: á cobrar.

FACI

Que ja no paga 'l dissapte, l' oncle Telm?

SEBIO

Si que hi paga: sino que nosaltres... cobrém el diumenge.

MARTINET

Perque nosaltres... som nets... Oy, Sebio?

FACI

Oh!... No us entench.

SEBIO

A tu ja t' ho diré. Un home al plegar de la sega 'l dissapte, va tot brut y suat...

MARTINET

Y nosaltres... som nets.

SEBIO

Y entre 'l boll y 'l pel que creix se fa mala carota; y, mirat, quan un surt d' afeytarse ja es altra hora...

MARTINET

Y nosaltres per veure á la pubilla pel á terra.

SEBIO

Y aquest, que es barbamech com sa mare, quan á mi m' afaytan se fa passar la navaja amunt y avall...

MARTINET

Com que als dos al plegat ens agrada la d' aquí...

FACI

A tants els hi agrada la Oriola! Sino que vosaltres, tot lo més que feu per ella es afeytarvos; y jo... per ella me 'n vaig á Barcelona..

MARTINET

Ay, noy! Mírat el Faci!

SEBIO

Per la Oriola te 'n vas á Barcelona?

FACI

Ah, si ella m' esperés y no estés tant emparaulada ab el Vicentó!

SEBIO

Be, no hi ha res fet encara; perque 'ls emparaulats... van ser, el pare de la Oriola y el pare del Vicentó que ja son al cel. Y com que á n' ella se li veu que no está gayre emprendada d' aquest xicot... un home es per mereixer. Y, mírat, mal m' está 'l dirho, á mí 'm vá fer saber un dia... qu' ella 's casaría á gust.

MARTINET

També mal m' está 'l dirho á mí; que també m' ho va fer saber un altre dia. Oy, Sebio? Y vaja; *(á Faci)* quant te vols jugar que la Oriola 's casará ab... nosaltres?

FACI

No tenint pare ni mare, ves á mi si 'm gobernaria un oncle, y encara valenciá, y una criada que no s' aguanta de vella.

SEBIO

Es que l' oncle, com que estudiava per capellá 's pensa que hi entén en aixó de casar als altres.

MARTINET

Y la Quica? Noy, la Quica! No 'n té poch d' urch! Com que diu que ha vist neixer á la pubilla, y al pare de la pubilla, y...

ESCENA II

SEBIO, FACI, MARTINET y QUICA, que no 's veu encara.

QUICA, *cantant dintre.*

«Lo dia de Sant Cristófol—be me 'n puch enrecordar—d'aquella pluja que feya—d'aquella pluja que fa.»

SEBIO

Qui del llop parla: la Quica.

FACI

Ja 'ns haurá sentit, ja.

SEBIO, *cridant.*

Quica!

MARTINET

Que som nosaltres! Quica!

SEBIO

No la cridis més, que fa la sorda.

QUICA, *més aprop.*

«Si tira l'amor y 'm toca—si 'm toca be'm matará...»

(Surt per la primera porta de la dreta, escombrant.)

MARTINET

Que venim á cobrar!

QUICA, *sempre escombrant.*

Prou, prou. Ja ho sento. *(Cantant.)* «Tirali, tirali, tirali.—Tirali si no se 'n vá.»

SEBIO

Donchs que no hi son?

QUICA

No me 'n cuydo.

MARTINET

Malagradosa!

QUICA

Mès que tú!

FACI

Y déixala!

SEBIO

Ay, la flor del atmetller! No la toqueu que es primala!

QUICA, *cantant, molt cremada.*

«Tirali, tirali, tirali.—Tirali si no se 'n vá.»

MARTINET, *á Sebio.*

Dígali cosas, dígali.

SEBIO

Quica! Quiqueta! Donchs quan ens casém, bonica? Quína vergonya! Ay, mare, mare, un home!

MARTINET

Mare de Deu, que 'm revento!

QUICA

Escotxega, escotxega. Malaguanyadas esmorrallas!

MARTINET, *picant sobre la taula.*

Donchs que surtin!

QUICA

Que no piquis, lladre!

SEBIO

Vením per la setmanada.

QUICA

A cobrar al dimoni! Y no us cau la cara?... Coquins, més que coquins!... Ja us donaría jo la setmanada! En un dia com avuy els diners embrutan. Ahont s' es vist, á la festa del blat!...

MARTINET

Oy sí, mireuse!

QUICA

Y endemés, que la pubilla de trench d' auba que es á la iglesia, y l' oncle Telm se 'n hi va, que ja han tocat á missa.

FACI

Ah, si no hi es la Oriola...

SEBIO

Nosaltres ens pensavam...

QUICA

Ves ab que surten ara! Que ells se pensavan! Qu' ells se pensavan! Si ni sembla que sigueu d' aquestas terras, vosaltres.

MARTINET

Es que jo encara no fa l' any que hi soch.

QUICA

Bueno, tu sí...

MARTINET

Jo 'l que sé es que avuy tots los trevalladors de la masia diném aquí, y en acabat tómbala!...

QUICA

Y no 's fa res més aquí que afartarse y saltar, eh? Vetaquí la bestiola! Donchs la festa del blat, m' entens?... Que això ja li hauríau d' haver esplicat vosaltres!... Es alló... com te diré, com, com... un altre Nadal, que es molt vell y revell això del Nadal; y lo que 's fa avuy en aquesta masía es tant sério, tant, m' entens, com el batejar y com... la Extremaunció, Deu ens en deslliure per ara.

MARTINET

Oh!... Si encara no m' heu dit res.

SEBIO

Espérat.

QUICA, *molt riallera.*

Si ara hi soch, home. Y escolteu també vosaltres, que això es més bonich y dona al cor una alegría!... Donchs veurás que quan los blats de nostras pobretas vessanas son ben rossos, ben rossos com la cabellera del bon Jesuset que hi ha á la rectoría, veurás que alashoras la filla gran d' aquesta casa...

MARTINET

Y si no n' hi hagués cap de filla?...

QUICA

No 'm trenquis la paraula. Nostre Senyor sempre 'ns en ha donat ab abundó de bordegassos com de cullitas. Donchs ella, la mossa que 't dich, vetaquí que sega la primera garba dels camps, tant regrossa com pot abrahonarla la garba: y ella mateixa la porta al altar del Sagrament; y allí la beneheix lo senyor Rector; y allí 's queda, que ab tants dias l' encens tota l' aroma, fins al punt en que la rematém la segada. Y vetaquí que un cop rematada la segada tota, l' endemá, que es avuy.

se fa dir una missa d' aquellas tant sérias; y en acabat, la noya mateixa de la casa, al mitj de las altras minyonas del voltant, ab la copla al darrera y per devanters vosaltres, que ja hi anireu, ja, quan siga l' hora de la gresca, que més valdría que ja hi fossiu á missa!... Donchs vindrán tots aquí, y...

MARTINET

Potser que 'ns en hi anessim.

FACI

Hi ha temps, home.

QUICA

Ah! També portarán de l' iglesia els pans qu' hem fet pels pobres. *(Rihent molt engrescada.)* Donchs qué 't pensavas? Y un cop á la masía, la Oriola pujará la garba á la cambra que 'n dihém dels avis. Y vetaquí que la penjará al brancal de la finestra; y tot l' hivern la garba s' anirá desgranant, y 'ls aucells hi trovarán pastura.

MARTINET

Y després tots á dinar forsa; y després tots á ballarla!

QUICA

Espérat, espérat. Y l' últim ball, que s' hi barreja tothom, se fá sobre las garbas que esteném per l' era. Y al plegar nosaltres, hi van los matxos y comensa la batuda.

SEBIO

Y per qué no hi poseu la garba á la finestra de la Oriola?

QUICA

Perque la cambra dels avis, es aquí com... un sagrari. Allí no hi dorm ningú ara que 'ls pares de la Oriola

son morts, Deu los tinga al cel; mes en aquell llit que fa tant respecte, hi han nascut tots los d'aquesta casa, y en ell hi han mort també al arribárloshi la seva hora. Y aquell llit y aquella cambra, son per la Oriola y per lo marit que li donga Nostre Senyor; fins que tambe s' hi morin.

MARTINET, *á Sebio.*

Alsa, noy, tú! Si fossim nosaltres!

SEBIO

Qui la pogués haber á la Oriola!

MARTINET, *pegantli un cop.*

Que 'm fa riure aquest trompa!

QUICA

Y quin fástich que 'm feu! Tot ho preneu de broma. Més bestia jo, que us ho conto.

FACI

Es que no rihém de vos.

SEBIO

Escolteu, minyona.

MARTINET, *rihent.*

Minyona!...

QUICA

Qui s' acosti, d' un cop d' escombra!...

MARTINET

Donchs no escombraréu més ara.

QUICA, *empaytantlo.*

Tu, rebrás! Tu!

MARTINET

Si no 'm tocaréu; y us la pendré.

QUICA

Ja veurás, jo!

SEBIO, *á Martinet.*

Déixala, home.

MARTINET

La escombra!

QUICA

Bergant! Més que bergant!

MARTINET

Ja es meva! *(Prenentli.)*

QUICA

Lo bergantás! Miréusel! Domla, lladre! Remalehit! La escombra! Lladre!

ESCENA III

QUICA, FACI, SEBIO, MARTINET y ONCLE TELM
que baixa del primer pis.

ONCLE TELM, *mitj rihent.*

Quica, á la teva edat! Jugant ab los minyons!

QUICA

Mireuse! Ara me 'n duré 'l capell jo!

MARTINET, *tornantli la escombra.*

Oncle Telm, es que feyam broma.

SEBIO

Es que... jo us ho diré: tots tres voldriam casarnos ab la Quica; y ella, la traydora, 'ns dona ulladetas als tres.

QUICA

Embusteros! Més que embusteros! Embusterassos!

ONCLE TELM

Ves á la cuyna, ves; que la Manela sola 'n fará una.

QUICA

Es que en un dia com avuy venen á cobrar; y jo 'ls reptava.

SEBIO

Com que ahir vam fer tart.

QUICA

Donchs jo no 'ls pagaría. Mirat, mirat!

ONCLE TELM

Porta, porta 'l calaixó.

QUICA

No, no 'ls pagaría als lladres.

ONCLE TELM

Donchs qu' hem de fer, Quica?

QUICA, *rondinant y escombrant.*

Que no hi vaig; y que no hi vaig jo.

ONCLE TELM, *adonantse d' en Faci.*

Ola. Ja 't tenim aquí á tu? Me 'n alegro, home.

FACI

He arribat ara mateix.

ONCLE TELM, *un xich sever.*

Quica, vaja!

QUICA, *sortint per la segona, dreta.*

Mal com no 'ls escanyan las monedas! Aixi cada pesseta se us tornés un escorsó á la butxaca!

ONCLE TELM

La pobreta! No la feu enfadar! Es que la xicota, com jo mateix, quan ve aquesta diada, ens recordém d'anys y més anys... en que vosaltres no hi erau encara al mon; y altres que hi eran s' han mort, tots, tots, tots. Y ells reyan alashoras com vosaltres; y també hi pensavan ab els diners, també, com si sempre... y... té... res... *(S' aixuga 'ls ulls tot gesticulant.)*

FACI, *indiferent.*

Qué hi voleu fer, si avuy hi som...

ONCLE TELM

Que en gloria 'ls tinga Deu!

QUICA, *tornant.*

El calaixó. Mireuse com el goytan'...

ONCLE TELM, *rihent.*

Quica, eh que 'n ballarém una encara? Cada any la repuntém, sino que al primer giravolt, ay que tinch, ay que tinch!... Y es que 'l cap no está per músicas, que tot fuig...

QUICA, *per l' oncle Telm.*

(Ay, Senyor, com ens hem de tornar! Sembla mentida!)

ONCLE TELM, *al Sebio.*

Tu guanyas onze rals, y 'l Martinet nou.

MARTINET

Just: ell nou y jo onze.

SEBIO

Tu nou, tu.

MARTINET

Com vulgas, home.

ONCLE TELM, *á Sebio.*

Sis dias, á rahó de onze rals...

SEBIO, *prenent los diners.*

Aixó mateix.

ONCLE TELM

Ara aquest altre. Per tu son... cinquanta cuatre rals; y per molts anys.

MARTINET, *al Sebio.*

Son nou y nou, y... Son sis vegadas nou. Oy?

ONCLE TELM

Ja 'ls hi tens.

FACI

Altrement, jo venía, oncle Telm...

MARTINET

Ara no digueu res, que conto.

SEBIO, *donantli una empenta.*

Vésten á un recó.

ONCLE TELM, *á Faci.*

Dígas, home.

FACI

Donchs sí, Oncle Telm. Que feya temps que 'l burinot me zumzava per las orellas: que te n' hi tens d' anar per allá baix, que te n' hi tens d' anar... Y jo que si, que m' he llogat á Barcelona. Y ja ho sabeu.

ONCLE TELM

Que dius, borratxo? Que t' has llogat á Barcelona?

FACI

Es que aquí, Oncle Telm, si un home no te patrimoni

sempre fa mala xera, y enllá, ho diuhen ey, que 'l que te pit y s' amorra á bona font, los diners ni 'ls pot engolir de tants que 'n rajan.

ONCLE TELM

Qué hi tens que dir d' aquesta casa, veyám? Si es que no t' agradava fer de mosso, ja t' hauriam donat terras á menar com á aquestos.

FACI

Terras més revessas!

ONCLE TELM

Y ton pare hi va ser ditxós ab ellas. *(Faci va á replicar.)* Y ton avi; y 'ls avis seus això ho tenian també; que 'ns partíam el blat damunt de l'era com á germans tots. Qué 't manca á tu? *(Al Sebio y al Martinet.)* No esteu contents vosaltres? *(En Sebio fa que sí.)*

MARTINET

Ja veuréu, á taula sí n' e tém de contents. Y més quan ballém ab la Oriola.

ONCLE TELM

Que las terras no llevan prou per vosaltres: tampoch llevan per la masía. Que us penseu que la masia se fa gran ara? Jo, sempre, sempre la he vista igual de diners, que no crian pas molsa; que un cop pagats dots de mossas y de fadrins externs, tot queda escurat altra vegada; y tornémhi á comensar per la quitxalla que vinga. Ey, vosaltres ja ho sabeu que aquesta masia es la més petita d' aquestas valls.

SEBIO

Si vista la hisenda de Puigtorralba, sembla que si un home hi caygués á sobre la taparía tota.

MARTINET

Oy que si que ho sembla.

ONCLE TELM

Ara, dels jornals... tantdebó 'ls poguessim pagar mès grossos!

SEBIO

Visquém y adorém, y salut hi hagi.

MARTINET

Això.

FACI

Contents, prou. Sino que un home veu richs y pobres...

ONCLE TELM

Ves qui 'ns la treu avuy aquesta alegría tant regrossa. Ahir, llevat de vosaltres, tothom va venir á cobrar més cofoy!. . Ja es acabada la sega, minyons, y dilluns comensém la batuda: y quan vinga l' hivern tots tindrém forsa grá pera menjar y encara'ns en quedará per vendre. En tindréu prou, companys? jo 'ls hi he dit: y fins n' hi ha hagut que 'ls hi han escapat las llágrimas! *(Enternit.)* Sino que ara jo ploro per tú, Faci, que te 'n vas á ciutat; y... mirat... justament ara que 'ls cervells... Y mirat...

SEBIO, *á Faci.*

Qué hi ha?

MARTINET, *id.*

Qué es?

(En Faci s' arronsa d' espatllas.)

ONCLE TELM

Que ara per allá baix, fills, hi ha una malmetació de

jovent, ab unas caborias qu' ells se predican!... Ves. diuhen que ningú es amo de res al mon, y que aixó dels boscos y els camps, y... 'ls fruyterars... y fins las masías y 'ls casals nostres, son de tothom.

FACI

Tantas cosas se diuhen per allá baix!

ONCLE TELM

Be, qué es veritat aixó que 'ns deya 'l senyor Rector de que ha tornat á reventar aquestos dias una cosa que 'n diuhen... una bomba? Y que ha fet mal á algú aixó de la bomba?

FACI

Aixis ho vaig sentir á dir: sino que á ciutat en passan de totas, bonas y dolentas.

SEBIO

Y qui la va posar aquesta bomba?

MARTINET

Y cóm es una... bomba?

ONCLE TELM

No ho vulguis saber. Es aixis com una pilota grossassa, m' entens? que tiran y 's fa trossos espetegant fort, y mira, toca á qui toca.

FACI

Jo no més sé que no l' han pogut haver al home que la va fer reventar. Ey, que no l' havian pogut haver fins que jo hi era.

ONCLE TELM

Créume, Faci, no hi vagis á Barcelona.

FACI

Ja 'n trobaréu de mosso com jo; y millor, potser, home.

ONCLE TELM

Es que no t' ho dich per això, créume; sino per tú que t' ho dich. Perque quan se presentan aquixas caborias, que son com á menas de maluras, y que pel mon n' han passat moltas, perque tots en tenim la culpa de ellas, perque... Bueno. Donchs, quan passan, qui las arreplega, las arreplega; y pobrets dels bons minyons si hi cauhen!... Perque els bons s' hi entregan... y... *(Se senten algunas campanadas. En Telm cambia de cop.)* Té, ja ha comensat la missa. Corremhi, que nó hi serém á temps.

SEBIO

Qui s' havia de pensar que fos tart!

MARTINET

Anemhi.

ONCLE TELM

Esperéume. Ah! Quica, ens en aném. Que tot estiga á punt en tornant.

FACI

Aném, Oncle Telm.

ONCLE TELM, *tot caminant.*

Veus? A Barcelona molta presunció, y la bossa pansida... y... 'ls caps buyts, y 'ls ventrells buyts. *(La Quica ve per la dreta primera porta.)* Retira 'l calaixó, Quica. *(Als travalladors.)* Y... y res... y vent...

ESCENA IV

QUICA y MANELA que vindrá després de la primera porta de la dreta.

QUICA

(Sí, ara que s' ho han endut aquells bordisenchs. Aixís un mal vent... Ay, Senyor, que anava á dir!)

MANELA, *compareixent.*

Quica, aviat vindrán, que ja es avansada la missa. Ay quina angunia que m' agafa! Tothom aquí, y jo no sé si estich ben aconduhida.

QUICA

Ves á la cuyna, ves; y pobra de tu que la minestra se t' agafi!

MANELA

Es que vuy que 'm diguéu si faig goig. Ay que estich espantada! Que 'n faig, Quica?

QUICA, *per los diners.*

Tant de be de Deu que hi havía ahir tarde!

(La Quica se 'n va ab lo calaixó per la segona porta de la dreta y torna sens ell totseguit.)

MANELA

Quica! (Jo voldría agradar á un xicot, á un dels mes bufons, ay, ay!) Qué 'n faig, Quica?

QUICA

De qué?

MANELA

De goig.

QUICA

Vetaquí en que pensan! En anar bonicas. Ben modesta, que 'ls fadrins ja vindrán, dona.

MANELA

Que no hi anavau modésta vos? Ay, ay!

QUICA

Desvergonyida! Jo no m' he casat perque no m' ha dat la gana: per ara.

MANELA, *rihent fort.*

Ara sí que 'm feu riure!

QUICA

Au! Y que no falti res! Y 'l Dimas que no rodi l'ast, que ja veurá jo!

MANELA, *anantsen rihent.*

Ay, Senyor!

ESCENA V

QUICA y VICENTÓ que ve de fora.

VICENTÓ

Ola, Quica! *(Sentantse malhumorat.)*

QUICA

Tu aquí, Vicentó? Y ara! Que s' ha acabat la missa?

VICENTÓ

No me 'n cuydo.

QUICA

Com no has esperat á la pubilla? Mireu quins promesos!

VICENTÓ

Promesos! Sí ni menos he anat á missa ab aquesta...

QUICA

Que te las éus? Que te las éus? Tu no has vingut al matí á cercar la Oriola? Y no us en heu anat plegats cap á l' iglesia?

VICENTÓ

Vaja, Quica, es molt estranya la Oriola; y jo no vuy ser més la rihota del poble. Y de tothom que la soch la rihota.

QUICA, *rihent.*

Bo! Renyits com sempre!

VICENTÓ

Dona, si jo ho conech: la Oriola no m' ha tingut may ni aixís de voluntat.

QUICA

Anem, Deu te fassa bo.

VICENTÓ

No, si jo ja ho sé que aquí tot ho preneu á broma.

QUICA

Cóm que jo no sé de qué te las empatollas.

VICENTÓ

Com que la Oriola es una... poca...

QUICA

Minyó!

VICENTÓ

Donchs una criatura. Y tot perque no ha tingut mare que la tustés. Y 'l pare sols hi veya la pubilla en la Oriola: véusho aqui.

QUICA, *rihentsen.*

Vols callar!

VICENTÓ

Y si 'l seu pare 'm volía á mí es perque soch l' hereu de casa. Y si la Oriola devegadas m' escolta una engruna es també per aixó del hereuatje. Ja está dit.

QUICA

Alto, alto, minyó. No la coneixes á la Oriola. Ni aixís. Y no li digas may del mon lo que ara m' has dit, que 't tancaría 'l raval pera sempre. Y com una aroma, créume, que te 'l tancaría. Y ab aixó que t' ha escapat ara de que la Oriola era mal criada, m' has tocat al viu, noy. Mala llevor qu' ets, vethoaquí. La Oriola mal criada! Quan jo desde menuda, menuda, que de tot l' ensinistro! Ves, sense mare, com s' ho hauría compost la pobrissona si jo m' hagués acomodat? Donchs no, aquí, y quédat per tia. que hi tens obligansa; per ara. Ay Senyor, y acotxéula ben calentona com pollet á la falda, perque després vinga l' aligot y á picadas me la malmeti! Y aqueixas bocadas del hereu, del hereu... Mírat: tot lo que tu tens, m' ho fico á la butxaca; te. Mes digas, home, digas, qué t' ha fet la Oriola? Vaja.

VICENTÓ

Que es molt tossuda, y que te mal cor. Y diu dels altres!

QUICA

La Oriola, mal cor? *(Agafantlo, cremada, com si li*

anés á pegar.) Vinam aquí! Y teniume, Senyor, perque 't menjaría! *(Rihent.)* Mírat si 'n te de mal cor, que jo li donava una escombra y jo 'n prenía un altra, y cap á riure! Me la enduya al ballerich, qu' era aixís, á matar ratolins al estable! «Que s' escapan! Matals, Oriola, matals!» jo li cridava. Y ella, 'l mal cor, obría l' estable perque fugissen; y com jo 'ls empaytés, ella 'm pegava á mí ab la escombra, el meu fillet! Y allò se acabava, la Oriola plorant y jo rihent. Ay Senyor, que dich! Si á mi tot rihent me queyan las llágrimas!

VICENTÓ

Vetaquí: tot ho arreglan plorant las donas.

QUICA

Plorant quan s' ha de plorar y rihent quan toca! Saps qué hi ha? Que tu la voldrías tenir al puny! Y per ara l' aucell vola.

VICENTÓ

Ja us el podeu quedar, ja, l' aucell.

QUICA

Y sí que 'ns el quedarém!

VICENTÓ

Jo de vos si que 'n faig tant cas com de lo qu' he trobat avuy.

QUICA, *amenassantlo.*

Es que encara pots trobar una morma!

(Se comensa á sentir la musica al lluny.)

VICENTÓ

Vos á mí?

QUICA

Y que no serás el primer ni l' últim!

ESCENA VI

QUICA, VICENTÓ, DIMAS, MANELA; y després ORIOLA, ONCLE TELM, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX, PAGESOS, PAGESAS, MUSICHS y POBRES. Tots anirán venint quan s' indiqui. Los pobres quedarán de part de fora.

DIMAS, *de la primera porta, dreta.*

Ja venen! Ja venen!

QUICA

Tu, á rodar l' ast!

DIMAS

Ja son rostits. Y ja venen; que la Manela 'ls ha vist de la finestra! *(S' entorna.)*

MANELA, *de la primera, dreta.*

Que jo 'ls he vist! Que ja son aquí!

QUICA

Donchs corra á dintre; y tot ben llampant! Que brilli, que brilli! Els plats, els estalvis!...

MANELA

Ja brillan, ay, ay!

DIMAS, *tornant.*

Miratels! Ma noy, quina gentada!

(En Vicentó está assentat indiferent. La música y la cridadissa d' homes y donas s' anirá acostant.)

QUICA

Ay, quina alegría que tinch!

MANELA

Quica, que 'n faig de goig? Quica?...

QUICA

Fuig á la cuyna!

MANELA

Que 'n faig gayre de patxoca?

(Agafantla per las faldillas.)

QUICA

Déixam!

MARTINET, *de fora.*

No camineu tant.

PACI, *també de fora.*

Visca la Oriola!

(Los homes arrivan avora de la porta.)

ALEIX, *de fora.*

Que aném massa depressa. No va prou sério aixó.

SEBIO

Entrém, minyons, entrém. *(Entran sense avansar.)*

QUICA

Arreconeuse ara y feu carrer. Que primer tenen que passar las donas. Passeu, mossas.

(Los homes s' han colocat de part de dintre, á las duas bandas de la porta. Las donas encara son molt enfora.)

ONCLE TELM, *entrant.*

Bon dia, tothom. Bon dia.

QUICA

Entreu, vaja. *(A las donas que esvalotan á fora sense entrar.)* Y donchs, per qué no entra la Oriola?

SEBIO

Que visca l' oncle Telm! *(Tots los homes cridan.)*

ONCLE TELM

No ho vuy, jo. La Oriola, tot per la Oriola; que ella es la masía y 'ls pares, y els avis... y...

MARTINET, *saltant.*

Y... y... deixonsas y d' allonsas y gresca, y més gresca!

SEBIO

Ara venen las mossas, ara!

TOTHOM

Ara, ara!

(Entran las donas en mitj d' empentas y xisclant.)

QUICA

Apartense! Deixeu passar á la Oriola!

FACI

Crideu tots, ara, que entra la Oriola!

TOTHOM

La Oriola! La Oriola! Viaca la Oriola!

(Entra la Oriola portant una garba de blat. Va seguida d' algunas altras xicotas, al darrera dos homes ab coves de pans á coll. Y per últim la música. Los pobres se deixarán veure de la banda de fora.)

ORIOLA, *molt alegre.*

Gracias. Gracias.

TOTHOM

Per molts anys! La enhorabona! Visca la Oriola!

(Gatzara general, menos Vicento. La Oriola va dels uns als altres, cridant y movent més gatzara que tots.

ONCLE TELM, *als musichs y á tothom.*

Prou! Prou! Que m' aixordeu!

QUICA

Calleu tothom! *(Para la música.)* Ara!

(L' esvalot general va minvant.)

SEBIO, *perque callin.*

Ja n' hi ha prou!

ONCLE TELM

No crideu més!

ORIOLA

Que picaré 'ls dits á algú si 'm toca las espigas! *(Donant un tom en rodó per apartarlos.)* Al primer que s' acosti!...

QUICA

Jo 't guardaré! Y veyám!...

ORIOLA

Fan un sorollet las espigas!... *(Acostantse la garba á una orella.)* Que sembla que també ho digan: estém contentas! Estém contentas! Estém contentas!... Las pobrissonas! Miréuselas, Quica: quina hermosura! Oy? Talment semblan segadas d' ara!

QUICA, *acariciantlas.*

Si semblan un promissol!

SEBIO, *volguentlas tocar.*

Veyám, jo.

ALTRES, *id.*

Jo, jo.

ORIOLA, *rihent sempre.*

No ho vuy, vosaltres, no. Arri d' aquí! Sembleu indiots. Arri!

SEBIO

A mí donam un granet, y me 'l plantaré al cor.

ORIOLA

Que es fí, aixó, noy!

MARTINET

Jo si me 'n donas un grapat me 'ls empassaré tots sencers. *(Los altres riuhen.)* Que si que me 'ls empasso!...

ORIOLA

A que si ara esvento la garba tots aneu per terra com un vol de pollets?...

SEBIO

Va, fesho!

FACI

Corra, au!

(Entretant en Telm ha entrat per la primera porta de la dreta ab los musichs.)

MARTINET

Jo ab lo bech los arreplegaré tots.

ORIOLA, *als d' una banda.*

Que ho faig?

TOTS

Sí, sí!

ORIOLA, *als de l' altra banda.*

Qué voleu que ho fassi?

ALEIX

Au, au, esvéntala!

ALTRES

Si, si!

MARTINET, *agenollat á terra.*

No empenyéu!

ORIOLA

Va! A la una!...

TOTS

Ara! Ara!

MARTINET, *de mans á terra.*

Que m' heu trepitjat un dit!

ORIOLA

A las duas!...

ALEIX

No us poseu devant!

ALTRES

Va! Va!

MARTINET

Oy del dit! Del meu dit!

ORIOLA

A las... A las... tres! *(Crits, empentas, anant alguns per terra. La Oriola riu fort, ajuntantse á las altras noyas y donant la garba á la Quica.)* Míratels com els he enganyat! Míratels! Ah, no pot ser, no! Tots los granets son per els aucells, que després s' enfadan y pican als vidres quan fa fret. *(Se 'n adona del Vicentó.)* Bo! Ja se m' ha acabat la alegría! El Vicentó!

VICENTÓ

Au, diverteixte, dona. Si jo no 't dich res.

ORIOLA

Mireu qu' es prou aquest home! No dius que hem acabat? Donchs que n' has de fer de mi? Sempre mirantme, mirantme, com si se 'm volgués menjar ab la vista! Y tot per volerme fer perdre la alegría!

VICENTÓ

Tu perdre la alegría?... Ni que jo m' acabés ara, la perdrías.

ORIOLA

Te tinch una malicia, que no sé que 't faria!

SEBIO, *emburlantsen.*

Que avuy es festa, Oriola.

MARTINET, *saltant entre Oriola y Vicentó.*

Y hem d' estar alegres! Forsa alegres!

ORIOLA, *apartantlo.*

No, no: deixéume que li digui. Y ben sería que t' ho vuy dir. D' avuy, mirat, faré tot lo que á tu no t' agradi: al revés sempre de tu, 'm sents? Si dius que fa sol diré que plou; si tu te 'n vas cap á la dreta jo cap á la esquerra; si tu t' enrabias jo á riure; y riure sempre, sempre, y forsa, forsa.

(Riu y plora tot plegat. Los trevalladors ho comentan en broma.)

QUICA, *pera calmarla.*

Oriola!...

FACI, *als companys.*

Si 's veu que no 'l vol.

SEBIO *id.*

Fort! Perque te quatre terras!...

VICENTÓ *á la Quica.*

Deixéula que s' esbravi.

(La Oriola está abrassada á las altras xicotas y riu per forsa ab ellas.)

QUICA

Y encara no se sap perque han sigut las renyinas!

ORIOLA

Si jo us ho diré desseguida!... Perque 's mori de rabia!

VICENTÓ

Això vuy; que ho contis.

(En Dimas anirá donant un pa á cada pobre desde la porta de la masia.)

ORIOLA

Donchs sí que ho contaré.

QUICA

Digas, digas.

FACI. *als companys.*

Çalleu vosaltres.

ORIOLA

Vetaquí que he baixat avuy á las sis tocadas y ja me 'l trobo al últim grahó plantat, al maco tonto. Que no hò sabeu? Me vigila.

(En Vicentó va á interrompre.)

QUICA

Déixala dir, home!...

ORIOLA

Jo que 'm clenxino, 'm poso de las festas, y com que era hora d' apariar l' altar del Sagrament, avans que comensés la missa de casa, ja està: la caputxa ab quatre estiradas, un cop d' ull al mirall y cap á la Iglesia. Y ell al darrera seguintme. Oydá, que vinga, 'm deya jo, la tonta, perque ho he sigut més de tonta!

VICENTÓ

Jo ho he sigut de tonto, jo.

QUICA, *al Vicentó.*

Calla.

ORIOLA

Veuréu, veuréu. Ell qu' hem diu si 'm volia aturar un xiquet. Jo que li faig de resposta que es tart, y camas ajudéume; y al mirarmel de cua d' ull me 'l veig que posava la cara séria com si renegués per dintre. Négaho! Y jo avall com l' aygua; y ell botzinejantme del casament; y jo més depressa encara.

VICENTÓ

Si corrias, dona, si corrias.

ORIOLA

Donchs y ell ab el casori al darrera: que volia que li digués si fora per Nadal ó per Pascua Florida, y de quina manera, y... cent cosas! Y jo que salto pel roqueter; y ell qu' hi saltá seguintme; y jo avall com las cabras. Y ell que 'm vol agafar per las faldillas que 'm voleyavan, y... *(Rihent.)* fillets de Deu, que ensopega 'l barroer y de morros per terra! T' ha estat be per tossut!

VICENTÓ

Miréuse, la ruca! M' he entrabancat; quina gracia!

ORIOLA

De cuatre grapas; sí, sí, de cuatre grapas.

VICENTÓ

Y qué riheu vosaltres? Qué riheu? Si ella us volgués, ara mateix us hi posariau!

MARTINET

Com á bestias?

VICENTÓ

Sí!

MARTINET, *al Vicentó.*

Quan t' hi jugas?...

ALTRES *id.*

A que no!

VICENTÓ

A que sí! Sí, ara mateix...

QUICA

Pero deixéula dir á n' ella!

(En Dimas ja ha acabat de repartir els pans y se 'n ha anat per la primera porta de la dreta.)

ESCENA VII

ORIOLA, QUICA, MANELA, VICENTÓ, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX, HOMES, DONAS y JAUME, quan s' indiqui.

ORIOLA

Escolteu, que ara ve 'l bo, ara. Donchs ha sigut que en arribant á la font de la teula, hi havía un home arrambat al marge de baix, sabeu? Y la veritat, á mi m' ha trencat el cor, perque talment semblava que

s' anés á acabar aquell pobret home, que massa 's veya que no 's podía alsar de 'n terra. *(En Jaume 's presenta á la porta del fons; ningú 's fixa en ell.)* Jo que m' hi acosto, y «Germanet, que teniu?» me li dich. Y ell que no m' ha respost ni un mot, ab la vista closa y 'l pit que li anava com una manxa. Ay quina pena que feya 'l sentirlo! *(En Jaume entra poch á poch quedantse arreconat al fons.)* Jo que hi torno cridant més fort: «Germanet, germanet!» Ell que alashoras ha pegat un salt com si volgués fugir, y m' ha mirat d' una manera més trista!... que sembla que'm mira encara!... Y ab mitjas paraulas y ab senyas m' ha fet entendre que s' escanyava de set. «De set á vora de la font?...» li he dit jo. «Acostéushi, bon home.» Y ell ha provat altre cop d' alsarse y d' anarhi arrossegant á la font; y 'l pobret s' ha posat las duas mans al coll ab aquells ulls tant tristos mirantme!... Que no podía arribarhi, vaja, que no podía, que no podía! Y 'l Vicentó allí tant parat com un aucell de bardissa!

VICENTÓ, *als pagesos á mitja veu.*

Com qu' ell ho feya veure tot alló.

ORIOLA, *que no l' ha sentit.*

Ay Deu meu! Quína angunia! Y si ara 's mor, jo 'm deya! Jo que me n' hi vaig al doll de la teula, y ajunto las mans aixís; y un cop plenas d'aygua, á portarla corrents á aquell pobre home! Y quina poca trassa jo, malviatje! Quant més corría més l' aygua m' escapava; y al serhi á vora d' ell, que poqueta que n' hi duya! Ell prou que 'ls obría 'ls llabis ressechs que 'm cremavan els dits, mes sols hi queyan gotas! Y ell s' acabava! Jo que... y no sé com ha sigut, sols sé que Nostre Senyor m' ha donat forsas, perque he agafat aquell home per sota 'ls brassos, y arrossegantlo rabiosa, y estrebant d' aquí, y cayent més enllá, jo sola, jo, l' he arrambat

á la font, y li he posat la teula al mitj dels llabis! Y haguessiu vist ab quin dalit s' engolía l' aygua aquell home!... *(Rihent.)* Que m' he pensat, creyéume, que se l' acabaría tota! Y jo, conteu jo quina alegría! Perque 'm semblava que li feya de mare jo!... Y encara no vos ho dich tot: que després m' he ficat las mans á la butxaca, y pessetas y céntims y tot quant tenía ho he deixat á la má del pobre... que al anarmen m' ha mirat d' una mena de manera!... *(Queda un instant trista. Després riu altre cop.)* Y vetaquí que per ell no he donat res avuy á la missa. Que he fet mal, Quica? No es veritat que Deu m' ho perdona, si no he posat res á las bassinas de la Iglesia?

QUICA

Si ets més bonica! Ay la meva hermosura!

(Acariciantla com á una criatura.)

ORIOLA, *á tothom.*

Y ara digueu si no tinch rahó d' aburrirlo á n' aquest?... Com que m' ha plantat, perque li he dit mal cor, quan he deixat al pobre!

VICENTÓ

Com que lo qu' ell volía eran las tevas pessetas.

SEBIO

Y potser sí que ho era un pobre de debó.

VICENTÓ

Es que no feya cara de captar. Si era més jove!...

QUICA

Y 'l vas deixar retornat, oy?

ORIOLA

Y tal! Si al véurem seguir amunt no 'm treya aquells ullassos de sobre! Y jo diría que plorava.

VICENTÓ

Si, plorava! Que tu á la font l' havías remullat tot: vethoaquí.

ORIOLA

Ets dolent! Mireuse, jo li pegaría!

VICENTÓ

Sí, sí, que ho feya 'l pobre.

(Las donas y 'ls homes s' ho disputan mitj rihent mitj enfadantse.)

QUICA

Y deixéulio corre!

ESCENA VIII

ORIOLA, QUICA, MANELA, VICENTÓ, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX, HOMES, DONAS; JAUME, que está sempre al fons, y ONCLE TELM y MUSICHS que venen de la primera porta de la dreta. Los musichs sens aturarse se 'n van per la porta del fons.

ONCLE TELM

Que son aquestos crits? Encara es aquí la garba?

ORIOLA

Teniu rahó! *(A la Quica.)* Donéumela. Y ara á posarla á la finestra dels avis!

FACI

Sí, anemhi!

SEBIO

Tots darrera d' ella!

ALEIX

Aném!

ORIOLA

No, vosaltres no! No més que pugin las noyas.

FACI

Tots!

MARTINET

Tothom, tothom!

QUICA

No més las donas! Ahont s' es vist!...

ORIOLA, *als homes.*

Vosaltres tombeu per fora, y ja 'ns veuréu á la finestra. Amunt, noyas!

(Totas las noyas se 'n van escala amunt darrera de la Oriola.)

VICENTÓ

Oncle Telm, hem de parlar, que axí jo no puch seguir ab la Oriola.

ONCLE TELM

Veurás, aném dintre.

(Se 'n van per la segona porta de la dreta.)

QUICA

Y jo á la cuyna.

(Per la primera de la dreta ab la Manela.)

ORIOLA, *desde dalt als homes.*

Ah, ordres. Després, mentres parin taula, ballarém á l' era.

FACI

Y jo 'l primer ball, Oriola.

MARTINET

El primer ball jo y 'l Sebio.

TOTS

A la finestra, ara! A la finestra!

(Las donas desapareixen escala amunt. Los homes se 'n van també atropelladament per la porta que va á fora. Ningú ha vist ó ha fet cas d' en Jaume.)

ESCENA IX

JAUME

Se diu... Oriola. Ja m' enrecordaré, ja: Oriola, Oriola. *(Pausa.)* Desseguida que baixi la empendré, y li diré: gracias per l' aygua; y 'ls diners... te, te, aquí te 'ls torno tots; y també gracias. Y després... á... á acabar ab mí; que costa molt, molt d' acabarse un home! *(Pausa.)* Quín dia deu ser avuy? Potser... Sí, sí: avuy es diumenge; com lo dia... de la... de... *(Fent ab pena l' acció de tirar alguna cosa, y mirant per tot)* que també ho era diumenge. *(Pausa.)* Sembla mentida, l' aygua sola!... Perque jo m'anava morint, que m' ho coneixia; y ara... n' hi ha per estona. *(Pausa.)* L' últim tros de pa va ser... el dijous al vespre, que 'm quedavan els darrers céntims. Aixó era per. allá al poble de Sant... Sant... Ab no menjar tants dias, la memoria m' ha fugit ben depressa! Veyám, veyám; jo m' enrecordaré. Vaig comprar tots els céntims de pa... y... jo no me 'l vaig pas menjar tot aquell pa... Qué 'n vaig fer?... Ay! *(Picant de peus impacientantse.)* Ah, sí: 'n vaig donar la meytat á aquell pobre vell, y... l' altra meytat me la

vaig partir... ab la cegueta que passava la palanca... de... no sé ahont. Del dimoni! *(Pausa.)* Que es bonich aixó de Oriola! Donas axís com aquesta no haurian de naixer á casa dels hisendats, sino que haurian d'esser fillas del pobre, y desprès mullers del pobre. D'un pobre com... *(Pausa.)* S' ha acabat aixó pera mi! Tot, tot, se m' ha acabat pera sempre! *(Se sent á dalt una rialla de las donas.)* Com riuhen aquellas! Y jo que 'm creya que á darrera meu tothom s' alsaría rabiós, contra!... *(Altra rialla á dalt.)* Es que no ho saben molts pobres que estigan malament; y jo en aixó si que m'hi he errat, que'm pensava que tothom ho sabia! Com tampoch ho saben els meus companys de per allá baix que hi hagi encara tanta alegría escampada. Déyam: el mon está perdut; cal fer foch nou; tot s' ha de deixar planer com lo palmell de la má, perque no pateixi tanta de gentada. Y, té: aqueixos dias he passat á vora d'una fábrica, y sortia tothom tant alegre!... He passat vora d' iglesias mentres tocavan á missa, y no s' ha acabat aixó, no, que la gent hi va com quan jo era petit y m' hi duya la mare. L' altra nit, quína claror de lluny y quinas musicas y rialladas! Era un envelat de festa major d'una vila. Ahir al voltar una montanya, de cop escopetadas y cridadissa: potser s' ha alsat aquell poble d' allá abaix contra 'ls amos! Ja venen! Quanta de gent á peu y á caball! En mitj duyan la nuvia garbosa en la mula enflocada, y 'l nuvi enorgullit al darrera! Me fico per aquestas vessanas, y segan cantant; y 'ls carros s' enduhen las garbas que al passar vora meu 'm sacuden sas espigas per sobre. Y ara he vingut aquí entre gent esvalotada, que m' ha arrossegat com un riu en mitj de ella; perque la vida arrossega, ay mare meva, més que la mort; y la estimació y la felicitat més que las penas y l' odi! *(Arrenca en plor y desprès s' aixeca ab por de que 'l sorprengan.)* Si 'ls meus companys me ve-

gessin plorant! No, no! Que volém trasmudarho tot de soca y d' arrel; y la felicitat que la tingan tants desgraciats... *(Riallas á dalt.)* No, ara no, més endevant. *(Pausa. Després, resoltament.)* Eh! Jo he vingut aquí perque no vuy caritat de burgesos! Y després, á morir avans que m' agafin. *(Tornant poch á poch á la tristesa.)* Aquí 'ls tinch els diners... Y acabat, montanyas amunt; y ellas y ells aquí que ballin, y rigan, que jo ja m' ajeuré d' ahont la senti aqueixa copla. Y tantdebó l' últim que veja siga 'l resplandor del cuarto de la Oriola; que s' adormirá pensant que 'l mon es bonich, y jo pera morir pensant que del mon sols he arreplegat negrors y miserias. L'endemá ella s' aixecará contenta, y á mí 'm trobarán els llops ó 'ls homes: els que tingan més ansia.

ESCENA X

JAUME, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX y altres homes. Venen de fora.

SEBIO

Te, encara hi ha aquí un pobre!

MARTINET

Oh y tal! Que no us han donat un pa, bon home?

FACI, *cridantli fort.*

Si no us han donat un pa de la festa!

JAUME

Es que no capto, jo.

SEBIO

Donchs qué hi feu aquí?

JAUME

Espero que baixi... ella; que li porto uns diners.

MARTINET, *burlantsen.*

Diners? Miréusel, jo 'm penso qu' está borratxo.

SEBIO

Veuréu, sortiu d' aquí. Y si voleu una caritat ja us la farán á fora.

JAUME, *mirantsels trist.*

Tots ab la cara alegra, y plens de salut, y ab lo vestit de las festas! Donchs tots vos teniu per ben ditxosos?

MARTINET, *rihent.*

Y que no 'ns hi hem de tenir? Be, aneu.

JAUME

Voldría saber si no hi ha cap pena en aquestas valls.

SEBIO

Tothom viu content. Fins els pobres que hi havía aquí, venen de per avall.

PACI

(Tant com aixó de tothom...)

MARTINET

Y que aném més drets que vos. Batua nada!... Que aquí bebém per la set.

JAUME

Es que jo no estich borratxo! No!

SEBIO, *agafantlo per tréurel.*

Bueno, bueno, sortiu!

JAUME, *compassiu, mormorant.*

Infelissos, que no hi veyeu! *(Caminant cap á la por-*

ta.) Gossos, homes, igual! Els hi diuhen cássam la llebra, y rosega 'ls ossos. Y... ensitjam 'l blat, y tu ménjat la palla.

SEBIO

Qué dius! Qué dius!

FACI

No 'l toqueu, que ja se 'n va.

MARTINET

Mestre, això de la palla us la menjareu vos, que nosaltres tenim pa de xeixa.

ALEIX

Y trayéulo. Arri, fora!

JAUME

No 'm toqueu!

FACI, *contenint á Martinet.*

Vaja, home!

MARTINET

Es que no m' ho acabo això de la palla.

FACI

Es que, ben mirat, potser te rahó.

SEBIO *y altres.*

Arri, fora!

JAUME, *agafantse de la taula.*

Donchs no 'm treureu! May, may, per forsa!

MARTINET

Arri, á menjar palla!

FACI

No li pegueu!

TOTHOM

A fora! A fora!

ESCENA XI

JAUME, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX, altres HOMES; y ONCLE TELM y VICENTÓ, de la segona porta de la dreta.

ONCLE TELM

Qué son aqueixos crits? Alto!

SEBIO

Trayém aquest home, que diu cosas estranyas.

ONCLE TELM

Esperéuvos. No cal péndresho d' aquesta manera.

FACI

Jo 'ls hi dich que ja se 'n anirá á las bonas.

VICENTÓ, *venint ara.*

Jo 'l conech á aquest home. Es el de la font: el que ha enganyat á la Oriola.

JAUME

No la he enganyada: que 'm moria.

VICENTÓ

Sí: perque 't donés els cuartos.

JAUME

Jo no n' he demanat cap. Jo...

VICENTÓ

Es un gandul!

MARTINET

Es un borratxo!

TOTHOM, *empenyentlo.*

Y trayémlo!

ONCLE TELM

No li feu mal!

(En Jaume 's resisteix á sortir. En Faci y l' oncle Telm lo volen defensar sens poder.)

JAUME

No; que vull veure la Oriola!

VICENTÓ

Trayéulo!

FACI

Que es un pobre home!

TOTHOM

Fora! Que vagi fora!

ESCENA XII

ORIOLA, JAUME, VICENTÓ, ONCLE TELM, FACI, MARTINET, SEBIO, ALEIX, HOMES y DONAS; després QUICA y MANELA.

(La Oriola baixa depressa la escala seguida de las altras xicotas. Al arribar al últim graó, en Jaume que s' ha pogut despendre dels pagesos, corra cap á n' ella y cau sense forsas als seus peus.)

JAUME

Deixéume! Deixéume! La Oriola, la Oriola!

ORIOLA, *xisclant espantada.*

Ah! Oncle!

(Las altras donas tambe xisclan.)

JAUME

Soch jo! Jo!

ORIOLA, *reconeixentlo, alegre.*

Ay, Deu meu! Si es el meu pobre!

JAUME, *rihent trist.*

Sí, sí, que 'l soch. Y mira, he caygut venint cap á tu.

ORIOLA

Pobre home! Qué li féyau? Aixequéuvos. Donéume la má.

JAUME

Sí, sí.

ORIOLA

Repenjéuvoshi. (Si es tot jove!) Aixís! Aixís! Agáfat fort, que soch valenta! *(Als que s' acostavan á ajudarla.)* Fora, fora, que 'l vuy alsar jo tota sola! Va, va! Ara! *(S' aixeca en Jaume.)* Y que estich contenta de que hagi vingut aquest home! *(Als pagesos.)* Ara ho sabreu si tot alló ho feya veure.

JAUME

Jo t' he vist... y t' he seguit per donarte...

ORIOLA

Calla, calla, si tinch un cap! Quica! Manela! Ay Deu meu! Afiguréuse, oncle, que li he donat de beure, y sense procurarli res pera menjar, me n' he anat cap á missa; y allá me 'n he distret, boja de mí! Manela! Quica!

JAUME

Es que jo... ja veurás, jo he vingut aquí perque...

(Butxaquejant per donarli 'ls diners.)

ORIOLA, *volent anar á la cuyna.*

Donchs jo mateixa... *(Veyent á la Quica.)* Ara!

QUICA, *de la primera, dreta.*

Quins crits!

ORIOLA

Portéuli caldo de la olla á n' aquest home. Corrents!

JAUME

No, no. Escolta...

ORIOLA, *á la Quica.*

Y desseguida! Ben desseguida!

(Comensa á tocar la musica á fora.)

MARTINET

La musica que toca!

TOTHOM

A ballar! A ballar!

JAUME, *á Oriola.*

Escolta, te!

(Li vol entregar los diners; ella no se 'n adona.)

ORIOLA

Noyas, tothom á l' era!

SEBIO

A ballar! A ballar!

ORIOLA

Qui vol comensar ab mi?

TOTHOM

Jo, jo!

SEBIO

Ab mi el primer!

MARTINET

Ab nosaltres! *(Tothom crida.)*

ORIOLA

El primer ball ab aquell que m' agafi!

(Surt corrent per la porta del mitj. Tots corren al seu darrera; devant en Sebio.)

SEBIO

Ab mí!

TOTHOM

Jo! Jo!

FACI, *á una xicota.*

Jo ab aquesta.

TOTHOM

Que duri! A ballar!

(Surten tots, homes y donas cridant y esvalotant. L'oncle Telm y 'l Vicentó també han sortit ab ells. La musica se sent al lluny.)

ESCENA XIII

JAUME, QUICA, MANELA y DIMAS. Després la ORIOLA

JAUME, *cridant.*

Oriola! Oriola! Té, se 'n ha anat! Y qué soch jo per aquesta xicota!

QUICA, *de la cuyna, ab una escudella.*

Y que fa un oloret d' escudella de festa major! Té, béutho; y que no t' escaldis!

MANELA, *de la cuyna.*

(Déixamhi anar, que no 'm veu la Quica.)

(Volent anar á ballar corrent.)

QUICA

Tu, cap á la cuyna!

MANELA

Ay, ay!

DIMAS, *ve corrent de la cuyna.*

També ballo jo!

QUICA

A dintre tu també. Que no 'm veyeu á mí? *(Per en Jaume que no ha pres lo caldo.)* Qué fá aquest? Donchs, qué esperas?

JAUME

Espero que torni la Oriola. Y d' aixó, gracias.

(Mentrestant la Manela y en Dimas ballan á la escena d' amagat de la Quica. S' escapan al últim cap á fora.)

QUICA

Deus anar molt fart tu?... Que no 't tenta aquest be de Deu d' oloreta? *(En Jaume mira sempre cap á fora.)* Vaja, malhumorat, que no 'm sents que 't dich jo?

JAUME

Me voleu fer un favor molt gran?

QUICA

Qué es?

JAUME

Que la crideu á n' ella.

QUICA

Ara hi corro! Tu deus volguer diners, eh? Bagarro, més que bagarro, que ja ho he sentit el que deya 'l Vicentó!

JAUME

Sempre, sempre 'ls diners! No més pensan ab els diners! Teniu, teniu; que no 'n vuy cap. Teniu els de la vostra mestressa. Tots, tots; menjéusels! Teniu, menjéusels!

(Posant los diners sobre la taula: alguns cauhen á terra, qu' éll los hi acosta ab lo peu.)

QUICA

Qué fas? Jo no ho vuy aixó!

JAUME, *anant á sortir.*

Tot, tot s'ha acabat per mí! Tot! *(Cambiant de cop.)* Ah, no, que torna la Oriola! *(Posantse devant de la Quica.)* Pleguéulos; que no ho vegi que 'ls he llensat. Pleguéulos!

ORIOLA

Per tu he vingut, que no ballava á gust. Ara ja 't deus trobar millor, eh?

JAUME

Sí, ara sí, que has tornat.

ORIOLA

Que pleguéu?

QUICA

Calla, calla, que m' ha encés las galtas aquest home. Ni ha volgut tastarho aixó. Y té, de cop s' ha enfurismat y ha llensat tots aquets diners. Sí que ho dich, sí! Tot aixó que diu que tu li has donat á la font.

ORIOLA, *séria, trista.*

No has volgut pendre res... y 'm tornas axó?

JAUME

Si.

ORIOLA, *ressentida.*

Y per qué?

QUICA

Perque es un mal andando! Un mal agrahit!

JAUME

Jo no he captat may en ma vida. Ni soch un dropo, que he trevallat sempre, sempre!

QUICA

Saps lo qu' ets tu?... Saps lo qu' ets?...

ORIOLA, *perque calli.*

Quica!

QUICA

Me vols creure? Entórnat á ballar y que se 'n vagi.

ORIOLA

Ay sí, sí; me 'n hi vaig.

JAUME, *cridantla.*

Oriola, no! Oriola! *(Aixugantse una llágrima.)*

ORIOLA, *adonántsen.*

Quica, deixéume sola ab aquest home.

QUICA

Ah! Sola ab ell, si que no t' hi vuy!

ORIOLA, *severa.*

Anéusen desseguida!

QUICA, *plorant.*

Ja m' ho pensava, ja, que un dia ó altre 'm faría la senyora! *(Anantsen á la cuyna.)*

ORIOLA, *á Jaume, acostantli la escudella.*

Té; té. Y prentho. *(Ell va á replicar.)* Y no 'm diguis una paraula, sents?, ni una, que no t' ho prenguis.

JAUME

Oriola...

ORIOLA

Aixó, de primer; aixó. *(Ell vacila.)* O me 'n vaig desseguida! Que me 'n vaig!

JAUME

Dona. *(Beu.)*

ORIOLA

Tot, tot. Aixís! Angela! Y ara, digam tot lo que vulguis, que ja estich contenta.

JAUME

Sí: y que t' ho diré depressa perque allá tocan.

ORIOLA

Que toquin. Té, m' hi assento.

JAUME

Donchs he vingut perque aquesta matinada, quan t' has compadit de mí á la font, no he pogut dirte quan t' ho agrahía. Y, mira, t' ho agraheixo, no perque 'm tornessis la vida, sino perque al veure que 'm sostenías, m' he sentit ditxós, jo que no sabia encara com se'n era de ditxós! Y... y... deixamho dir tot, y no t' agravihis: jo 'm pensava que venia aquí perque prenguessis els diners que m' has donat á la font, y ara ho conech que he vingut per tornarte á veure, y saber ben be qui eras tu.

(La Oriola queda mirántsel estranyada. Pausa.)

ORIOLA

Y... per qué no'ls vols els diners, si jo te 'ls dono de grat? Veyám!

JAUME

Perque... perque jo soch rich ara més que tot el mon.

ORIOLA

Tu ets rich? Com el grill, deus serho. Veyám, que dus á sobre?

JAUME

Ets ben bona tu, Oriola!

ORIOLA

Veyám, veyám la butxaca?

JAUME

Tant bona, que no hi ha ningú al mon que ho siga com tu. Jo t'hagués conegut avans! Ben avans d'aquell dia!... Qui sap!...

ORIOLA

De quin dia?

JAUME

Del dia... Del dia en que tenía jo molta més set que no pas avuy á la font, Oriola.

ORIOLA

Escolta: 's podria saber perque 'm miras tant?

(Ella está dreta, ell sentat.)

JAUME

Oh!... Perque aviat no 't veuré... May més!... May més!. *(Baixet y entre pausas.)* Veus com ara tu també 'm miras forsa?

ORIOLA

Escolta. Com eras tu, avans?

JAUME

Pst! Com ara: sino qu' estava cert... d' una cosa: y tenía pare.

ORIOLA

Y ara no n' estás cert d' aqueixa cosa?

JAUME

Ara no: perque tu ets rica, y ves, ets bona!

ORIOLA

No vuy dir aixó, no. Vuy dir... Ay Deu meu, que jo no sé com ho diga!

JAUME

Mírat: qu' es estrany aixó!: tu y jo no 'ns semblem de res, y jo diria que som iguals de per dintre. Tu, ab prou feynas ho saps que hi hagi més mon enllá d' aquestas montanyas; y que n' hi hagués ensa, y tant distint, jo tampoch ho sabia! Som... som la nit y 'l dia, tu y jo. *(Rihent trist.)* Sino, que diu un llibre que la nit y 'l dia també 's donan las mans, y l' una al costat del altre van fent la vida.

ORIOLA

No sé... no sé res jo d' aixó. Jo no més sé la doctrina.

JAUME, *com si s' ho digués per ell.*

Que m' hi errat, jo, Oriola, sent com era per allá baix?... Pensant aquellas cosas?... Fent... lo qu' he fet?

ORIOLA

Aquellas cosas?... Fent... qué?

JAUME

Res, res; que tu no tens ulls per mirar el mon ben endintre!

ORIOLA, *mitj espantada.*

Oncle Telm! Quica!

JAUME, *alsantse.*

Ah, si soch un boig jo! Té, m' havía semblat que 't coneixía de molt temps, y qu' eras tu cosa meva! Ves, ves, qu' encara ballan. Y mira, riu forsa, forsa!

(Va cap á la porta.)

ORIOLA, *aturantlo.*

No, que jo vuy que m' ho espliquis. Cóm es que no tinch ulls per mirar aquestas cosas que 'm dius y 'n tinch per plorar sens entendret? *(Plorant silenciosa.)*

JAUME

Ay, pobre de mí, que 'l be que m' has fet, te 'l pago donante aquesta pena!

ORIOLA

No, no! Si jo estich contenta de plorar. Si voldría plorar més encara. Y quins desitjos que tinch de plorar forsa, mare meva!

JAUME, *resolt.*

Jo me 'n haig d' anar d' aquí perque això s' acabi!

ORIOLA

Y ahont vols anar ara?

JAUME

A acabar la feyna meva!

ORIOLA, *resolta.*

Que ahont vas ara, 't dich. Y quí es que t' espera?

JAUME

Mírat, y es l' últim cop: darrera meu, del meu passat, saps? ja no hi ha res: es com si cap enrera jo fos ja mort. Cap endevant, y això no més ho saps tu, seré mort ara, ara.

ORIOLA

Oh, no! May á matarte! Oncle Telm! Quica! Veniu! *(Al acte d'anar en Jaume á sortir per la porta del fons se troba ab l' oncle Telm que l' atura.)*

ESCENA XIV

ORIOLA, JAUME, ONCLE TELM, després QUICA y després VICENTÓ

ONCLE TELM

Atúrat! Que t' aturis!

ORIOLA

No 'l deixeu passar!

JAUME

Apartéuvos!

ORIOLA

Que aquest home te moltas penas y 's vol matar; que es molt desgraciat, que jo ho sé!

ONCLE TELM

Qué dius! Tu!

JAUME

No; si jo no dich res: y mireuse, me 'n vaig content! (Si sento que 'ls peus se 'm clavan!...)

QUICA, *de la dreta.*

Pero qué son aquestos plors?

ORIOLA

Vos sou bona, Quica: mireuse aquest pobret home que 's vol matar!

QUICA

Vos? Quan aquí riu tothom?

ORIOLA

Quédat á casa. Sias mosso d'aquí y t'estarás ab nosaltres.

JAUME

(Mosso de la Oriola, jo!)

VICENTÓ, *venint de fora.*

Que llogueu á aquest home? Ets ben tossuda!

JAUME

No 'm llogan, no. Allá ahont vos sigueu no 'm quedaré jo.

ORIOLA

Vicentó! Y ara t' ho dich devant del oncle y de la Quica, que son la meva familia, sents? No vuy que tinguis mal cor, no ho vuy! Aquest home es un desgraciat, y tu ho tens de creure. Si no pregas al oncle que 's quedi ab nosaltres, jo que só aquí una nena per tu, seré ara la pubilla, la mestressa, y 't treuré de casa, y no seré may la teva dona, ni que 'm matessin!

(Cau plorant en una cadira.)

JAUME

No cal que aquí 's pateixi per mi; que ja me 'n vaig jo. Gracias, Oriola. Gracias, gracias.

(Anant cap á la porta.)

ONCLE TELM

A n' aquesta xicota, li agafará un trevall!

QUICA, *al Vicentó.*

Saps que aquest home plora de debó? Míratel!

VICENTÓ, *corrent á girar á Jaume.*

Que está plorant? Ho veurém.

JAUME, *ja á la porta.*

Quí es que 'm toca?...

VICENTÓ

Perdoneu! Oncle Telm, jo us ho demano que prengueu per mosso á aquest home.

ONCLE TELM

Per mí, ja qu' ella ho vol...

ORIOLA, *atolondrada com sempre.*

Ah! Tu, espérat. Que't volém aquí! Que 't quedas! No dius que no tens ningú? Donchs á trevallar, y vida nova!

JAUME, *trist, avergonyit.*

Vida nova!... (Fer aquí entre 'ls blats d' espiga negra!)

(Cau assentat. La Oriola ha corregut á la porta del mitj al veure tornar als trevalladors.)

ESCENA XV

ORIOLA, QUICA, MANELA, JAUME, ONCLE TELM, VICENTÓ, DIMAS, FACI, MARTINET, SEBIO, ALEIX, HOMES Y DONAS.

ORIOLA, *saltant y picant de mans.*

Es queda! Es queda! Es queda! Veniu, que ja tenim mosso nou!

ONCLE TELM

Pareu taula depressa!

ORIOLA

Mosso, mosso!

SEBIO

Quin mosso?

ORIOLA

Aquest. Cóm te dius?

JAUME

Jaume.

FACI

Me 'n alegro, noy!

ORIOLA, *anant del un al altre.*

El Jaume! Es diu Jaume! Jaume!

MARTINET

Y que no 't donarán palla, no!

ORIOLA

Que estich contenta, Vicentó, de que 's quedi 'l Jaume!

JAUME

(Si 'ls meus companys d' allá baix me vegessin ara!) *(Ab tristesa.)* (Fins á demá y prou.)

SEBIO

Oncle Telm, d' ahont ve 'l blat?

MARTINET

Que ho digui! Que ho digui!

ONCLE TELM

D' ahont ve 'l blat? De Ceres!

FACI

Y que es aixó de Ceres?

ONCLE TELM

No puch esplicarho, que m' enterneixo, y després no tinch gana.

SEBIO

Que ho conti! Que ho conti!

(Tothom ho demana. La Oriola se 'n ha anat entre las xicotas que ajudan á parar taula. En Jaume sentat apartat de tothom.)

ONCLE TELM

Donchs Ceres, que es... la diossa del blat, m' enteneu? escampa aquí, pródiga, forsa de blat; y nosaltres, com que preguém á Nostre Senyor, preguém á ella, y surten las espigas, no de plujas, no, de las nostras oracions; m' enteneu? *(Tots diuhen que no l' entenen.)* Veuréu, veuréu: Ceres, que es... una diossa, diu, pródiga, á Nostre Senyor: hi ha á la Rigala, que es un poblet bufó, gent temerosa que está en gracia de Deu; y ell, Deu, se 'n apiada. Y tots, fills meus, per voluntat de Ceres, que es aixó que he dit una diossa, enteneu?

fem una familia aquí á la terra. Una familia tot amor y bondat y...

MARTINET

Visca la diossa!

ALTRES

La Ceres! La Ceres!

FACI

Donchs cóm es que hi ha pobres?

ONÇLE TELM

Per... perque n' hi te d' haver, ho saps?

JAUME

No! Perque...

(En Jaume s' ha alsat pera ficarse á la conversa resoltament.)

ORIOLA, *á en Jaume, riallera.*

Qué vols?

JAUME

Res. *(Torna á seure.)*

FACI

Y per qué n' hi te d' haver de pobres?

ONCLE TELM

Perque sí. *(Riu en Faci.)* Ah, Faci, Faci! Que algun dia no ploris! A la diossa, per avall ahont anirás, no la volen, á la pobreta, que de Fransa y de més lluny hi arrivan unas malas bravadas!... Aquí ray, que 'ls boscos ho purifican tot. Mes, Faci, que no embrutin lo teu cor; pensa en...

FACI, *irónich.*

En Ceres?

ONCLE TELM, *ofés.*

Sí, en Ceres; que per ella tos pares y tos avis ben ditxosos visqueren y com una garba lligats tots els del poble. Que no puji may aquí l' odi de las ciutats, fills meus! Que siguém aquí tots germans! Nosaltres, els que han mort, y... y 'ls que encara tenen que venir á viure!

MARTINET, *per Jaume, rihent.*

Mireuse aquest com s' ho escolta! Y com te l' afiguras tu á la diossa Ceres?

JAUME

Jo? Com la Oriola.

FACI

Y qué dius tu, de tot axó?

JAUME

Donchs jo dich, que no hi te d' haver richs mentres hi hagi pobres. Perque 'ls richs son...

QUICA, *cridant.*

El dinar ja es á taula!

ALEIX

A taula, que 's refreda! *(Crits de tothom.)*

MARTINET

Jo, vora del Sebio!

ONCLE TELM

A dinar, tothom!

TOTHOM

A taula! A taula!

ORIOLA, *al Jaume.*

Tu aquí. Y no enrahonis gayre. Sents?

(Fentlo sentar lluny del centre de la taula.)

JAUME

No parlaré gens, Oriola.

ONCLE TELM

Tu aquí, pubilla.

VICENTÓ

Vora meu.

ORIOLA

No ho mereixes gayre, sino que estich més contenta!...

(Tothom s' ha assegut á taula, colocantse en los llochs preferents Oriola, l' oncle Telm y 'l Vicentó.)

ONCLE TELM

Ah! Benehím la taula. *(Se posa dret tothom, descubrintse, menos en Jaume que's queda assentat, distret, y sense tréures la gorra.)* Senyor Deu meu Jesucrist... Quí es aquell que no s' ha tret la gorra?

MARTINET

El Jaume! Tréutela, home!

VICENTÓ, *imperiós.*

Tréute la gorra desseguida, y aixécat!

JAUME, *ofés d' en Vicentó.*

Donchs no me la trech per tu, ni m' aixeco.

(Tots s' esvalotan y 'ls que estàn més aprop procuraràn tréureli.)

SEBIO

La gorra!

ALTRES

Tréute la gorra!

ALTRES

Aixécat!

JAUME

No! Que no! *(Bregant per tréureli la gorra y ell defensantse, li cau á terra sense que ningú li hagi tocat. S' acota pera cullirla.)* (No me la he treta, no; que m' ha caygut. M' ha caygut, no me l' he treta!)

(En Jaume 's torna á seure y 's va á posar altra vegada la gorra.)

ORIOLA

Jaume!...

(Al sentirla 's posa dret y 's treu la gorra. Segueix la benedicció de la taula.)

TELÓ



Acte segon

L' era de la masía. A la dreta la fatxada posterior del casal, sense cap porta, veyentse sols la finestra ab la garba negrosa y mitj cayguda per esser próxima la nova cullita del blat. A la esquerra paret y entrada d' un hort. Al fons, darrera de l' era, un camí que va de banda á banda de la escena; després camps de blat que totjust comensan á rossejar, y més lluny montanyas y altras masías escampadas Es al cayent de la tarde.

ESCENA PRIMERA

ONCLE TELM y VICENTÓ, que venen de la banda de la masia.

ONCLE TELM

Esplícat ara, que aquí no 'ns sent ningú.

VICENTÓ

Ja vos ho he dit: que s' hi té de posar remey en això; y totseguit que se n' hi té de posar, perque jo, Oncle Telm, no soch un sant, y ja la he acabada la paciencia.

ONCLE TELM

Que no ets un sant ja ho sé; y per això la has acabada tan aviat la paciencia. Perque 'ls sants, m' entens? quan tenian una tribulació, per grossa que fos, lo primer que feyan...

VICENTÓ

Sí, pero...

ONCLE TELM

Déixam dir. Lo primer que feyan era agenollarse, y alsant els brassos al cel, s' esclamavan: Senyor Deu meu Jesucrist, y... y anavan dihent.

VICENTÓ

Bueno, sí; pero jo, Oncle Telm...

ONCLE TELM

Mírat, te posaré una comparansa: Sant Antoni de... un dels molts Sants Antonis que hi ha, se veya temptat cada dia pel dimoni; y ell, saps qué feya? Donchs se posava de genolls en terra, y... y...

VICENTÓ

Sí, y alsant els brassos al cel, s' esclamava: Senyor Deu meu Jesucrist...

ONCLE TELM

Just, y anava seguint, dihent...

VICENTÓ

Dihent, ja ho sé, dihent... Això no pot anar d' aquesta manera en aquesta masía, perque jo fins me penso que la Oriola li va posant voluntat al Jaume. Voluntat d' alló d' enamorament, sabeu?...

ONCLE TELM

Fúigme d' aquí, fúigme d' aquí! La Oriola, plaga!

VICENTÓ

Mireuse, Oncle Telm; vos, com que no heu festejat may, no las sabeu aquestas cosas.

ONCLE TELM

Que jo no he festejat may? D' ahont t' ho has tret això? Si jo, després que vaig penjar els hábits á la figuera, me vaig tornar l' home més letxuguino d' un cuart á la rodona! Y una vegada 'n vaig arribar á tenir tres que 's volian casar ab mi, ho sents?... Tres al plegat, tres. La germana del avi Socas, la Tuyetas de Sant Fost de Dalt, y la tia de la Filomena de ca 'n Llebras, que també 's deya Filomena Llebras; com que tots á casa seva eran de pare y mare Llebras.

VICENTÓ

Encara 'm fareu riure, y no 'n tinch ganas.

ONCLE TELM

Y si no 'm vaig casar ab cap de las tres, va ser per no donar corsecament á las altras duas; y no per lo que deyan las malas llenguas dels envejosos y de las envejosas de mi. Ves si m' entens ara?

VICENTÓ

Donchs, qué deyan?

ONCLE TELM

Res, res. Veurás: deyan que jo no 'm vaig casar ab cap de las tres perque estavan allò... arnadas. Y ves quinas arnas! Deyan que no la vaig voler á la Socas, los mal pensats! perque era Majordona; ves quin mal! A la Tuyetas de Sant Fost, perque tenía més anys que jo en aquell temps. Total en tenía dotze més que jo: ves ara jo 'n tinch setanta dos, y n' hi passo á n' ella... de més de trenta, perque 's va plantá, Deu la tinga al cel, á la ratlla dels cuaranta. Y de la Filomena Llebras, xe-

rravan que jo 'li havia donat las dimisorias perque tenía una cama de fusta. Sí que la tenia de fusta, si, pero tan ben feta com l' altra, y á més no se li veya.

VICENTÓ

Bueno, bueno; deixemho corre això, que ja no s' hi pot fer res, y aném á lo d' avuy, si encara hi ha cura.

ONCLE TELM

Veyám, esplícat clar que jo t' entenga.

VICENTÓ

Donchs, net: que fixém el dia en que 'm caso ab la Oriola, que 'ns amonestém desseguida, y que desd' ara, avuy mateix, que tragueu de la masía al Jaume, ab privament de que may més s' hi acosti.

ONCLE TELM

Noy, noy, que cosas plegadas! Y mírat, Vicentó, ho dius d' una manera que no sembla sino que ja manas á la masía.

VICENTÓ

Veuréu, ara som al Juny; donchs ens podém casar per la festa del blat, que prous días quedan.

ONCLE TELM

Per mi com si ja ho fóssiu; mes això t' ho tens de compondre ab ella, que ja t' ho he dit cent vegadas.

VICENTÓ

Es que ella 'm fuig la conversa; y com qu' es tan tossuda...

ONCLE TELM

Ah! Y en això de que trayém al Jaume... Quan tu sías el pubill d' aquí ho podrás fer, si la teva dona ho consent; ara per ara...

VICENTÓ

Fins me sembla mentida que no veyeu las cosas!

ONCLE TELM

Qué vols que vegi, que vols que vegi, si tu sempre li has tingut mala voluntat al Jaume.

VICENTÓ

Es clar que n' hi tinch, perque no es un bon home, vaja.

ONCLE TELM

Que no es un bon home?... Y no te un cuarto seu, que tot ho dona als altres. Ves preguntant, y si trobas algú que no se l' estimi que 'm penjin.

VICENTÓ

La pobrissalla, jo diría!... Mes els que no ho son... Que no 'l veyeu tot lo dia maldihent dels richs y ensobornant als pagesos, que 'l poble ni sembla 'l poble mateix d' ensá qu' ell va entrar en aquesta casa.

ONCLE TELM

Això ja li vaig dir fa temps á la Oriola, y ella 'l va sermonejar d' alló més; y d' ensá d' aquell dia oli en un llum, que ell no 's fica en res, m' entens?

VICENTÓ

Si, després que ha sembrat per tot la niella, que ha fet més mal aquí que la pedra seca.

ONCLE TELM

No me 'n parlis! Mes no ho ha fet ell això, no; que son cosas que venen de Barcelona, y ab un bot son á la vila y ab altre á la montanya. Saps qui ho embolica tot aquí? El Faci, que s' escriu ab el Sebio; que massa que li deya jo que no anés á Barcelona.

VICENTÓ

Be, no fugiu de parlar d' en Jaume, que ja us entench jo. Y cóm ho sabeu que ell ara no las predica aquestas cosas?

ONCLE TELM

Perque... perque m' ho ha dit la Oriola.

VICENTÓ

Sempre tot lo d' aquest home 's te de saber per ella! Ja veuréu: ó va fora 'l Jaume ó jo no m' acosto més á la masía!

ESCENA II

ONCLE TELM, VICENTÓ y QUICA, que ve de la dreta, filant.

QUICA

Això ho haurías de dir á la Oriola. Sino que devant d' ella no gosa á piular, el plegamans de rostoll.

VICENTÓ

Ja hem fugit de dintre per aquesta, y ella te, aguantantnos el róssech. Tant mateix sou ben tafanera.

ONCLE TELM

Home... no vuy que la renyis á la Quica.

QUICA

Que te 'n dono de fil, minyó! Té, tot el que he filat avuy, tot, y ara y encare.

VICENTÓ, *al Oncle Telm.*

Aném, que jo no ho comportaría que ella aquí governés; al capdevall es una criada.

QUICA, *que ho ha sentit.*

Tots ho som criats de Deu, home. Y si ho has dit per ofendrem... *(Deixant la filosa.)* Ja veurás jo ara!

ONCLE TELM, *rihent.*

Au, cuádrathi, Quica, bufona, cuádrathi.

QUICA

Y acóstat, vina; y té, míram els cabells blanchs, té, míramels. *(Tirantse 'l mocador del cap á la esquena.)* Saps quants anys fa que hi soch á la masía? Donchs hi soch d' ensá que vaig neixer; com hi va neixer aquí 'l meu pare y també 'ls seus, mossos ells tota la vida. Y criada soch, y ho seré fins que 'm mori; plorant quan ploran els amos, y rihent ab ells quan están alegres; y després que 'm mori, saps per qui serán els meus dinerons, pobrets, ajuntadets d' un á un, vergonyosos d' estar desats tant temps? Donchs serán tots per la Oriola. Qué hi fa que sían poquets? A la mar diuhen que hi van rius grossos y rius petits, y tant s' estima la mar als uns com als altres. Mes á mí ningú 'm dirá may que mano per enriquirme; y á tú, l' hereu pobre, que cavas y que llauras perque no tens cabals per pagar setmanadas, á tú 't dirán sempre que t' has casat pels camps de blat de la Oriola. Ab això no 'm desprecihis, perque de l' una ó de l' altra manera, un cop t' hagis ficat en aquesta casa, criats ho serém tu y jo per un igual, lo pubill y la Quica.

VICENTÓ

Que no la sentiu com me tracta?

ONCLE TELM, *rihent.*

Tu t' ho buscas, noy.

QUICA

Y en quant al Jaume, que diga l' Oncle Telm sino es un bon trevallador.

ONCLE TELM

De mans, sí; mes de llengua... Deya un dia unas cosassas!

VICENTÓ

Aixó, aixó.

QUICA

Saps que ho fa que li tingas malicia? Que es més guapo que tu, y més aixerit que tu, y més bonas entranyas que tu.

VICENTÓ

D' ahont ha vingut?

QUICA

Més guapo, sí; més, més que tu. Y més carinyós per la Oriola. Y fayent, y divertit, y graciós, més, més que tu, més.

(Vicentó la ha volgut interrompre sens poder. L'Oncle Telm riu.)

VICENTÓ

Qué sabeu vos!

ONCLE TELM

Déixala.

QUICA

Y més generós, que no te res seu. Y més ajensat, més, més.

VICENTÓ

Que calleu, sino!...

QUICA

Y més rumbós, y més valent, y més tot... Més, més, més.

ONCLE TELM

Aném. (Y s' ha d' arreglar aixó del casori.)

(Emportántsen al Vicentó que no la pot fer callar.)

VICENTÓ

Me 'n vaig, sino!...

ONCLE TELM

Camina.

QUICA

Més que tu, més, més. *(Segueix repetintho fins que han sortit.)* Aixis te reventessis! Jo fos de la Oriola, mírat!

(Torna á agafar la filosa y s' assenta en un pedris de l' era.)

ESCENA III

QUICA, MANELA Y DIMAS

(L' Oncle Telm y en Vicentó se 'n han anat per la dreta, segon terme. La Manela y en Dimas venen per la dreta, primer terme, portant cada hu un gran cistell buyt.)

MANELA

No vinguis, que vaig á cullir pomas.

DIMAS

Es que tinch d' arrencar cols.

MANELA

No, no; que ahir miravas enlayre, tafaner.

DIMAS

No m' ho diguis més tafaner, que no hi mirava, ho saps?

MANELA

Que sí, que jo t' hi vaig veure. Y si hi tornas, te 'n tiro una de cap de brot, que si no 't trech un ull que'm pelin.

DIMAS

Y per qué t' enfilas á la pomera quan saps que jo vaig al hort?

MANELA

Y per qué vas al hort quan saps que jo m' enfilo á la pomera?

DIMAS

Y per qué plantavan la pomera al damunt de las cols?

MANELA

En axó tens rahó. Y mirat, saps qu' hem de fer? Quan jo sia á la pomera y tu vens, xiulas.

DIMAS

Xiula tu, que 't sap greu que vingui.

MANELA

Y qué farás quan xiuli?

DIMAS

Jo?... Venir á cullir las cols de sota. *(Rihent.)*

MANELA

Y qu' es bestiassa aquest home!

DIMAS

Tu 'l que voldrías, es que vingués el Jaume al hort.

MANELA

Sí, el Jaume!

DIMAS

Que no ho sabeu, Quica? Está enamorada del Jaume!

QUICA

Tira peixet! Tu la 'n treurías.

MANELA

Oy que no, qu' es el Jaume que ho está de jo.

DIMAS, *burlantsen.*

D' ella! D' ella!

QUICA

Vosaltres, el qu' hauríau de fer tots dos es casarvos. Tan poch senderi te l' un com l' altre.

MANELA, *burlantsen.*

Ab aquest, jo?

DIMAS

Oy que sí, Quica, que tenim poch enteniment tots dos? Y, mirat; si jo veig que 'l Jaume 't diu cosas á la orella, saps?, l' espavilo. Oy, Quica, que l' espavilo al Jaume jo? Y com una aroma que l' espavilo!

QUICA

Sí, pósathi á tret del Jaume!

MANELA

Ell me fes demanar!... Sino que dissimula l' home, y no 'm diu res bonich.

DIMAS

A que no t' ha dit may bufoná com jo? Ni t' ha pessigat may? Ni t' ha ficat una sargantana pel clatell?

MANELA

Ni una.

DIMAS

Ho veus, dona?

QUICA

De qui está enamorat el Jaume, ja ho sé jo.

MANELA

Vos no sabeu res, dona.

QUICA

Sino que 'l xicot no li ha dit may á n'ella: y fa be de no dirli, perque no s' hi podria casar, la pobreta.

ESCENA IV

QUICA, MANELA, DIMAS y JAUME, que ve del últim terme de la esquerra.

JAUME

Ja ho sé, Quica.

QUICA

Batua l' home! Qué saps, qué?

JAUME, *dissimulant.*

Tantas cosas sé! Que... sou més bona qu' una bresca; que 'l Dimas es un galán minyó; que la Manela es... una bona xicota.

MANELA, *molt contenta.*

Eh que sí, Jaume? (Ay gracias á Deu que 'm diu cosas!)

QUICA

(Com dissimula, l' infélis!)

DIMAS

Y jo no te 'n dono grat ni gracias de que 'm diguis galan minyó, ni res; que ja ho sé que 'm vols pendre la xicota.

(En Jaume s' ha quedat pensatiu.)

MANELA

Y si no 'n tens cap de xicota tu! Qué xerras, qué xerras!

DIMAS

Jo me la miro!

MANELA

Ja t' he dit que á mí 'm vol un altre. No es veritat Jaume?

JAUME, *distret.*

Está clar. (No sé qué 'm diu.)

MANELA, *satisfeta.*

Ja 'l sents, que está clar.

DIMAS

Donchs si está clar, que 's fassi fosch! *(A Manela.)* Y jo te 'n faré una á n' á tu.

MANELA

Fuig, qu' estich ab el Jaume. Jaume, tórnamho á dir alló d' ara.

JAUME, *apartantla desdenyós.*

No m' amohinis!

MANELA

Y ves! Qu' es mal carat!

(Anántsen avergonyida per la porta del hort, qu' es á la banda esquerra.)

DIMAS

Vergonya, que no la volen! Vergonya!

MANELA, *donantli un cop de cistell.*

No vinguis!

DIMAS

Oh, las cols! *(Surten disputant.)*

JAUME

Quica, os vuy fer una pregunta: que os ha dit res de mí la Oriola?

QUICA

Quan?

JAUME

Avuy!... Ara!... Diguéumho, Quica! Diguéumho!

QUICA

Uy!... Jesús, quin neguit! No m' ha dit res: ja ho saps ara. Y fuig, que m' embullas el fil, xicot. Ja 'n tinch prou ab la marruixa perque me l' embulli.

JAUME

Com que heu dit quan he arribat que vos ja sabíau de qui jo estava... m' enteneu?

QUICA

Y es clar que ho sé, beneytó. Y no tinch de saberho? Si aquestas cosas las donas...

JAUME

Tant com enamorat de la Oriola, no; perque... perque no 'n puch estar, que ella no es del meu bras.

QUICA

Es clar que no ho es.

JAUME, *cremantse.*

Y per qué no pot serho per mí la Oriola? Veyàm, per qué? Perque ella es rica y jo soch pobre? No es aixís? Y qué vol dir aixó de richs y de pobres per estimarse?... Ah, si jo hagués conseguit tornarla pobra, ben pobra, sí que ho hauría sigut, sí, la meva dona! Y á ser pobre, Quica, s' hi arriba de moltas maneras: esgavellantho tot, fent que altres s' ho emportin, cremantho!

QUICA, *mitj espantada.*

Com es que dius aquestas cosas! Y ara!

JAUME

Res, Quica, rés. Que... he vingut del plá de baix y m' ha pres el sol al cap; res, res. Ella es qui es, y jo no soch ningú... y tinch altres intents. Si jo ab la Oriola ni tantsols hi penso! *(Riu nerviosament.)*

QUICA

Ah, es que per aixó. (Pobre Jaume!)

JAUME

Eh que trobeu que no hi dech pensar? Sí, eh? Mes un' altra pregunta; una no més. Que 'm digueu si la Oriola se 'l estima al Vicentó.

QUICA

Pobre Jaume! Veurás, ella quan jo vuy esbrinarho, fuig com un passarell y no 'm contesta.

JAUME

Y á vos qué us sembla? Qué hi diheu vos, Quica?

QUICA

Jo... que quan més te miro, més te torno á dir pobre Jaume! *(Acariciantli 'ls cabells.)*

JAUME

Mireu, Quica, fa onze mesos que soch á la masía; y onze mesos que cada vetlla 'm dich: ja t' hi has estat prou en aquesta casa; demá te'n despedeixes de tothom y á fora.

QUICA

Ah, si jo fos mestressa, ja no ho dirías més, jo t' ho asseguro!

JAUME, *ab molt interés.*

Y per qué ho dihéu aixó, Quica?

QUICA

T' ho dich... perque jo 't porto la voluntat d' una mare, Jaume. Y saps per qué es aixó? Ho saps? Donchs perque tu t' estimas tant á la Oriola, que li donarías la vida.

JAUME, *ab entussiasme.*

Donchs sí, sí; tota. Y estich rabiós perque no puch amagarho; y tinch tant odi al Vicentó, que me 'n haig d' anar d' aqui perque 'l mataría!

QUICA, *alsantse resolta.*

Me vols creure tu?

JAUME

De qué?

QUICA, *pensativa, després cambiant.*

Cá. Si no ho voldrán may aixó. Y després que ja ve 'l compromís dels pares d' ells.

JAUME, *ab molt interès y afectuós.*

Qué hi ha? Què? Quica, que m' ho digueu desseguida! Sí, sí, parleu! Com si jo fos lo vostre fill. Parleu, mare!

QUICA

Donchs una de dos, veurás: ó que te 'n vagis d' aquí y no la atormentis més á la Oriola ó que li diguis que te la estimas, y tornemnos bojos tots y acabemho.

JAUME

Que jo ho digui á la Oriola?

QUICA

Sí, sí: y que es tonto aquest home! Que no veus, xup, que ella t' estima?

JAUME

La Oriola á mi?

QUICA, *burlantsen.*

La Oriola á mi? Y que 'm vens ab cansons si tu ja ho sabias!

JAUME, *ab molt interès.*

Que us ho ha dit ella?

QUICA

Y no!

JAUME

Donchs cóm ho sabeu?

QUICA, *empenedida d' haverho dit.*

Ves á mi qui m' hi fa ficar!

JAUME

Contéumho tot, tot!

QUICA

Veurás, t' ho he dit per riure aixó. Y ara compóntelas. *(Volguentsen anar.)*

JAUME

Si jo no ho crech, si jo...

QUICA

Que tornan aquells! Y jo me 'n vaig dintre. *(En Jaume 's queda pensatiu.)* (Si sembla que soch jo mateixa l' enamorada del Jaume! Pobra Oriola!)

(Se 'n va pel primer terme de la dreta.)

MANELA, *ve rihent, ab lo cistell ple de pomas.*

Quin revés, oy? Per qué guaytavas!

DIMAS, *id., ab un cove de cols.*

Me 'n clavarás un altre demá de revés? Si, Manela!

MANELA

Si que te 'l clavaré!

DIMAS

Tornemhi, ara?

MANELA

No!

(Surten per la dreta, segon terme, rihent sempre.)

ESCENA V

JAUME

Malehit sia 'l dia y l' hora en que ho vaig prometre á la Oriola! Ara ja aquest poble bulliría tot y 'ls pobles dels voltants; y quan donessin el crit á Barcelona aqui'l donarian també; y ja seriam iguals tots els homes! Y

alashoras aniría á la Oriola y li diria: ara ja puch esser el teu marit per tota la vida. Sino qu' ella 'm va fer prometre que no las predicaria més aquestas cosas; y ella fa de mí 'l que vol: sembla mentida! *(Anant d' un lloch al altre. Pausa llarga.)* Y es que mira d' una manera... que un home per ferla contenta, qué no faría?... Que aixó, aixó sí qu' emborratxa: y diuhen del vi y l' ayguardent! Ella, ella, batua nada! *(Pausa, transformant la cara d' anguniosa en plascenta.)* Si jo estés ben segur de qu' ella m' estima!... Y ella renyís ab el Vicentó per sempre!... me 'n aniría lluny d' aquí, no sé ahont, lluny, ahont pogués fer una fortuna depressa; y la faria, sí que la faria la fortuna; y tornaría ab ella pera dirli á la Oriola: mirat, ja soch rich com tu, ja la meva estimació no 't fa desgraciada. *(Pausa.)* Mes jo rich! Y alashoras malas entranyas y aburrit dels companys! Y 'l marit d' ella, qu' es una santa, jo, ab lo que vaig fer un dia!... No, no; jo d' aquí me 'n tinch d' anar, abandonantho tot, tot, fins á la Oriola!

ESCENA VI.

ORIOLA, JAUME. Ella ve de la dreta, segon terme, ab lo cistell de pomas.

ORIOLA, *molt enjogassada.*

Jaume.

JAUME

(Sí, es ella!) Oriola!

ORIOLA

Vina que m' ajudarás, que aquells no 'n saben. Veurás, tu vas triant las pomas que sigan ben macas, y jo

las lligo, y las penjarém á la golfa per quan fassi fret; que alashoras son més bonas!

(S' assenta la Oriola. Ell dret devant.)

JAUME

Y per qui serán al hivern?

ORIOLA

Per nosaltres, si som vius, ay, ay! Que no m' ajudas? Mirat aquesta: sembla de cera. Son pometas de la Mare de Deu: primerencas, primerencas. Diuhen que ja hi son las pometas al arbre que encara 'ls aucells no fan el niu. A mi me la van fer plantar aquesta pomera. Vésmen triant; corre, home!

JAUME, *sentantse y donantuhi una.*

Té, donchs.

ORIOLA

Si has pres la primera que t'ha vingut! Pst!.. No pot anar gayre. Bueno; per no despreciártela. Pero, trían, home, trían! *(Ell segueix mirantla fixo.)*

JAUME

(Pobre de mi! Qui té cor per anarsen!)

ORIOLA

Un' altra, vaja; un' altra, qu' espero!

JAUME

Té, aquesta. Té.

ORIOLA

Me sembla que ara... *(Prenentla.)* Ja ho he dit, no pot anar, home! *(Llensantla.)*

JAUME

Es que jo no 'n sé, Oriola.

ORIOLA

Que no siguin corcadas: no costa pas tant! Barroer, més que barroer! *(Rihent.)*

JAUME, *buscantne una.*

No aquesta. Veyám? No. Ja veurás; un' altra... Aquesta de sota qu' es més rojeta. Tampoch!

ORIOLA, *rihent com una boja.*

Sembla mentida! Y qu' anguniat que 's posa!

JAUME

No; sino que avuy, la veritat...

ORIOLA, *ab molt interés.*

Qué!... Qué estás malalt, Jaume?

JAUME

Si estés malalt, encara que fos molt malalt... això qué hi voldría dir? Es que aviat fará... Mirat els camps que rossos!

ORIOLA

Ja ho sé, ja, Jaume. Aviat fará un any que ets á casa. *(Prenent altra poma d' ell.)* Dona.

JAUME

Y te 'n recordavas, tu?

ORIOLA

Y sí! També dolenta!

JAUME

De veritat, Oriola? Digamho un' altra vegada.

ORIOLA, *rihent.*

També dolenta!

JAUME

No; vuy dir...

ORIOLA, *bromejant.*

Sí; me n' he enrecordat perque m' hi ha fet pensar l' oncle.

JAUME, *malhumorat.*

Ah!

ORIOLA

Ara me n' has donat una de ben hermosa.

JAUME, *ressentit.*

Ha sigut al etzar, perque jo no te la he triada.

ORIOLA, *rihent.*

Ja treus el geniot? *(Fingint.)* Ves qui s' enrecorda de tant temps enrera! Mírat quin penjoll, mírat: semblarán uns rosaris! Digam cosas, home! Després que jo fujo d' aquells per venir á parlarli... Tots dosets aquí... El mal agrahit!...

JAUME

Oriola, dígamho ben séria això, sense riure, que has vingut per parlarme á mí, que tu volías parlarme.

ORIOLA

Y sí, home; pero no me las fassis tornar á dir las cosas.

JAUME, *content.*

Aquesta sí que te l' he triada. Míratela!

ORIOLA

La posaré al capdevall del penjoll: té, guayta, quina hermosura! *(Per las que ja té lligadas.)*

JAUME

Donchs ho has fet per mí 'l venir, Oriola?

ORIOLA

Veus? Ja hi tornas! Donchs, té: he vingut perque 'l Dimas y la Manela no 'n saben de triarlas; y mosso per mosso...

JAUME, *molt ofés.*

Dónam la poma! Aqueixa poma!

(Li pren per forsa rebatentla dintre 'l cistell.)

ORIOLA

Jaume! Quin geni! Ja fa be de no estimarte 'l Vicentó!

JAUME

Y á mí que se m' endona del Vicentó! Ja tu te l' estimas per tots, dona.

ORIOLA, *cremada.*

Y sí que l' estimo, y sí! (M' ha fet mal!) Y té: hem acabat; que no vuy que me 'n tries cap més de poma.

JAUME

Ni ganas: ja te las triará 'l Vicentó!

ORIOLA, *regirant en lo cistell.*

Y si trobés aquella la llensaría!

(En Jaume s' havia apartat y 's torna á acostar.)

JAUME

Ja la trobaré jo perque la llensis!

(Buscant tots dos en lo cistell.)

ORIOLA

No cal, home; no 't cansis!

JAUME

Si sé quina es! Si jo la conech!... Y ja la tinch, que es meva! *(Agafantli la má á la Oriola.)*

ORIOLA

Jaume, per Deu! Déixam anar, per Deu!

JAUME, *ab tristesa.*

Oriola, Oriola! Perque m' he quedat á la masia, que ara jo per tu!...

ORIOLA

No m' ho diguis, no; que jo no vuy sentirho. Déixam!

JAUME, *deixantli anar la mà d' una revolada.*

Poch hó saps tu 'l que m' has fet patir aquesta tarde!

ORIOLA

(Ay que la Quica te rahó que estich boja per aquest home!)

JAUME

Mes si estás plorant, Oriola!

ORIOLA

No; es que... estrenys tant fort, que m' has fet mal; y... té, ja no me 'n sento, que ja ha passat.

(Somrihent.)

JAUME

No ha passat, no encara, que jo te 'n estich fent de mal, molt mal, Oriola, trobantme aquí devant teu, onze mesos, dia per dia, fente perdre la felicitat, la teva alegría d' avans! Perque tu, Oriola, déixamho creure, tu no ets aquella mateixa noya d' altre temps. Tu, si no fos jo, potser avuy ja serías la esposa del Vicentó, y no ho ets perque saps que jo 'm moriría de pena. Si, si, t' ho dich, que no puch més, que jo 'm moriría de rabia y de pena!

ORIOLA

Escolta: al quedarte á casa 'm vas prometre que un

dia 'm contarías tot lo de la teva vida. Y aquest dia, Jaume, ja ha arribat per nosaltres; perque jo ara vuy saberla tota, tota.

JAUME

La meva vida, no! Que jo me 'n aniré avans de que la sápigas! Que no te la puch contar á tu!... (Perque horroritza!)

ORIOLA, *resolta.*

Tu no te 'n anirás d' aquí, sents? Y jo la vuy saber la teva vida, perque... perque jo tinch dret á saberla; dret d' aquí, d' aquí! *(Per son cor y faltantli la veu.)* Y míram: sí que ploro, sí. Y té, té, no 'm fa vergonya! *(Mirántsel cara á cara.)*

JAUME

Oriola!

ORIOLA

Això es un infern per mí: y no pot seguir d' aquesta manera; perque si tu pateixes tant, jo 'm consumo, 'm consumo! Perque Jaume, jo per tu...

(Remor lleuger de veus que va creixent, de la banda esquerra.)

JAUME

Digas, digas.

ORIOLA

No, que ve gent; apártat.

JAUME

Escolta! Una sola paraula!

ORIOLA

Vols una sola paraula? Donchs que avuy se decideix la meva sort per tota la vida! *(Fuig per la dreta.)*

JAUME, *volentla seguir.*

Oriola, Oriola! *(Entornantsen.)* (La seva sort... y ab ell! *(Dubtant.)* Oh, no pot ser, no, perqu' ella m' estima!) Té! Els meus companys! Quin fástich ara!

(Fuig ell per la esquerra segon terme. Los pagesos venen per la mateixa esquerra, primer terme.)

ESCENA VII

SEBIO, MARTINET, ALEIX y PAGESOS. Tota la escena á mitja veu perque no 'ls sentin de la masia.

MARTINET

Veureu, que 'l Sebio vagi al devant, que jo ja aniré al seu darrera.

SEBIO

Que passi al devant l' Aleix.

ALEIX

Tu hi has d' anar, que tu hi tens més franquesa ab l' oncle Telm.

SEBIO

Jo no sé dir las cosas tan... d' allò, com vosaltres. Oh, y que 's pensan que jo sempre estich de broma.

MARTINET, *rihent.*

Com que sí que s' ho pensan. Com que si volguessis fins ara 'ls farias riure á tots aquestos.

SEBIO, *satisfet.*

Tu sempre á la mateixa.

ALEIX

Que no rigui ningú ara. Queda privat el riure, minyons?

TOTHOM

Sí, sí.

ALEIX

Donchs queda privat.

SEBIO

Tant resolts com veniam, y sols veyent aquestas parets no sembla sino que tingueu enrampadas las camas.

MARTINET

A n' aquestos, que á mí no. Oy Sebio?

ALEIX

Veuréu; de tornarho á enrahonar no hi perdém res.

SEBIO

Ja ho hem enrahonat massa. Qué 'ns deya en Faci á la carta?

ALEIX

Oh! Qu' á Barcelona tot bullía, y que nosaltres, el poble, haviam de fer també alguna cosa en profit de la...

MARTINET

De la generació.

ALEIX

No, no d' aixó qu' has dit: de la... regeneració de la classe desheredada.

SEBIO

Aixís ho deya.

MARTINET

Això mateix.

ALEIX

Sí.

(Se quedan mirantse tots, no sabent com seguir. Pausa.)

SEBIO

La culpa la té tota en Jaume, que ell ens las va comensar á esplicar aquestas cosas.

MARTINET

Més que esplicar: que 'ns las va entatxonar al cap y té, quan ja las tenim ben clavadas fuig de parlarne com si n' estés empenedit.

SEBIO

Que jo 'm penso que si ell ho hagués sapigut ens ho hauría emprivat això de venir á la masía.

ALEIX

Com que jo 'm malicio que 'ls d' aquí dintre li han donat diners perque calli; y fins sospito que n' hi han donat perque 'ns fassi la guerra.

TOTHOM

Això no! May!

SEBIO

Això may, home! Qu' ell las té de son pare aquestas «aldeyas». Y mirat, Aleix, nosaltres no li pagarém may el que 'ns hagi tret la llana del clatell, que 'n teníam molta, molta de llana.

MARTINET

Jo darrera d' ell, si venía 'l Sebio, encara aniría ahont volgués.

TOTHOM

Y tots! Tothom!

SEBIO

Be, pero per qué hi hem vingut aquí? Que hi entrém ó no hi entrém?

ALEIX, *sense avansar.*

Anemhi. Que no us quedeu enrera vosaltres!

MARTINET, *empenyentlo.*

Tirá, tira!

ALEIX

Veuréu, repassemho.

SEBIO

Altra vegada? Si ja está repassat.

ALEIX

No; que jo li dich: Deu lo guart oncle Telm.

MARTINET

No, Deu lo guart.

SEBIO, *rihent.*

Donchs cóm?

ALEIX, *seguint.*

Oncle Telm, en nom d' aquestos, que tots som del art del pagés, vos venim á proposar...

SEBIO

De bonas en bonas.

MARTINET

No de bonas en bonas.

ALEIX

A las malas?

SEBIO

Res. Ja hi aniré jo devant, que tu'ns comprometerías massa. Aixís, se té de dir: Que os venim á proposar, que tota vegada que per la festa del blat d' enguany se acaban els anys d' arrendament de las terras, que al tornar á comensar, y perdoneu, que al tornar á comensar ja sigan nostras las terras; y que á n'aquestos de per aquí que no 'n tenen gens, que n' hi doneu un tros á cada hú; perque, oncle Telm... *(Los pagesos s' impacientan.)* Esperéuse. Perque, oncle Telm, alló de la Ceres no es veritat, que ara s' ha sapigut ben de cert. Y aixís tothom... te dret al trevall; m' enteneu? Y s' ha d' acabar això de que uns sigan amos de tot y altres no ho sigan de res. Ah! Y que un cop repartidas las terras, com á bons germans, y sense malicias...

MARTINET, *rihent fort.*

Y que un cop repartidas las terras li donarém las gracias. Qué 'm fa riure 'l Sebio!

(Tots s' esvolotan contra 'l Martinet.)

ALEIX, *al Martinet.*

No riguis home, que això es molt sério!

SEBIO

Com acabo jo?

ALEIX, *al Sebio.*

Res més: y no ximplejis!

SEBIO, *cremat.*

Donchs dígaho tu, home!

ALEIX

Veurás, tu ho has dit que ho farias.

SEBIO

No, si jo no 'n sé: com que jo ximplejo, saps?

MARTINET, *rihent fort.*

Ara s' ha enfadat el Sebio!

(Los altres hi volen posar pau.)

SEBIO, *al Aleix.*

Que 't pensas que jo soch com tu?...

MARTINET

Que ve gent! Calléu!

ESCENA VIII

SEBIO, ALEIX, MARTINET, FACI, y OBRERS.

FACI, *de la esquerra.*

Que ja no 'm coneixeu?

SEBIO

Si es el Faci!

ALEIX

El Faci, minyons!

MARTINET

Qui t' havía de coneixer, tant mudat?

FACI

Y encara no es el vestit nou.

SEBIO

Semblas tot un senyor!

FACI

Aixó may!

MARTINET

Y qué fan á Barcelona?

FACI

Ens belluguém molt, y 'n preparém una de grossa. Ja us ho diré: en un dia donat, que no l' hem fixat encara, pararán totas las feynas, tant de la ciutat com del camp; y que 's vagi de primer en manifestació devant dels alcaldes, demanant... lo que ja us escriurém. Y altras cosas que hem de discutir encara.

ALEIX

Això per tot arreu, eh?

FACI

Y sí, home; y per l' estranger també. Si tenim ramificacions per tot! Deixéume seure!

MARTINET, *al Sebio.*

Ramif... De que ha dit?

SEBIO, *á Faci.*

Be, home, be; y á qué vens ara?

FACI

A veure aquest mon d' aquí; perque ja m' agrada Barcelona, ja; sino que ho anyoro això, ves; que aquí tots semblém parents, y per allá baix... se viu d' una altra manera. *(Rihent.)* Y á veure si us desperteu com jo, véusho aquí.

SEBIO

Creurías que 't trobo més magre?

FACI

Ara perque no he estat bo. Si he jegut al hospital vuyt dias.

MARTINET

Al hospital?

FACI

Y que no m' ha faltat res.

MARTINET

A mí m' agrada més que 'm cuydin á casa.

FACI

Aquest se deu pensar que allá es com á la Rigala.

MARTINET

Fins parla més de «corrido» que avans! Oy, Sebio? Si sembla que un home li hagi de tenir respecte.

FACI

Donchs ja qu' estém aquí bona colla, us llegiré la proclama que ara hem fet sortir, y que us convé á tots.

MARTINET

Que també 'n saps de llegir?

FACI

N' he aprés. A las nits en contas d' anármen al llit, de cap á la taula.

ALEIX

Escolteu, minyons!

SEBIO

Digas, digas!

FACI, *llegint.*

«Proclama. Germans. Trevalladors de las ciutats y dels pobles. Ja ha arribat l' hora de la emancipació de la rassa humana!...»

ESCENA IX

FACI, SEBIO, ALEIX, MARTINET, PAGESOS y JAUME, que ve de la esquerra: fa un moment qu' escolta.

JAUME, *ab tristesa.*

No las llegiu aquestas cosas. Ahont es fet aixó? *(Prenentli'l paper.)* Veyám? A Barcelona: ja m'ho pensava.

FACI

Y per qué no las tinch de llegir?

JAUME

Deveu esser foraster vos, veritat?

(Tots van á dir qu' es en Faci.)

FACI

Calleu!

JAUME

Donchs si fossiu d' aquí, sabríau que aquesta gent ja va esvalotantse massa contra aquesta masía.

(Remors dels pagesos.)

ALEIX

Es que mentres que tingan lo que tenen, no son bona gent!...

JAUME, *á tots.*

Avans no ho déyau aixís!

FACI, *á n' en Jaume.*

Tampoch avans ho deyas tu 'l que dius ara.

JAUME

Igual que sempre. Y per qué m' ho diheu axó?

FACI

Com que jo no més t' havía vist una tarde... Y alashoras tot ho feyas anar á foch y á sanch.

JAUME, *cayentli la proclama.*

Que vos m' havíau vist? Y ahont? Potser me preneu per altre.

FACI

El dia que vas arribar á aquesta casa. Si jo 't defensava, home.

MARTINET

Si es el Faci!

JAUME, *reconeixentlo.*

Ah, sino per tu aquell dia!... *(Molt emocionat.)* (M' havía cregut que 'm coneixia de Barcelona.)

ALEIX

Ja ho has sentit: que diu que 't troba molt cambiat, Jaume.

JAUME

Y de qué ho estich cambiat jo? Us torno á dir que m' estimo als pobres com me 'ls estimava. Sino que devegadas... si s' estira massa la corda 's trenca.

FACI

Mes si no s' estira may la corda no 's fa caure res. *(Parlant á manera d' orador.)* Y totas las causas per triomfar algun dia, han de tenir las sevas ensopegadas al comensar, y 'ls seus apóstols, y 'ls seus mártirs. Y qui per conveniencia propia no exposa la vida, es un patró Aranya y un... un...

JAUME

Sí, sí, y un hipócrita y un cobart; ja t' ho acabaré jo. Mes qué saps tu d' aquestas cosas? Ahont ho has sentit si entras ara al mon? Jo sí que las conech de per dintre y de per fora, y sé tot lo que tenen d'hermosas... y tot lo que tenen d' horribles. *(Remor dels pagesos comentantho.)* D' horribles, sí; que jo ho conech per mi mateix. *(Ab veu tremolosa.)* Per lo qu' he sigut, y per lo qu' he fet, ho sentiu? Y si per allá baix he aprés á tenir odis y rancunias, aquí he conegut que no tot tenen de ser odis ni venjansas en la terra. *(Remors.)* Escolteu, minyons... Si això ho he aprés respirant l' ayre d' aquestas montanyas! No doném armas als contraris contra nosaltres mateixos. Que vegi tothom que no volém acabar ab els sentiments, y... ab el carinyo de pares y de fills y de germans y... Y ab l'estimar! L' estimar d' aquí dintre! *(Picantse 'l pit.)* Que no es, no, 'l tenir bons sentiments, patrimoni únich de la classe rica; que la classe nostra no viu sols d' odis, no, qu'estima y plora y gosa y s' entussiasma, que això, això es el patrimoni també dels pobres.

FACI

Es clar, si 't deixan dir á tu...

MARTINET

Sebio, ja m' ho esplicarás que vol dir.

SEBIO

Be, això son rahons: lo d' aqui, lo d' aquí á la masia.

ESCENA X

JAUME, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX, DIMAS, PAGESOS y VICENTÓ. En Dimas ve á buscar lo cistell de pomas de la Oriola.

DIMAS, *ve de la dreta.*

A que ho sé á qué veniu? Donchs veniu á donar la enhorabona als nuvis. El diumenge va la primera.

(Los pagesos, sense ferli cas, segueixen parlant acaloradament entre ells. En Jaume s' ha impresionat molt al sentirho.)

MARTINET, *indiferent.*

De qui va la primera?

DIMAS

De la Oriola y 'l Vicentó. Si 's casan d' avuy en quinze; que ara s' ha fet.

JAUME, *apartantse del grupo.*

D' ahont ho has tret aixó, Dimas?

DIMAS

Si jo ho he sentit, que ara s' ha fet. Mirat el Vicentó que content! *(En Vicentó passará pel fons, de dreta á esquerra.)* Pubill Vicentó, la enhorabona!

VICENTÓ

Gracias, Dimas, gracias!

JAUME, *corrent cap á n' ell.*

(Ira de Deu! Jo faré que no t' hi casis!)

FACI, *d' en mitj dels companys.*

Jaume! Ahont va el Jaume?

JAUME, *retrocedint.*

(Ja'l trobaré á n'aqueix! Y ara contra la Oriola, que s' ha rigut de mí; y no se 'n riurá altre cop, no, la mala dona!) *(Torna al grupo. En Dimas surt per la dreta.*

SEBIO

Y donchs qué tens ara?

JAUME, *rihent per forsa.*

Jo, res, home. La alegría de que hagi tornat el Faci. *(Pega un cop á la espatlla del Faci.)* Si estich més content avuy!

MARTINET

Donchs nosaltres no ho estém de tú, perque 'ns fas la guerra, vaja.

FACI

Respónli, home!

JAUME

Que jo vaig en contra vostre? Jo? Si us estimo ab cos y ab ánima! Perque... perque jo no més vos tinch á vosaltres, companys! Si jo no espero res de ningú, res; que 'ls d' aquí dintre son una gent... una gent que fa 'l posat de santa per tenirnos contents, y després enganyarnos! Sí, enganyarnos; que no tenen entranyas!

(En Jaume sempre lluyta per amagar la emoció.)

ALEIX

Ara!

SEBIO

Aixó mateix! *(Tots ho diuhen.*

ESCENA XI

JAUME, FACI, SEBIO, ALEIX, MARTINET, PAGESOS, ONCLE TELM, que ha sentit l' últim que ha dit en Jaume.

ONCLE TELM

Jaume, de nosaltres ho dius això?

JAUME

Sí, sí: de... dels d' allá dintre! Que 'ns volen pel trevall, y 'ns fan festas, y si un dia 'ls hi entreguém el cor se 'n riuhen de nosaltres; perque ab el pobre s' hi pot jugar, y desprès quan ell s' ho creu que se l' estiman, se 'l llensa al carrer y se 'l paga ab riallas!

ONCLE TELM

Mírat, me fas espurnar els ulls. Ja m' ho deyan, ja, qu' eras tot un mal agrahit, y que 'ns en penediríam. Sino que la Oriola...

JAUME, *rihent rabiós.*

La Oriola 'm defensava, la Oriola!

ONCLE TELM

Vésten en nom de Deu de la masía; y no hi tornis á posar els peus may més! Y poch te pensas el mal que m' has fet ara!

(Tots els trevalladors comentan que 'l tregui, revelantshi.)

FACI

Nosaltres, oncle Telm, lo defensém al Jaume.

ONCLE TELM

No 'l defenseu, qu' es un dolent!

JAUME

Un dolent! De qué ho he sigut dolent á casa vostra? M' he mirat tot lo de la Oriola com á cosa meva, y he posat en aquesta casa la meva vida, tot el meu cor; y jo que volía trevallar per tota la terra, he trevallat per quatre terrossos; tot jo tancat dintre d' aquestas parets, fins semblant que venía als meus per agradar á la Oriola!... Fins matantme jo mateix, que m' hi he mort, que m' hi he mort aquí dintre!

(Ab ira barrejat ab llágrimas.)

ESCENA XII

ORIOLA, QUICA, JAUME, ONCLE TELM, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX, PAGESOS.

ORIOLA, *de la dreta.*

Jaume!

JAUME

Y ella aquí com si res!

ORIOLA

Jaume, qué té l' oncle? Oncle!

ONCLE TELM

Filla, que 'm maltracta 'l Jaume!

QUICA, *de la dreta.*

Ay, Reyna Santíssima!

ORIOLA

Tu al oncle Telm? Per qué?

(En Jaume 's torna á sentir dominat per ella.)

ALEIX, *per l' oncle Telm.*

Ell té la culpa, ell, que l' ha tret de la masia!

(Remor dels pagesos contra 'ls de la masia.)

ORIOLA, *suplicant.*

Jaume!...

JAUME, *als pagesos.*

No, ara no! Companys, fora d' aquí! Fora! Seguiume!

ALEIX

Que volém que t' hi quedis á la masia!

(Remor de tots en lo mateix sentit.)

ORIOLA

Mes per qué aquest odi, Jaume?

JAUME, *retxassantla.*

Apártat, aquestos son els meus!

ORIOLA

Oncle Telm! Quica!

JAUME, *contenint als pagesos.*

Veniu ab mí, companys! Jo us ho demano! Aném! Aném!

(Van retrocedint los trevalladors sens entendreho, desapareixent al fi per la esquerra, portats per en Jaume. L' oncle Telm, la Oriola y la Quica se 'n van per la dreta.)

ONCLE TELM

Es un dolent el Jaume!

QUICA

Veniu, veniu!

ORIOLA

Ay, Deu meu!

ONCLE TELM

Un dolent, un dolent!

QUICA

Ja son fora!

ONCLE TELM

Un dolent!

(La Oriola torna enrera quan tots son fora.)

ESCENA XIII

ORIOLA, després JAUME. Comensa á fosquejar.

ORIOLA

(Per qué ha fet axió 'l Jaume? Per qué, Deu meu! Si sembla qu' estich somiant!)

JAUME, *de la esquerra.*

Oriola!

ORIOLA

Jaume!

JAUME, *ab vehemencia.*

Per qué m' has dit que no estimavas al Vicentó? Per qué te 'n has rigut de mí? Per qué, Oriola?

ORIOLA, *idem.*

Calla, Jaume, si 't sentian!...

JAUME

Si 'm sentís el Vicentó, veritat? El que será 'l teu marit! Dígamho á mí també, dona! Tothom ho pot saber, fins en Dimas, tothom, menos jo! Si jo estich content de que t' hi casis; si jo rich de la teva alegría! Riu tu ara ab mi, com riurás demá ab ell. Riu, alégrat, gosa! *(Agafantla per un bras.)* Que jo vuy que gosis y que rigas!

ORIOLA

Si axó no es cert! Ho sents? Si es el Vicentó que ha enganyat al oncle dihentli que jo ho vuy, y per comprométrem se n' ha anat á la rectoría!...

JAUME, *rápit.*

Veus! Veus! Si t' hi casas!

ORIOLA

No, Jaume, no; que jo ho desfaré tot. Perque tu has vingut á contorbar aquesta casa; y jo n' estich contenta! Y perque tu hi ets, jo no puch esser la seva dona!

JAUME

Dígamho mirantme 'ls ulls Oriola!

ORIOLA, *resolta.*

Y vols que 't juri ara aquí devant de Deu que 'ns mira que jo seré la teva esposa, Jaume?

JAUME

No, axó no, Oriola! Y mira, déixam ara, ho sents? Y no 'm vegis may més; y sigas ben ditxosa!

ORIOLA

Per qué 'm dius axó, Jaume?

JAUME

Perque tu no pots esser may la meva dona; que jo no vuy, no, que ho sigas.

ORIOLA

Y per qué, Jaume?

JAUME

Perque jo... Oriola... No, oh no; jo no puch esplicártela la meva vida!

ORIOLA

Mes per qué, per qué? Que parlis!

JAUME

Ay que te rahó 'l pobre vell á qui he maltractat, que he vingut á tornar mal per bé en aquesta casa!.. Y á tu, que no t' hò pensas, fente la dona més desgraciada de la terra! Perque tu, Oriola, m' estimas, que jo ho veig que m' estimas, y jo que 'm cremo com un condempnat per dintre, de dalit de llensarme als teus brassos, te tinch de dir que jo no 't vull, que jo no puch esser el teu espós; perque jo no t' enganyaré may, y tu avuy me besarías, y demá, al saberho tot, fugirías de mí esglayada, y del espant y de la desesperació 't moriríás.

ORIOLA

Jo fugir de tu! May, Jaume, may! Si has sigut desgraciat altres dias t' estimaré més encara perque s' esborrin els recorts de las tevas penas. Que 'm pots dir tu de mal, si jo ho sé qu' ets bo, y jo ho sé que t' estimo!

JAUME

Oh, quina desgracia més gran la meva!

(Se va fent fosch.)

ORIOLA, *ab amor y compassió.*

Y mírat si t' estimo, Jaume, míraho! *(Abrassantshi.)* Y no ets tu qui 'm voltas el cos y 'm fas teva, que soch jo, jo mateixa, una noya, Jaume, qui t' estreny als

brassos y 't vol per sempre, sí, per sempre! Si jo soch teva, teva, ben teva!

JAUME

Oriola, Oriola! *(Cauhen assentats.)*

ORIOLA

Tota teva, Jaume!

JAUME

Ay, que t'ho haig de dir tot, y ara sí que m' hi jugo la vida! Escolta... y coratje. El tindrás, Oriola?

ORIOLA

Sí, sí 'l tinch! (No sé per qué tremolo!)

JAUME, *molt íntim.*

Jo, mira, he volgut la sort dels altres més que la sort meva. Me vaig quedar sol, y com que no estimava á ningú... estimava á tothom; que quan s' ha nascut per estimar... s' estima. La mare era de pagés; y 's morí que jo era menut. Ella m' havía parlat de las cosas del camp y de las montanyas, y jo no me 'n havía enrecordat més fins al arribar á la masía; y per axó potser me va semblár... que jo era un altre; y potser per axó vaig comensar á estimarte, Oriola.

ORIOLA

Sí, sí. Mes endevant... Digas, digas!

JAUME.

El pare era fundidor, y 'ls vespres me duya á una sala tota fumada y ab dos llums sobre una taula; y allí parlava un home molt esvalotat, y després la gent picava de mans y cridava. Y jo no més sé que plorava d' aquellas cosas tant tristas que 's deyan; que quan jo era un nen per res m' enrabiava y per res m' enternía.

ORIOLA

Y per qué ploravas, Jaume? Qué deyan aquells homes?

JAUME

Donchs deyan que 'l mon estava ple de gent que patia molt, que eran els pobres; y que hi havia altra gent que tot els hi sobrava, y que eran ditxosos. Y que tots nosaltres haviam de trevallar, trevallar, perque un dia tots fossim germans.

ORIOLA

Be, si: això sempre ho diu l' oncle y 'l senyor Rector.

JAUME

Mes, Oriola; trevallar més, més, y per altres camins; per tots els camins.

ORIOLA

Sí, sí, bueno: y tu 't vas fer gran. Digas, digas.

JAUME

Y aquells pensaments se 'm van anar quedant adintre, que 'l pare me 'n parlava. Y jo vaig anar posant odis y més odis.

ORIOLA

A quí, 'ls odis?

JAUME

A molta gent... *(Suspirant.)* de per tota la terra!

ORIOLA

Y per qué 'ls odis? Qué t' havian fet?

JAUME

A mi... res: als meus companys, á tothom, Oriola!

ORIOLA

No t' entench!... Mes, ves díhent, corre! Espérat: y 'l teu pare, Jaume?

JAUME

El meu pare 's va morir; y jo alashoras...

ORIOLA

Y cóm se va morir?

JAUME

Veurás: un dia 'l pare 's va quedar al llit; la veu fosca, la cara encesa... Va venir el metje; li posá la orella sobre del pit, y va dir que 's moría. Y al pare se li enrogallá més y més la veu, y'l pit li bullía com la caldera de la fosa ahont jo trevallava al seu costat; y desvariejant, va comensar á cridar en contra dels richs, y s' alsava dret al llit que no podían aguantarlo 'ls companys, perque jo no més feya que plorar á un recó; y ell deya que aquella gent eran els lladres del mon; y parlant á crits dels llibres qu' ell havía llegit, va anar apagántseli la veu, y tancántseli 'ls ulls, y 's va morir als cuatre dias.

ORIOLA

Pobre Jaume! Y 't vas quedar tot sol, eh, Jaume?

JAUME

Alashoras vaig coneixer lo molt que me l' estimava jo al pare. Y, mírat, al entornármen del cementiri 'm vaig tancar á la nostra pobreta casa y 'm vaig creure que també 'm moría. Y allí dintre, Oriola, quins dias més llarchs de tristesa y d' anyorament, aburrint el trevall per pensar no més en la mort, jayent en el seu llit, palpant las sevas robas, omplintme d' ell que per tot el veya! Y allavors, Oriola, resseguía 'ls seus papers y m' entregava tot jo á las planas dels seus llibres, qu'es-

tavan plenas d' odis y d'afectes als homes; y en las que 's deya que al mon hi gobernava la injusticia, y que pera redressar lo caygut calían sacrificis: que calía destruhir y matar; que per la mort, deyan, també s' hi va á la vida d' aquí á la terra.

ORIOLA

Oh, Deu meu! Matar no!

(Poch á poch s' ha de veure com va creixent l' espant de la Oriola. S' ha anat fent més fosch.)

JAUME

Y una tarde, jo no sé com va venir que'ns ajuntárem alguns companys, no gayres. Y un va parlar de que havía de ferse un escarment molt gros que espantés als homes; que ja estava disposat per tot, y que això allí ho havia de fer un de nosaltres. Que ab un escarment en cada ciutat ja tots tremolarían y estaría salvat el mon. Y 's va fer la sort de qui s' encarregaría de... d' aquella feyna... Y tocá la sort á un home carregat d' anys y de fills, als qu' ell els hi guanyava 'l pa. Y aquell home havia vetllat cada nit al pare, y l' havía amortallat; y al tocarli la sort se va tornar com la cera. Y jo no sé com va ser que 'm vaig alsar y li vaig estrenyer la má y li vaig dir: Anton, vos demá aneu al trevall pels fills, que jo me 'n encarrego. Y 'm vaig acostar á la taula del president; y m' entregaren un farsell; y ningú va dir un mot; y jo vaig anármen.

ORIOLA

Y qué hi havía al farsell?

JAUME

Y aquella vetlla vaig pensar en cosas de ben petit; de las més llunyanas, que jo no sé pas d' ahont venían... Y després vaig beure, y beure, y més beure; y al ferse més fosch vaig embolicar aquell farsell ab una

brusa del pare, y vaig anarmen cap á la porta que m'havian marcat. Y com més m' hi acostava, més els peus se 'm clavavan á terra; y 'l farsell me pesava cada vegada més, y semblava que me l' estiressin de sota, y que se 'm feya gros, gros com una boya negra. Y ja no veya res del voltant; y per últim li vaig encendre la metxa, y la vaig posar part de dintre d' una entrada ahont hi havía una porta vidriera; y al apartarmen, ay, la porta vidriera 's va obrir y sorti una velleta, y al girarse somrihent cap á mi era igual que la mare! Jo vaig volguer tornar enrera, mes esclatá la bomba y aquella dona va saltar á trossos! Y jo no sé pas res més, que faig fugir morintme!...

ORIOLA, *fugint esglayada.*

Oh! Quina por, Deu meu!

JAUME

Oriola!

ORIOLA

Apártat! Oncle Telm!

JAUME

Tingam pietat! Escolta!...

ORIOLA, *boja de por.*

(Un assessino!...) Oncle Telm! Correu!

JAUME

Oriola! Ara sí que m' has mort! Ben fet, Oriola!

ESCENA XIV

ORIOLA, QUICA, MANELA, JAUME, ONCLE TELM. VICENTÓ, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX, DIMAS, HOMES. Tots vindrán quan s' indiqui.

DIMAS, *de la dreta ab un llum.*

Es aquí la Oriola!

ONCLE TELM, *de la dreta.*

Filla! Filla meva!

QUICA, *idem.*

Filla!

ORIOLA

Oncle Telm! Quin espant!

FACI *y altres trevalladors de la esquerra.*

Que son aquestos crits?

SEBIO

Es el Jaume!

JAUME

Que ara tot ho he perdut!

VICENTÓ, *del fons esquerra.*

Qué ha passat?

ORIOLA, *abrassantshi.*

Vicentó, no 'm deixis! Tinch por del Jaume!

JAUME

Por de mí la Oriola? Donchs ara jo á morir!

(Se fereix ab un ganivet, mentres en Vicentó y 'ls demés de la masia s' enduhen á la Oriola gemegant.)

FACI

No, Jaume!

SEBIO

Prenéuli l' arma!

JAUME

Deixeume morir! Que ma vida es meva! Meva!

(Mentres los de la masia van desapareixent per la dreta, els companys d' en Jaume se l' enduhen per la esquerra, bregant ell per tornarse á ferir.)

TELÓ



Acte tercer

La cambra dels avis. Una porta; una finestra; un llit de matrimoni: tot en lloch molt visible. La finestra oberta ab la garba penjada. Mobles antichs y severs; una escopeta en un recó. Es cap al tart.

ESCENA PRIMERA

QUICA y MANELA. Están fent lo llit.

QUICA

Estira 'l llensol, dona. Qué no ho veus que hi deixas arrugas? Més avelló; estira.

MANELA

Ve de sota l' arruga.

QUICA

Fes com jo, té; aixís. Ara aném pel cobrellit bó.

(Va á tréurel de la calaixera.)

MANELA

Escolteu, Quica.

QUICA

Ves dihent, dona.

MANELA

Que no us fa dentetas á vos això de que 'ls altres se casin?

QUICA

Sí, á horas d' ara dentetas! Mírat aquesta! Que 't sembla de la roba d' això, Manela? En dihém domás: tócau, tócau. Qu' es fí! Sembla una ploma, oy?

MANELA

Donchs á mí sí que me 'n fá.

QUICA

De qué?

MANELA

De dentetas.

QUICA

Mal llamp que la toch!... Ay Senyor, teníume la boca!

MANELA

Encara que si m' hagués de casar ab aquestas penas d' avuy!...

QUICA

Tú si que no las tindrás may aquestas penas; que no tens puesto per tenirlas. Dónam un coixí.

MANELA

A mí si que!... *(Li dona 'l coixí.)* Y vaja, Quica, que la va fer massa granada 'l Jaume. Després d' engrescar

á la Oriola, anársen en sech á las Américas. Y 's veu que alló de clavarse'l ganivet ell mateix no va ser gran cosa; perque á las Américas no se n' hi hauría pas anat ferit. Oy?

QUICA, *posant las coixineras.*

Oy.

MANELA

Quin cambi en tant pochs días! Si tot just deu fer un mes. Oy?

QUICA

Oy!

MANELA

Jo no ho sé que 's devían dir aquell vespre á l' era 'l Jaume y ella, que si no s' ho haguessin dit no s' hi casa avuy ab el Vicentó. Oy? *(La Quica no contesta.)* Oy?

QUICA, *en sech.*

No ho sé. Y mirat, els trastorns també fujen, que d' un dia 'n vé un altre.

MANELA

Si no ho sembla que sigui avuy la festa del blat!

QUICA

La pobreta garba! Qualsevol diria que ho coneix que avuy no han estat per ella, y s' ha encongit tota trista!

MANELA

Com que fins la Oriola plorava al mitj dia, quan la duya de la iglesia; y quan la ha lligada á la finestra encara plorava més fort.

QUICA

Qué saps tu, qué saps tu, tafanerota. més que tafanerota!

MANELA

Si aixó 's veu desseguida, ay, ay! Si fins el Vicentó li ha dit cosas... dolsas... y ella ni se 'l escoltava.

QUICA

(Es clar: qu' ha de fer l' ángel de Deu!)

MANELA

Ay Senyor, sembla mentida, casarse y plorar!

QUICA

(La pobreta Oriola!... Si se 'ns morirá aquesta xicota, que ja ho dich jo. Perque ella s' ho pensava que l'havía aburrit al Jaume; y trobarse, la pobrissona, que se l' estima més que may! Y ell, té, despreciantla y cap á altras terras. Si 'l Vicentó s'ho pensés!...)

(Ploriquejant.)

MANELA

Qué teniu?

QUICA

Res. Deu ser una aresta de la garba; com que entra vent... Tanca, tanca. *(La Manela justa la finestra.)* Veurás, la Oriola está trista, saps? perque dona molta pena aixó que'ns passa, noya. Quán s'ha vist una festa del blat tan aburrida com aquesta?

MANELA

Donchs, per qué no ha vingut ningú, Quica?

QUICA

Per qué no han vingut? Perque ara la gent d' aquí te 'l dimoni al cos. Ves, volen que las terras que menavan sigan ara totas sevas!

MANELA

Y quínas barallas ahir vespre 'l Vicentó y ells, mare meva!

QUICA

Com que l' oncle Telm se va espantar tant aquell dia ab el Jaume, que fa fer d' amo avans d' hora al Vicentó!... Prou s' ho trobarán algún dia!

MANELA

Es que 'l Vicentó va clavar un revés al Martinet que no més reya!

QUICA

D' alló va venir que 'l Faci y 'l Sebio se li tiressin assobre; que si no soch jo que 'm vaig ficar entremitj al Vicentó 'l matan!

MANELA

Es que 'l Vicentó tracta als pobres aixís, perque... perque son pobres.

QUICA

Ahont se 's vist, aixó! Tu també ab aquestas caborias?

MANELA

Ay, ay! No ballar avuy!

QUICA

Y ab quí vols ballar, dona?

MANELA

Ab el Dimas.

QUICA

Ab aquest ja hi pots ballar, qu'es de casa. Y mírat, ja picaré de mans, y fins perque 'l repuntis jo us en cantaré una.

MANELA

No engresca ballar aixís.

QUICA

Donchs compóntelas.

ESCENA II

QUICA, MANELA y ONCLE TELM

ONCLE TELM

Cóm está aixó, Quica?

QUICA

Aquí estém llestos.

MANELA

Aquí ray.

ONCLE TELM

El llit dels pares!... Y 'l dels avis!... Y... y!... Ay Senyor!

QUICA, *alegra.*

Oy que fa goig, oncle Telm? No us ho podeu pensar com me poso al guarnirlo! Me fa pena y alegría, veyeu!

ONCLE TELM

Es clar, com que 'l pobret sembla que parli.

MANELA

(Els anys que 'n fan dir de bestiesas!) Aquí vau néixer vos, oy?

ONCLE TELM

Y es clar que hi vaig néixer! Y l'hereu, y las germanas... Prou me'n recordo del dia que van batejar la petita.

QUICA

L' Antonia, y es clar, home. Si encara me la veig qu' era rossa!... Y que apretava'ls punys, y que plorava com una berra, quan... quan el padri, 'l... dellonsas, l' oncle Tuyet, just, el Tuyet, en va fer entrega á ta mare. Ay! A la mare de vos.

ONCLE TELM, *rihent.*

Digas, dona, digas.

QUICA, *idem.*

Com que alashoras eram aixís; *(Senyalant la alsada)* y es clar, ens ho deyam, que un sembla que s' hi trova...

ONCLE TELM

Y sí! Jo m' enrecordo que volía guaytar per sobre 'l llit, saps? que semblava alt que tocava al sostre. Y á tu no t' ho semblava?

QUICA

Oh! A mí 'm feya d' aspra una cama del pare; y amunt, fins que ell me prenía als brassos.

ONCLE TELM, *á la Manela.*

Y á tu?

MANELA

Jo? Qui sap ahont era.

ONCLE TELM

Ay si; batúa!

MANELA

Y que no s' hi ha mort ningú en aquest llit?

QUICA

Que no la sentiu, oncle Télm?

ONCLE TELM

Es clar! Y qué sap ella, Quica. Tots els caps de casa que hi han mort; y la mare, y l'avia, y ves seguint, ves seguint... Qu'era bona l' avia! Oy, Quica?

QUICA

Un tros de pa; y vermelleta com una cirera. Y més trempada la pobrissona! Aquí jeya, aquí; en aquesta banda ella. *(Per la esquerra del llit.)*

ONCLE TELM

Ves, jo diria que nó: que allí 's posava l' avi. Si jo me 'n recordo de quan feya aquell fret, que al anar á estudi li venía á fer la amistat per aquella banda; y la má la tenía més calentona!... Y ell me deya sempre: Temet, quin nas més glassat que tens! Pobre avi!

QUICA

Donchs jo diria que jeya aquí ell, y l'avia al darrera.

ONCLE TELM

No hi tornis, dona!

MANELA, *ballant ab una cadira.*

(Ves qué disputan!)

QUICA

Y sí que hi torno; que l' avi jeya ab dos coixins, y 'l seu cap posat assobre, devegadas me feya una mena de cosa!... Perque semblava'l de Sant Joan Degollaci de missa. Jo venía per aquí á cridarlo; y l' avia jeya ab el cap fondo, fondo, que semblava que no hi era.

ONCLE TELM

Aixó sí; mes...

QUICA

Y quants anys deu fer d' aixó, Telm?

ONCLE TELM

Uy, Mare de Deu! Quisaplos!...

QUICA

Sí, sí; quisaplos!

ONCLE TELM

Jo 'n tindría... uns set.

QUICA

Donchs, jo uns sis d' anys.

ONCLE TELM

Ey, ey; tu ets més vella, minyona!

QUICA

Si jo era tota noya, que vos ja us afeytávau.

ONCLE TELM

Y qué vols dir ab aixó; es clar que 'm van afeytar primer que á tu, dona.

MANELA

Ay, que 'm fan riure!

QUICA, *cremada.*

Qué vol aquesta?

ONCLE TELM, *ofés.*

Y aquí no 's riu d' aquesta manera, ho sents? Que aquí es com si estessis... com... com si estessis á missa!

QUICA

Tornant al avi... l' avia 's va morir de primer; y me 'n recordo d' una co a.

ONCLE TELM

Dígala. Veyám si jo...

QUICA

Que 'l mateix dia que 's va morir l' avia, l' avi va voler tornar á dormir aquí. Y al endemá dematí 'ns van fer venir á tota la quitxalla al seu llit, perque 'l pobret no s' aconsolava.

ONCLE TELM

Sí, sí; l' hereu, las nenas, y tu, y 'ls teus germanets; tots, tots com aucellets voltantlo; ab camisola 'ls menuts.

QUICA

Jo hi anava, jo. Y 'l pobret avi plorava y s' enfadava: mes mírat, ell se distreya.

MANELA

Y ja os hi volían á vos? No érau filla del mosso, vos?

QUICA

Y qué hi feya?

ONCLE TELM, *ab rialla de felicitat.*

Qué mosso ni mosso! Tots eram uns alashoras, que tots ens estimavam.

QUICA, *id. id.*

Sí, sí!... Ens estimavam!

ESCENA III

QUICA, MANELA, ONCLE TELM y VICENTÓ

VICENTÓ

Oncle Telm, heu d' estar per mí ara.

ONCLE TELM

Qué hi ha, noy?

QUICA

(Qué li passa á n' aquest?)

ONCLE TELM

Sembla que has corregut molt que vens tan cansat!

VICENTÓ, *á las donas.*

Vosaltres digueu á la Oriola que 's comensi á vestir, que potser el casament será més aviat de l' hora.

QUICA

Y donchs?

ONCLE TELM

A qué venen aquestas pressas?

VICENTÓ, *á las donas.*

Ab això ajudéula vosaltres.

QUICA

(Potser ho sabrán á baix.) *(Anántsen.)*

MANELA

Qué hi deu haver, Quica? *(Seguintla.)*

ONCLE TELM

Vaja, esplicat.

VICENTÓ

Y ben curt que m' esplicaré. Que 'l Jaume no 's va embarcar com deyan, y que encara 's troba aquí.

ONCLE TELM

Bé, bé; això son rondallas.

VICENTÓ

Es á dir aquí, aquí aprop; sino que aviat no hi será, que jo me 'n cuydo. Y ja veureu si quedarém tranquils; y ara será per sempre, que jo us ho asseguro.

ONCLE TELM

Mes cóm pot ser això? Si tothom deya...

VICENTÓ

No crideu! Si ho sabía la Oriola!...

ONCLE TELM

Tens rahó, noy; no diguém res. Encara qu'ella ja no se 'n deu enrecordar.

VICENTÓ

No, no, oncle Telm!... Si la Oriola sabía que 'l Jaume no s' havía embarcat y qu' era aprop, cregueu que no 's casaría ab mí.

ONCLE TELM

Això no, qu' ella 't vol; y tu ja ho coneixes.

VICENTÓ

La Oriola? D' ensá que va veure á aquest pillastre que se l' estima. Y si quan va saber tot aquell mal que havía fet á Barcelona s' esglayá de cop y va dir que 's casava ab mí, va ser perque no sabía 'l que 's feya. Oncle Telm, jo la he anat experimentant aquestos días á

la pubilla, y he vist ben clar que tornava á pensar ab el Jaume, y que jo per ella no era sino com si diguessim un amich ó un parent; y avuy ens casavam... per la costum de parlarne. Y com aquest espant pel Jaume ha anat fugintli, y en aixó l' ajuda la Quica.... creyeu que será la meva dona perque se 'l creu cap á América al altre: que de no, tossuda com es, al capdevall tindriam per pubill á un assessino!...

ONCLE TELM

Veurás, veurás: que l' has vist tu á n' el Jaume?

VICENTÓ

Es igual que si l' hagués vist. Ja us ho diré: s' ha estat amagat tot aquest temps á la masía de l' Aygua. Si m' ho acaba de dir el mosso de casa meva, l' Anton, qu' ho ha sapigut per una criada que hi ha á la masía de l' Aygua, y que ell ara la festeja! A la conta fa tres dias que ho sap, sino que no s' ho ha pogut callar més, perque diu que li han vingut escrúpols. Sobretot!...

(Perque no digui res.)

ONCLE TELM

Ni á la Quica!

VICENTÓ

Ja ho sabría la Oriola! Donchs quan el Jaume 's va pegar aquella ganivetada, desesperat que ja ho sabeu, perque la Oriola va fugir d' ell com una boja, els seus companys se l' endugueren á ca'l Sebio; pero com ell un cop ferit l' havía contada á tothom aquella malifeta de Barcelona, per por de que l' agafessin, el Sebio y el Faci, molt avans de que fos dia se l' endugueren, sense dirho á ningú, á la masía de l' Aygua; que diu que passsaren moltas angunias, perque's pensavan que se 'ls anava á morir pel camí.

ONCLE TELM

Calla, calla, ja ho entench! Com que la jove de aquella masía es germana del Faci, per la cara d' ell la bona dona...

VICENTÓ

Y perque la justicia 'l deixés curar tranquil van fer corre que se 'l havían endut per avall, y que després l' havían embarcat, y llestos. Aixó 'l Faci y 'l Sebio, que 'ls altres companys encara s' ho pensan que s' ha embarcat, encara.

ONCLE TELM

Donchs y el metje?

VICENTÓ

Metje? Cap; per por de que ho descubrís. Y axís diu que va arribar á las portas de la mort. Sino que ara sembla que va per be. Quina llástima!

ONCLE TELM

Donchs aixó no m' agrada que ho diguis!

VICENTÓ

Y 'l mal que ha fet á la Oriola? Y las caborias que ha posat á la gent de per aquí?

ONCLE TELM

Ah, d' aixó dels pagesos n' hem de parlar també; que jo 'm penso que tu 'n fas massa. Que 'ls hi has enviat á dir aquest mitjdia?

VICENTÓ

No m' heu dit que jo fes y desfés ab ells?

ONCLE TELM

Sí, perque jo... ni 'ls entench que volen.

VICENTÓ

Donchs no us en cuydeu, home!

ESCENA IV

QUICA, ONCLE TELM, VICENTÓ, després DIMAS.

QUICA

Ja 's compon la Oriola; sino que diu que no sap per qué vols avansar l' hora. Y jo tampoch ho entench aixó, vaja.

VICENTÓ

Mentres que ho entengui jo!...

QUICA

Guayteulo! El Napoleon!

ONCLE TELM

(A mí si la Quica 'm fes massa preguntas... m' escaparía.)

QUICA

Y diu la Oriola qu' ella no hi vol anar á la iglesia que no sigan aquí tots els parents.

VICENTÓ

Ja hi serán els parents.

DIMAS, *ab un farcell de roba.*

Y que pesa aixó!

VICENTÓ

Depressa, home!

DIMAS

Es que he ensopegat per las escalas, ab tanta cosa!

ONCLE TELM

Qué has fet portar aquí, noy?

VICENTÓ

Tota la meva roba. Com que 'm mudo de casa...

QUICA

(Quina ansia que 's dona! Miréusel!)

VICENTÓ

Ja era hora de que arribessis, dropo!

DIMAS

Dropo, jo? Que us penseu que no es res fer dos recados á vila? Y 'l que m' he tingut qu' esperar; perque'l quefe de la guardia civil no hi era.

ONCLE TELM

Per qué hi has fet anar á la guardia civil?

VICENTÓ

Y li has entregat la meva carta, eh?

DIMAS

Oh, sí! Quan ha arribat: y en haventla llegida s' ha posat molt content!

ONCLE TELM, *al Vicentó.*

No has denunciat pas al Jaume?

VICENTÓ, *al Oncle Telm.*

Y sí: després que...

ONCLE TELM

Això no 's fa; que això es de malas entranyas! Y endemés: que 'l xicot ja estava empenedit de tot!

VICENTÓ, *perque no ho sentin.*

Calleu!

ONCLE TELM

Y si l' agafan per tu!...

QUICA

Qué hi ha? A quí han d' agafar?

VICENTÓ

Res, dona, res!

ONCLE TELM

Sí; res, res!

VICENTÓ, *al Dimas.*

Ja te 'n pots anar tu. *(Lo Dimas no 's mou. A la Quica.)* Y vos deseume tot axó, ahont ho desava... el sogre.

QUICA

Ara hi corro. Ja s' ho desará... 'l gendre!

DIMAS, *al Vicentó.*

Es que jo us vuy dir un altra cosa molt grossa!

VICENTÓ

Vejám, digas.

DIMAS

Que á la vila hi han anat tots els de per aquí: el Faci, que no se 'n ha entornat, no, á Barcelona; el Sebio, y l' Aleix, y 'l Martinet y vaja, tots; y fan ali ab els de la vila, y están rabiosos que 'n volen fer una als d' aquí á la masía; y al Vicentó més.

ONCLE TELM

Qué dius?...

QUICA

Ay Reyna del Cel!

VICENTÓ

Cá! Cóm ho saps tu aixó?

DIMAS

Com que sortint de ca 'l civil, m' he ficat allá que 'n diuhen el Centro á fer una copa... Y allá hi havía un bull!...

VICENTÓ

Be, que bullin: nosaltres á la nos ra. Aném, oncle.

ONCLE TELM

Y per qué era alló? Deixa dir al home!

QUICA

Si, que ho conti!

DIMAS

Oh! Jo he pres la copa. Sino qu' ells deyan que volen matar al Vicentó, á vos y á la Oriola, y á tots, perque diuhen qu' avuy ja 'ls hi heu pres las terras de aquí y las aneu á entregar á pagesos de fora.

(Riu la Quica.)

ONCLE TELM

Tu 'ls hi has fet dir aixó!

VICENTÓ

Y es clar; quin remey quedava?

ONCLE TELM

Ah, no, no; aixó sí que no ho consento.

(Se 'n va en Dimas.)

QUICA

Ni la Oriola hi passa!

VICENTÓ

Donchs ja está fet: y si ara jo haig de quedar malament, ja veureu, no 'm caso.

QUICA

No 't casis! A bodas ens convidas!

VICENTÓ

Ves quin respecte'm tindrian! Y á més, que las volen sevas las terras.

ONCLE TELM, *ploriquejant.*

Gent forastera aquí! Més m' estimo que siguin doléntś... y á casa!

VICENTÓ

Oncle Telm, creyéume, ara aném á la Iglesia, y després ja ho arreglarém tot com á vos us agradi.

ONCLE TELM

Sí, fill, sí; que jo 'm moriría de pena!

VICENTÓ

(Un cop casats que 'n vingan al darrera!)

QUICA

Jo avuy no 'm casaría, que hi ha massa disgustos aquí!

VICENTÓ, *resolt.*

Donchs jo sí, veyeu? Encara que 'l mon s' enfonzi! *(Fent l' alegre.)* Y ja tot está á punt, que després vindrá la copla y ballarém! Estiguém nosaltres alegres!

ESCENA V

ORIOLA. QUICA, ONCLE TELM, VICENTÓ, després DIMAS. S' ha anat enfosquint, minvant també la claror que ve per la finestra. La Oriola ve vestida pel casament, pero molt senzilla. La caputxa la treurá de la calaixera.

ORIOLA

Jo no estaré pas per aquestas alegrias *(S' assenta.)*

OLCLE TELM, *á la Quica.*

Tu no diguis res al Vicentó.

QUICA

Si puch!

VICENTÓ

Es clar que no dona bo casarse en un dia com aquest, Oriola; pero tu vas triar el dia.

ORIOLA

Jo no, que tot ho va fer l' Oncle.

ONCLE TELM

Jo, sí; perque 'm vaig dir: la Oriola es una nena, y l' oncle una criatura, que jo m' ho conech, y la cosa decidida, com més aviat vinga un home que fassi respecte...

VICENTÓ

Ja ho veuréu si 'n faré de respecte aquí! Que las cosas s' han posat d' una manera!... Oriola, per qué no 'm miras? Oriola! Vaja, no ho entench, que en un dia com aquest que ab tan goig me l' esperava, tu estigas tant... trista!

ORIOLA

Trista, no. Es que aixó de veure la casa tant sola avuy, y que siguém tant aburrits de tothom!... Me sembla que ho somio!

ONCLE TELM

Qui t' ha vist y 't veu masía!

VICENTÓ

Es que us esteu aquí á las foscas, y aixó 'n dona de tristesa, esclar!

QUICA

(Si, d' aixó plora la criatura!)

(La Quica encén una llumenera.)

VICENTÓ

Veurás, ara tu 'l que has de fer, mossa, es acabarte d' enllestir, y anántsen.

QUICA

Que puch dir una cosa jo?

ONCLE TELM

Dígala, ay, ay!

QUICA

Que jo no 'm casaría avuy, vaja.

ONCLE TELM, *al Vicentó.*

Déixala!

VICENTÓ

Fora bonich aixó! Quan están per venir els de casa, y la meva germana y 'ls parents d' aquesta y 'ls meus, que 'ls hi diguessim: que no ho sabeu? No 'ns casém, perque hi ha gent que'ns te malicia per aquestos mons...

ONCLE TELM

Y per qué li han de tenir malicia á la Oriola? Veyám, que ho digan!

VICENTÓ

Mentres no n' hi tinga jo, que n' hi tingan els altres. No Oriola? *(Ab intenció.)* Ves á tu que 't fa que 't tingan malicia... 'ls que son lluny; com qu' ells tenen malicia á tothom, que tu ja ho saps per experiencia.

ORIOLA, *aixecantse resolta.*

Sí, sí.

QUICA, *cremada, al Vicentó.*

Que saps tu d' aquestas cosas! Que saps tu!

ONCLE TELM, *renyantla.*

Quica!

ORIOLA

Sí, sí! Acabemho aixó: acabemho depressa!

(Se 'n va cap á la calaixera ab la Quica.)

DIMAS, *entrant.*

Vicentó...

VICENTÓ

Que son aquí 'ls de casa?

DIMAS

No més hi ha un cosí vostre; y diu que no vindrán ni 'ls de casa vostra ni ningú més, perque tenen por.

ONCLE TELM

Qué dius?

VICENTÓ

No cridis!

DIMAS

Que tenen por de que us esperan ab armas á la vora de l' iglesia els de la vila y 'ls d' aquí, qu' están rabiosos.

ONCLE TELM

Oh!

VICENTÓ

Cá! Aixó ho fan corre las donas! Veyám, que s' espliqui. *(Surt rápit.)*

DIMAS, *á l' oncle Telm.*

Es que hi ha un bum bum!...

ONCLE TELM

Si sembla que no pot ser! Reyna dels Angels!

(Surt parlant ab en Dimas.)

ESCENA VI

ORIOLA y QUICA.

(Van treyent joyas de la calaixera, que s' anirá posant la Oriola.)

QUICA

Pobretas arracadas! Quan ens las miravam qu' eras petita, qui 'ns havía de dir que avuy!... *(Ploriquejant y de cop rihent.)* Y tant goig que fas ab ellas!

ORIOLA

No m' ho digueu may més aixó!

QUICA

Jo ara 't voldría lletja y negra com una pega, que no 't volgués aquest home. Mes com qu' ell hi va per la masía!... No hi anava pels diners l' altre, jo t' ho asseguro!

ORIOLA

Com qu' ell me deya sempre que m' hauría volgut pobra, ben pobra. Quica, el Jaume si que m' estimava!

QUICA

Y tal, dona! Si jo no l' havía vista may una voluntat com aquella!

ORIOLA

Y 'l qu' estima tant de bo de bó, oy que no pot ser dolent de dintre, de ben dintre?

QUICA

Això ni 's diu, dona. Ves si hagués sigut dolent, si ell... si ell s' hauría quedat aquí tants mesos! Y tant de bo no s' hi hagués quedat ni una hora, y no hagués vingut may, ó s' hagués mort de set á la font aquell dia!

ORIOLA

Quina tristesa avuy á la font quan hi passava! Si de cop m' ha semblat que 'l veya allí á terra al pobret Jaume agonitzant y ab els ulls closos! Y tant m' he arribat á creure que 'm cridava, que fins m' hi he acostat; y no hi era, no, que no hi era! Que tot s' ha mudat, tot; y en contas d' ell, Quica, hi havía á la font unas donas dels pagesos de vila que al passar m' han tirat pedras, dihentme lladra y rica! Mes á mi qué se m' endona que 'm tirin pedras; si jo 'l que voldría es haver trobat al Jaume, á n' ell, y que 'm maltractés per ha-

verlo aburrit y haver fugit d' ell espantada; y que 'm tirés forsa pedras, forsa, fins que 'm colgués assota!

QUICA

Tota la culpa no la tens tu, no; que jo mateixa de cop me vaig esgarrifar quan tu 'm vas dir tot alló de ell!... Que ben mirat, desprès... Perque en aquest mon n' hi ha molta de gent que s' ha errat y se 'n empenedeix de cor; y si Nostre Senyor perdona, ves qu' hem de fer nosaltres! Y, vaja; que ara no m' ho fará creure ningú que sia dolent el Jaume!

ORIOLA

Y ell se va volguer matar per mi! Per mí sola! Quí ho faría aixó, Quica!

(La Oriola ja te posadas las joyas y la Quica ha tret la caputxa.)

ESCENA VII

ORIOLA, QUICA, VICENTÓ, fora de la escena, y en JAUME quan s' indiqui.

VICENTÓ, *de lluny.*

Oriola!

ORIOLA

Deu meu, el Vicentó! Ni me 'n recordava!

QUICA

(Aixís t' escanyessis!) Sí, sí, desseguida!

ORIOLA, *per la caputxa.*

Teniu, poséumela, poséumela!

QUICA

Si estás tota freda!

ORIOLA

Aixís. De qualsevol manera.

(S' obre poch á poch la finestra qu' era ajustada. En Jaume, sense fer soroll, entra á la cambra.)

QUICA

Espérat; una agulla...

ORIOLA

Déume.

QUICA, *per un mirall.*

Y ara 'l mirall: te.

ORIOLA

No; si no 'm vuy veure. Aném.

QUICA

Donchs anemhi.

(La Oriola y la Quica van cap á la porta.)

JAUME

Oriola!

ORIOLA, *fent un xiscle ab la Quica.*

Ah!...

JAUME

Oriola! Un instant! Un tant sols!

QUICA, *sostenint á la Oriola.*

Si es el Jaume! El Jaume!

JAUME

(Oh, la por com allá á l' era! Altra vegada la por del assessino!) Mira; si no m' acosto! Lo més lluny que puch de tu; mira!

QUICA

Oriola! Oriola!

JAUME

Diguéuli, Quica, que ni 'm miri tant sols: no més que m' escolti. Que he vingut per sa vida!

QUICA, *retornantla.*

Oriola! Filla! Ay, Deu meu! Si es el Jaume!

ORIOLA

El Jaume!... Qu' es ell? Que ho es?

JAUME

Sí, sí! Y no 'm culpis si he gosat á venir!...

ORIOLA

Ah! *(Corrent á ell.)*

JAUME, *ananthi.*

Oriola!

ORIOLA

Jaume!

(La Quica ha corregut á tancar la porta.)

JAUME, *apartantse.*

Ah, no! Ab aquestas mans tocarte!

ORIOLA

Jo ab las mevas te vaig alsar de 'n terra! Per aquell dia!

JAUME, *correnthi.*

Oh, sí, per aquell dia!

QUICA

(Si 'l senten!)

ORIOLA, *com boja d' alegria.*

Mes si jo estich somiant! Tu aquí altre cop! Oh. párlam, párlam!

JAUME, *rihent trist.*

Si es pel be teu!... Y, mira...

ORIOLA

Pel be dels dos, oh Jaume!

JAUME, *ab rialla de malaltis.*

Si, sí; y escolta: á la entrada hi havía el Vicentó y 'ls altres. Cóm ferho, perque no 'm vegessin? Jo que sí, per la finestra, mateix que un lladre; que m' ha semblat que la garba m' ho deya: puja, que hi ha la Oriola!

ORIOLA

Mes tu eras lluny d' aquí!... Y ara!... Ay Deu meu, quina alegría!

JAUME

Lluny, no; que jo d' allá ahont era 't seguia!... Y he vingut per salvarte la vida; que si surts aquest vespre!...

ORIOLA

Ah, no!

JAUME

Eh que no sortirás, Oriola? Prometmho que no sortirás, aquest vespre!...

ORIOLA

No sortiré d' aquí; no; que ara sí qu' estich ben resolta! Y del Vicentó jo ja no ho seré! *(Trayentse la caputxa.)* Y mira, mira, si ho sere del Vicentó: te, mira!

QUICA

Filla!

JAUME

Qué fas, Oriola!

ORIOLA, *treyentse las joyas.*

Per nostre casament aixó! Y té, y té; per el dia que tu y jo siguém ben felissos! Y que ho serém, ho serém!...

VICENTÓ, *de dintre.*

Per qué no baixa la Oriola?

QUICA, *al Vicentó.*

Esperéuse!

ORIOLA

No, que no esperin. Que ja tot s' ha acabat per ell en aquesta casa!

VICENTÓ, *de darrera la porta.*

A la Oriola, que jo li mano que surti!

JAUME

Ira de Deu! Com parla aquest home! *(Anant cap á porta.)* Si jo 'l tenia entre las mans, ara mateix al lladre!...

QUICA, *aturantlo.*

No, Jaume!

ORIOLA, *al Jaume.*

Sí, obre!

JAUME

Oh, no; qué anava á fer? Jo á fora, á fora!

(Volent correr á la finestra.)

ORIOLA, *aturantlo.*

No; sempre aquí! Estimantme, Jaume!

JAUME, *volentla apartar.*

Estimante de lluny! Y lliure com els aucells!

ORIOLA, *tenintlo agafat.*

No!

JAUME

Apártat!

ORIOLA

Quica, obriu, obriu y que 'l trobin!

QUICA

No, que l'agafaría la justicia!

ORIOLA

Oh! Espera!

JAUME, *ja vora la finestra.*

Adeu, adeu!

ORIOLA

No te 'n vagis!

VICENTÓ, *darrera la porta.*

Obriu aquesta porta!

QUICA

Que fugi!

ORIOLA

Jaume! Jaume!

JAUME, *fora de la finestra.*

Tornaré sempre que 'm cridis!

(Desapareix rápit.)

ORIOLA

Jaume! Oh, ja no 'l veig!

QUICA

Que truca 'l Vicentó!

ORIOLA, *resolta.*

Ah! El Vicentó! Que vingui ara! Depressa!

QUICA

Mes, per Deu, filla!

ORIOLA

Obríulo! Desseguida! *(Obre Quica.)* Ara!

QUICA, *obrint.*

Ja está.

ESCENA VIII

ORIOLA, QUICA, VICENTÓ, després ONCLE TELM.

(La Oriola s' ha sentat: en Vicentó entra rápit.)

VICENTÓ

Qué passa aquí? Per qué t' havías tancat? *(Ella no respón.)* Quica?

QUICA

Que... que 's troba malament! Mírala!

VICENTÓ

Qué 't trobas malament? Que es veritat aixó? Contéstam!

ORIOLA

Crida al oncle Telm. Que puji desseguida

VICENTÓ

Mes que hi ha hagut aquí dintre, que 't veig... que no sé com te trobo?

QUICA

Si ja t' ho he dit...

VICENTÓ

Y las joyas aquí sobre... Que vuy qu' enrahonis!

ORIOLA

Sí, totas me las he tret, totas!

VICENTÓ

Si ara estessis malalta si que 'm divertiría á mí aixó! No s' ho creurían poch els d' allá abaix que 'ls hi tenim por, y que aixó es una escusa per no móurens. Vaja, aném; que 't dich aném, dona!

ORIOLA

Que no. Y ja t' he dit que puji l' oncle.

VICENTÓ

Que no? Cóm que no?

ORIOLA, *apartántsen.*

Quica! *(Perque cridi al oncle Telm.)*

VICENTÓ

Tu no estás malalta; que t' ho conech que m' enganyas!

QUICA, *perque la deixi.*

Vicentó!

VICENTÓ

Que jo vuy que m' ho diguis; per qué 'm rebs de aquesta manera!

ONCLE TELM, *entrant.*

Qué hi ha?

ORIOLA, *abrassantshi.*

Ah! Oncle Telm!.

VICENTÓ

Que al acte de baixar nosaltres s' ha tancat... Y desprès s' ha tret joyas y tot; y ara...

ONCLE TELM

Oriola!

ORIOLA

Sí, tot m' ho he tret, tot! Perque ara ja no 'm caso ab el Vicentó!

ONCLE TELM

Qué dius!

VICENTÓ

Que tu no 't casas ab mí?

ORIOLA

No, no! No m' hi caso!

ONCLE TELM

Pero, per qué, filla?

VICENTÓ, *corrent á la Quica.*

Vos ho deveu saber, vos, això!

(Agafantla per un bras.)

QUICA

Que ella ja no 't vol ni 't voldrá. Vaja.

VICENTÓ

Y per qué no 'm vol ara, per qué?

QUICA

Oy, remalehit!

VICENTÓ

Pel nom de Deu!... Oriola, digamho que això no es veritat! Que 't fa por aquesta gent y vols esperar que siga de dia.

ONCLE TELM

Veurás, sí, deu tenir por: y demá...

VICENTÓ, *m 's amansit.*

Oh, si es això, Oriola...

ORIOLA

No, Vicentó, ni ara ni may! Oncle Telm, jo no la seré la seva dona!

(Amagant la cara en lo pit del oncle Telm.)

VICENTÓ

Deixéula que m'ho digui á mí, mirantme!

ORIOLA, *sense mirarlo.*

May! May!

ONCLE TELM, *per apartar al Vicentó.*

Déixala estar, home!

QUICA, *id.*

Vicentó!

VICENTÓ

Qué t' he fet jo? Que s' espliqui aquesta... dona!

ONCLE TELM, *per lo que anava á dir.*

Oh, no!

QUICA, *idem.*

Calla!

ORIOLA, *alsant lo cap.*

Donchs ho vols saber per qué no 't vol aquesta

dona? Donchs no 't vól perque s' estima á un altre! Al Jaume. Que m' heu enganyat, dihentme tots que era lluny y que m' aburria; y 'l Jaume es aqui, y encara me estima!

VICENTÓ, *rihent rabiós.*

El Jaume? Y qui t' ho ha dit qu' era aqui 'l Jaume?

ORIOLA

Qui 'ns ho ha dit, Quica!

QUICA

Si, que hi es, si, oncle Telm!

ONCLE TELM

Si jo no se res!...

VICENTÓ

Aquesta dona li ha portat la noticia; y ja veyeu cóm us paga... Sino que tu, Oriola, no 'l veurás may més al Jaume, que ja t' ho juro jo, que no 'l veurás! *(Al Oncle Telm.)* Es clar, el lladre, s' ha quedat per aqui pera ferse seva altre cop á la Oriola. El lladre, el bandoler! *(A la Oriola.)* Mes ara tot s' ha acabat; y ja pots plorar per ell, que ara ja l' ha agafat la justicia, y demá al pal: y jo l' he denunciat, jo mateix, perque 'l cassessin; y ja 'l tenen, ja 'l tenen ara! *(Rihent.)*

ORIOLA

Que tu has denunciat al Jaume? Donchs tu ho sabías, y 'l dia que 't casavas ab mi 'l feyas perdre? Oh, oncle Telm! Quica! Potser hi som á temps! Aviseu al Jaume que fugi!

ONCLE TELM

Que fugi, si: mes hont es?

(Remor lleuger de veus á fora.)

QUICA

Qui ho sap ahont!

VICENTÓ, *rihent.*

Sentiu? Si deu ser que se l'emportan cap á la vila!

(En Vicentó corre á guaytar á la finestra.)

ESCENA IX

ORIOLA, QUICA, ONCLE TELM, VICENTÓ, MANELA y DIMAS, després.

MANELA

Que van venint molts homes!

ONCLE TELM

Que son civils?

ORIOLA

Deu meu!

MANELA

No ho sé; venen del poble!

VICENTÓ

No pot ser d' aquella banda.

(Va cap á la porta y 's troba ab lo Dimas que entra.)

DIMAS

Son el Faci y 'ls altres, que volen calar foch á la masia! Y á las garberas! Que diuhen que més s' estiman que tot se perdi!

ONCLE TELM

Corremhi tots! Aturéulos!

QUICA

Tanca la porta de fora!

DIMAS

Diu que volen las terras!

VICENTÓ, *anantsen.*

Las terras? Ells me las pagarán! Ja 'm veuréu ara!

ONCLE TELM, *á Dimas.*

Ves, y tanqueu el rabal!

DIMAS, *sortint.*

Si ja no son dintre!

ONCLE TELM, *seguint á Dimas.*

Las garbas! Tot el trevall d' un any! Corrémhi!

ORIOLA, *á Quica.*

No l' haurán agafat, no, al Jaume!

QUICA

Jo me 'n hi vaig á ajudarlos!

ORIOLA

No 'm deixéu, Quica!

(Segueix la remor que va creixent sempre á la part de fora. La Manela ha anat fins á la porta á escoltar.)

MANELA

Quins crits que fan! Potser pegan al Dimas!

(Anantsen.)

ORIOLA

Ahont deu ser ara 'l Jaume? Ahont, Quica?

QUICA, *pels crits.*

Escolta, escolta! Jo tota tremolo!

ORIOLA

Y si ell hi fos ab aquesta gent, contra de la masía com aquella vegada?

QUICA

No hi será, no: que alashoras se pensava que tu no el volías, y ara ho sap que l' estimas.

ORIOLA

Per rábia al Vicentó, potser!

QUICA

Que no hi será, 't dich! Déixamhi anar y jo 't diré...

ORIOLA

Jo y tot, Quica.

QUICA

Tu no, de cap de las maneras!

ORIOLA

Mes jo vuy estar ab l' oncle!

QUICA

No, que van armats! *(Crits més forts.)* Y si jo 'm penso que 'ls de casa no han pogut tancar la porta!... Y ells ja s' han ficat á la entrada!

ORIOLA, *corrent á la finestra.*

D' aquí no 's veu ningú!

QUICA

Es clar, com que deuhen ser dintre!

ORIOLA

Ara he sentit!... Quins cops!

QUICA

Es que 's matan! Es que 's matan!

(Lleugera resplandor rogenca ilumina la finestra, que durará fins á caure 'l teló, sent més intensa al anar á finalisar l' acte.)

ORIOLA

Quina resplandor! Miréu!

QUICA

Això son las garberas que creman!

ORIOLA

Deu méu!

QUICA

Ahont hi ha tota la cullita d' ells y la nostra! Quina culpa 'n té 'l pa de que 's barallin!

MANELA, *entrant.*

Ay! Ay quin espant!

QUICA

Qué hi ha, Manela?

MANELA

Tots, tots ja son á dintre casa!

ORIOLA

Qué hi es el Jaume?

MANELA

El Jaume es á América!

QUICA

Per qué no tancavan la porta els de casa?

MANELA

Y poguer? Ells s' han ficat á dintre de revolada! Y ay¡ que 'ns volen matar!... Y al Vicentó més, perque ha badat el cap al Baldiri d' un cop de barra! Ay, ay, amaguemnos!

ORIOLA

No, no, anarhi! Ay, el pobre oncle!

QUICA

Jo me 'n hi vaig! Ajudémlos!

MAÑELA, *desde la porta.*

Si ara pujan els de casa!

ONCLE TELM, *entrant.*

Aixó es que 'l mon s' acaba!

DIMAS, *idem.*

Y quanta sanch li ha fet el Vicentó al Baldiri!

ONCLE TELM

Jo 'm penso que l' ha mort!

ORIOLA

Oncle!

QUICA

Ay, Deu meu!

ONCLE TELM

Filla, filla meva, qué 'ls hi hem fet nosaltres!

VICENTÓ, *entra llensant una barra.*

La porta de la escala la he tancada per dintre! Mes la estellarán desseguida! Sentiu?

(Pels cops que se senten.)

ONCLE TELM

Tanqueu aquesta! Tanquéula!

(Las donas tancan la porta de la escéna.)

VICENTÓ

Si arribessin aviat els civils!... Qu' ells ja podían pensarsho aixó d' aquests lladres y assessinos!

ONCLE TELM

Tu 'ls has posat aixís, tu! Péndrelshi las terras! Jo ja 'ls hi cridava que 'ls hi tornaríam! No m' han escoltat, Oriola! *(Abrassantshi.)*

VICENTÓ

Ah! Aquí hi ha un fuseli!

(Anantlo á agafar d' un recó.)

ONCLE TELM

No, contra aquesta gent no!

VICENTÓ

Per matarne un al menos!

ONCLE TELM, *prenentli 'l fusell.*

Vicentó, aquesta arma no 'ls hi tirará may als que han trevallat á casa, y han ajudat á fer pujar la masía; que son sanch nostra y suor nostra!

VICENTÓ

Vos la pendré per forsa!

QUICA

Vicentó!

ONCLE TELM, *rompent l' arma á terra.*

Té, té: rompuda, primer que assessinos nosaltres!

(Crits forts á fora, que s' acostan, sempre per la banda de la porta.)

QUICA

Ja son á la escala! Y ja pujan, ja pujan!

VICENTÓ

Ira de Deu! Si arribés la Guardia Civil, ara!

ONCLE TELM

Oriola!

ORIOLA

Oncle Telm!

(Los pagesos arriban á la porta de la escena pegant cops en ella.)

QUICA

Van á espanyar la porta!

ONCLE TELM

Si no pot ser que 'ns vulgan fer cap mal! Si jo 'ls vuy abrassar á tots!

QUICA, *al Oncle Telm.*

No us hi acosteu!

VICENTÓ

Morir aquí sens defensarnos!

ONCLE TELM

Si tots son fills meus! Fills, fills!...

QUICA

Que obran! *(S' obre la porta esgavellada.)*

ESCENA X

ORIOLA, QUICA, MANELA, ONCLE TELM, VICENTÓ, DIMAS, FACI, SEBIO, MARTINET, ALEIX, HOMES, després JAUME. Al acte d' entrar crits dels pagesos y xiscles de Oriola, Quica y Manela.

FACI

Al Vicentó!

ALEIX

Matémlos!

SEBIO

Que 'ns roban lo nostre!

ONCLE TELM

Fills meus! Fills meus! Aturéuvos!

ORIOLA

Oncle Telm!

ONCLE TELM

Matéume á mi per tots, que soch vellet y de res serveixo!

(Las donas privan d' avansar al oncle Telm.)

FACI

Contra d' ells, que 'ns prenen las terras!

ALEIX

Al lladre! Al Vicentó!

QUICA

No!

VICENTÓ

Acostéuvos!

ALEIX

Avant, minyons!

FACI

Que mori!

SEBIO

Matémlo!

ONCLE TELM

Fills meus, pietat!... Fills meus!

(Al acte que 'ls revoltats van á passar per sobre l' Oncle Telm y las donas, per apoderarse del Vicentó, entra en Jaume.)

JAUME

Aturéuvos! Aturéuvos!

ORIOLA

El Jaume!

(Gran sorpresa dels pagesos que 'l creyan cap á América.)

MARTINET

El Jaume aquí!

ALEIX

El Jaume!

TOTHOM

El Jaume! El Jaume!

VICENTÓ, *mirant per la finestra.*

(Ah! La Guardia Civil que arriba ara! Gracias á Deu!)

JAUME

Sortiu, companys!

TOTHOM, *per Vicentó.*

Matémlo! Matémlo!

JAUME

Companys! No, no: aturéuvos! Que us aturéu vos dich!

MARTINET

Que ell ha mort un home!...

FACI

Y t' ha robat la xicota y á nosaltres las terras!

(Crits de tots los pagesos.)

ORIOLA

No, Jaume!

ONCLE TELM

Las terras, no! No las terras!

(No fan cas de las paraulas del oncle Telm.)

TOTHOM

Matémlos! Va, tots!

(Van á precipitarse per demunt del Jaume.)

JAUME

Un instant! Escolteume tothom! *(Al Vicentó.)* Y tu! No entran, no, 'ls guardias civils, perque jo he tancat la porta del barri y 'ls he deixat á fora! Mes ja pujarán, que l'alsapreman; y no fugirém, no, que voltan la casa. *(En Vicentó va á parlar. Els trevalladors cridan, no consentintho.)* Y ara, companys, jo us ho dich á vosaltres en nom de lo que més estimeu al mon: que deixéu tots las armas, y que se 'n vagi aquest home! *(Tots s' esvalotan.)* Que jo us ho demano, jo, que ja 'l coneixéu al Jaume!

FACI

Ja som altra gent ara!

SEBIO

Ja no som bens com eram!

JAUME

Que jo vos ho prego! Jo, que us vaig volguer fer homes!

ONCLE TELM

Y jo us prometo que tindreu las terras com las teníau, fills meus!

FACI

No, aixís, no; las terras son nostras!

VICENTÓ, *rihent.*

Oncle Telm, son sevas!

(Van á llensarse altre cop contra en Vicentó.)

JAUME

Qui 'l vulga que 'm passi per sobre! Jo 'l defenso á aquest home!

VICENTÓ

Si jo no la vuy la teva defensa!

(Crits rabiosos: en Jaume priva ab son cos, lluytant, que avansin.

JAUME

Fora tothom! Enrera! Fora! Enrera!

FACI

No, no! Matémlo!

(Los pagesos cridan, mes van retrocedint, molts d' ells imposats per en Jaume.)

JAUME, *á Vicentó.*

Y tu, surt! Lliure! *(Crits.)* Lliure!

(En Vicentó fa un pas cap á la porta.)

FACI

Si ell surt, obra á la Guardia Civil y t' agafa á tu; qu' ell ho fará!

JAUME

Que surti!

ORIOLA

Oh, no, Vicentó!

SEBIO, *al Jaume.*

Que 't matarán!

JAUME

Deixéulo! Deixéulo!

ALEIX, *al Vicentó.*

Donchs no! D' aquí no passas! *(Al Jaume.)* Y tu l' has volgut salvar, perque t' has venut á aquesta gent, tu!

(Ab las paraulas del Aleix los pagesos s'anirán refent contra d' en Jaume.

PAGESOS

Sí, sí, s' ha vénut!

ALEIX

Tu que 'ns has fet tal com som contra 'ls richs, que has sembrat entre 'ls blats aquesta llevor, ara 'n rebrás la paga, que 't casarás ab la pubilla!

ORIOLA

Sí, sí; que ho dich al devant vostre!

JAUME, *perque calli.*

Oriola!

ALEIX

Y 'l blat el cullirás tu, per tu; y nosaltres suarém per tu, mentres que 't regalis; y serém els teus masovers!

JAUME

Això us penseu de mí?

PAGESOS

Sí, sí!

ALTRES PAGESOS

Ens traheix! Si que 'ns traheix!

JAUME

Contra vosaltres jo! Qui ho diu?

ALEIX

Jo! Que deixavas sortir al Vicentó ara; y es clar, vols que vinga la guardia civil perque l' has comprada ab diners de la Oriola, que 'ls hem afanyat nosaltres! Y ara 'ns vens á nosaltres, y 'ns entregas als civils!

JAUME

Oh! Que jo m' he comprat y que jo us vench á vosaltres? Oh! Companys!

ORIOLA, *abrassantshi.*

Jaume!

(En Jaume la aparta y s' acosta als pagesos.)

JAUME, *plorant.*

Germans meus! Germans meus!

ALEIX

Ja no ho ets!

(Los pagesos s' apartan d' ell despreciantlo.)

JAUME

Sebio!... Faci!... Vosaltres!

FACI, *ab despreci.*

Defénsat!

JAUME

Que 'm defensi? Y sí que 'm defensaré! Y ja 'm creuréu vosaltres! *(Per l' arma espatllada.)* Ah, es meva!

ORIOLA

Deu meu!

(Corre á la finestra y apunta ab l' arma espatllada á la guardia civil.)

JAUME

Soldats, jo soch l' amich dels pobres! Jo soch el Jaume! Foch, foch, al Jaume!

(Se sent una descarga. La garba cau desfeta, y 'l Jaume tambalejantse no va á terra perque 'l sosté la Oriola, que no te prou forsas y que cauria ab ell si per l' altre costat no corregués á sostenirlo en Faci. En aquest moment desapareix en Vicentó.)

ORIOLA

Ah! Jaume!

FÀCI

Jaume!

ONCLE TELM

Qué has fet?

JAUME

He apuntat als civils perque 'm tiressin!... Es que jo no podía viure pera ella; y sense ella jo no vuy viure!

FACI, *als que té aprop.*

Se mor! S' está morint!

ORIOLA

Jaume!

ONCLE TELM

Que reposi! Pobret!

QUICA

Assentéulo!

ORIOLA

No aquí; al llit meu! Al llit de casa!

ONCLE TELM

Sí, al llit de casa! Que ell es de la nostra familia!

SEBIO

Pobre Jaume!

(L' estenen sobre del llit.)

ALEIX

Això que ha fet ell no ho fa ningú de nosaltres!

MARTINET, *vora la porta.*

Els civils!...

ONCLE TELM

Aturéuvos, que aquí hi ha la mort!

(La guardia civil no s' arriba á veure.)

JAUME

Me volen! Me volen! Al llit dels que s' estiman! Dels que tenen familia! Me volen á mí que no 'n tinch!

ONCLE TELM

Tens la nostra, fill meu!

ORIOLA

Jaume!

JAUME

Companys, voltéume! Me teniu odi?

FACI

No, Jaume! Germá!

TOTS

Germá! Jaume!

JAUME

Oriola! Ja no 't veig!

ORIOLA, *sobre 'l llit vora d' ell.*

So aquí á vora teu! Es nostre llit de nuviatje! Míram, míram!

JAUME

Esposa meva! *(Mitj incorporantse.)* Estimeuvos forsa, companys, que 'l mon camina! Trevallém; mes no aburrintnos! Ensenyém d' estimar als que no 'n saben!

(Mor, quedant somrihent.)

FACI

No respira! Ja es mort!

ORIOLA

Jaume! Espós meu!

ONCLE TELM

Fill, fill!

PAGESOS

Germá! Pobre Jaume!

ORIOLA

Jaume!

(La Oriola queda ab lo cap sobre 'l pit d' en Jaume. En un costat del capsal l' Oncle Telm y en l' altre en Faci. Los altres pagesos voltan lo llit. La Quica te 'l cap decantat sobre 'ls peus d' en Jaume. Tots ploran, perdonant al home que s' ha errat de camí y s' empenedeix; com se perdona per tot arreu del mòn ahont hi ha bonas entranyas.)

TELÓ



